

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE SÖZLÜK'TE ANLAM İYİLEŞMESİ VE ANLAM
KÖTÜLEŞMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ali ÖZKUL

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ

HAZİRAN 2016

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE SÖZLÜK'TE ANLAM İYİLEŞMESİ VE ANLAM
KÖTÜLEŞMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ali ÖZKUL

(Y1312.250012)

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ

HAZİRAN 2016

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans Programı Y1312.250012 numaralı öğrencisi Ali ÖZKUL'un "TÜRKÇE SÖZLÜK'TE ANLAM İYİLEŞMESİ VE ANLAM KÖTÜLEŞMESİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 03.06.2016 tarih ve 2016/11 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *oybirliği* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *kabul* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :23/06/2016

1)Tez Danışmanı: Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ

.....
[Handwritten signature]

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Vahit TÜRK

.....
[Handwritten signature]

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Dinara DUİSEBAYEVA

.....
[Handwritten signature]

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Türkçe Sözlük’te Anlam İyileşmesi ve Anlam Kötüleşmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (23/06/2016)

Ali ÖZKUL

ÖN SÖZ

Dil, insanoğlunun varoluş serüveninde sahip olduğu yegâne hazinedir. İnsanın gelişim sürecine baktığımızda başlangıç noktasının dil olduğunu görürüz. Bir toplumun, bir insanın tarihî serüvenini, kültürel seviyesini anlayabilmemiz için öncelikle o toplumun, o insanın dilini incelememiz gerekir. Çünkü toplumları ve insanları ancak dillerinden yakalayabiliriz.

Bugün maddi ve manevi olarak sahip olduğumuz her şey dilin ürünüdür. İnsanoğlu dilin hem ürünü hem üreticisidir. Yani insanlar kendilerini ifade etmede dilden yararlanırken aynı zamanda da üretimde bulunmuş olurlar. Başlangıç noktasından yaşadığımız ana kadar olan üretim, dilin “sözlük” bölümünü oluşturmaktadır. İçinde bulunduğumuz ana kadar sahip olduğumuz her şey sözlüğün kapsamı alanındadır. Sözlük bir dilin birikimlerini görebileceğimiz bir kitaptır. Bu sebeple sözlükler sadece kelimelerin anlamlarını görmek için başvurulmuş bir başucu kitabı değil, aynı zamanda üzerinde çeşitli bilimsel araştırma ve çalışmalar yapılabilecek bir kaynaktır. Biz de bu düşünceden yola çıkarak anlamın değişme yollarından olan anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesi konusunda bir çalışma yaptık. Bu çalışmayı yaparken Türk Dil Kurumu Yayınları Türkçe Sözlük’ün 2011 baskısını kullandık. Sözlükteki kelimeleri tek tek inceleyerek konuya uygun olan anlamları tespit ettik. Konunun daha iyi anlaşılması için anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesi görülen kelimelerin kullanıldığı örnek cümlelere de yer verdik. Bu örnek cümleleri ise Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, Misalli Büyük Türkçe Sözlük (Kubbealtı Lugatı) ve Türkçe Ulusal Derlemi’nden bulduk. Bu üç kaynak dışında kendi yazdığımız örnek cümlelere de yer verdik.

Bu çalışmada bana her yönden destek olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Günay Karaağaç ve sevgili eşim Aslı Özkul’a teşekkürlerimi sunarım. Saygılarımla...

Haziran 2016

Ali Özkul
Türkçe Öğretmeni

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖN SÖZ.....	ix
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR	xii
TABLO LİSTESİ	xiii
CÜMLELERİNDEN ÖRNEK OLARAK SEÇTİĞİMİZ YAZARLARIN LİSTESİ	xiv
ÖZET.....	xv
ABSTRACT	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1 Dil.....	1
1.2 Sözlük ve Sözlükçülük.....	2
1.2.1 Sözlük yapısı	3
1.3 Anlam ve Anlamlandırma	5
1.4 Anlam İyileşmesi ve Anlam Kötüleşmesi	6
2. TÜRKÇE SÖZLÜK’TE ANLAM İYİLEŞMESİ VE ANLAM KÖTÜLEŞMESİ	11
2.1 Türkçe Sözlük’teki Kelimelerde Anlam İyileşmesi ve Anlam Kötüleşmesi Tespit Edilirken İzlenen Yol	11
2.2 Türkçe Sözlük’te Anlam İyileşmesi ve/veya Anlam Kötüleşmesine Uğradığı Tespit Edilen Kelimeler.....	17
3. SONUÇ.....	207
KAYNAKLAR	209
ÖZ GEÇMİŞ.....	212

KISALTMALAR

- Aİ:** Anlam İyileşmesi
AK: Anlam Kötüleşmesi
AÖ: Ali Özkul
MTS: Misalli Büyük Türkçe Sözlük
TS: Türkçe Sözlük
TUD: Türkçe Ulusal Derlemi

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1 Sözlük yapısı (Karaağaç, 2013a, s. 761).	4
Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu	178

CÜMLELERİNDEN ÖRNEK OLARAK SEÇTİĞİMİZ YAZARLARIN LİSTESİ

Abdülhak Hamit Tarhan	Hacı Bayram Veli	Orhan Kemal
Abdülhak Şinasi Hisar	Haldun Taner	Orhan Seyfi Orhon
Adalet Ağaoğlu	Halide Edip Adivar	Orhan Veli Kanık
Ahmedî	Halikarnas Balıkcısı	Osman Aysu
Ahmet Hamdi Tanpınar	Halit Ziya Uşaklıgil	Osman Cemal Kaygılı
Ahmet Hâşim	Hamâmîzâde İhsan	Ömer Bedrettin Uşaklı
Ahmet Kabaklı	Hasan Pulur	Ömer Seyfettin
Ahmet Midhat Efendi	Hayâli Küçük Ali (Muhiddin Sevilen)	Peyami Safa
Ahmet Muhip Dranas	Hüseyin Cahit Yalçın	Pir Sultan Abdal
Ahmet Rasim	Hüseyin Rahmi Gürpınar	Recâizâde Mahmut Ekrem
Ahmet Ümit	İbrahim Alâeddin Gövsa	Refî Cevad Ulunay
Aka Gündüz	İhsan Oktay Anar	Refik Halit Karay
Ali Çamiç	İnci Aral	Reha Mağden
Asaf Halet Çelebi	İsmail Hakkı Baltacıoğlu	Reşat Ekrem Koçu
Âşık Veysel	Kadı Burhâneddin	Reşat Nuri Güntekin
Atatürk	Karacaoğlan	Ruşen Eşref Ünaydın
Attilâ İlhan	Kâtip Çelebi	Sabahattin Ali
Aydın Boysan	Kemal Tahir	Safiye Erol
Ayla Kutlu	Kerîme Nâdir	Sait Faik Abasıyanık
Bedîî Faik	Lâmîî Çelebi	Salâh Birsell
Bedri Rahmi Eyuboğlu	Lâtife Tekin	Samiha Ayverdi
Bekir Büyükarkın	Mahmut Yesari	Samim Kocagöz
Burhan Felek	Mehmet Akif Ersoy	Sermet Muhtar Alus
Cahit Sıtkı Tarancı	Mehmet Emin Yurdakul	Server Bedîî
Cahit Uçuk	Mehmet Seyda	Sulhi Dölek
Cemil Meriç	Memduh Şevket Esendal	Şemseddin Sami
Cenap Şahabettin	Metin And	Şevket Rado
Çetin Altan	Mithat Cemal Kuntay	Tarık Buğra
Dertli	Muhibbi	Tomris Uyar
Elif Şafak	Mukbil Özyörük	Üstün Dökmen
Emine İşinsu	Murathan Mungan	Yahyâ Bey
Enderunlu Vasıf	Muzaffer İzgü	Yahya Kemal Beyatlı
Enis Behiç Koryürek	Muzaffer Uyguner	Yakup Kadri Karaosmanoğlu
Ercüment Ekrem Talu	Namık Kemal	Yavuz Bülent Bâkiler
Erendiz Atasü	Nazım Hikmet	Yavuz Sultan Selim
Ergun Göze	Necati Cumalı	Yunus Emre
Eşrefoğlu Rûmî	Necip Fazıl Kısakürek	Yusuf Atılgan
Etem İzzet Benice	Nezihe Araz	Yusuf Ziya Ortaç
Fahri Celâl	Nurullah Ataç	Zeyyat Selimoğlu
Falih Rıfki Atay	Oğuz Aral	Ziya Osman Saba
Faruk Nafiz Çamlıbel	Oktay Rifat	
Feridun Fazıl Tülbentçi	Orhan Hançerlioğlu	
Gevherî		

TÜRKÇE SÖZLÜK'TE ANLAM İYİLEŞMESİ VE ANLAM KÖTÜLEŞMESİ

ÖZET

Sözlük, bir dilin başlangıçtan günümüze kadar sahip olduğu birikimin görülebileceği bir kaynaktır. Söz dizimi bir dilin bugünü, sözlük ise geçmişten günümüze kadar olan kısmını oluşturur. Sözlük birimleri bir dilin asıl birimleridir. Asıl birimler, saymaca veya nedensiz göstergelerdendir. Yani çift katmanlı, iki eklemlidir.

Anlam, bilgilerin zihinde yorumlanmasıdır. Bu sebeple anlam, herkes için aynı şeyi ifade eden bir kavram değil, bireyselliği öne çıkaran bir kavramdır. Hayatında hiç deniz görmemiş bir insanla, deniz kenarında büyümüş bir insanın “deniz” algısı farklıdır. Çünkü kelimeler ancak kişilerin zihinlerinde anlamlandırılır. Bununla birlikte kelimelerin anlamları durağan değildir. Zaman içerisinde çeşitli toplumsal, ekonomik, siyasal vb. gelişme ve değişimler sebebiyle kelimeler biçim ve anlam olarak değişikliklere uğrayabilir. Çift katmanlı olan birimler üç katmanlı hâle gelebilir. Bu olaya anlam değişmesi denir. Anlam değişmesinin sık görüldüğü olaylardan ikisi ise anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesidir. Bir kelimenin zamanla iyi anlam kazanması iyileşme, kötü anlam kazanması da kötüleşme olarak bilinmektedir. Türkiye Türkçesinde de kelimeler iyileşme ve kötüleşme yönünde değişikliklere çokça uğramaktadır. Çalışmamızda bu anlam değişiklikleri detaylı şekilde incelenmiştir. Çalışma, Türk Dil Kurumu Yayınları Türkçe Sözlük'ün 2011 baskısındaki 77.005 madde başı kelime taranarak oluşturulmuştur. Çalışmada kelimelerin bütün anlamlarına yer verilmeyip sadece iyileşme ve kötüleşme görülen anlamlarına yer verilmiştir. Tespit edilen 1141 kelimedenden seçilen 28 örnek, iyileşme ve kötüleşme yönünde gösterdiği anlam değişimi bakımından yorumlanmıştır. Kelimelerdeki anlam değişmelerinin daha iyi anlaşılabilmesi için değişik kaynaklardan çeşitli cümle örnekleri kullanılmıştır. Sözlük taramasının sonucu olarak Türkçe Sözlük'teki sözcüklerin genelinde iyileşme veya kötüleşmenin hiç görülmediği, bazı kelimelerde sadece iyileşme ya da kötüleşme yaşandığı, az sayıda kelimedede ise bu iki değişimin birlikte yaşandığı tespit edilmiştir. Ayrıca Türkiye Türkçesinde anlam kötüleşmesinin, anlam iyileşmesinden daha yaygın olarak görüldüğü saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Sözlük, Anlam, Anlamlandırma, Anlam Değişmesi, Anlam İyileşmesi, Anlam Kötüleşmesi.*

AMELIORATION AND DEGENERATION IN “TÜRKÇE SÖZLÜK”

ABSTRACT

Syntax represents the current state of a language whereas lexicon represents the historical process together with the past and present of it. Lexical items are the free forms of a language. Free forms are among the symbolic and arbitrary signs, which mean they have double articulation. Thus, a dictionary as a product of the lexicon of a language is the resource in which one can see the background of a language throughout the history.

Meaning is the interpretation of the knowledge in mind. Therefore, the concept of ‘meaning’ does not represent the same sense for everyone, but it is a notion that puts forwards individualism. To illustrate, the way how a person who grows up by the sea perceives ‘sea’ is definitely different from the way a person who has not seen a sea in her/his life. Words are made sense only in the minds of people. Furthermore, the meanings of words are not fixed. Words might go through changes in terms of form and meaning by virtue of various social, economic and political improvements and changes in time. Double articulated units might turn into triple articulated units. And, this is called semantic change. Two of the most common semantic change types are amelioration and degeneration. If a word gains a positive sense, this is called amelioration or euphemism. On the other hand, if a word gains a negative sense, this is called degeneration. Words in Turkey Turkish also go through changes in terms of amelioration and degeneration to a great extent. In this study, these semantic changes are examined in detail. The study is conducted through the investigation of 77.005 lexical entries in “Türkçe Sözlük” (2011 edition) by Turkish Language Association. All the meanings of the entries are not included in the study but only the entries which have gone through semantic changes are listed and described. 28 out of 1141 tokens which have been detected to have the relevant semantic changes were commented on regarding amelioration and/or degeneration. Example sentences from different sources are used to ensure the intelligibility of the semantic changes. After the examination of the dictionary, the obtained results are the following: (i) many words in the dictionary display neither amelioration nor degeneration, (ii) some words display either amelioration or degeneration, (iii) a limited number of words have gone through both amelioration and degeneration. Lastly, amelioration is observed more than degeneration in Turkey Turkish.

Key Words: *Dictionary, Meaning, Signification, Semantic Change, Amelioration, Degeneration*

1. GİRİŞ

Bu çalışma TDK 2011 Sözlük üzerine yapılmıştır. Türkçe Sözlük'teki madde başı kelimelerin birinci ve diğer anlamları arasında yaşanan iyileşme ve kötüleşme olaylarını incelemeyi hedeflemektedir. Bu olayları incelemeye geçmeden önce birinci bölümde konu için önemli olan bazı kavramlardan söz edilecektir. Öncelikle “dil” kavramının üzerinde durulacak, ikinci olarak sözlük-sözlükçülük kavramları tartışılacak, sonrasında anlam ve anlamlandırma üzerinde durulup son olarak anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesi olaylarının tanımları verilerek bu anlam değişimleri hakkında daha önce yapılan çalışmalardan bir kısmı genel olarak özetlenecektir.

1.1 Dil

Dilin günümüze kadar yapılmış pek çok tanımı vardır. Bu tanımlar kimi zaman dilin işlevi, kimi zaman toplumdaki yeri kimi zaman da dili oluşturan öğeler esas alınarak yapılmıştır. Çalışmalarımızı temellendirdiğimiz Türkçe Sözlük'te (2011, s. 664) dil işlevi bakımından “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban” olarak tanımlanmıştır.

Sapir (1999, s. 53) dili “İstemli olarak üretilen bir simgeler düzeni aracılığıyla düşünce, duygu ve isteklerin bildirişiminde kullanılan, içgüdüsel olmayan, yalnızca insana özgü bir yöntem” olarak tanımlamış ve tanımında hem dilin işlevini hem de insanı ön plana çıkarmıştır.

Aksan'da (1995, s. 11) ise hem insan hem de toplum vurgusu vardır ve Aksan dili “Bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sınırlarını bugün de çözemediğimiz, büyü bir varlık; gerek insan, gerek toplum gerekse insan ve toplumdan ayrı düşünülemez olan bilim, sanat, teknik gibi bütün alanlarla ilgili bulunan, aynı zamanda onları oluşturan bir kurum” şeklinde tanımlar.

Dilin insan ve toplum hayatındaki yeri ve işlevi dışında dili oluşturan öğeler de dilin tanımında yerini bulmuştur. Örneğin dil, Ergin (2005, s. 3) için “İnsanlar arasında

anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir.” Karaağaç (2013a, s. 274) ise dilin “İnsana, ait olduğu gerçek dünyadan ayrı ve onun kanunlarına bağlı olmayan yapay bir dünya kurma ve tabiata tarihi katma imkânı veren, toplumsal uzlaşımlara dayalı bir saymacalar sistemi ve ses-anlam ilişkisi bütünüyle nedensiz olan, seslerden örülü ortak öğretilmeler toplamı” olduğunu söyler.

Yukarıda farklı dil bilimcilerle ait olan “dil” tanımları verilmiştir. Bu tanımlara baktığımızda hepsinde göze çarpan en temel özellik dilin insanlar arasında bir iletişim kurma aracı olduğudur. İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliği, insanın etkili iletişim kurabilmesi ve düşünebilmesidir. İnsan düşüncesinin gelişmesi ve ilerleyebilmesi için dil en temel gereksinimdir. Gerçekten de insanlığın geldiği noktaya baktığımızda her gelişmenin, değişimin, bilgilenmenin temelinde dilin olduğunu görürüz. İnsan-insan ve insan-varlık ilişkisinden dili çıkarırsak hiçbir toplum bulunduğu andan bir adım ileriye gidemeyecektir (Karaağaç, 2013b). Dilin insan ve toplum için bu denli önemli bir kavram olması ise onu önemli bir araştırma konusu haline getirmiştir.

1.2 Sözlük ve Sözlükçülük

İnsanlık, tarihin başlangıcından günümüze sürekli bir değişim ve gelişim yaşamış ve bundan sonra da yaşayacaktır. İçinde yaşadığımız yüzyıl ise bu gelişimin -doğal olarak- en hızlı yaşandığı yüzyıldır. Bu değişim ve gelişim aracılığıyla her geçen gün yeni öğrenmeler, bilgilenmeler ortaya çıkmaktadır. Bu öğrenme ve bilgilenmelerden en çok etkilenen unsurlardan biri de dildir.

İnsanlık tarihinin bütün bilgi birikimi sözlüklerde yer alır. Yeni öğrenme ve bilgilenmeler arttıkça dillerde yeni kelimeler ortaya çıkar. Bu kelimeler ise sözlüklere girer. “Bir dilin bütününe veya o dilin bir bölümünün sözlerini içeren esere sözlük denir. Herhangi bir dile, bölge veya meslek diline, bir kişiye veya bir esere ait sözlerin toplamı, o dil, bölge, meslek, kişi veya eserin sözlüğünü oluşturur” (Karaağaç, 2013a, s. 760). İşte bu sebeple sözlükler insanlığın her türlü birikiminin görülebileceği başlıca kaynaklardandır ve bu kaynaklar dil bilimi araştırmaları için büyük önem taşımaktadır.

Sözlükler farklı amaçlara hizmet etmek üzere ve belirli kurallar ve prensipler dâhilinde hazırlanırlar. İnsanların bu sözlükleri kullanırken en iyi şekilde faydalanmaları amacını güden *sözlükçülük* bu kural ve prensipleri takip eder. “Bir veya birden çok dilin söz varlığını sözlük biçiminde ortaya koymak üzere yöntemleri araştırma; sözlük hazırlama, yazma ilkelerini, kuralları geliştirme ve uygulama alanına çıkarma işi”ne *sözlükçülük* denir (*Türkçe Sözlük*, 2011, s. XI). *Sözlük bilimi* ise “Sözlük hazırlama yöntemleri üzerinde duran bilim dalı veya bir dile veya o dilin değişik alanlarına ait sözleri belirli yöntemlerle bir araya getirme çalışmasıdır” (Karaağaç, 2013a, s. 782).

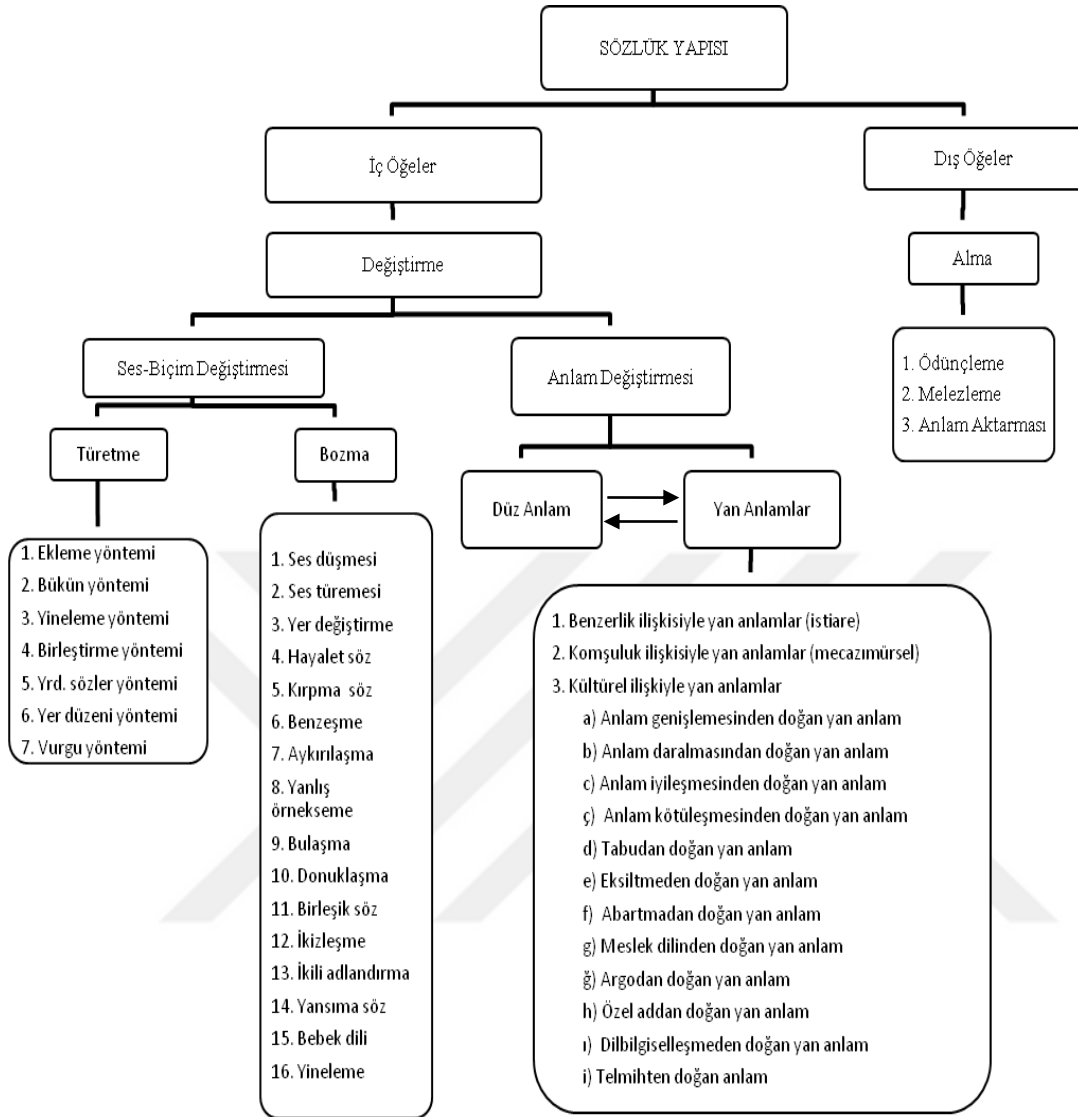
Bu çalışma da bir sözlük araştırması olup belli kural ve yöntemler izlenerek oluşturulmuştur. Türkçe Sözlük’teki madde başları temel alınıp anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesinin gözlemlendiği sözcüklere yer verilmiştir.

1.2.1 Sözlük yapısı

Dil biçim birimleri asıl birimler ve bağlı birimler olmak üzere ikiye ayrılır. Asıl biçim birimleri sözlüğü oluştururken, bağlı biçim birimleri sözlüğe sözlükselleşme yoluyla yeni sözlüğe yeni kelimeler verir. Bizim bu çalışmamıza konu olan kısım asıl biçim birimlerdir. “Tek başına kullanıldığında ayrı bir anlama sahip olan, bağımsız bir söz olarak kullanılabilen ve cümle ögesi olabilen herhangi bir biçim birimi, asıl biçim birimidir. Tek başına anlam ve kullanımı olmayan biçim birimleri, bağlı biçim birimleridir. Bağlı biçim birimlerinin tersine, asıl biçim birimleri, tek başlarına var olabilen bilgilerin adlarıdır. Bunlar, varlıklara ad olmuş söz kök veya gövdeleridir. Tek başlarına kullanılabilirler, cümle ögesi olabilirler” (Karaağaç, 2013a, ss. 157-158).

Anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesi olayları, Karaağaç’ın sözlük yapısı tablosu içinde düz anlamdan yan anlama geçen kelimelerde, kültürel ilişkiyle yan anlamlar başlığı içinde yer almaktadır. Konunun daha net anlaşılabilmesi için Karaağaç’ın sözlük yapısı ile ilgili tablosu aşağıda verilmiştir:

Tablo 1.1 Sözlük yapısı (Karaağaç, 2013a, s. 761).

Asıl biçim birimleri, diğer adıyla sözlük birimleri saymaca veya nedensiz, çift katmanlı göstergelerdir. Gösteren ile gösterilen ilişkisinde herhangi bir gerekçe bulunmamaktadır. Gösteren ile gösterilen arasındaki ilişki tamamen sosyal anlaşmalara dayanmaktadır. Örneğin başparmak işaretini ele alalım. Bu işaret bazı ülkelerde (ABD, Avustralya, Britanya, Kanada ve Rusya) “onay” anlamındayken bazı ülkelerde ise (Latin Amerika, Batı Afrika, İran, Irak ve Afganistan) “hadi oradan” gibi bir anlama gelebilmektedir (El hareketleri 2015). Anlatılan örnekteki işaret başka anlamlara da gelebilirdi. Bu yüzden saymaca göstergelerden oluşan sözlük birimlerinin gerçeklikleri yoktur. Sosyal anlaşmalara dayalı olma özelliği onları sözlük birimi yapmaktadır.

1.3 Anlam ve Anlamlandırma

Anlam, bilgilerin zihinde yorumlanmasıdır. Bu sebeple anlam, herkes için aynı şeyi ifade eden bir kavram değil, bireyselliği öne çıkaran bir kavramdır. Dil kavramında olduğu gibi anlam kavramıyla ilgili de birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

“Bir kelimedenden, bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılan şey, bunların hatırlattığı düşünce veya nesne, mana, fehva, valör”dür (*Türkçe Sözlük*, 2011, s. 127).

“Kelimenin söz içindeki diğer unsurlarla bağlantılı olarak zihinde yarattığı kavramlardan her biri”dir (Korkmaz, 1992, s. 8).

“... tek anlamlı bir sözlüksel biçimbirim, bir sözcük üzerinde duruluyorsa anlam, bunun dile aktardığı kavram, gösterilendir” (Aksan, 1995, s. 502).

“Dildeki her birimin aktardığı ya da uyandırdığı kavram, tasarım, düşünce, içerik”tir (Vardar, 1998, s. 20).

Anlam kavramıyla ilgili yukarıdaki tanımlara baktığımızda bu tanımların aynı çerçevede yapıldığını görmekteyiz. Fakat bu tanımlarda kanaatimizce eksik bırakılan bir yön bulunmaktadır. Bu yön “bireysellik”tir. Çünkü herkesin yaşantısı, bilgisi, sosyal çevresi eşit değildir. Şu halde *bir kelimenin ifade ettiği bir kavram onun anlamıdır* yargısı eksik bir yargıdır.

Günümüze kadar anlam konusunda çalışan birçok dil bilimci tarafından yapılan anlam tanımlarında bireysellik unsuru vurgulanmamıştır. Yaşamında “deniz”i hiç görmemiş bir insana denizi ne kadar anlatırsak anlatalım onun zihninde oluşacak olan deniz kavramı, denizle iç içe yaşayan bir insanın zihnindeki gibi oluşamaz. Ya da ücra bir köyde yaşayan insanlar için “metrobüs, akbil” kelimeleri bir şey ifade etmezken bu kelimeler İstanbul’da yaşayan biri için günlük hayatın vazgeçilmez kelimelerinin başında gelmektedir. Bu sebepten dolayı “anlam” kişiden kişiye göre değişen bir kavramdır. O hâlde “anlam”ın tanımı yapılırken bireyin biricik olduğu, herkesten farklı bir yaşantıya sahip olduğu da unutulmamalıdır.

Aksan (1978, s. 55) anlam kavramı hakkında “Kavram zihinde uyandığı zaman (konuşurken, düşünürken) kelime, kelime duyulduğu zaman da kavram zihinde uyanmaktadır. Şu halde kelimeler-kavramlar birbirine sıkı sıkıya bağlı olduklarına

göre anlam diye bir şeyi kabul etmek yanlış olmayacaktır.” yorumunu yapmaktadır. Aksan’ın da bahsettiği gibi kelimelerin genel olarak elbette bir anlamları vardır fakat herkesin yaşantısı, birikimi, deneyimi farklı farklı olduğundan yalın anlam diye bir şeyden bahsedilemez.

“Beş duyu organıyla gerçekler dünyası olan doğadan, dil yoluyla da toplumsal uzlaşımlara dayalı saymacalardan oluşmuş yapay bir dünya olan dil ve düşünce dünyasından alınan bilgilerin kişinin önceki bilgileri ışığında yorumlanmış biçimine anlam denir. Bu haliyle anlam, dış dünyadaki bir varlığın veya dildeki bir birimin aktardığı ya da uyandırdığı kavram ve içeriktir. Anlaşıyor ki yalın bir anlam yok, anlamlandırma vardır; çünkü anlam, anlamlandırmanın bulunduğu noktaya bağlıdır” (Karaağaç, 2013a, s. 115). Bu tanımda ise yalın anlam diye bir şeyin olamayacağını dolayısıyla sadece bir anlamlandırmadan bahsedilebileceği üzerinde durulmuştur ve anlam kavramının tanımlamasında en önemli unsurun “bireysellik ve yaşantı” olduğu vurgulanmıştır. Anlamı tanımlayan bu ifadenin daha kapsamlı ve isabetli olduğunu söyleyebiliriz.

1.4 Anlam İyileşmesi ve Anlam Kötüleşmesi

Anlam ve anlamlandırma kavramlarını inceledikten sonra “anlam değişmesi” kavramının üzerinde durmak gerekir. “Dil birimlerinin, dillerin sosyal uzlaşımlara dayalı saymaca ve öğretilmeli, iki ve çok katmanlı göstergelerindeki değer değişimine anlam değişmesi denir. Dil birimlerinin gösterge değerlerinde bir dizi değişimler olur. Bu bize sözlerin anlamlarının sabit noktalar değil, değişken alanlar halinde olduğunu öğretir” (Karaağaç, 2013a, s. 124). Çift katmanlı olan sözlük birimleri zaman içerisinde yaşanan değişimlerle ve çok farklı yollarla bir katman daha kazanabilirler. Bu üç katmanlı olan bu göstergeler daha sonra üzerine katman ekleyebilirler. İşte dillerde kullanılan saymaca veya belirtici göstergelerde meydana gelen bu değişimler, anlam değişmesidir. Anlam değişmesinin çeşitli sebepleri vardır. Bu sebepler geniş çaplı ve derinlemesine incelenmesi gereken bir konudur. Aksan (1995) anlam değişmelerinin sebebini ruhsal özelliklerle, dilin niteliğine bağlamakta, toplumsal etkenlerin de anlam değişmelerinde önemli olduğunu belirtmektedir. Karaağaç (2013a) ise anlam değişmelerinin sebebini genel olarak dili kullanan insanların yaşam serüvenlerine, toplumlardaki gelişmelere, değişmelere ve bilgilenmelere bağlamıştır.

Anlam iyileşmesi ve kötüleşmesi, kelimelerin geçirdiği anlam değişmesi olaylarıdır. Bu anlam olaylarına ilişkin yapılan tanımlardan bazıları şöyledir:

“Kötü anlamlı bir kelimenin zamanla iyi bir anlam kazanması olayı anlam iyileşmesi, iyi anlamlı bir kelimenin zamanla kötü ve kötüye giden bir anlam kazanması olayı anlam kötüleşmesidir” (Korkmaz, 1992, s. 11).

“Bir sözcüğün eskisine göre daha iyi bir anlam taşır duruma gelmesi anlam iyileşmesi, bunun tersi bir gelişme ise anlam kötüleşmesidir” (Aksan, 1995, ss. 539-540).

“Kötü anlamlı bir sözün zamanla iyi bir anlam kazanması olayı anlam iyileşmesi; iyi anlamlı bir sözün zamanla kötü veya kötüye doğru giden bir anlam kazanması olayı anlam kötüleşmesidir” (Karaağaç, 2013b, s. 147).

Dil bilimi üzerine çalışan bilim insanlarının tanımları bu konuda çoğunlukla paralellik göstermektedir. Biz ise çalışmamızdaki kelimeleri iyileşme veya kötüleşme yönünde seçerken sadece iyi anlamdan kötü anlama geçiş veya sadece kötü anlamdan iyi anlama geçiş şeklinde almadık. Bir kelimenin anlamında iyiye gidiş varsa iyileşme, kötüye gidiş varsa kötüleşme olarak kabul ettik. Çünkü bu noktada esas olan sözcüğün ilk anlamının iyi ya da kötü olmasından bağımsız olarak yeni bir anlam kazanırken geçirdiği sürecin iyileşme yönünde mi yoksa kötüleşme yönünde mi olduğudur.

Burada üzerinde durulması gereken bir konu da “iyilik” ve “kötülük” kavramlarıdır. Bu konuda H. Arslan Erol’un (2008) görüşleri bu çalışmaya yol gösterir niteliktedir. Ona göre iyilik ve kötülük kişiden kişiye değişebilir. Diğer bir ifadeyle kişiden kişiye değişen çağrışım alanları iyilik ve kötülük kavramlarında kendini çok fazla göstermektedir. Bu sebeple bazı araştırmacılar anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesinin, anlam değişmesi türleri olarak incelenmemesi kanaatindedir. Fakat H. Arslan Erol (2008), toplumun büyük kesiminin kelime anlamlarındaki iyileşmeleri ve kötüleşmeleri kabul ettiğini söylemektedir. Bu görüşte de belirtildiği gibi göreceli kavramlar olan iyilik ve kötülük kavramları kelime özelinde düşünüldüğünde toplumun geneli tarafından kabul görmektedir. Bu sebeple anlam iyileşmesi ve kötüleşmesini anlam değişme yollarının dışında tutmak yanlış olacaktır.

“Anlam olayları içerisinde anlam iyileşmesi tartışmalı konulardan biridir. Çünkü terimde *anlam bulanıklığı (ambiguity)* durumuyla karşılaşmamıza sebep olan

'iyileşme' kelimesi vardır. Aynı durum, *anlam kötüleşmesi*'ndeki '*kötüleşme*' için de geçerlidir. İyi ve kötü olma, zaman ve mekân farklılıklarını da içine alan kişiden kişiye değişebilen göreceli kavramlardır" (Atmaca, 2011, s. 1515). Atmaca bu görüşünde iyileşme ve kötüleşmenin tartışmalı bir konu olduğunu söylese de bu konuda yukarıda değinmiş olduğum H. Arslan Erol'un iyileşme ve kötüleşme konusundaki fikirlerini kabul ettiğini belirtmiştir.

Anlam değişimleri konusunda günümüze kadar yapılmış tezler içinde (bizim ulaşabildiğimiz kadarıyla) iyileşme ve kötüleşme olayları şu şekilde yer almıştır:

Selçuk (2000) anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesinin mantıksal açıdan bir anlam değişmesi sayılmayacağını, ancak psikolojik sınıflandırma içerisinde incelenebileceğini ve bu konunun anlam daralması-genişlemesi-kayması başlıklarının altında bir alt grup olabileceği söylemektedir. Bu düşüncelerinden ötürü Selçuk, çalışmasında anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesi konusunda bir örnek verme gereği duymamıştır.

H. Arslan Erol (2002) çalışmasında anlam iyileşmesine aşakla-, kara, küven- (g-), yavız örneklerini, anlam kötüleşmesine ağır, al, alçak, alta-, eski, kara, sürtük, ters, tüşük (d-) örneklerini vererek bu kelimelerin Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine kadar geçirdiği anlamsal değişiklikleri takip etmiştir.

Perilioğlu (2006) Türkiye Türkçesi ile Azeri Türkçesindeki ortak kelimeleri anlam değişimleri yönünden karşılaştırdığı çalışmasında Türkiye Türkçesinde anlam iyileşmesine uğrayan sözcüklere damarsız, levent, sitem, sitemkâr, sitemli, yaman; Azerbaycan Türkçesinde anlam iyileşmesine uğrayan kelimelere azıtmağ, nafışlı, reşid, terane, pezeveng, pezevenglik, gerzek örneklerini vermiştir. Türkiye Türkçesinde anlam kötüleşmesine uğrayan sözcüklere adi, argo, aşüfte, çullanmak, danışık, dayak, dümbelek, fir, fırlama, kabine, kaput, kerhane, mutaassıp, nazlanmak, odun, oğlan, paylamak, piç, pis, pislik, pislemek, pislenmek, rint, salak, salaklık, sululuk, süprüntü, sürgün, sürtük, sürtüklük, şehla, ulan, vesikalı, yarak; Azerbaycan Türkçesinde anlam kötüleşmesine uğrayan sözcüklere çırpıstırmağ, dama, damarsız, damlamağ, damlatma, damlatmağ, davacı, forslu, felel, levend, nüfus, pislik, rind, serpilmek, serpmek, sözleşmek, sümsük, süründürmek, mücavir, müjrik, yalağ, yalavac, yarasa, yoğun, yoğunluğ, zilli örneklerini vermiştir.

Özavşar (2009) Marzubannâme tercümesindeki kelimelerin anlamlarını Türkiye Türkçesiyle karşılaştırdığı çalışmasında anlam iyileşmesine *tosun* kelimesini; anlam kötüleşmesine *aşaklık*, *bayakı*, *harc*, *nazar*, *sevü*, *ton/don* kelimelerini örnek olarak vermiştir.

Atmaca (2011), çalışmasında anlam iyileşmesine *adamcıl*, *çocuk*, *gülbüzlük*, *kınamak*, *kıyak* (I) *kıyak*, *yaman*, *yavuz* (*yavız*) ve *yum* (*yom*) örneklerini; anlam kötüleşmesine *adlanmak*, *alçak*, *alçaklık*, *bilecen*, *eşekbaşı*, *iğren-*, *kadıncık*, *kaltak*, *sevici* örneklerini vererek bu kelimelerin Eski Oğuz Türkçesinden Türkiye Türkçesine kadar geçirdiği anlamsal değişiklikleri takip etmiştir.

Oğuz (2011) *Kâmûs-i Türkî*'den Türkçe Sözlük'e adlardaki (K-Z) anlam değişmelerini incelediği tezinde herhangi bir anlam iyileşmesi ya da anlam kötüleşmesi örneğine rastlamadığını söylemektedir.

Küçük (2012) *Kâmûs-i Türkî*'den Türkçe Sözlük'e adlardaki (A-K) anlam değişmelerini incelediği tezinde herhangi bir anlam iyileşmesi ya da anlam kötüleşmesi örneğine rastlamadığını söylemektedir.

Doğru (2012) *Kâmûs-i Türkî*'den Türkçe Sözlük'e eylemlerdeki anlam değişmelerini incelediği tezinde herhangi bir anlam iyileşmesi ya da anlam kötüleşmesi örneğine rastlamadığını söylemektedir.

Ciğa (2013) *Süheyl ü Nev-bahâr* adlı mesnevi üzerine yaptığı çalışmasında eserin dilini Türkiye Türkçesi ile karşılaştırmış ve anlam iyileşmesine *çalış/çalış-* kelimesini, anlam kötüleşmesine *aşak/aşağ*, *bayağı/bayağ/bayağ*, *harc*, *harîf*, *kaba*, *kayır-/kayur-*, *kov-*, *nazar*, *şataş-*, *ton/don* kelimelerini örnek olarak vermiştir.

Anlam değişmesi ile ilgili yapılan makalelerde ise anlam iyileşmesi ve kötüleşmesine genel olarak belli başlı örneklere yer verilmiştir (Şen 2001; Sav 2003; Atay 2010; Aydemir 2012; Aydın 2011; Egro 2009; Tüfekçioğlu 2010). Bu örneklerin başında ise anlam iyileşmesine uğrayan *yavuz* (*yavız*) kelimesi gelmektedir. İlk anlamı 'fena, kötü, perişan' olan bu kelime, daha sonra 'iyi, güzel huylu, yiğit' anlamında kullanılarak günümüze kadar ulaşmıştır. Anlam kötüleşmesine yaygın olarak verilen kelimelerden biri ise *bayağı* (*bayakı*) kelimesidir. İlk anlamı 'önceki, önce olan, eskisi gibi' olan bu kelime zamanla 'adi ve aşağılık' anlamlarını kazanarak anlam kötüleşmesine uğramıştır. Burada da değindiğimiz gibi günümüze kadar yapılan çalışmalarda anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesi konusunda yeterince örnek

verilememiştir. Biz, çalışmamızda Türkçe Sözlük'te (2011) yer alan kelimeleri inceleyerek bu konuda çok sayıda örnek olduğunu göstermeye çalıştık. Türkçe Sözlük'teki kelimelerde anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesini tespit ederken kullandığımız yol ve tespit ettiğimiz kelimeler bir sonraki bölümde detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.

2. TÜRKÇE SÖZLÜK'TE ANLAM İYİLEŞMESİ VE ANLAM KÖTÜLEŞMESİ

Türk Dil Kurumunun yayımladığı Türkçe Sözlüklerde maddelerin içinde mecaz, argo, alay, hakaret, kaba konuşma gibi kelimenin anlamıyla ilgili ifadeler yer alırken kelimelerin anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesine uğrayıp uğramadığı ile ilgili bir bilgiye yer verilmemektedir. Bu anlam değişmelerine sözlüklerde yer verilmesi, okuyucuların kelimelerin anlamlarını daha iyi anlamasını ve Türkçe Sözlük'ün zenginleşmesini sağlayabilir.

2.1 Türkçe Sözlük'teki Kelimelerde Anlam İyileşmesi ve Anlam Kötüleşmesi Tespit Edilirken İzlenen Yol

Bu çalışmayı yaparken yararlandığımız temel kaynak Türk Dil Kurumu Yayınları Türkçe Sözlük'ün 2011 baskısıdır. Türkçe Sözlük'ün bu baskısında 77.005 madde başı, 15.287 madde içi olmak üzere toplam 92.292 söz bulunmaktadır. Yaptığımız çalışmada bu sözlerden madde başı olan 77.005 kelime incelenmiş, madde içi olan sözler dikkate alınmamıştır. Sözlükte maddelerin anlamlandırılmasında genellikle sözün en yaygın anlamına öncelik verilmiştir. Biz de sözlükteki kelimelerin birinci anlamlarından yola çıkarak sözcüğün diğer anlamlarında birinci anlamına göre iyileşme ve kötüleşmenin olup olmadığını inceledik. Anlam iyileşmesi veya anlam kötüleşmesi olan anlamların daha iyi anlaşılabilmesi için Misalli Türkçe Sözlük, Türkçe Sözlük ve Türkçe Ulusal Derlemi'nden çeşitli örnek cümleler bulduk. Bu üç kaynak dışında kalan örnek cümleleri ise biz yazdık. Çalışmamızın daha iyi anlaşılması için şu örnekle izlediğimiz yolu açıklayabiliriz:

adam

1. İnsan.

7. İyi huylu, güvenilir kimse. [Aİ] “Ben bir adammışım diye övünmeye hakları vardır.” (F. R. Atay, MTS)

Yukarıdaki örneği inceleyecek olursak *adam* kelimesinin sözlükte 9 farklı anlamı bulunmaktadır. Bu kelimenin birinci anlamının dışında kalan 8 anlamından konumuza uygun olanı 7. anlamıdır. Kelimenin birinci anlamı *insandır*. Fakat zaman

içerisinde bu kelime anlam değişmesine uğramış ve *iyi huylu, güvenilir kimse* anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Yani anlam iyileşmesine uğramıştır. Bu anlamın daha iyi anlaşılması için de *adam* kelimesinin anlam iyileşmesine uğramış şeklinin geçtiği bir cümle Misalli Türkçe Sözlük'ten verilmiştir.

Çalışmamızda verdiğimiz örneklerde anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesini tespit ederken ölçütümüz, toplumun genel kabulleri olmuştur. Bu yüzden örneklerimizi Türk toplumunun kelimelere bakış açısından yola çıkarak seçtik. Bunu aşağıda çalışmamızdan seçtiğimiz örneklerle açıklayacak olursak:

Aslan kelimesi Türk toplumunda özellikle erkekler için çokça kullanılan olumlu bir sıfattır. Bu sıfat Türkiye'nin hiçbir yerinde kötü bir anlama gelmemektedir. Birinci anlamı *kedigillerden, Afrika'da ve Asya'da yaşayan, erkekleri yelesi, yırtıcı, uzunluğu 160, kuyruğu 70 santimetre ve ucu püsküllü, çok koyu sarı renkli güçlü bir tür memeli, arslan* olan kelime anlam iyileşmesi yoluyla *gürbüz, cesur ve yiğit adam* şeklinde sıkça kullanılmaktadır. Başarılı olmuş bir öğrenciye, işini yapan bir kişiye, maçta iyi oynamış bir futbolcuya bu sıfatın kullanıldığını günlük hayatta sıklıkla duyarız.

Baba kelimesi ise toplumumuzda hem iyi hem de kötü anlamı olarak kullanılmaktadır. Kelimenin iyi anlamıyla kullanımı karşımıza daha sık çıkmasına karşın kelime zaman zaman kötü anlamıyla da kullanılabilir. Birinci anlamı *çocuğu olan erkek, peder* olan kelime anlam iyileşmesi yoluyla *bir ülkeye veya bir topluluğa yararlı olmuş kimse; anlayışlı, iyi huylu erkek; koruyucu, babalık duyguları ile dolu kimse; çok kaliteli, üstün nitelikli* anlamlarında günlük hayatta sık sık karşımıza çıkmaktadır. Fakat bu kadar iyi anlama sahip olan bir kelime özellikle film ve dizilerde kötü bir anlamda olan *silah kaçakçılığı, kara para aklama ve uyuşturucu madde ticareti vb. kirli ve gizli işler yapan çetenin başı* olarak da kullanılmaktadır. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus "*mafya babası*" anlamında kullanılan bu kelime belki de *mafya babasının* etrafındaki kişiler için iyi bir anlamda olabileceğidir. *Mafya babasının* altında çalışan insanlar onu kendilerine yakın bir baba rolünde görebilirler. Ancak toplumun genelini düşündüğümüzde kirli işlerin lideri anlamında kullanılan baba kelimesinin iyi bir anlamı yok, kötü bir anlamı vardır.

Camcı kelimesi günümüzde *cam ticaretini veya cam takmayı meslek edinmiş kimse* anlamında sıklıkla kullanılmaktadır. Bir meslek adı olan bu kelime anlam kötüleşmesine uğrayarak *evin içini pencereden gözetleyen kimse* anlamıyla da kullanılabilir. Toplum içinde genellikle bu kelime meslek adı olarak kullanılmasına karşın az da olsa kötü niyetli, sapık ruhlu insanlar için de söylenmektedir.

Çocuk oyunu kelime grubu toplumumuzda genellikle önemsiz, sıradan, basit işler için çokça kullanılmaktadır. Birinci anlamı *çocukların oynadığı oyun* olan bu kelime anlam kötüleşmesine uğrayarak *basit ve sıradan bir olay veya durum* anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Hâlbuki çocuk oyunları çocukların kişisel, bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimleri için oldukça önemlidir. Buna rağmen böyle bir kelime grubu bile anlam kötüleşmesine uğrayabilmiştir. Bu da bize kelimelerin anlamlarında yaşanan bu değişimlerin her zaman tahmin edilebilir yönde olmadığını, çok olumlu bir anlama gelen bir kelimenin zamanla oldukça kötü bir anlam kazanabileceğini ya da olumsuz bir anlamı olan bir kelimenin ise iyi bir anlam kazanmasının mümkün olduğunu göstermektedir.

Dinozor kelimesinin birinci anlamı *dinozorlar takımından, boyu 20 metre kadar olabilen, ilk çağlarda yaşamış, günümüze fosilleri kalmış bir sürüngen*dir. Günümüzden milyonlarca yıl önce yaşamış olan bu hayvanın adı anlam kötüleşmesine uğramış ve *gelişmelere ayak uyduramamış, çağın gerisinde kalmış veya mevcut durumu korumak isteyen kimse* anlamıyla kullanılmaya başlanmıştır. Kelimenin ilk anlamı günlük hayatta çok az kullanılmaktayken, kötüleşmeye uğrayan anlamı sıklıkla kullanılmaktadır.

Edebiyat kelimesinin ilk anlamı *olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın (II), gökçe yazıdır*. Fakat estetik bir anlam içeren bu kelime toplumumuzda zaman zaman anlam kötüleşmesine uğrayarak *içten olmayan, gereksiz, yapmacık, boş sözler* anlamında da kullanılmaktadır.

Fır kelimesinin birinci anlamı *fırl fırlıdır*. Bu da *hızlı bir biçimde* anlamına gelmektedir. Fakat bu kelime günlük hayatta zaman zaman kötü bir anlama gelen *piç, fırlama* anlamıyla da kullanılmaktadır.

Gütmek kelimesi hayatımızda sıklıkla kullandığımız kelimelerdendir. Bu kelimenin birinci anlamı *hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katıp otlatarak sürmektir*. Fakat kelime anlam kötüleşmesine uğrayarak *bir kimseyi, bir topluluğu kendi düşünce ve amacı doğrultusunda yönetmek, sevk ve idare etmek* anlamıyla kullanılır hale gelmiştir. Kendi aklını kullanamayan insanları, istenilen biçimde idare etmek anlamında kullanılan kelimenin her iki anlamı da sıklıkla kullanılmaktadır.

Hokkabaz kelimesi *el çabukluğu ile birtakım şaşkırtıcı olaylar yapmayı meslek edinen kimse* anlamında bir meslek adıdır. Fakat kelime günümüzde sıklıkla *başkalarını aldatarak yalan dolanla iş gören* olarak kötü bir anlamda kullanılmaya başlanmıştır.

Işık kelimesi *cisimleri görmeyi, renkleri ayırt etmeyi sağlayan fiziksel enerji, erke, ziya, nur, şavk* anlamındadır. Toplumumuzda bu kelime bilgili, fikirlerinden faydalanılabilecek kişi ve kitaplar için *yol gösteren, aydınlatan kimse, düşünce, eser vb.* anlamında olumlu olarak sıklıkla kullanılmaktadır.

İlkel kelimesinin birinci anlamı *ilk durumunda kalmış olan, gelişmesinin başında bulunan, iptidai, primitiftir*. İlk anlamına göre bu kelime hem iyileşme hem de kötüleşme yönünde değişiklik göstermiştir. Kelime iyileşme yönünde *sanatta yalın bir nitelik gösteren, yapmacıksız olan, primitif* anlamında kullanılmaktadır. Fakat bu kullanımını toplumda sıklıkla göremeyiz. Kelimenin kötüleşme yönünde değişimi ise *eğitimsiz, kültürsüz, görgüsüz* şeklindedir. Her şeyin doğallığını yitirdiği bir dönemde ilkel kelimesinin hem saflığını kaybetmemiş, yapmacıksız hem de kaba, eğitimsiz, görgüsüz olarak kullanılması ilginç bir değişimdir.

Jest kelimesi *herhangi bir şeyi açıklamak için genellikle el, kol ve baş ile yapılan içgüdüsel veya iradeli hareket* anlamındadır. Kelime anlam iyileşmesine uğrayarak günümüzde *beklenmedik iyi davranış* anlamında sıklıkla kullanılmaktadır.

Kalay kelimesinin ilk anlamı *atom numarası 50, atom ağırlığı 118,7, yoğunluğu 7,29 olan, 232 °C'de eriyen, gümüş beyazlığında, kolay işlenebilen, yumuşak bir element (simgesi Sn)*tir. Bu madde günümüzde çok yaygın olmamakla birlikte diğer metallerin kaplanmasında kullanılmaktadır. Fakat zaman içinde tekrar metalin üzerinden çıkmaktadır. Kelime anlam kötüleşmesine uğramış ve artık günümüzde *aldatıcı görünüş; sövme, küfür* anlamlarında sıklıkla kullanılmaktadır.

Leş kargası kelime grubu *kargagillerden, Avrupa ve Asya'da orman, çayır ve bahçelerde yaşayan, başı kara, vücudu kül rengi bir kuş (Corvus cornis)* anlamında

bir hayvandır. Bu kelime grubu toplumumuzda insanlar için olumsuz olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Kelimenin anlam kötüleşmesine uğramış hâli *asalak, birinin üzerinden çıkar sağlayandır*.

Masal kelimesinin ilk anlamı *genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî türdür*. Fakat bir edebî tür olan bu kelime toplumda sıklıkla *boşuna söylenmiş söz* anlamıyla olumsuz olarak kullanılabilir. Özellikle karşıdakinin anlattıklarına inanmayan kişilerden *bana masal anlatma* şeklinde bir cümle duymamız çok olasıdır.

Nakış kelimesi günümüzde genellikle ilk anlamı olan *genellikle kumaş üzerine renkli iplikler veya sırma ve sim kullanarak elle, makineyle yapılan işleme, el işi, ince iş* anlamıyla kullanılmaktadır. Bu kelime anlam kötüleşmesine uğrayarak *hile* anlamını kazanmıştır. Fakat kelimenin ikinci anlamı çok fazla kullanılmamaktadır.

Olta kelimesinin ilk anlamı *genellikle, bir olta takımının ava hazır bütünüdür*. Kelime kötüleşmeye uğrayarak *hile, düzen, oyun, yem* anlamlarını kazanmıştır. Günümüzde *olta* kelimesinin her iki anlamı da sıklıkla kullanılmaktadır.

Öküz kelimesi *çift sürmekte, kağı çekmekte kullanılan, etinden yararlanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır* anlamında bir hayvan adıdır. Teknolojinin gelişmediği devirlerde insanlar için önemli bir yere sahip olan bu hayvanın adı anlam kötüleşmesine uğrayarak *bön, görgüsüz, kaba, anlayışsız, yetenezsiz kimse* anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde kelimenin kötü anlamı sıklıkla kullanılmaktadır.

Paçoz kelimesi *kefal türünden bir balık (Mugil cephalus)* anlamında bir hayvan adıdır. Toplumda kelimenin bu anlamı genellikle bilinmemektedir. Kelime anlam kötüleşmesine uğrayarak *fahişe ve uyumsuz, özensiz giyinmiş kimse* anlamlarını kazanmış ve genellikle bu anlamlarıyla kullanılmaktadır.

Robot kelimesinin ilk anlamı *belirli bir işi yerine getirmek için manyetizma ile kendisine çeşitli işler yaptırılabilen otomatik araçtır*. Bu kelime anlam kötüleşmesine uğramış ve *başkasının buyruğu ile iş yapan, kendi akıl ve iradesini kullanmayan kimse* anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Günlük hayatta kelimenin her iki anlamı da sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Sermaye kelimesi *bir ticaret işinin kurulması, yürütülmesi için gereken anapara ve paraya çevrilebilir malların tamamı, anamal, başmal, kapital, meta, resülmal*

anlamındadır. Kelime anlam kötüleşmesine uğrayarak *genelev kadını* anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Fakat kelimenin bu ikinci anlamı sıklıkla karşımıza çıkmaz.

Şerbetli kelimesinin ilk anlamı *şerbeti olan, şerbet katılmış olandır*. Kelime hem anlam iyileşmesi hem de anlam kötüleşmesine uğramıştır. İyileşme yönünde *yılan, akrep vb. hayvanların sokmasından zarar görmeyen* anlamında kullanılırken; kötüleşme yönünde *kötü davranmayı, kötü işler yapmayı huy edinmiş olan ve kendisine kötü davranılmasına alışmış olan* anlamlarında kullanılmaktadır. Kelimenin birinci anlamı, diğer anlamlara göre daha sık kullanılmaktadır.

Takoz kelimesinin anlamı *bir eşyanın altına kıpırdamadan dik durması için yerleştirilen ağaç kama, kısıkdır*. Kelime kötüleşme yönünde *kaba saba insan* anlamında da kullanılmaktadır. Günlük kullanımda her iki anlam da yoğun olarak kullanılmaktadır.

Uçmak kelimesi *kuş, kanatlı böcek vb. hareketli kanatları yardımıyla havada düşmeden durmak, havada yol almak* anlamındayken hem anlam iyileşmesine hem de anlam kötüleşmesine uğramıştır. İyileşme yönünde *çok sevinmek* anlamında sıklıkla kullanılırken kötüleşme yönünde olan *keyif verici veya uyuşturucu madde aldıktan sonra kendinden geçmek* anlamı da zaman zaman kullanılmaktadır.

Üvey kelimesi *yalnız yasaca akraba sayılan, aralarında kan bağı bulunmayan, öz olmayan* anlamındadır. Kelime kötüleşme yönünde bir değişim göstererek *kendisine kötü davranılan* anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Toplumumuzda kelimenin her iki anlamı da kullanılmaktadır.

Vermek kelimesi *üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine erdirtmek, iletmek* anlamındayken son zamanlarda anlam kötüleşmesine uğrayarak *cinsel yönden kendisini kullandırmak* anlamında da kullanılmaktadır.

Yağcı kelimesi *yağ çıkaran veya satan kimse* anlamında kullanılmaktayken anlam kötüleşmesine uğrayarak *dalkavuk* anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde kelimenin daha çok ikinci anlamı kullanılmaktadır.

Zilli kelimesinin anlamı *zili olan, üstünde zili bulunandır*. Kelime günümüzde anlam kötüleşmesine uğramış hâli olan *edepsiz, eli maşalı, şirret (kadın)* anlamında daha çok kullanılmaktadır.

2.2 Türkçe Sözlük'te Anlam İyileşmesi ve/veya Anlam Kötüleşmesine Uğradığı Tespit Edilen Kelimeler

abacı

1. Aba yapan veya satan kimse.
4. Bedavacı. [AK] “*Bu insanlar alışmış hazıra, böyle abacı yaşayarak bir ömür geçmez.*” (AÖ)

abanmak

1. Eğilerek bir şeyin, bir kimsenin üzerine kapanmak.
3. Birine yük olarak onun sırtından geçinmeye çalışmak. [AK] “*Çalışmayı hiç beceremedi, ailesine abanarak yaşıyor.*” (AÖ)

abdestli

1. Abdest almış (kimse).
3. İyi adam. [Aİ] “*İnsanlara hep yardımcı oldu; abdestli, hayırsever bir adamdı.*” (AÖ)

abdestsiz

1. Abdest almamış olan (kimse).
3. Kötü adam. [AK] “*Ailesine yapmadığını bırakmadı abdestsiz, çok çektirdi bu güzel insanlara.*” (AÖ)

abla

1. Bir kimsenin kendisinden büyük olan kız kardeşi.
3. Genelev veya randevuevi işletmecisi kadın, çaça, mama. [AK] “*Bir akşam gel benimle, gidelim bir sarhoşluk edelim, ablaları şöyle bir dolaşalım.*” (M. Ş. Esenal, TS)

acı

1. Bazı maddelerin dilde bıraktığı yakıcı duyu, tatlı karşıtı.
3. Herhangi bir dış etken dolayısıyla duyulan rahatsızlık, ızdırıp. [AK] “*Omuzlarına kadar vücudun derisini haşlayan bayıltıcı yanma acısı ve dehşeti çok sürmedi.*” (P. Safa, TS)
4. Ölüm, yangın, deprem vb. olayların yarattığı üzüntü, keder, elem. [AK] “*İnsan, ölümün acısını en çok günün iki uzak saatinde hissetmektedir.*” (Y. Z. Ortaç, TS)
7. Kırıcı, üzücü, incitici, dokunaklı, kötü. [AK] “*Hastalığın bana verdiği acı derlerle gözüm açılmıştı.*” (P. Safa, MTS)

acılı

1. Acı katılmış olan.
2. Acısı olan, kederli. [AK] "*Pek acılı bir geçmişi bulunan roman kahramanım burada bütün dertlerinden kurtulur.*" (A. Ağaoğlu, TS)

acısız

1. Tadı acı olmayan.
3. Üzüntüsü, sıkıntısı olmayan, kedersiz. [Aİ] "*Acısız bir hayat, gönül insanının kârı değildir.*" (TUD)

âciz

1. Gücü bir işe yetmez olan, güçsüz.
4. Alçak gönüllülük gösteren kimsenin kendisinden söz ederken söylediği söz. [Aİ] "*Biraz sonra Gazi yanına seryaveri Salih Bey'in yaveri Muzaffer Bey'i ve âcizi alarak otomobile bindi.*" (R. E. Ünaydın, TS)

aç

1. Yemek yemesi gereken, tok karşıtı.
3. Gözü doymaz, haris. [AK] "*Aç, haris ve mütecessis ruhların hiçbiri ona uğramasın.*" (Y. K. Karaosmanoğlu, MTS)
4. Çok istekli, hevesli. [Aİ] "*Her zamanki gibi bilgiye aç, her zamanki gibi ağızları lafla, kafaları düşünceyle dolu çalçene yaratıklarız.*" (A. Kutlu, TS)

açık

1. Açılmış, kapalı olmayan, kapalı karşıtı.
10. Her türlü düşünceyi hoşgörüyü karşılayabilen, etkisinde kalabilen. [Aİ] "*Her çeşit kafa ve gönül fırtınalarına açık bir adamdı o.*" (T. Buğra, TS)
14. Bir gereksinimin karşılanamaması durumu. [AK] "*Tersine, toplam ödemeler bilançomuz açık verirken, bazı ülkelerle olan ödemeler bilançomuzun denge halinde bulunması ya da fazla bile vermesi olanaklıdır.*" (TUD)

açılmak

1. Açma işine konu olmak.
3. Kendine gelmek, biraz iyileşmek, ferahlamak. [Aİ] "*Allah gönderdi sizi hemşireciğim, iki lakırdı eder açılırız.*" (R. N. Güntekin, MTS)

açlık

1. Aç olma durumu.
3. Aşırı istek içinde bulunma. [Aİ] "*Öğrenme konusundaki yorulmayan açlığımı karşılayan bir okuldaydım.*" (A. Kutlu, TS)

adam

1. İnsan.

7. İyi huylu, güvenilir kimse. [Aİ] “Ben bir adammışım diye övünmeye hakları vardır.” (F. R. Atay, MTS)

adlanmak

1. Kendisine ad verilmek, isimlenmek.

2. Kötü ün kazanmak, isimlenmek. [AK] “Yaşadığı talihsiz olayla arkadaşları tarafından adlandı, kimse onunla konuşmaz oldu.” (AÖ)

afet

1. Çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım.

4. Güzelliği ile insanı şaşkına çeviren, aklını başından alan kadın. [Aİ] “Gül yüzlü bir afetti ki her busesi lale.” (Y. K. Beyatlı, TS)

ağa

1. Geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse.

2. Halk arasında sayılan ve sözü geçen erkeklere verilen unvan. [Aİ] “Hoca başını ümitsizlikle iki yana sallayarak özür dilemiş, affedersin ağam demiş.” (M. Özyörük, MTS)

5. Cömert, eli açık. [Aİ] “Ağa insandı, yedirip içirmekten kaçınmazdı.” (AÖ)

ağababa

1. Dede, ata.

2. Bir yerde, bir topluluk içinde etkili olan, sözü geçen, ileri gelen (kimse). [Aİ] “Zaten Halil Ali, Sultanhamamı piyasasında bir efsanedir. ‘Ağababa’ lakabıyla bilinir.” (TUD)

ağdalaşmak

1. Ağda durumuna gelmek, ağdalanmak.

2. Sohbet tam tadına varılır durum almak, koyulaşmak. [Aİ] “Sohbetimiz gecenin ilerleyen saatlerinde ağdalaştı, tadından yenmez oldu.” (AÖ)

ağır

1. Tartıda çok çeken, hafif karşıtı.

6. Değeri çok olan, gösterişli. [Aİ] “Ağır kıyafeti ile muhite uymayan Canan'ın yanında, ne kadar rahat ve sadeydi.” (M. C. Kuntay, TS)

9. Sıkıntı veren, bunaltan. [AK] “Kalbinde ağır bir elem duydu.” (Ö. Seyfettin, MTS)

ağırlaşmak

1. Ağır duruma gelmek.

8. Ağırbaşlı olmak. [Aİ] “Çocuksu hareketleri kalmadı, ağırlaştı artık.” (AÖ)

9. Güçleşmek, zorlaşmak. [AK] “Küresel kapitalizm ile birlikte insanlığın sorunları daha da ağırlaştı.” (TUD)

10. Hasta tehlikeli duruma gelmek, fenalaşmak. [AK] “Ömer sabahları iyileşir gibi oldu, fakat akşamları bir önceki akşamdan daha çok ağırlaştı ve ancak bir hafta sonra doktorlar tifo dediler.” (T. Buğra, MTS)

ağırlık

1. Ağır olma durumu.

4. Sıkıcı, bunaltıcı, iç karartıcı durum. [AK] “Kalbine acı bir ağırlık çöktü.” (Ö. Seyfettin, MTS)

5. Uykudayken gelen ve insana boğulur gibi bir duygu veren durum. [AK] “Üzerimdeki ağırlığın etkisiyle kötü rüyalar gördüm.” (AÖ)

6. Yük, külfet. [AK] “IV. Mehmed bu ağırlık altında büyür.” (A. H. Tanpınar, MTS)

7. Takı. [Aİ] “Dün gece kadının bütün ağırlığını çalmışlar.” (AÖ)

12. Sıkıntı. [AK] “Kalbine acı bir ağırlık çöktü.” (Ö. Seyfettin, MTS)

13. Ağırbaşlılık. [Aİ] “Hareketlerindeki ağırlık, onu bir adım ileri taşıyor.” (AÖ)

14. Değerli olma durumu. [Aİ] “Bu konu yaşananlardan sonra ağırlık kazandı.” (AÖ)

ağzı açık

1. Şaşkın, alık, bön (kimse).

2. Hayranlıkla, büyülenmiş olarak. [Aİ] “Kimi kez herkese doğal gelen bir şeye ağzı açık bakakalırdım.” (A. Ağaoğlu, TS)

ahu

1. Ceylan.

2. Güzel, ince, zarif (kadın). [Aİ] “Şirler pençe-i kahrımda olurken lerzan / Beni bir gözleri ahuya zebûn etti felek.” (Y.S. Selim, MTS)

ak

1. Kar, süt vb.nin rengi, beyaz, kara ve siyah karşıtı.

4. Temiz. [Aİ] “Atanın ak yüzünü / Senin yüzün ak tutar.” (Ö. B. Uşaklı, MTS)

5. Dürüst. [Aİ] “Ak bir insan asla bunu yapmaz.” (AÖ)

6. Sıkıntısız, rahat. [Aİ] “Ak günler geçiresin.” (AÖ)

akbaba

1. Akbabagillerden, başı ve boynu çıplak olan, dağlık yerlerde yaşayan, leşle beslenen, çok yüksekten uçarak keskin gözleriyle çok uzakları görebilen, iri ve yırtıcı bir kuş, kerkes (*Vultur monachus*).

3. Çıkarı için başkalarını sömüren. [AK] “*Sen sürüngensin. Sana akbaba diyesim geliyor, ama akbaba senden daha soylu.*” (TUD)

akıllı

1. Gerçeği iyi gören ve ona göre davranan, akil.

2. Karşısındakini küçümseme amacıyla söylenen bir söz. [AK] “*Akıllı, bu işi sana bırakacağımı mı sandın?*” (AÖ)

3. Uyanık geçinen. [AK] “*Akıllı, aklınca bizi kandırarak!*” (AÖ)

aklanmak

1. Ak olmak, temizlenmek.

2. Hakkında dava açılan sanık, yargılama sonunda suçsuz bulunmak, temize çıkmak, beraat etmek. [Aİ] “*Yasak oyunum bu rejimde aklandı, Ulvi Uraz onu ramp ışığına çıkardı.*” (H. Taner, TS)

alabacak

1. Ayağında sekil olan (at, eşek vb.).

2. Ara bozucu, döneke, uğursuz (kimse). [AK] “*Geldi yine alabacak.*” (AÖ)

alaturka

1. Eski Türk gelenek, görenek, töre ve hayatına uygun, Doğuluca, alafranga karşıtı.

4. Düzensiz, yöntemsiz. [AK] “*Burada bütün işler alaturka yapılıyor.*” (AÖ)

alavere

1. Bir şeyin elden ele geçmesi.

3. Kargaşalık. [AK] “*Aniden bir alavere, bir gürültü...*” (AÖ)

alçak

1. Yerden uzaklığı az olan, yüksek karşıtı.

4. Bile bile en kötü, en ahlaksızca davranışlarda bulunan, aşağılık, soysuz, namert, rezil, hain. [AK] “*Bu dünyada zalimlerin yardımcıları alçak insanlardır.*” (TUD)

alçakça

1. Oldukça alçak.

2. Alçak, aşağılık kimselere yaraşırcaasına, sefihane. [AK] “*Kuduz köpek alçakça ısırır adamı. Sessizce yavaşır arkanızdan, sol bacağınızın baldırını ısırır verir.*” (N. Hikmet, TS)

alçalmak

1. Alçak duruma gelmek, yüksekten aşağı doğru inmek.
2. İnsanın değeri azalmak. [AK] "*Hemşiremden esirgediğiniz şeyi ben kabul edecek kadar alçalmadım.*" (A. Gündüz, TS)

alçaltı

1. Yüksekliği az olan alan.
2. Küçük düşürme, hor görme. [AK] "*Bu alçaltı aileyi oldum olası sevmedim.*" (AÖ)

alelade

1. Her zaman görülen, olağan.
2. Bayağı. [AK] "*Bunu alelade bir muharrir değil, hayatı deşen realist bir romancı yazıyor.*" (N. Hikmet, TS)

alet

1. Bir el işini veya mekanik bir işi gerçekleştirmek için özel olarak yapılmış nesne.
4. Maşa. [AK] "*Birtakım teşebbüslerini gerçekleştirmesi yolunda onu bir alet gibi kullanıyor.*" (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

algı (II)

1. Kazanç, alacak.
2. Rüşvet. [AK] "*Bir miktar algıyla bu işi de çözüverdi.*" (AÖ)

algın

1. Cılız, zayıf, hastalıklı.
2. Birine gönül vermiş, tutkun, vurgun. [Aİ] "*Bakmazlar Dertli'ye algındır deyü / Hakikat bahrine dalgındır deyü.*" (Dertli, MTS)

alınmak

1. Alma işi yapılmak.
4. Bir sözün, bir davranışın kendisine söylediğini veya yapıldığını sanarak incinmek, kırılmak. [AK] "*Emekli ajan, alınmış gibi maun masanın arkasında oturan kişiyi süzdü.*" (O. Aysu, TS)

alkışçı

1. Alkışlayan kimse.
2. Şakşakçı, dalkavuk, yüze gülücü, yağcı kimse. [AK] "*Bu işe başlarken dört yanını çevirmiş olan alkışçılar sanki ortadan çekilmişti.*" (M. Ş. Esendal, TS)

almak

1. Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak.
12. Kazanmak, elde etmek. [Aİ] "*Haklı bir galibiyet aldılar.*" (AÖ)

13. Zararlı, tehlikeli bir şeye uğramak. [AK] “*Bu fenalığı burada aldım.*” (AÖ)

22. Çalmak. [AK] “*Masadan telefonumu almışlar.*” (AÖ)

altın

1. Atom sayısı 79, atom ağırlığı 196,9 olan, 1064 °C'de eriyen, kolay işlenen, yüksek değerli, paslanmaz element, zer(*simgesi Au*).

4. Üstün nitelikli, değerli. [Aİ] “*Tarihini aksettirebilsin diye çehren / Kaç fatihin altın kam mermerle karışmış.*” (Y. K. Beyatlı, MTS)

altın bilezik

1. Kola takılan ve pek çok türü olan, altından yapılmış süs eşyası.

2. Geçimi sağlayan sanat veya meslek. [Aİ] “*Bileğimde keman gibi altın bilezik var.*” (O. C. Kaygılı, TS)

aman

1. Yardım istenildiğini anlatan bir söz.

3. Usanç ve öfke anlatan bir söz. [AK] “*Aman, baktım artık senden.*” (AÖ)

6. Çok beğenmeyi anlatan bir söz. [Aİ] “*Aman, ne tatlı çocuksun sen.*” (AÖ)

ana

1. Anne.

3. Dinî bakımdan aziz tanınan bazı kadınlara verilen saygı unvanı. [Aİ] “*Hâlbuki Hüseyin, Allah 'ın arslanı Ali'nin oğlu, Fâtıma Anamızın gülü iktidar peşinde değildi.*” (E. Göze, MTS)

5. Velinimet. [Aİ] “*Yoksulların anası gibiydi.*” (AÖ)

analık

1. Anne olma durumu.

3. Anne yerini tutan veya anne kadar yakınlık gösteren kadın. [Aİ] “*Gerçekten de evin validesi ona kaynanalık yerine analık ediyor, vaktiyle Erzurum'da annesinde doyamadığı şefkati ona sunuyor, sanki bir hastaya devası olan ilacı veriyordu.*” (TUD)

5. Üvey ana. [AK] “*Benim analığımın yetiştiği konak da çok çok büyükmüş.*” (R. H. Karay, TS)

angut

1. Ördekgillerden, tüyleri kiremit renginde, evcilleştirilebilen bir yaban kuşu (*Casarca ferruginea*).

2. Ahmak, kaba saba. [AK] “*Bu saldırgan angutlar, kuru gürültüden başka bir şey değildir.*” (S. Birsal, TS)

anıtlaşmak

1. Anıt durumuna gelmek, anıt değeri kazanmak.
2. Saygı ve sevgi ile anılır duruma gelmek, abideleşmek. [Aİ] “*Otuz beş yıl Dışişleri Bakanlığı'nda hizmet veren, Türkiye Cumhuriyeti'ni dış ülkelerde onurla temsil eden Dikerdem bir anda anıtlaştı.*” (TUD)

anıtsal

1. Anıt niteliğinde olan, anıta benzeyen, abidevi.
2. Görkemli. [Aİ] “*İslam dini mimarisine özgü bu çözüm, küçük ölçekli yapıya anıtsal bir görünüm kazandırmaktadır.*” (TUD)

aparmak

1. Alıp götürmek.
2. Gizlice almak, alıp kaçmak, çalmak. [AK] “*Sözü geçen para ehemmiyetsiz bir şeydi ve müdür muavini, onu çok ustalıkla aparmıştı.*” (H. Taner, TS)

argo

1. Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim.
2. Serserilerin, külhanbeylerinin kullandığı söz veya deyim. [AK] “*Bizim yazdıklarımızın üzerine Enderun argosu yaftasını talik etmekle hiçbir şeyi ispat etmiş olamazsınız.*” (C. Şahabeddin, MTS)

arız

1. Sonradan ortaya çıkan.
2. Bulaşmış, musallat olmuş. [AK] “*Zengin çocuklarına arız münasebetsizlikler, fakir çocuklarına mahsus fenalıklardan aşağı kalmıyor.*” (H. R. Gürpınar, TS)

arpalık

1. Arpa ekilen yer, arpa tarlası.
4. Karşılıksız yarar sağlanan yer veya kimse, yemlik. [AK] “*Sanki devletleştirilen kurumların başı göğe ermiş, sanki arpalıklar az geliyormuş (...) gibi...*” (A. Kabaklı, MTS)
5. Osmanlılarda memurlara görevleri sırasında maaşlarına ek olarak, görevden ayrıldıktan sonra ise bir tür emeklilik maaşı olarak verilen gelir. [Aİ] “*Davud Paşa, kendi arpalığı olan Köstendil sancağını ona vermiş idi.*” (Katip Çelebi'den Seç., MTS)

arsız

1. Utanması, sıkılması olmayan, yılışık, yüzüstü (kimse).

3. Kolayca üreyebilen (bitki). [Aİ] “*Arsız sazlar bütün bataklığı örerler.*” (TUD)

artist

1. Güzel sanatlardan birini meslek edinen kimse, sanatçı, sanatkâr.

3. Olduğundan başka türlü görünen, yapmacık ve abartılı davranan kimse. [AK] “*O kadar artist bir tipmiş ki öğretmeni artık dayanamamış.*” (TUD)

artistlik

1. Artistin işi.

3. Olduğundan başka türlü görünme, kendini başka türlü gösterme. [AK] “*Güncel olayları sevmiyorum diye artistlik yapmışım ama güncel olaylar da çok eğlenceli be kardeşim.*” (TUD)

asalak

1. Bir canlıda sürekli veya geçici yaşayarak ona zarar veren başka canlı, parazit.

2. Başkalarının sırtından geçinen (kimse), abacı, ekti, otlakçı, parazit, tufeyli. [AK] “*Reşat Nuri'nin anlattığı o asalak, kişiliksiz, uşak ruhlu insanlar her köşede, her ortamda hep karşımıza çıkacak.*” (TUD)

asılmak

1. Asma işi yapılmak veya asma işine konu olmak.

7. Sonuna kadar mücadele etmek. [Aİ] “*Bu sınavı kazanmak için sonuna kadar asılacağım.*” (AÖ)

8. Karşı cinsin ilgisini çekmek için rahatsız edici davranışlarda bulunmak. [AK] “*Gece gündüz asılıyor, korkmaya başladım artık.*” (AÖ)

askı

1. Üzerine herhangi bir şey asmaya yarar nesne.

13. Saz şairleri arasında yapılan deyiş yarışında üstün gelene verilmek için duvara asılan kumaş, tabanca vb. ödül. [Aİ] “*Askı asılan muammâ kahvehânelerinin en meşhurları, bir asır evvel Demirkapı ile Çemberlitaş'taki sıra kahveler idi. Bâzan askı eşya olmaz, kahvehâne müşterilerinden toplanan para askı yerine hediye edilirdi.*” (R. E. Koçu, MTS)

aslan

1. Kedigillerden, Afrika'da ve Asya'da yaşayan, erkekleri yeleli, yırtıcı, uzunluğu 160, kuyruğu 70 santimetre ve ucu püsküllü, çok koyu sarı renkli güçlü bir tür memeli, arslan.

2. Gürbüz, cesur ve yiğit adam. [Aİ] “*Aslan oğlum benim!*” (AÖ)

aşağı

1. Bir şeyin alt bölümü, zir, yukarı karşıtı.

4. Bayağı, adi. [AK] “Doğa olarak aşağı yaratılmış olanlar bundan zaten rahatsız olmazlar, çünkü yeterli duyarlılıkları yoktur.” (TUD)

aşırmak

1. Yüksek veya geçilmesi güç bir yerin üstünden diğer yanına geçirmek.

2. Çalmak, çalıp götürmek, araklamak. [AK] “Borcunu ödeyemeyecek fakat bavulunu oradan nasıl aşırabilecekti?” (H. R. Gürpınar, TS)

4. Başkasının eserinden parçalar alıp kendisininmiş gibi göstermek. [AK] “Bütün fikirleri benim makalemden aşırılmış.” (AÖ)

aşmak

1. Yüksek, uzak veya geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek.

5. Görünmeden kaçmak. [AK] “Hırsızlar evi soyup aşmışlar.” (AÖ)

ateş

1. Yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık, od, nâr.

6. Öfke, hırs, hınç. [AK] “Fırlayıp ayağa kalkmış, bir duvara yaslanarak ateş fışkıran gözlerle onu seyre başlamıştı.” (T. Buğra, TS)

7. Coşkunkluk. [Aİ] “Nejat Efendi'nin çalışında Peregrini'nin ihtirası, ateşi yoktu.” (H. E. Adıvar, TS)

8. Tehlike, felaket. [AK] “Seni bilerek ateşe atamam.” (AÖ)

9. Büyük üzüntü, acı. [AK] “İçimin ateşi hiç küllenmedi. Seneler geçtikçe daha alevleniyor. Evlat acısı bu.” (H. R. Gürpınar, TS)

ateşlemek

1. Tutuşturmak, yakmak.

3. Kışkırtmak, kızıştırmak. [AK] “Söylediği sözler kavgayı ateşledi.” (AÖ)

4. Coşturmak. [Aİ] “Şarkılarıyla ortamı ateşledi.” (AÖ)

ateşli

1. Ateşi olan.

2. Heyecanlı, coşkulu. [Aİ] “Bu karanlık günler, senin gibi genç, ateşli, imanlı zabıtların gayreti ile aydınlanacak.” (S. Kocagöz, TS)

ateş parçası

1. Çok canlı, hareketli, becerikli, çalışkan.

2. Çok yaramaz (çocuk). [AK] “Ateş parçası kimseye huzur vermedi.” (AÖ)

atlama tahtası

1. Atletizm yarışmalarında tek adım veya üç adım atlamada kullanılan sıçrama tahtası.
2. Daha iyi bir duruma geçmek için araç olarak kullanılan yer veya kimse. [AK] “*Ne kadar safmışım, onun için sadece bir atlama tahtasından ibaretmişim.*” (AÖ)

atlatmak

1. Atlama işini yaptırmak.
3. Kötü bir durumu geçiştirmek, savmak. [Aİ] “*Bana sorarsanız işin en güç tarafını atlattık.*” (T. Buğra, TS)
5. Savsaklamak. [AK] “*Bir işi de atlatmadan yap!*” (AÖ)
6. Aldatmak. [AK] “*Onları da ara sıra atlatanlar bulunur.*” (H. R. Gürpınar, TS)

atmak

1. Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak.
13. Yapılmış kötü bir işi birine yüklemek. [AK] “*Bana mı atmak bunun vebâlini maksadın.*” (F. N. Çamlıbel, MTS)
31. Yalan veya abartmalı söz söylemek. [AK] “*Her konuşmasında atıyor.*” (AÖ)
32. Bilmeden, kestirerek söylemek. [AK] “*Bir fikri yok ama, sürekli atıyor.*” (AÖ)

av

1. Karada, denizde, gölde veya akarsularda evcil olmayan hayvanları vurma veya yakalama işi, şikâr.
4. Tuzağa düşürülen, kendisinden yararlanan kimse. [AK] “*Bu temiz insanları bunca zaman av olarak kullandılar.*” (AÖ)

avukat

1. Hak ve yasa işlerinde isteyenlere yol göstermeyi, mahkemelerde, devlet dairelerinde başkalarının hakkını aramayı, korumayı meslek edinen ve bunun için yasanın gerektirdiği şartları taşıyan kimse.
2. Geremediği hâlde başkasını savunan, onun adına konuşan kimse. [AK] “*O mirasın ağırlığı altında ezilip susacaklarına, bir de ülkemizde insan haklarının avukatı kesilmiyorlar mı cin ifrit oluyorum.*” (A. İlhan, TS)

ayaklanmak

1. Çocuk yürümeye başlamak.
2. Hasta iyileşip yürüyebilir duruma gelmek. [Aİ]. “*Çok şükür ateşi düştü, kendine gelip ayaklandı.*” (AÖ)

4. Toplu bir biçimde zor ve şiddet kullanarak devlet güçlerine karşı gelmek, başkaldırmak, isyan etmek. [AK] “*Fakat ulufeleri geciken bu sergerdeler de Kavalalı 'nın tahrikiyle ayaklanıp Defterdar Recâî Efendi'yi öldürmüşler.*” (S. Ayverdi, MTS)

ayak teri

1. Ayak parmakları arasından çıkan pis kokulu salgı.

2. Hizmet için bir yere gönderilen kimseye verilen ücret, ayak kirası. [Aİ] “*Hastayı iyi bulmak, aşağıda bekleyen hekimi, ayak teri verip savmak, çılgın bir arzu hâlinde birdenbire içine doğmuş, benliğini kavramıştı.*” (E. E. Talu, TS)

3. Bir haber veya eşya getirene emeğine karşılık verilen para, ayak kirası. [Aİ] “*Eşyayı taşıyanlara biraz ayak teri verin.*” (AÖ)

ayarlamak

1. Bir ölçünün doğruluğunu belli bir örneğe göre düzeltmek, doğrulamak.

5. Kandırmak. [AK] “*Bizimkileri ayarladım, gidebiliriz.*” (AÖ)

ayarsız

1. Ayarı yapılmamış, ayarı bozuk, düzensiz.

3. Davranışları ölçsüz. [AK] “*Geldi yine ayarsız!*” (AÖ)

aydın.

1. Işık alan, ışıklı, aydınlık.

2. Kültürlü, okumuş, görgülü, ileri düşünceli (kimse), münevver, entelektüel. [Aİ] “*Akşam gazetesi, yurt aydınlarıyla konuşarak bizde niçin yazar yetişmediğinin sebeplerini araştırdı.*” (O. V. Kanık, TS)

3. Kolayca anlaşılacak kadar açık, vazıh (söz veya yazı). [Aİ] “*Etkili ve aydın bir yazı olmuş.*” (AÖ)

aydınlanmak

1. Aydınlık olmak.

2. Bir sorun üzerine gereği kadar bilgi edinmek, tenevvür etmek. [Aİ] “*Vatandaşın bunu bilmesi, aydınlanıp belli bir konuda bir senteze varabilmesi açısından yarar sağlayabilir.*” (A. Ağaoğlu, TS)

aydınlık

1. Bir yeri aydınlatan güç, ışık.

4. Kolay anlaşılacak derecede açık olan, vazıh. [Aİ] “*En bilmediği çapraşık bir işi beş, on cümle ile anlatınız, onu sizden daha aydınlık bir görüşle kavradı.*” (İ. A. Gövsa, TS)

5. Kötülükten uzak, temiz, saf. [Aİ] “Biz aydınlık bir ülke için çalışıyoruz.” (AÖ)

aygın baygın

1. Bitkin.

2. Duyguda ölçüyü kaçırmış. [AK] “Fani bir iz bırakmış burda yatmışsa kimler / Aygın baygın mâniler, açık saçık resimler” (F. N. Çamlıbel, TS)

3. Kendinden geçercesine âşık, vurgun. [Aİ] “O zaten ötekine aygın baygın.” (A. Rasim, TS)

ayı

1. Memelilerin etobur takımından, beş parmaklı, tabanlarına basarak yürüyen, yurdumuzda boz türü bulunan, iri gövdeli hayvan, kocaoğlan (*Ursus arctos*).

2. Kaba saba olan insanlar için kullanılan bir seslenme sözü. [AK] “Şu ayının yaptığına bak, insan en azından özür diler!” (AÖ)

ayna

1. Işığı yansıtan, varlıkların görüntüsünü veren, cilalı ve sırlı cam, gözğü, mirat.

5. İyi bir durumda, yolunda. [Aİ] “İşlerin ayna, yüzün gülüyor.” (AÖ)

aynalı

1. Aynası olan.

2. Parlak yüzlü, yakışıklı, güzel. [Aİ] “Vah vah, aynalı şeydi doğrusu, kayartunun elinden kurtaramadınız.” (R. H. Karay, TS)

aynasız

1. Aynası olmayan.

2. Hoşa gitmeyen, kötü, yakışsız, çirkin, ters, biçimsiz. [AK] “Aynasız haberler var yine.” (AÖ)

azma

1. Azmak işi.

2. Melez. [Aİ] “Kurt azması bir köpek aldık.” (AÖ)

azmak

1. Taşkınlıkta ileri gitmek.

7. Bitkiler, aşırı büyüme. [Aİ] “Fasulyeler azdı, sırtklar yetmiyor.” (AÖ)

baba

1. Çocuğu olan erkek, peder.

5. Bir ülkeye veya bir topluluğa yararlı olmuş kimse. [Aİ] “Bu milletin babasıdır o.” (AÖ)

6. Anlayışlı, iyi huylu erkek. [Aİ] “Öğretmenimiz tam bir babaydı bizim sınıf için.” (AÖ)
7. Silah kaçakçılığı, kara para aklama ve uyuşturucu madde ticareti vb. kirli ve gizli işler yapan çetenin başı. [AK] “En azılı çetenin babası yakalandı.” (AÖ)
8. Koruyucu, babalık duyguları ile dolu kimse. [Aİ] “Düşkünler babası bir insandı.” (AÖ)
10. Çok kaliteli, üstün nitelikli. [Aİ] “Sözlüklerin babası budur.” (AÖ)

babalık

1. Baba olma durumu.
2. Üvey baba. [AK] “O sırada babalığını anımsıyordu kötü bir düşü anımsarcasına ve kızgınlıktan tepesi atıyordu.” (M. Uyguner, TS)
4. Yaşlı veya küçümşenen adamlara söylenen bir seslenme sözü. [AK] “Sen karışma bakalım babalık! Fazla söylenmeye başladın. Ayıp ne demek?” (S. F. Abasıyanık, TS)

bacaklı

1. Bacağı olan.
3. Felemenk altını. [Aİ] “Bir bacaklı bozdurmuş.” (AÖ)

bacaksız

1. Bacağı olmayan.
3. Yaramaz. [AK] “Yürü gidelim, başımız derde girecek bu bacaksızla, dedi.” (Y. Atılğan, TS)

bacanak

1. Eşleri kardeş olan erkeklerin birbirine göre durumu.
2. Dost, arkadaş. [Aİ] “Bacanak, maça geliyor musun?” (AÖ)

bağlamak

1. Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturma.
12. Büyü, muska vb.nin aracılığıyla birinin birtakım isteklerini veya yetkinliğini engellemek, yok etmek. [AK] “Zavallı adamı bağlamışlar.” (AÖ)
13. Gönlünü kazanmak. [Aİ] “Sonunda sevdiceğimi bağladım.” (AÖ)

bağlanmak

1. Bağlama işine konu olmak.
2. Sevmek, içten bağlı olmak. [Aİ] “Ona bağlandığım kadar / Hiçbirine bağlanmadım / Sade kadın değil, insan” (O. V. Kanık, TS)

6. Beklenen şey elde edilmez olmak. [AK] “Bütün işim bağlandı her şey ters gidiyor.” (AÖ)

bağlı

1. Bir bağ ile tutturulmuş olan.

7. Halk inanışına göre, büyü etkisiyle cinsel güçten yoksun edilmiş (erkek). [AK] “Bağlı çıktı gerdeğe girdikte bir uşak.” (Sürûrî, MTS).

bağlılık

1. Bağlı olma durumu, merbutiyet.

2. Birine karşı, sevgi, saygı ile yakınlık duyma ve gösterme, sadakat. [Aİ] “Onu her gün biraz daha artan bir dostluk ve samimi bir bağlılıkla kendime yakın buluyordum.” (K. Nâdir, MTS)

bakir

1. Cinsel ilişkide bulunmamış (erkek).

4. Eskimemiş, yıpranmamış, yeni. [Aİ] “İlk sevdiği, dünyada daha hiçbir yabancı eli değmemiş bakir bir gonca idi.” (A. M. Efendi, MTS)

balçık

1. İçinde çeşitli organik maddeler bulunan, genellikle killi, koyu, yapışkan çamur, mil.

2. Güçlük çıkartan. [AK] “Her şey yolunda giderken balçık herif huzurumu bozdu.” (AÖ)

bal kabağı

1. İçi turuncu, iri ve tatlı bir tür kabak (*Cucurbita moschata*).

2. Aptal, beyinsiz kimse. [AK] “Bal kabağı, aklınca bizi kandıracak!” (AÖ)

ballık

1. Bal konulan kap.

2. Bağlarda görülen külleme hastalığı. [AK] “Asmalar bu sene hep ballık oldu.” (AÖ)

balon

1. Isıtılmış hava veya havadan daha hafif bir gazla doldurulan, atmosferde uçabilen, küre biçiminde araç.

6. Aslı olmayan, palavra şey. [AK] “Son cereyan (gülümsedi ve tavana doğru bakarak) hesapla kitapla ‘Genç Kalemler’in Selanik’ten salıverdiği balondur.” (R. E. Ünaydın, TS)

baloncu

1. Balon satan kimse.
2. Palavracı. [AK] “*Ne anlatıyorsa gene baloncu!*” (AÖ)

balonculuk

1. Baloncunun yaptığı iş.
2. Palavracılık. [AK] “*İşin gücün balonculuk*” (AÖ)

baltalama

1. Baltalamak işi.
2. Bilinçli ve kasıtlı olarak bir işi veya bir durumu bozarak zarara yol açan harekette bulunma, sabotaj, sabote. [AK] “*Siz onlara değer vermekle gelecek kuşakların mutluluğunu baltalyorsunuz.*” (T. Buğra, MTS)

barbar

1. Uygarlaşmamış (kavim, topluluk).
3. Kaba ve kırıcı. [AK] “*Bu mümkün müydü? Bir barbara, bir vahşiye, bir medeniyet düşmanına nasıl kız verilir?*” (Ö. Seyfettin, MTS)

barınmak

1. Doğa etkilerinden korunmak için kapalı bir yere sığınmak.
5. Çevresiyle uyumlu, dirlik içinde yaşamak. [Aİ] “*Girip çıktığı mesleklerin hiçbirinde üç dört, hadi bilemediniz, altı aydan fazla barınamadı.*” (H. Taner, TS)

basit

1. Yapılması veya anlaşılması kolay olan, karışık olmayan, bayağı.
4. Bilgi ve görgüsü sınırlı olan, bayağı, görgüsüz. [AK] “*Bu, fikirsiz, basit ve masum bir çocuk hafifliği değildi.*” (R. N. Güntekin, TS)

baskı

1. Bir eserin basılış biçimi veya durumu.
5. Hak ve özgürlükleri kısıtlayarak zor altında bulundurma durumu, tahakküm. [AK] “*Politik baskıların yanı sıra daha başka yasaklara da bağlıydık.*” (N. Cumalı, TS)

baskıcı

1. İşlenecek kumaşlar üzerine kalıplara resim basan kimse.
3. Kısıtlayan. [AK] “*Bütün malların topluma ait olmasının, ailenin er ya da geç ortadan kalkmasına ve ekonomik yaşamın baskıcı bir yapı kazanmasına neden olacağına inanıyordu.*” (TUD)

baskın

1. Suç işlediği veya suçluların bulunduğu sanılan bir yere ansızın girme.

6. Benzerleri arasında güç ve önem bakımından başta gelen, başat, hâkim, dominant.

[Aİ] “*Gevherî der işler hata / Katırlar baskındır ata.*” (Gevherî, MTS)

baskısız

1. Hak ve özgürlükleri kısıtlanmamış.

2. Disiplinsiz. [AK] “*Baskısız bir insan oldu çıktı.*” (AÖ)

3. Terbiyesiz, ahlaksız. [AK] “*Baskısız davranışlar sergilediler.*” (AÖ)

basmak

1. Vücutun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak.

13. Uygunsuz vaziyette yakalamak. [AK] “*Babasını başkasıyla basmışlar.*” (AÖ)

baş

1. İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücutun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser.

11. "Önem veya yönetim bakımından ileride olan, en önemli, en üstün"

anlamlarında birleşik kelimeler yapan bir söz. [Aİ] “*Başsavcı açılışa gelecek.*” (AÖ)

başıbozuk

1. Düzensiz topluluk.

2. Askerlerin arasına katılmış sivil savaşçı. [Aİ] “*Temiz kalpli ve Aslan Kaptan gibi silahlı yüz kadar başıbozuk asker sokaklarda gösteri yapıyorlardı.*” (H. E. Adıvar, MTS)

başı havada

1. Sevinçli (kimse).

2. Kibirli, gururlu (kimse). [AK] “*Başı havada, yanına yaklaşılmıyor.*” (AÖ)

başı yerde

1. Utangaç, mahcup (kimse).

2. Suçlu, kabahatli. [AK] “*Başı yerde, mahkemeye götürüldü.*” (AÖ)

başkaldırmak

1. Ayaklanmak, isyan etmek.

2. İyice coşmak, kabarmak. [Aİ] “*Başkaldırmış denizle dövüğe dövüğe boğulanı gördün mü?*” (Z. Selimoğlu, TS)

batak

1. Üzerine basıldığında çöken çamurlaşmış toprak.

2. Kötü durum, içinden çıkılmaz iş. [AK] “*Bu bataktan kendini kurtarmaya çalıştıkça büsbütün saplandığını dehşetle görüyordu.*” (R. N. Güntekin, TS)

bataklık

1. Çok derin olmayan sularla örtülü bataklık bölge, aynaz, azmak.
2. Uygunsuz ve kötü, ahlak dışı durum. [AK] "*Bizler kendisini bu bataklıktan kurtarmak için fazlasını bile yaptık.*" (E. İ. Benice, TS)

batırmak

1. Bir şeyin sıvı veya yumuşak bir maddenin içine gömülmesine yol açmak, batmasını sağlamak.
4. Bir kimseyi çekiştirip iyice kötülemek. [AK] "*Böyle tükürük saçtığına bakılırsa ya politikadan konuşuyor ya birini batırıyordu.*" (H. Taner, TS)
6. Mahvetmek. [AK] "*Ne saklayayım gaflet ettiğimi / Elimle batırmışım gençliğimi*" (C. S. Tarancı, TS)

batmak

1. Bir sıvının üstüneyken içine gömülmek.
7. Hoşa gitmeyen bir duruma uğramak. [AK] "*Abdi Bey'in sabırsız, çabuk parlamaya yatkın mizacına karısının tevekkülü ve sakinliği fena hâlde battıyor.*" (A. İlhan, TS)
8. Yok olmak. [AK] "*Varını yoğu kumarda batmış*" (AÖ)
10. Daha kötü bir duruma uğramak. [AK] "*İşlerimiz günden güne battıyor.*" (AÖ)
12. Dokunmak, incitmek. [AK] "*Ağzı burnu yerinde bir kahve demesi bana asla batmazdı.*" (R. N. Güntekin, MTS)

bayağı

1. Aşağılık, pespaye.
4. Hemen hemen, âdeta. [Aİ] "*Tezimde bayağı ilerledim.*" (AÖ)
5. Gerçekten. [Aİ] "*Bayağı, çocuk gibi sevinirim limonun yarısının durduğuna.*" (S. F. Abasıyanık, TS)
6. Oldukça, epey. [Aİ] "*Hayır işlemeden geçen günü heder olmuş addederek bayağı canı sıkılır.*" (E. E. Talu, TS)

baygın

1. Bayılmış, kendinden geçmiş.
3. Gönül vermiş. [Aİ] "*Salih bu kıza baygın*" (AÖ)
4. İnsanı kendinden geçirir gibi olan. [Aİ] "*Bahçe kapısına varmadan daha / Baygın kokusu ihlamurun*" (Z. O. Saba, TS)

bayılmak

1. Baygın duruma girmek, uyur gibi olmak, kendinden geçmek, kendini kaybetmek.

2. Çok hoşlanmak, çok sevmek. [Aİ] "*Tüm güzel ve yüce şeylere bayılırım. Doğuştan duygusalımdır ben.*" (N. Hikmet, TS)

bayır turpu

1. İri bir tür turp (*Cochlearia armoracia*).

2. Kaba, terbiyesiz erkek. [AK] "*Görgüsüz, bayır turpu bir özür bile dilemedi.*" (AÖ)

bayram günü

1. Bayrama rastlayan, bayramın kutlandığı gün.

2. Sevinç yaşanılan gün. [Aİ] "*Sana kavuştuğum gün, bayram günüdür.*" (AÖ)

bebecik

1. Bebeklere sevgiyle yaklaşıldığını belirten bir söz.

2. Yaşına yakışmayacak davranışlarda bulunan kimse. [AK] "*Biraz büyü artık bebecik gibi davranma*" (AÖ)

bebek

1. Meme veya kucak çocuğu.

4. Sevgi bildiren bir seslenme sözü. [Aİ] "*İyi ki doğdun bebeğim, nice mutlu yıllara...*" (AÖ)

becermek

1. Güç görünen bir iş veya duruma çözüm bulmak, üstesinden gelmek.

2. Bir şeyi kullanılmaz duruma getirmek, bozmak, kirletmek. [AK] "*Oynaya oynaya televizyonu becerdin!*" (AÖ)

3. İrzına geçmek, kirletmek. [AK] "*Çocuğu beceren sapıklar tutuklandı.*" (AÖ)

4. Birini öldürmek. [AK] "*Duâ edin ki bağılyım, yoksa ikinizi de becerirdim.*" (H. K. Ali, MTS)

bedirlenmek

1. Dolunay biçimini almak.

2. Parlak ve sağlıklı görünmek. [Aİ] "*Siman bedirlenmiş ay mı bilmem / Dökülmüş saçların ör kara gözlüm*" (Halk türküsü, TS)

bekâret

1. Kızlık.

2. Saflık, temizlik, masumluk. [Aİ] "*Ruhumun bekâretini sana verdim.*" (H. C. Yalçın, TS)

3. Sanat ve düşüncede özgünlük, yenilik. [Aİ] "*Çalışmalarındaki bekâret, sanat dünyasına yeni bir tarz kazandırdı.*" (AÖ)

4. Doğallık, tazelik. [Aİ] “Bütün davranışlarında bekâret vardı.” (AÖ)

besleme

1. Beslemek işi.

2. Evlatlık olarak alınarak ev işlerinde çalıştırılan kız, besleme kız, beslemelik, beslek. [AK] “Evin içinde yaşlı bir kalfa ve bir besleme ile kalmıştı.” (S. M. Alus, TS)

besmelesiz

1. Besmele çekmeden.

2. Çocuklar için "piç" anlamında kullanılan bir sövgü sözü. [AK] “Besmelesiz, yine bizim çocuklara bulaşmış.” (AÖ)

bey

1. Erkek adlarından sonra kullanılan saygı sözü.

9. Zengin, ileri gelen kimse, bay. [Aİ] “Biz onu büyüttük verelim diye / Şehirli bir beye bir efendiye.” (O. S. Orhon, MTS)

beyin

1. Kafatasının içinde beyin zarları ile örtülü, iki yarım küre biçiminde sinir kütesinden oluşan, duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ, ensefal, dimağ.

5. Bilgisi, eğitimi, düşüncesi yüksek düzeyde olan kimse. [Aİ] “Türkiye'nin yetiştirdiği en değerli beyinlerden biridir.” (H. Taner, TS)

beylik

1. Bey olma durumu.

3. Basmakalıp. [AK] “Aramızdaki konuşmalar, beylik konuşmalar sınırını aşmamıştı.” (Y.K. Karaosmanoğlu, TS)

6. Rahat yaşama. [Aİ] “Bu mevsim, sobası olanlarla sopası olanların beylik mevsimidir.” (B. Felek, MTS)

bırakmak

1. Elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak.

14. Özgürlük vermek, hürriyetine kavuşmasını sağlamak. [Aİ] “Bıraksam acaba beyaz bir çift güvercin gibi uçarlar mı?” (R. H. Karay, TS)

16. Kötü bir durumda terk etmek. [AK] “Gurbet ellerde bir başıma bıraktın beni.” (AÖ)

biçimsiz

1. Kendine özgü bir biçimi olmayan, biçimi bozuk, şekilsiz.

2. Kötü, hoş olmayan, yakışsız. [AK] "*Ancak ansızın kız karşısına çıkınca sözüne bir biçimsiz yerinden başlamış oldu.*" (M. Ş. Esendal, TS)

biçimsizlik

1. Biçimsiz olma durumu.

2. Çirkinlik, yakışsızlık. [AK] "*Vaziyetimizin biçimsizliğini düşünerek yürüsek iyi olur, dedim.*" (R. N. Güntekin, TS)

bilecen

1. Her şeyi bilen, her şeyden anlayan.

2. Bilgiçlik taslayan, ukala. [AK] "*Bilecen tavırlarıyla herkesi sinir etti.*" (AÖ)

bilezik

1. Genellikle altın, gümüş vb. elementlerden yapılan ve bileğe süs için takılan halka.

5. Kelepçe. [AK] "*Takmışlar koluna bileziği, götürüyorlar.*" (AÖ)

billur

1. Bazı cisimlerin aldıkları geometrik biçim.

5. Duru, temiz ve akılcı. [Aİ] "*Onu görmek, billur sesini dinlemek, elinden bir şey içmek.*" (A. İlhan, TS)

bitirim

1. Çok hoş giden (kimse).

2. Açıkgöz, işini bilen kimse. [Aİ] "*O paçayı sıyrır, bitirim oğlandır.*" (R. E. Koçu, MTS)

3. Kumar oynama, uyuşturucu alıp satma, dolandırıcılık yapma vb. işlerde deneyimli (kimse). [AK] "*Bitirim, yakayı ele vermiş.*" (AÖ)

bitirmek

1. Bitmesini sağlamak, sona erdirmek, tüketmek, tamamlamak, sonuçlandırmak.

3. Onulmaz duruma getirmek, mahvetmek. [AK] "*Yetişir koştüğüm aşkın peşi sıra / Bitirdi beni bu içki, bu kumar*" (C. S. Tarancı, TS)

boğuşmak

1. Birbirinin boğazına sarılmak, dövüşmek.

2. Mücadele etmek. [Aİ] "*Kumar, talihle alt alta, üst üste boğuşmaktır.*" (M. Seyda, TS)

3. Çabalamak, altından kalkmaya çalışmak, uğraşmak. [Aİ] "*Ailesinin geçimini sağlamak için her gün hayatla boğuşuyor.*" (AÖ)

bok

1. Dışkı.

2. Güç durum. [AK] “*Bu boktan başını kurtarabilecek mi?*” (AÖ)

3. Hor görülen, tiksiniilen. [AK] “*O bok herifin tekidir.*” (AÖ)

bostan korkuluğu

1. Kuşları ürkütüp yaklaştırmamak için tarlaya dikilen kukla.

2. Kendisinden beklenen görevi yapmayan veya kendisinden çekinilmeyen güçsüz kimse. [AK] “*O, bekçi değil, bostan korkuluğu.*” (S. M. Alus, TS)

boş

1. İçinde, üstünde hiç kimse veya hiçbir şey bulunmayan, dolu karşıtı.

5. Anlamsız. [AK] “*Bütün bunlar güneşli ve rüzgârlı bir günün boş vaatleri miydi?*” (N. Hikmet, TS)

6. Bilgisiz. [AK] “*Daha meselesiz, daha cahil, daha boş, daha yakışıklıydılar.*” (S. F. Abasıyanık, TS)

7. Bir işe yaramayan, yararsız. [AK] “*Yaşlı başlı insanlarız, dedi. Birbirimizi boş tesellilerle aldatacak değiliz.*” (R. N. Güntekin, TS)

boşalma

1. Boşalmak işi.

2. Derdini birine açarak ferahlama, rahatlama, deşarj. [Aİ] “*Bir boşalmaya, ağız dolusu boşalmaya, soyundan başlayarak boşalmaya isteğim var ki boşalamazsam patlayacağım.*” (N. Hikmet, TS)

boşalmak

1. Boş duruma gelmek, içinde bir şey kalmamak, inhilal etmek.

4. Derdini, sıkıntısını birine anlatarak ferahlatmak, deşarj olmak. [Aİ] “*Derdimle öyle dolmuş ki boşalmadan evine gidemeyecek.*” (Y. Z. Ortaç, TS)

boya

1. Renk vermek, dış etkilerden korumak için eşyanın üzerine sürülen veya içine katılan renkli madde.

3. Aldatıcı görünüş. [AK] “*Bu aleyhtarlıkların cümlesi de boyadır, silinince altındaki vatanperverlik görünür.*” (A. Rasim, MTS)

boynuzlamak

1. Hayvan boynuzu ile vurmak, süsmek.

2. Kocasını başka bir erkekle aldatmak. [AK] “*Eşini boynuzlamış.*” (AÖ)

boynuzlanmak

1. Boynuzu çıkmak.

3. Karısı veya bir kadın yakını tarafından aldatılmak. [AK] “Boynuzlandığını anlayan adam karısından ayrıldı” (AÖ)

boynuzlu

1. Boynuzu olan (hayvan).

2. Karısının veya kadın yakınlarından birinin iffetsizliğine göz yuman (erkek). [AK] “Böyle kocalara her dilde boynuzlu derler.” (H. R. Gürpınar, TS)

boyunduruk

1. Çift süren veya arabaya koşulan hayvanların birlikte yürümelerini sağlamak için boyunlarına geçirilen bir tür ağaç çember.

4. Zulüm ve zorbalık baskısı, esaret. [AK] “Şark milletleri, zalimlerin boyunduruğu altında, uzun zamandan beri cehaletin karanlığına çömelerek yaşadılar.” (P. Safa, TS)

bozmak

1. Bir şeyi kendisinden beklenen işi yapamayacak duruma getirmek.

9. Bağ veya bostanın son ürününü toplamak. [Aİ] “Bostan bozumuna ben de katıldım.” (AÖ)

bukalemun

1. Bukalemungillerden, 20-30 santimetre boyunda, renk değiştirmesiyle ünlü bir tür sürüngen, kaya keleri (*Chamaeleo chamaeleon*).

2. Davranışını, görüşünü çıkarına göre değiştiren kimse. [AK] “Hûlâsa bûkalemûn fitratında züppelerin / Elinde maskara olduk deyin de hükmü verin” (M. Âkif, MTS)

bulaşık

1. Yiyecek veya içeceklerle kirletilmiş mutfak eşyası veya kap kacak.

4. Düzensiz, karışık. [AK] “Bu karmakarışık ve bulaşık âlemi kendi hâline bırakırdı.” (A. Ş. Hisar, TS)

5. Yapışkan, sulu. [AK] “Böyle bir sivri akıllı, bulaşık biri çıkar ortaya, dirliği düzeni berbat eder.” (K. Korcan, TS)

bulaşkan

1. Bulaştığı yerden kolay temizlenemeyen, yapışkan.

2. Sataşma, kavga etme alışkanlığı olan. [AK] “Bu olaya müdahil olma, bulaşkanla baş edemezsin.” (AÖ)

bulaşmak

1. Bir nesne, üzerine sürülen bir şey yüzünden kirlenmek.

4. Çatmak, sataşmak, tedirgin etmek. [AK] "*Atiye'nin ters ters yüzüne bakmasına aldırmandan yerde bir dirseğinin üstüne uzanmış keyifle yatan Seyit'e bulaştı.*" (L. Tekin, TS)

bulmak

1. Arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak.

11. Cezaya uğramak. [AK] "*Dilerim ki sana eden hainler de bulsunlar.*" (M. E. Yurdakul, MTS)

bulut

1. Atmosferdeki su damlacıkları ve buz taneciklerinin görülebilir yoğunluk kazanmasıyla oluşan, biçimleri, yükseklikleri ve yol açtıkları hava olaylarıyla birbirinden ayrılan yığın.

3. Keder, endişe. [AK] "*Gazi'nin şen çehresi üstünden ciddi bir düşüncenin bulutu geçer gibi oldu.*" (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

bulutlanmak

1. Bulutlarla kaplanmak.

2. Kederlenmek, hüznülenmek. [AK] "*Acaba Saffet'in vaktiyle nişanlısı olduğunu söylese Mazlume ile başlayan bu billur gibi şeffaf sevgi bulutlanır mıydı?*" (H. E. Adıvar, TS)

burkulmak

1. Burkma işine konu olmak.

3. Üzüntü duymak. [AK] "*Rûhum azap içinde burkurlurken kederden.*" (O. S. Orhon, MTS)

burma

1. Burmak işi.

3. Burularak yapılmış altın bilezik. [Aİ] "*Yâr kolunda burma olsam.*" (Karacaoğlan, MTS)

burun

1. Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı.

3. Kibir, büyüklenme. [AK] "*Burnundan yanına yaklaşılmıyor.*" (AÖ)

burunlu

1. Herhangi bir biçimde burnu olan.

3. Kendini beğenmiş, kibirli. [AK] "*Burunlu, yine azarlamış çocukları.*" (AÖ)

buruşmak

1. Düzgünlüğü bozulmak, üzerinde kırık ve katlamalar oluşmak.
3. Tiksinmek, hoşlanmamak. [AK] "*Gördüklerimden yalnız yüzüm değil içim de buruşuyor.*" (A. Gündüz, TS)

bülbül

1. Karatavukgillerden, sesinin güzelliğı ile tanınmış olan ötücü kuş (*Luscinia megarhynchos*).
2. Sesi çok güzel olan kimse. [Aİ] "*Hanende Nedim Bey ki gençliğinde Boğaziçi'nin bülbülü, en sevgili kuluyken artık onun da ihtiyaçlamaya, sesinin bozulmaya başladığı söylenirdi.*" (A. ř. Hisar, TS)

cadı

1. Geceleri dolaşarak insanlara kötülük ettiğıne inanılan hortlak.
3. Çok güzel göz. [Aİ] "*Gözleri cadı, dili tatlı bir kızdı.*" (AÖ)

cafcıflı

1. Gösterişli, fazla şık, şatafatlı.
2. Karışık, gürültülü patırtılı, tehlikeli. [AK] "*Taburda hem de muharebenin en cafcıflı yerindeydim.*" (Ö. Seyfettin, TS)

cambaz

1. Yerde ve tel, at, bisiklet, ip vb. üzerinde dengeye dayanan, tehlikeli, heyecan verici gösteriler yapan kimse, akrobat.
3. Usta, becerikli kimse. [Aİ] "*şimdi de Osmanlı İmparatorluğu kadar Avrupa siyasi çevrelerini de parmağında oynatan II. Sultan Abdülhamid gibi bir politika cambazıyla uğraşmaya başlamıştı.*" (S Ayverdi, MTS)
5. Kurnaz, hileci, hilekâr. [AK] "*Cambaz herif herkesi dolandırıp kaçmış.*" (AÖ)

camcı

1. Cam ticaretini veya cam takmayı meslek edinmiş kimse.
3. Evin içini pencereden gözetleyen kimse. [AK] "*Camcı, yine milletin evini izliyormuş.*" (AÖ)

camcılık

1. Camcının yaptığı iş.
2. Evin içini pencereden gözetleme. [AK] "*Camcılık yaparken yakalayıp dövmüşler.*" (AÖ)

canavar

1. Masalarda sözü geçen yabancı, yırtıcı hayvan.

5. Acımasız, kötü ruhlu, zalim (kimse). [AK] “*Ama herif ele avuca sığar canavar değil ki!*” (A. M. Efendi, MTS)

6. Herhangi bir şeye çok düşkün olan. [Aİ] “*Tam bir kitap canavarı, yine hemen bitirmiş verdiğim kitabı.*” (AÖ)

cangıl

1. Cengel.

2. Karışıklık, kargaşa. [AK] “*Bu cangılda bir de sen uğraştırma beni!*” (AÖ)

cazgır

1. Güreşecek olan pehlivanları yüksek sesle izleyicilere tanıtan ve dua okuyarak onları alana süren kimse.

2. Fitneci. [AK] “*Cazgır kadın, mahalleyi birbirine düşürmüş.*” (AÖ)

ceberut

1. Acımasız, merhametsiz, zorba.

2. Tanrı'nın her şeyin üstünde olan kudreti. [Aİ] “*Unutma kendini bilmiş ol ki ey insan / Müebbeden kalacak hilkatın esâsı nihan / Tasavvur et ceberûtum için bidâyettir / Mükevvenât ki fikrince bî-nihâyettir / Kemîne zerresidir âsumân-ı hilkatimin*” (M. A. Ersoy, MTS)

3. Tasavvufta Allah'a varmanın üçüncü basamağı. [Aİ] “*Lâhût ve Ceberut âlemlerindeki tecelli ile Misâl ve Nâsût alemindeki tecelli aynı değildir.*” (TUD)

celal

1. Büyüklük, ululuk.

2. Öfke, kızgınlık. [AK] “*Kahraman ırkıma bir gül; ne bu şiddet, bu celal?*” (M. A. Ersoy, TS)

celalli

1. Sert ve öfkeli (kimse).

2. Coşkun. [Aİ] “*Bir vakitler kükreyip taşan celalli bir nehirmiş.*” (H. Taner, TS)

cellat

1. Ölüm cezasına çarptırılanları öldürmekle görevli olan kimse.

2. Acımasız, katı yürekli, kolaylıkla suç işleyen, zalim. [AK] “*Kaşlar cellat olmuş kirpik harâmî*” (P. S. Abdal, MTS)

cellatlık

1. Cellat olma durumu.

3. Katı yüreklilik, zalimlik. [AK] “*Hatta emrettiğiniz iş cellatlık da değil adeta katillik.*” (N. Kemal, MTS)

cenabet

1. Cünüp.
2. Pis, kötü, hoşlanılmayan (kimse veya şey). [AK] “*Ne olduysa hep o cenabet Nazif’ten oldu.*” (B. Fâik, MTS)

cendere

1. Pres.
2. Manevi baskı. [AK] “*Aralarından biri itilip kakılınca hepsinin birden boynunda aynı cendere acısı.*” (N. F. Kısakürek, TS)

cerbeze

1. Güzel konuşma.
3. Kurnazlık, hilekârlık. [AK] “*Cerbeze, onun geçim kaynağıdır.*” (AÖ)

cevher

1. Bir şeyin özü, maya, gevher.
2. Değerli süs taşı, mücevher. [Aİ] “*Yere düşmekle cevher, sâkıt olmaz kadr-ü kıymetten.*” (N. Kemal, MTS)
3. İyi yetenek. [Aİ] “*Avrupa aristokrati, cevheri tükenmeye yüz tutmuş bir insandır.*” (P. Safa, TS)

cıbil

1. Çıplak.
2. Yoksul, parasız, geçim darlığı çeken. [AK] “*Hiç parası yok, cıbil dolaşiyor.*” (AÖ)

cıdağı

1. Atın iki omzunun arası.
2. Derin, işleyen yara, büyük çıban. [AK] “*Sirtında çıkan cıdağı gittikçe büyüyormuş.*” (AÖ)

cıvıtmak

1. Cıvık duruma getirmek.
2. Bir işi yakışık almayacak bir duruma getirmek. [AK] “*Ali Rıza içince cıvıttırdı.*” (S. F. Abasıyanık, TS)
3. Ciddiyetten uzaklaşmak. [AK] “*Çocuklar bu ders iyice cıvıttılar.*” (AÖ)

ciddi

1. Şaka olmayan, gerçek.
2. Ağırbaşlı. [Aİ] “*Ben onu pek ciddi bir genç olarak tanırım.*” (H. R. Gürpınar, TS)

3. Titizlik gösterilen, önem verilen. [Aİ] "*Bu dönemde yazara konu üzerinde vukuf, ciddi incelemeler şart koşulur.*" (H. Taner, TS)
4. Tehlikeli, endişe veren, ağır, vahim, kritik. [AK] "*Hastalığımızın oldukça ciddi olduğuna işaret etmekten kendimizi alamadık.*" (B. Felek, TS)
7. Güvenilir, sağlam, önemli. [Aİ] "*Ciddi bir gazetede liyakatli, genç bir muharririn şu sözleri beni hâlâ düşündürüyor.*" (O. S. Orhon, TS)
9. Güvenilir bir biçimde. [Aİ] "*Çok ciddi durunca mükemmel olduklarını sanıyorlar.*" (A. Kutlu, TS)

cila

1. Bir şeyi parlatmak için kullanılan kimyasal bileşik.
3. Bir şeydeki aldatıcı, göz boyayıcı durum. [AK] "*Bu cilalanmış sözlere kanma sakın!*" (AÖ)
4. Gereksiz süs, gösteriş. [AK] "*Sendeki cila kimsede yoktur.*" (AÖ)

cin

1. Dinî inanışa göre duyularla kavranamayan, insanlar gibi irade ve anlama yeteneğine sahip, ilahi emirlere uymakla yükümlü tutulan yaratık.
3. Akıllı, zeki, uyanık kimse. [Aİ] "*Çocuk tam bir cin, her şeye cevap veriyor.*" (AÖ)

cinli

1. İçinde cinlerin olduğuna inanılan.
2. Öfkeli, sinirli (kimse). [AK] "*Yaklaşma şu cinliye.*" (AÖ)

cins

1. Tür, çeşit.
4. Garip, tuhaf. [AK] "*Her hareketin cins...*" (AÖ)
5. Diğerlerine göre üstün nitelikleri olan. [Aİ] "*Ak,kırmızı ibikli cins tavuklar vardı gözünün önünde.*" (O. Rifat, TS)

cinslik

1. Cinsiyet.
2. Gariplik, tuhafılık. [AK] "*Bir gün de cinslik yapma!*" (AÖ)

civcivli

1. Civcivi olan.
2. Gürültülü patırtılı, telaşlı. [AK] "*Mahallem sakindir ama civcivli de bir mahalledir.*" (S. F. Abasıyanık, TS)

curcuna

1. Gürültülü, karışık durum.
2. Alaturka müzikte hızlı bir usul. [Aİ] "Sonra bir curcuna havası söyledi ve üç yabancı da dâhil olduğu hâlde salondakilerin hepsini oynattı." (P. Safa, TS)

cüret

1. Yüreklilik, ataklık, cesaret.
2. Düşüncesizce, saygıyı aşan davranış, cesaret. [AK] "Shakespeare'i tercüme etme o zamanın münevverlerinin affetmeyecekleri bir cüretti." (H. E. Adıvar, MTS)

çaça

1. Ticaret gemilerinde eski ve usta gemici.
2. Genelev işleten kadın, abla, mama (II). [AK] "Çaça, müşteriyle tartıştı." (AÖ)

çağdaş

1. Aynı çağda yaşayan, çağcıl, asri, muasır.
2. Bulunulan çağın anlayışına, şartlarına uygun olan, çağcıl, uygarca, asri, modern. [Aİ] "Sadece toplumsal olmakla kalmayıp uluslararası ve evrensel de olan çağdaş şiirin önemi de bence buradadır işte." (N. Hikmet, TS)

çakal

1. Etoburlardan, sürü hâlinde yaşayan, kurttan küçük bir yaban hayvanı (*Canis aureus*).
2. Kurnaz, yalancı, düzenci, aşağılık kimse. [AK] "Anlatma, kabahat sizde, hiç o çakal gzmeye götürülür mü?" (R. E. Koçu, MTS)
3. Titiz, huysuz. [AK] "Bu çakal ihtiyarla nasıl uğraşacağız?" (AÖ)
4. Görgüsüz. [AK] "Çakal, bir özür bile dilemedi." (AÖ)

çakma

1. Çakmak işi.
4. Taklit olan, sahte. [AK] "Eminönü'nden çakma bir ayakkabı almış." (AÖ)
5. Deri hastalığı, yara, çıban. [AK] "Sirtındaki çakma için doktora gitti." (AÖ)

çakmak

1. Vurarak sokup yerleştirmek.
11. Sınavda başarısız olmak. [AK] "Bu sınavdan da çaktık." (AÖ)
12. Kabul etmeyeceği bir şeyi kurnazlıkla kabul etmesini sağlamak. [AK] "Bu kazalı arabayı sana kim çaktı?" (AÖ)

çaktırmak

1. Çakma işini yaptırmak.

2. Sınavda bırakmak. [AK] “Hoca bütün sınıfı çaktırdı.” (AÖ)

çalımlamak

1. Bir oyuncu topu elinden veya ayağından kaçırmadan karşısındaki oyuncuları kıvrak hareketlerle geçmek.

2. Kandırmak. [AK] “Sonunda adamı çalımlayarak istediğini elde etti.” (AÖ)

3. Bir fırsattan yararlanarak bir başkasının hakkı olan bir şeyi ele geçirmek. [AK] “Bu kadar parayı milleti çalımlayarak biriktirmiş.” (AÖ)

çalkalamak

1. Sulu bir şeyi sarsarak veya çırparak karıştırmak.

7. Sağlığının bozulmasına yol açmak. [AK] “İstanbul’un çilesi beni çalkaladı.” (AÖ)

çamur

1. Su ile karışıp bulaşır ve içine batılır duruma gelmiş toprak, balçık.

2. Sataşkan, çevresini tedirgin eden, sulu, arsız (kimse). [AK] “Çamur oyuncu ile dürüst oyuncuyu herkes karıştırıyor.” (H. Taner, TS)

çamurlamak

1. Çamur sürmek, çamurla sıvamak.

2. Kötülemek. [AK] “Milleti çamurlayacağına önce kendi pisliklerini temizle!” (AÖ)

çamurlaşmak

1. Çamur durumuna gelmek.

2. Sataşmaya, kavga çıkarmaya başlamak, terbiyesizleşmek. [AK] “Çamurlaşmana gerek yok, konuşarak da meseleyi çözebiliriz.” (AÖ)

çaplı

1. Çapı geniş olan.

2. Bilgisi çok olan. [Aİ] “Bu çaplı öğrenciyi sakın kaçıрма!” (AÖ)

3. Yetenekli. [Aİ] “Çok çaplı bir futbolcuydu.” (AÖ)

çapsız

1. Çapı geniş olmayan.

2. Yetersiz, dar görüşlü. [AK] “Yahya Kemal'in, döneminin ünlü ve çapsız şairlerinden birine söyledikleri gerçekten unutulmaz.” (T. Uyar, TS)

çarpılmak

1. Çarpma işine konu olmak.

3. Bir yankesici tarafından eşyaları el çabukluğuyla çalınmak, soyulmak. [AK] *"Taksim 'de hırsızlar tarafından çarpıldım. (AÖ)*
4. Aldatılmak. [AK] *"En güvendiği insan tarafından çarpıldı." (AÖ)*
5. Çekiciliğine kapılmak, etkilenmek. [Aİ] *"Bir bakış, bir gülüşle çarpılmak işten değil." (C. S. Tarancı, TS)*
6. Bir şeye ederinden fazla para ödemek. [AK] *"Bu arabaya bu kadar para verilmez, fena çarpılmışsın." (AÖ)*

çarpıtmak

1. Çarpık duruma getirmek.
2. Yanlışla ve kötü duruma götürmek. [AK] *"Örnek tutarlı olmazsa kimseyi düzeltmez / Tutarlı olmayan örnek herkesi çarpıtır" (T. Ofazoğlu, TS)*
3. Gerçek anlamından saptırmak. [AK] *"Söylediklerimi çarpıtmayınız." (AÖ)*

çarpmak

1. Hızla değmek, vurmak.
4. El çabukluğu ile çalmak, dolandırarak elde etmek. [AK] *"Köprüden denizi seyredenlerin cüzdanını hep çarparlar." (B. Felek, TS)*
5. Kurnazlıkla ele geçirmek. [AK] *"İhtiyarın üç aylıkları aldığı günler çıkagelir, allem edip kallem edip zavallının yarı maaşını çarpar kaçar." (H. Taner, TS)*
8. Çekiciliğiyle etkilemek, şaşırtmak. [Aİ] *"Güzel halk türkülerinde beni çarpan şey bunların hepsinin arkasında bir vaka, bir macera, nihayet bir insan bulunmasıdır." (B. R. Eyuboğlu, TS)*

çarşaflamak

1. Yorganı çarşafı kaplamak.
2. Kötü ve başarısız duruma düşmek, çarşafa dolanmak. [AK] *"Son sınavda da çarşafıladım." (AÖ)*

çatak

1. İki dağ yamacının kesişmesi ile oluşmuş dere yatağı.
3. Kavgacı. [AK] *"Çatak adam ortalığı birbirine kattı." (AÖ)*

çatır çatır

1. Sert bir şey kırılırken, yanarken, yerinden sökülürken veya sıkıştırılırken çıkan ses, çatır çutur.
3. Güçlük çekmeden. [Aİ] *"Soruları çatır çatır çözdüm." (AÖ)*
4. Zor kullanarak, baskı yaparak. [AK] *"Çatır çatır yaptıracağım sana bunları." (AÖ)*

çatırdamak

1. "Çatır" diye ses çıkarmak.
2. Çökmeye, yok olmaya yüz tutmak, tehlikeli duruma düşmek. [AK] "*Zira vatanın kubbesi çatırdıyordu.*" (R. E. Ünaydın, MTS)

çatlak

1. Çatlamış olan.
2. Deli. [AK] "*Çatlaksam çatlağım. Çatlak olmasam bunca adama, gözün görmediğini göstermeye kalkar mıydım?*" (O. Rifat, TS)

çatlaklık

1. Çatlak olma durumu.
3. Delilik. [AK] "*Bu çatlaklıların yüzünden bir gün başına iş alacaksın.*" (AÖ)

çatlatmak

1. Çatlak duruma getirmek.
3. Sabrını taşımak. [AK] "*O dibek kafalı Sülükoğlu'nu hasedinden çatlatacağız.*" (E. E. Talu, TS)
4. Aklını kaçırmak. [AK] "*Babası çatlatmış.*" (AÖ)

çatmak

1. Odun, değnek, kılıç, tüfek vb. uzun şeylerden birkaç tanesini, tepelerinden birbirine çaprazlama dayayarak durdurmak.
7. Yazıyla veya sözle sataşmak. [AK] "*Böyle söyler de sonra yemek biraz azca çıkarsa yahut pek düzgün olmasa aşçıya çatacak gibi olur.*" (M. Ş. Esendal, TS)

çeki

1. Tartı.
3. Üzüntü, sıkıntı. [AK] "*Çekisi iyice artmış.*" (AÖ)

çekici

1. Kaza veya arıza yapan, yanlış yere park eden aracı belli bir yere götürmek için kullanılan taşıt.
2. Alımlı. [Aİ] "*Necdet için bu, öbüründen daha çekici değildi.*" (Y. K. Karaosmanoğlu, TS).

çekişmek

1. İki yönünden karşılıklı çekmek.
4. Ağız kavgası etmek. [AK] "*Seninle çekişmek lazım, büyük hareketlerin manasını anlamıyorsun.*" (P. Safa, TS)

çekıştirmek

1. Uçlarından tutarak ayrı yönler doğru çekmek.
3. Bir kimsenin kötü taraflarını uzun uzadıya sayıp dökmek. [AK] "*Telefon ederler. Pazar günü evine gidip yeni müdürü çekıştirirler.*" (M. Ş. Esendal, TS)

çekmek

1. Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek.
24. Hoşa gitmek, sarmak. [Aİ] "*Türküler beni hep çekmiştir.*" (AÖ)
26. Masrafını karşılamak, ikramda bulunmak. [Aİ] "*Beni Konya Lezzet Lokantasına götürdü,âlâ bir öğle yemeği çekti.*" (H. E. Adivar, TS)

çelebi

1. Bektaşî ve Mevlevî pîrlerinin en büyüklerine verilen unvan.
3. Görgülü, terbiyeli, olgun (kimse). [Aİ] "*Yeleği gümüş köstekli, fesi kalıpsız, orta yaşlı bir adamdı. Son derece Osmanlı ve çelebi.*" (A. İlhan, TS)

çelikleşmek

1. Çelik durumuna gelmek.
2. Güçlenmek, güç kazanmak. [AK] "*Yaptığı antrenmanlarla iyice çelikleşti.*" (AÖ)

çember

1. Merkez denilen sabit bir noktadan aynı uzaklık ve düzlemdeki noktalar kümesinin oluşturduğu kapalı eğri.
6. Aşılması, çözümü güç durum. [AK] "*Bu çemberden çıkmanın bir yolunu bulmalıyız.*" (AÖ)

çene

1. Canlılarda baş bölümünde yer alan, kemik veya kıkırdak ile desteklenen, altlı üstlü dişleri taşıyan ve ağzın kapanıp açılmasını sağlayan kasları üzerinde barındıran iki parçaya verilen ad.
4. Çok konuşma huyu, gevezelik. [AK] "*İhsan'ın annesi, Arife Hanım'ı hem sever hem de çenesine tahammül edemezdi.*" (A. H. Tanpınar, MTS)

çenesiz

1. Çenesi olmayan.
3. Yerinde ve düzgün konuşmasını bilmeyen. [AK] "*Çenesiz, yine patavatsızlık yaptı.*" (AÖ)

çeper

1. Çit.

2. Ahlsız, huysuz, geçimsiz kimse. [AK] “Bu eperle ev arkadaşlığı yapamam.” (AÖ)

ıbanbaşı

1. Yaranın ucu.

3. Genel kurallara aykırı davranış içinde olan kimse. [AK] “Bu omuzları çökmüş, karnı içine göçmüş, kalın gözlüklü adamı çıbanbaşı olarak gördüler.” (TUD)

ığırtkan

1. ağırtkan.

3. ıkarı olduğu için birini övüp koruyan kimse. [AK] “Beşiktaş kulübünün en coşkun ığırtkanlarından biriydi.” (Y. K. Karaosmanoğlu, MTS)

ırpınmak

1. Acı ile debelenmek.

4. Ne yapacağını şaşırmış bir durumda üzülmek ve telaşlanmak. [AK] “Beğeniyor musun şu yaptıklarını, ne olacak şimdi, ne yapacağız diye çırpınıyordu.” (O. C. Kaygılı, TS)

5. Çok istenilen bir şeyi gerçekleştirebilmek için aşırı derecede çaba harcamak. [Aİ] “O onurlu ve soğukkanlı adam, gözlerini açarak daha çok şey öğrenmek için çırpınıyordu.” (R. Mağden, TS)

ırpmak

1. Halı, kilim vb. şeyleri hızla ve kesik kesik silkelemek.

5. almak, hırsızlık etmek. [AK] “Metrobüste adamın telefonunu ırpımlar.” (AÖ)

Çıyan

1. Çok ayaklılardan, sarımtırak renkte, zehirli bir böcek (*Scolopendra*).

2. Hain. [AK] “Damadım için söylüyorsan sen de bilirsin ki ne akreptir ne de ıyan.” (E. E. Talu, TS)

iek

1. Bir bitkinin, üreme organlarını taşıyan çoğu güzel kokulu, renkli bölümü.

3. Davranışları hafif, toplum kurallarına uymayan kimse. [AK] “Onun ne iek olduğunu iyi bilirim.” (AÖ)

5. İrinli kabarcıklar dökerek yüzde izler bırakan ateşli, ağır ve bulaşıcı bir hastalık.

[AK] “iek hastalığına yakalanmış.” (AÖ)

Çift dikiş

1. Birbirlerinden geçen iki sıra düz dikiş.

2. Bir sınıfta iki yıl üst üste okuma, çifte dikiş. [AK] “Bizim zamanımızda öyle 'top peşinde koşanlar' sınıfın çift dikiş gidenleri olurdu.” (TUD)

çifte kavrulmuş

1. İki kez kavrulmuş (leblebi, nohut, çekirdek vb.).
3. Pek pişkin (kimse). [AK] “Adamda hiç utanma yok, çifte kavrulmuş.” (AÖ)

çifteli

1. Çiftesi bulunan.
3. Rahat durmayan, sataşkan. [AK] “Çifteli, yine kavgaya karışmış.” (AÖ)
4. Uğursuz. [AK] “Çifteli, buraya geldin geleli her şey ters gidiyor.” (AÖ)

çiğ

1. Pişmemiş veya az pişmiş.
3. Yersiz ve yakışsız. [AK] “Bu, benim gibi yaşını başını almış bir adam tarafından pek çiğ bir hareket olurdu.” (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)
4. Yaşının gerektirdiği görgüye ve olgunluğa erişmiş olmayan (kimse). [AK] “Fakat Cemal Paşa, çiğ bir politikacı değildi.” (F. R. Atay, TS)

çiğlik

1. Çiğ olma durumu.
2. Kaba, yersiz, yakışsız davranış. [AK] “O gece de böyle bir şeyi bütün çiğliği ve çıplaklığıyla gördüğüm bir geceydi.” (R. N. Güntekin, TS)

çiğnemek

1. Ağıza alınan bir şeyi dişler arasında ezmek, öğütme.
3. Sayılması gereken bir şeyi saymamak, itibar etmemek, ayaklar altına almak. [AK] “Bunu yapmamak, insanlığın mukaddes mirasını çiğnemek değil, kendi hayatımı da inkâr etmek olacaktı.” (R. N. Güntekin, TS)

çirkef

1. Pis ve bulanık su.
2. İğrenç ve bulaşkan (kimse veya şey). [AK] “Karşı takımın çirkef oyuncularını bize saldırdı.” (AÖ)

çocuk

1. Küçük yaştaki erkek veya kız.
6. Büyüklere yakışmayacak, daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse. [AK] “Bizim çocuk otuz yaşına geldi fakat hala çocuk.” (AÖ)

çocuk oyuncağı

1. Çocukların oynayıp eğlenmesi için yapılmış oyuncak.

3. Önem verilecek değerde olmayan şey. [AK] "Onlar için telefon dinlemek çocuk oyuncuğuydu." (A. Ümit, TS)

çocuk oyunu

1. Çocukların oynadığı oyun.

2. Basit ve sıradan bir olay veya durum. [AK] "Ben de bir şey sandım, resmen çocuk oynuymuş." (AÖ)

çokbilmiş

1. Her şeye akli eren, zeki, akıllı.

2. Her şeye akli eren, zeki, akıllı bir biçimde. [AK] "Ama bunun lafını bile etmiyor, çokbilmiş görünmek istemez." (T. Buğra, TS)

çok sesli

1. Çok seslilikle ilgili, polifonik.

3. Değişik düşüncelerin özgürce dile getirildiği (ortam, toplum). [Aİ] "Çok sesli, çok kültürlü insanların oluşturduğu bir toplumda yaşamak istiyoruz." (AÖ)

çolpa

1. Ayağı sakat olan.

2. Beceriksiz, eli işe yakışmayan, acemi. [AK] "Hareketleri çolpa, dikkati dağınık, tepkileri geç ve kesikti." (A. H. Tanpınar, TS)

çökmek

1. Bulunduğu düzeyden aşağı inmek, çukurlaşmak.

9. Sarsılıp dinçliğini yitirmek. [AK] "Şayet iradesiz bir adamsanız az zamanda çürüyüp çökmeniz pek mümkündür." (R. H. Karay, TS)

11. Son bulmak, yıkılıp dağılmak. [AK] "Bir gün vatan çöktü ve millî mabetler istila edildi." (A. Gündüz, TS)

çöküntü

1. Çökme.

5. Çoğunluğa ilişkin satın alma gücünün durması, satış değerlerinin düşmesi, çalışma gücünün azalması vb. sebeplerle ortaya çıkan ekonomik durum, bunalım, kriz, depresyon. [AK] "Dünya krizi, özellikle de afyon piyasasındaki çöküntü ondan da çok şey götürmüştü." (T. Buğra, TS)

çöp arabası

1. Süprüntülerin, atıkların taşındığı araba.

2. İşe yaramaz, değersiz, kaba saba kimse. [AK] "Bu çöp arabalarını çok aradın mı?" (AÖ)

çöplenenek

1. Çeşitli yiyeceklerden azar azar yemek.
2. Kendine açıktan ufak tefek çıkarlar sağlamak. [AK] "Ne kazanmışsa bütün kendi kazanmış kendi / Zât-ı devletleri lakin azıcık çöplendi." (M. Âkif, MTS)

çöreklenmek

1. Yılan halka durumunda kıvrılıp toplanmak.
4. Bir yerde, orada yaşayanları rahatsız etme pahasına sürekli kalmak, yerleşmek. [AK] "Mahalleye resmen çöreklediler." (AÖ)

çözölmek

1. Çözme işine konu olmak.
3. Birliğini, beraberliğini yitirmek, dağılmak, parçalanmak. [AK] "Demokrasisi gelişmemiş toplumlar çabuk çözölmür." (AÖ)
4. Gevşemek, güçsüz kalmak. [AK] "Bu hastalık yüzünden çözöldüm." (AÖ)
5. Dağılmak, çökmek. [AK] "Yunan cephesinin çözölmüş Anadolu'dan çekilmesiyle yine sulh elde edilmez." (Y. K. Beyatlı, TS)

çulsuz

1. Çulu olmayan.
2. Varlıksız, parasız. [AK] "Çok zengin adam diyorlar, onun için. Senin gibi bir çulsuza borçlu kalmak ister mi?" (S. F. Abasıyanık, TS)

çurçur

1. Lapina familyasından, eti pek sevilmeyen, küçük bir deniz balığı (*Crenilabrus*).
2. Önemsiz, değersiz. [AK] "Selçuk'u bu çurçur işlerden daha ciddilerine, piyes yazımına ben ittim." (H. Taner, TS)

çuvallamak

1. Çuvala doldurmak.
2. Başaramamak. [AK] "Yine çuvallamış." (AÖ)

çüş

1. Yürüyen eşegi durdurmak için söylenen söz.
2. Yakışksız bir davranış karşısında söylenen kaba bir söz. [AK] "Çüş artık, bu kadarı da fazla!" (AÖ)

dadaş

1. Erkek kardeş.
2. Delikanlı, yiğit kimse. [AI] "Su katılmamış bir dadaştı ve politika ile uğraşmamıştı." (T. Buğra, TS)

3. Yakın dostlar için kullanılan bir seslenme sözü. [Aİ] “*Dadaşlar bugün bendeyiz!*” (AÖ)

dağ (II)

1. Kızgın bir demirle vurulan damga, nişan.

3. Büyük üzüntü, acı. [AK] “*Ansızın tutuldum zülfü bağına / Merhamet etmedi sînem dağına.*” (Gevherî, MTS)

dağ ayısı

1. Dağlarda yaşayan yabani ve tehlikeli ayı cinsi.

2. Şehir yaşayışına alışmamış çok kaba kimse. [AK] “*Dağ ayısı yolun ortasına tükürdü.*” (AÖ)

dağıtmak

1. Toplu durumda bulunanları birbirinden uzaklaştırmak veya ayırmak.

10. Ne yaptığını bilmeyecek kadar içip kendinden geçmek. [AK] “*Dün gece fena dağıtmışım.*” (AÖ)

11. Değişik sebeplerle kendini koyuvermek, beklenmedik davranışlarda bulunmak.

[AK] “*Bu aralar dağıttım sanırım, derslerime çalışamaz oldum.*” (AÖ)

dağlı

1. Dağlık bölge halkından olan.

3. Kaba saba, görgüsüz. [AK] “*Batıl itikatlara inanmış, dağlı, cahil bir kızcağızdı.*” (R. H. Karay, TS)

dalga

1. Deniz veya göl gibi geniş su yüzeylerinde genellikle rüzgâr, deprem vb.nin etkisiyle oluşan kıvrımlı hareket.

5. Gizli iş, dalavere. [AK] “*Film çevirme dalgasıyla para kazanıyorlardı.*” (S. F. Abasıyanık, TS)

6. Esrar, eroin vb. uyuşturucu maddelerin verdiği keyif durumu. [AK] “*Dalga sevdasıyla körpe çağında / Beynimin mekânı oldu külhanlar / Kül elendi sanki cet ocağında / Satıldı yalılar, konaklar, hanlar.*” (A. Çamiç, MTS)

8. Geçici sevgili. [AK] “*Yeni bir dalga bulmuşsun.*” (AÖ)

9. Geçici aşk ilişkisi. [AK] “*Bir dalganın peşine düşmüş.*” (AÖ)

dalgalanma

1. Dalgalanmak işi.

4. Bir toplumda uyumsuzluktan doğan karışıklık. [AK] “*Ülkedeki bu aşırı dalgalanmalar bizi felakete sürükleyebilir.*” (AÖ)

dalkavuk

1. Kendisine çıkar sağlayacak olanlara aşırı bir saygı ve hayranlık göstererek yaranmak isteyen kimse, huluskâr, yağcı, yalaka, yağdanlık, yalpak, yaltak, yaltakçı, kemik yalayıcı, çanak yalayıcı.
2. Saraylarda devlet büyüklerini nükteli sözlerle eğlendiren kimse. [Aİ] “Geniş selamlığında dostları, misafirleri, ziyaretçileri, dalkavukları, ricacıları arasında çubuk ve kahvelerini içerdi.” (A. H. Tanpınar, MTS)

dallama

1. Dallamak işi.
2. Aptal, enayi. [AK] “Nerden buldun bu dallamayı?” (AÖ)

dallandırmak

1. Dallanmasına yol açmak.
2. Bir işi, bir sorunu büyütüp karışık duruma getirmek. [AK] “Bu işi çok dallandırdık, artık çözüm bulmak gerekiyor.” (AÖ)

damga

1. Bir şeyin üzerine bir nişan, bir işaret basmaya yarayan araç.
3. Bir kimsenin adını kötüye çıkaran, yüz kızartıcı durum. [AK] “Orada da haksız damgalar altında kalırsan ne olacak?” (A. Gündüz, TS)

damgalı

1. Damgası olan, damgalanmış olan.
2. Kendisine yüz kızartıcı bir suç yüklenmiş olan. [AK] “Bir gün damgalı duruma düşeceğimi hiç tahmin etmezdim.” (AÖ)

dar

1. İçine alacağı şeye oranla ölçüleri yetersiz olan, geniş ve bol karşıtı.
4. Sıkıntılı. [AK] “Dar bir gün gelmiş, birinden üç beş kuruş almışım, bundan ne çıkar?” (M. Ş. Esendal, TS)
5. Yetersiz. [AK] “Bazıları mefkûrenin enginliğini ve azametini tamamıyla kavrayamayacak derecede dardırlar.” (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

daralmak

1. Dar duruma gelmek, küçülmek.
4. Güçleşmek, zorlaşmak. [AK] “Bu işler benim için iyice daraldı.” (AÖ)
5. Sıkışmak. [AK] “Daralan soluğu ile çıkamayacağı merdivenleri oğlunun da çıkmasını yasaklıyordu.” (N. Cumalı, TS)

6. Başı dara gelmek, bunalmak. [AK] “Çok daraldım, yardımına ihtiyacım var.”

(AÖ)

darbe

1. Vuruş, çarpış.

2. Bir ülkede baskı kurarak, zor kullanarak veya demokratik yollardan yararlanarak hükûmeti istifa ettirme veya rejimi değiştirecek biçimde yönetimi devirme işi. [AK]

“Ülkemizin tarihinde ne yazık ki darbeler de vardır.” (AÖ)

3. Birini kötü duruma düşüren, sarsan olay. [AK] “Bu, nereden ve kimden geldiği belli olmayan darbe son kalkınma ümitlerini de silip süpürmüştü.” (E. E. Talu, TS)

darlık

1. Dar olma durumu.

2. Geçim zorluğu. [AK] “Darlık canına tak etmiş.” (AÖ)

3. İç sıkıntısı. [AK] “Yüreği göğsünü yırtacak gibi hopluyor, boğazına bir darlık tıkanıyordu.” (Ö. Seyfettin, TS)

dayamak

1. Yaslamak.

5. Kalitesiz, kötü veya çürük bir malı, gizlice iyi olanların arasına katıp müşteriye satmak. [AK] “Bugün gelen müşteriye dayadım senin telefonu.” (AÖ)

dayı

1. Annenin erkek kardeşi.

2. Cesur, yiğit. [AI] “Dayı, korkusuz bir delikanlıydı.” (AÖ)

4. Kayırmacı. [AK] “Bunların çok bariz olan bir tarafı da siyasi dayıları sık sık değiştirmeleridir.” (P. Safa, TS)

5. Kabadayı. [AK] “Bu dayularla uğraşma sakın.” (AÖ)

dayılık

1. Dayı olma durumu.

3. Kayırmacılık. [AK] “Belediyede işe girmesinde ona dayılık yapmış.” (AÖ)

4. Kabadayılık, külhanbeylik. [AK] “Bu dayılıklara karnımız tok.” (AÖ)

değer

1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.

3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet. [AI] “Bilirdi ki toprağa emanet edilmiş bir ağaç mahalleye, semte, şehre, hatta cemiyete ve bütün imana emanet edilmiş bir değerdir.” (A. H. Tanpınar, MTS)

4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse. [Aİ] "*Bence ziyan olmuş, eski deyimiyile heder olmuş bir değerdir.*" (İ. O. Anar, TS)

dehşet

1. Bir tehlike veya korkunç bir şey karşısında duyulan ürküntü, yığı.
2. Olağanüstü. [Aİ] "*Sen büyüdükçe dehşet bir şey oluyorsun.*" (R. N. Güntekin, TS)

delikanlı

1. Çocukluk çağından çıkmış genç erkek.
2. Sözü'nün eri, dürüst, namuslu (kimse). [Aİ] "*Semih, delikanlı ve güvenilir bir insandır.*" (AÖ)

demirbaş

1. Bir yerde kullanılan, bir yere kayıtlı olan, bir görevliden öbürüne teslim edilen dayanıklı eşya.
3. Bir yerin eskisi, emektarı olan (kimse). [Aİ] "*Her romancının bütün romanlarında değişmeyen demirbaş bir kişisi var: kendisi.*" (A. Ağaoğlu, TS)

demirhindi

1. Baklagillerden, odunu oldukça sert olan, sıcak iklimlerde yetişen bir ağaç (*Tamarindus indica*).
4. Pinti, hasis. [AK] "*Demirhindi, hiçbir zaman hesap ödemedi.*" (AÖ)

dengeli

1. Dengesi olan, muvazeneli, stabil.
2. Kurallara uygun, sıkıntı yaratmayan. [Aİ] "*Hiç kimse Türkiye'de normal, sürekli ve dengeli bir basın rejimi yaşamış olduğunu iddia edemez.*" (B. Felek, TS)
3. Tutum ve davranışlarında uyum olan (kimse), istikrarlı, kararlı, stabil. [Aİ] "*Bir sanatçının bu oranda eksiksiz ve dengeli olması aklın alacağı şey değildir.*" (C. Külebi, TS)

dengesiz

1. Dengesi olmayan, muvazenesiz.
2. Tutum ve davranışlarında uyum olmayan (kimse), istikrarsız, kararsız. [AK] "*Dengesiz, ortamın huzurunu bozdu!*" (AÖ)

dengesizlik

1. Bir şeyde denge bulunmaması durumu.
2. Bir kimsenin tutum ve davranışlarında beklenmedik değişmeler olması, istikrarsızlık. [AK] "*Toplumdaki bu sıkıntılı dengesizliği örtecek kelimeler arıyoruz.*" (Ç. Altan, TS)

derebeyi

1. Topraklarını derebeylik düzenine göre yöneten kimse, kont.
2. Zorba. [AK] "*Sende bir Şarklı derebeyi ruhunun saklı olmasından korkar.*" (P. Safa, TS)

ders

1. Öğretmenin öğrenciye belirli bir sürede verdiği bilgi.
4. Bir olayın bellekte bıraktığı öğretici iz, öğüt, ibret. [Aİ] "*En iyisi, kıyının verdiği şu ekoloji dersini uygulamak mı dersiniz?*" (H. Taner, TS)

derviş

1. Bir tarikata girmiş, onun kurallarına ve törelerine bağlı kimse, alperen.
3. Alçak gönüllü ve her şeyi hoş gören kimse. [Aİ] "*Hiç bağırılmaz, kızmaz; tam bir derviş adamdır.*" (AÖ)

derya

1. Deniz.
2. Bilgili kimse. [Aİ] "*Yeni gelen öğretmen alanında tam bir derya.*" (AÖ)

destek

1. Bir şeyin yıkılmaması için konulan eğik veya düz dayak, payanda.
6. Maddi ve manevi yardımcı, dayanak. [Aİ] "*Kızardı, söylenirdi ama gene de tek desteği oydu hayatta.*" (O. Hançerlioğlu, TS)
7. Yardım. [Aİ] "*İşsiz kaldığım bugünlerde bize babam destek verdi*" (AÖ)

desteklemek

1. Destek koymak.
2. Bir kimse veya kuruluşa yardım sağlamak, müzaheret etmek. [Aİ] "*Elimizden geldiği kadar hayır kurumlarını destekliyoruz.*" (AÖ)
3. Arka olmak, arka çıkmak. [Aİ] "*Basında bizi destekleyen gazetecilerle görüştü.*" (A. Ümit, TS)

deşelemek

1. Güçlü bir biçimde deşmek, karıştırmak.
2. Araştırmak. [Aİ] "*Bu, biraz da ihtiyarı deşelemek, o profesör hakkında bildiklerini söyletmek içindi.*" (T. Buğra, TS)

dev

1. Korkunç, çok iri ve olağanüstü güçlü masal yaratığı.
3. Çok büyük, çok önemli. [Aİ] "*Akademik hayata dev bir adım attın, seni tebrik ederim.*" (AÖ)

deveci

1. Deve sahibi, deve kiralayan kimse.
3. Çok sert ve kaba oynayan kimse. [AK] *"Bu deveciyi bir daha maça çağırmayın."* (AÖ)

devlet

1. Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık.
4. Mutluluk. [Aİ] *"Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi / Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi"* (Muhibbi, TS)
5. Talih. [Aİ] *"Beklersen eğer beni ne devlet."* (A. Hamit, MTS)

devrik

1. Katlanıp kendi üzerine bükülmüş.
4. Darbe ile makamından indirilmiş. [AK] *"Devrik başkan ortarlardan kaybolmuş."* (AÖ)

didiklemek

1. Çekiştirerek veya ısırarak parçalamak, galamak.
3. Bir konuyu bütün ayrıntılarıyla gözden geçirmek, iyice araştırmak. [Aİ] *"Anlam değişmeleri konusunu didikleyip yeni bilgilere ulaştım."* (AÖ)
4. Huzursuzluk vermek, sıkıntıya sokmak. [AK] *"Bu insanları didikleyip huzurlarını bozdu."* (AÖ)

didişmek

1. El veya sözle birbirini hırpalamak.
2. Geçimini sağlamak amacıyla güç şartlarda çalışmak, uğraşmak. [Aİ] *"Bir lokma kuru ekmek için sabahtan akşama kadar didişen zavalluların hâlini meraklı bir roman gibi dinliyor."* (H. E. Adıvar, TS)

dik

1. Yatay bir düzleme göre yer çekimi doğrultusunda bulunan, eğik olmayan.
6. Kaba, yersiz (davranış). [AK] *"Kaba denilecek kadar ani ve dik bir davranışla halasını bıraktı ve kalktı."* (H. E. Adıvar, TS)

dikenli

1. Dikenli olan.
3. Zor, çetin, sıkıntı veya üzüntü veren. [AK] *"Yüzü bulutlandı. Gene gömülüyor o dikenli sessizliğine."* (N. F. Kısakürek, TS)

dikensiz

1. Dikeni olmayan.
2. Sıkıntısız, üzüntüsüz bir biçimde. [Aİ] "Her güzel dakika gibi hiç dikensiz geçen bu rüya ve saadet hayatı da bitmek lazım geliyordu." (H. C. Yalçın, TS)

dikleşmek

1. Dik duruma gelmek.
2. Birine karşı ters tutum içine girmek, karşı durmak. [AK] "Fen şubesi şefi birden dikleşti." (R. H. Karay, TS)

dikme

1. Dikmek işi.
3. Bir evde aileyi sürdürecektir olan tek çocuk. [Aİ] "Soyunu sürdürecektir bir dikmesi bile olmadığı için kahroluyor." (AÖ)

dilli

1. Dili olan.
2. Konuşkan, sürekli ve tatlı konuşan, cerbezeli. [Aİ] "Daha çok küçük, dört yaşında bile yok. Öyle dilli ki kimseye laf bırakmıyordu." (O. Rifat, TS)
3. Dedikoducu, ileri geri konuşan. [AK] "Benim işim yok senin o dilli kardeşlerinin arasında." (N. Cumalı, TS)

dilli düdük

1. Söğüt, kavak vb. ağaçların ince dallarından veya kamıştan yapılan bir düdük türü.
2. Çok konuşan (kimse). [AK] "Dilli düdük, milletin başını şişirdi." (AÖ)

dimdik

1. Çok dik, mum direk.
2. Sağlıklı, zinde. [Aİ] "Müsteşar dimdik, sert adımlar atıyor." (P. Safa, TS)
3. Sıkıntıları karşılayacak durumda olan, baş eğmeyen, metin. [Aİ] "Zorluklar karşısında milletçe dimdik durabilmeliyiz." (AÖ)

dinamit

1. Nitrogliserin ile yapılan patlayıcı bir madde.
2. Tutku, özlem, heyecan. [Aİ] "Aslında beklediği, Nahit'in görünmesiyle patlayan sevgi dinamitinin dinmesidir." (T. Buğra, TS)

dingil

1. Tekerleklerin merkezinden geçen ve taşıtın altına enlemesine yerleştirilmiş mil, eksen, aks.
2. Aptal, salak. [AK] "Dingil, önce önüne bakmayı öğren!" (AÖ)

3. Kaba saba. [AK] “*Dingil, bir özür bile dilemedi.*” (AÖ)

dingildek

1. Tabanı üzerinde hareketsiz duramayıp sallanan, oynak.

3. Sözüne güvenilmez, kaypak. [AK] “*Baştan çıkarıcı telkinlerle kişiliği zaten oluşmamış, dingildek insanları kazanmak hiç de güç olmasa gerektir.*” (H. Taner, TS)

dinozor

1. Dinozorlar takımından, boyu 20 metre kadar olabilen, ilk çağlarda yaşamış, günümüze fosilleri kalmış bir sürüngen.

2. Gelişmelere ayak uyduramamış, çağın gerisinde kalmış veya mevcut durumu korumak isteyen kimse. [AK] “*Ne var ki son dönemde ‘medyanın eğitici işlevinden’ söz edenler “dinozor” muamelesi görüyordu.*” (TUD)

dinozorlaşmak

1. Dinozor gibi davranmak.

2. Gelişmelere ayak uyduramamak, çağın gerisinde kalmak veya mevcut durum ve düzeni koruyup herhangi bir köklü değişiklik yapmamak. [AK] “*Dinozorlaşan toplumlar, tarihin her döneminde buldukları çağın gerisinde kalmaya mahkûmdur.*” (AÖ)

dinsiz

1. Dinî inancı olmayan.

2. Acımasız. [AK] “*Müdür Bey şu teresi bir kalayla, dinsizin hakkından imansız gelir diyordu.*” (R. N. Güntekin, MTS)

diplomasi

1. Uluslararası ilişkileri düzenleyen antlaşmalar bütünü.

5. Güç bir görüşme sırasında gösterilen ustalık ve beceriklilik. [Aİ] “*Böyle bir işin icra edilmesi ne kadar zeka ve diplomasiye muhtaçtır.*” (Y. K. Beyatlı, MTS)

diplomatça

1. Diplomata yakışan.

3. Kurnazlıkla, açığözlülükle. [AK] “*Cengiz Han diplomatça bir taktik kullandı ve Si-Hia ile yaptığı savaşı Çin İmparatorluğu'nun bir müttefik vasalı olarak yaptı.*” (TUD)

direk

1. Ağaçtan veya demirden yapılan uzun ve kalın destek.

3. Değerli, saygın, önde gelen kimse. [Aİ] “Bu partinin direği aramızdan ayrıldı.” (AÖ)

dişi

1. Yumurta oluşturan veya yavru doğuran (birey).

6. Verimli, doğurgan. [Aİ] “Dişi bir araziye benziyor.” (AÖ)

7. Şuh, işveli, çekici. [Aİ] “Dişi öylesine dişi / Aşık kolum akşam sabah / Belinde kemer olacak.” (C. S. Tarancı, MTS)

dişli

1. Dişleri olan.

5. Sözüünü geçiren, istediğini yaptırabilen, güçlü (kimse). [Aİ] “Tekel Bakanı gibi dişli, partinin ön sıralarında yeri olan bir bakanın kendi söyleyeceklerini önemsemeyeceğini bilirler.” (N. Cumalı, TS)

6. Beklenmedik düzeyde olan. [Aİ] “Avukat dişli çıktı.” (AÖ)

diyalog

1. Karşılıklı konuşma.

4. Anlaşma, uyum sağlama veya bu yolda çalışma. [Aİ] “Taraflar arasında kurulan diyalog sorunları çözme noktasında bize yol gösterdi.” (AÖ)

doğru

1. Bir ucundan öbür ucuna kadar yönü değişmeyen, eğri ve çarpık karşıtı.

2. Gerçek, yalan olmayan. [Aİ] “Savunmada doğru sözler söylemelisin.” (AÖ)

3. Akla, mantığa, gerçeğe veya kurala uygun. [Aİ] “Bunları sana şimdiden söylemek daha doğrudur.” (A. Gündüz, TS)

4. Gerçek, hakikat. [Aİ] “Söyleyin doğrusunu, siz insanoğlunun ahlaklı olabileceğine inanmıyorsunuz.” (N. Ataç, TS)

6. Yanlışsız, eksiksiz bir biçimde. [Aİ] “Doğru söylüyorsun Ali, doğru söylüyorsun ama kazın ayağı öyle değil.” (O. Kemal, TS)

10. Yasa, yöntem ve ahlaka bağlı, dürüst, namuslu. [Aİ] “Doğru bir insan olmaktan asla korkma.” (AÖ)

dokunmak

1. Nesnelerin sıcaklık, soğukluk, sertlik, yumuşaklık vb. niteliklerini derinin altındaki sinir uçları aracılığıyla duymak, değmek, el sürmek, temas etmek.

4. Sağlığını bozmak. [AK] “Yedikleri dokundu.” (AÖ)

5. İnsanın içine işlemek, duygulandırmak, etkilemek, koymak, batmak. [Aİ] "*Hiçbir gözyaşının bana onunkiler kadar dokunduğunu hatırlamıyorum.*" (R. N. Güntekin, TS)

8. Onur, anlayış vb. ile uyuşmaz bir durum ortaya çıkmak. [AK] "*Söyledikleri gururuna dokunmuş.*" (AÖ)

9. Tedirgin etmek, sataşmak. [AK] "*Bu karıncaya dokunmayan çocuk o kocaman adamın oracıkta pestilini çıkaracaktı.*" (S. F. Abasıyanık, TS)

dolap

1. Genellikle tahtadan yapılmış, bölme veya çekmelerine eşya konulan kapaklı mobilya.

6. Düzen. [AK] "*Kendisinden önce mahpushanede dönen dolapları kulak verip ciddiyetle dinlememişti.*" (K. Korcan, TS)

dolapçı

1. Dolap yapan veya satan kimse.

3. Hileci, düzenci. [AK] "*O, ne dolapçı bir adamdır!*" (AÖ)

doldurmak

1. Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek.

8. Canlılık kazandırmak. [Aİ] "*Evi sade sesiyle değil vücudu ile de doldurdu.*" (H. Taner, TS)

9. Birini, başkası için kötü düşünecek bir duruma getirmek. [AK] "*Ah, biliyorum, biliyorum seni o gece doldurdular.*" (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

doldurulmak

1. Dolu bir duruma getirilmek.

2. Biri, başkası için kötü düşünecek bir duruma getirilmek. [AK] "*Bu cümleler sana ait olamaz, sen doldurulmuşsun.*" (AÖ)

dolgun

1. Dolarak biçimi yuvarlaklaşmış.

3. Çok, bol, fazla, yüksek (ücret, para vb.). [Aİ] "*İlk işi babasını memnun etmek için ona dolgun bir maaşa geçtiğini yazmak olmuş.*" (A. Ş. Hisar, TS)

5. Öfke, kızgınlık, kırgınlık vb. duygularla dolu. [AK] "*Müftüye karşı adamakıllı dolgundu.*" (R. N. Güntekin, TS)

dolmak

1. Dolu duruma gelmek.

6. Sabrı tükenip öfkesi taşıyacak duruma gelmek. [AK] “Daha fazla üstüme gelme, doldum iyice.” (AÖ)

domuz

1. Çift parmaklılardan, eti, yağı, derisi veya kılı için beslenen, evcil hayvan (*Susacrofa domestica*).

2. Hain, aksi, ters, inatçı, hınzır kimse. [AK] “Domuzun malı için can tüketmeye mi geldik dünyaya?” (R. H. Karay, TS)

donatmak

1. Birinin giyimini sağlamak.

4. Sövmek. [AK] “Ağızına geleni söyledi, hatta adama resmen donattı.” (AÖ)

5. Azarlamak. [AK] “Öğretmen, ödevi yapmayanları donattı.” (AÖ)

donmak

1. Sıvı, soğğun etkisiyle katı duruma gelmek, buz tutmak.

8. Gelişmemek, yeniliklere açık olmamak. [AK] “Bütün kafaların donmuş, taşlaşmış olmasını istiyorlar.” (Ç. Altan, TS)

don yağı

1. Normal sıcaklıkta katı durumda bulunan ve içyağlarının eritilmesiyle elde edilen hayvansal yağ.

2. Soğuk ve sevimsiz (kimse). [AK] “Don yağı, suratı her gün bir karış.” (AÖ)

doruk

1. Dağ, ağaç vb. yüksek şeylerin tepesi, en yüksek yeri, zirve, şahika.

2. En üstün başarı düzeyi. [Aİ] “Dorukta yalnız kalmak ve doruktan başlamak ne kadar da zormuş meğer.” (T. Buğra, TS)

3. Heyecan, sevinç, coşku vb. duygularda ulaşılan en üst nokta. [Aİ] “Fethiye’de adrenalini doruklarda yaşadım.” (AÖ)

doymak

1. Açlığını gidermek.

5. Para yedirmek. [AK] “İşleri görsün diye bu namussuzları doyuruyormuş.” (AÖ)

dökmek

1. Sıvı veya tane durumunda olan şeyleri buldukları kaptan başka bir yere boşaltmak.

16. Çok sayıda öğrenciyi sınavda veya bir üst sınıfa geçirmede başarısız saymak.

[AK] “Sınavda sınıfın çoğunu döktüler.” (AÖ)

döndürmek

1. Dönmesini sağlamak.
2. Başarısız saymak, geri çevirmek. [AK] “Her soruya cevap vermesine rağmen arkadaşımı döndürmüşler.” (AÖ)

dönmek

1. Kendi eksenini üzerinde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek.
6. Sınıfta kalmak. [AK] “Bizim oğlan bu sene de döndü.” (AÖ)
13. Hileyle, gizlice yapılmak. [AK] “Burada bir şeyler oluyor, bir şeyler dönüyor ama anlayamıyorum.” (R. H. Karay, TS)

döşenmek

1. Döşeme işi yapılmak.
2. Birine kızarak kötü ve küçük düşürücü sözler söylemek. [AK] “Hiç acımadı, adamın yüzüne karşı döşendi.” (AÖ)

duman

1. Bir maddenin yanması ile çıkan ve içinde katı zerrelerle buğu bulunan değişik renklerde gaz.
3. Kötü, yaman. [AK] “Gidişata bakılırsa işimiz duman.” (AÖ)
4. Esrar. [AK] “Duman satarken yakalanmış.” (AÖ)

duvar

1. Bir yapının yanlarını dışa karşı koruyan, iç bölümlerini birbirinden ayıran, taş, tuğla vb. gereçlerden yapılan veya örülen dikey düzlem.
3. Sonuç alınamayan yer. [AK] “Bu duvarda işlerimizi yürütemeyiz.” (AÖ)

düdük

1. İçinden hava veya buhar geçirildiğinde keskin ses çıkaran ve işaret vermek için kullanılan araç.
3. Akılsız, boş kafalı. [AK] “Görüp giyimli elleri yüksünme hey düdük.” (Enderunlu Vasıf, MTS)

düdük makarnası

1. İçi delik makarna.
2. Aptal, anlayışsız kimse. [AK] “Hadi ulan düdük makarnası, nereden çıkardın bunu?” (B. Fâik, MTS)

düğüm

1. İplik, ip, halat vb. bükülebilir şeyleri kıvrırıp kendi üzerine veya birbirine dolayarak yapılan boğum.

2. Anlaşılamayan, çözülemeyen karışık durum. [AK] “Nice günler bu şeâmetli ölüm / Oldu çok kimseye bir gizli düğüm.” (Y. K. Beyatlı, MTS)

düğümlemek

1. Düğümle bağlanmak.

3. Bütün sorunlar bir yerde toplanıp birleşmek. [AK] “Her sıkıntı düğümlendi, içinden çıkamıyorum.” (AÖ)

dükkân

1. Esnafın perakende satış yaptığı, küçük zanaat sahiplerinin çalıştıkları yer.

3. Kumarhane. [AK] “Bizimkiler Kıbrıs’a dükkâna gitmişler.” (AÖ)

düldül

1. Mekanik olarak çalışan oyuncak çocuk arabası.

3. Eski otomobil. [AK] “Bu düldülle artık yola çıkılmaz.” (AÖ)

4. Modası geçmiş araç. [AK] “Şu düldülü değiştir artık, herkes dalga geçiyor.” (AÖ)

dümbelek

1. Ağzına deri gerilmiş, çanak biçiminde, darbukaya benzer bir tür çalgı, dümbüldek.

2. Anlayışsız, sersem. [AK] “Seni, dümbelek kocan mı yolladı buraya?” (TUD)

dümen

1. Hava ve deniz taşıtlarında, taşıta istenilen yönü vermeye ve belirli bir doğrultuda götürmeye yarayan hareketli parça.

3. Dalavere, hile. [AK] “Hani öldürseler yaşayamazdı bensiz? Yalan mıydı? Dümen miydi?” (O. Kemal, TS)

dümenci

1. Gemilerde dümeni kullanan kimse.

2. Dalavereci, hileci, düzenbaz. [AK] “Dümenci, yine herkesin cebini boşaltmış.” (AÖ)

3. En tembel. [AK] “Bahriye Mektebinden dümenci yani sonuncu olarak çıktım.” (A. Ş. Hisar, TS)

dümencilik

1. Dümencinin yaptığı iş.

2. Dümenci olma durumu. [AK] “Dümencilikle hayatını sürdüremezsin, bu kötü işleri bırakman gerekiyor.” (AÖ)

3. En geride olma durumu, sonuncu olma durumu. [AK] “Bu dümencilikle bu işi zor bitirir.” (AÖ)

düşüş

1. Zarla oynanan oyunlarda, atılan zarlardan ikisinin de altı benekli olan yanlarının üste gelmesi.
2. Umulmayan iyi bir rastlama. [Aİ] “*Aklım aldın ey mehveş / Nâz etme gel olalım eş / Ele girmez böyle düşüş / Nâz etme gel olalım eş.*” (Şarkı, MTS)

düşkün

1. Bir şeye kendini aşırı vermiş olan, çok bağlı, âşıklı, tutkun.
3. Geçim sıkıntısına düşmüş. [AK] “*Eski arkadaşının düşkün bulunduğu hâlden anlaşılıyordu.*” (R. H. Karay, TS)
4. Yoksulluk sebebiyle mutluluk ve refahını yitirmiş. [AK] “*Zavallı, arabasını satmış, düşkün bir hâldeydi.*” (Y. K. Beyatlı, TS)
5. Yaşlılık, hastalık vb. sebeplerle çalışma gücünü yitirmiş. [AK] “*Artık şimdi öyle düşkün bir babayım ki / Yüreğim hun, sayhalarım boğuk boğuktur*” (E. B. Koryürek, TS)
6. Değer ve onurunu yitirmiş. [AK] “*Düşkün insanlarla arkadaşlık yapamam.*” (AÖ)
7. Kötü yola düşmüş, ahlaksız. [AK] “*Emniyet memurları Beyoğlu'nun çalgılı bahçelerinden yüz yirmi düşkün kız derleyip toplamış.*” (Y. Z. Ortaç, TS)

düşmek

1. Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek.
26. Fırsat çıkmak. [Aİ] “*Kelepir bir ev düştü, kaçırmadım.*” (AÖ)
27. Olmak, olumsuz bir duruma girmek. [AK] “*Bizim ortaklık işi düştü, zor görünüyor.*” (AÖ)
30. Bayağılaşmak. [AK] “*Son hareketleriyle iyice düştü, kimse onunla konuşmaz oldu.*” (AÖ)
31. Kötü yola girmek. [AK] “*Düşmüş kadınları bu dönemin yazarlarının yücelterek duygudaşlıkla çizdiklerini görüyoruz.*” (M. And, TS)

düttürü

1. Dar ve kısa giysi.
2. Açık saçık, tuhaf ve hafif giyimli (kadın). [AK] “*Gece yarısı ancak eve geliyor düttürü*” (AÖ)

düzme

1. Düzme işi.
2. Uydurma. [AK] “*Onun öyle düzme olan aşıklık haliyle bir güzelce eğlenmek fırsatını da kaçırmamıştır.*” (A. M. Efendi, MTS)

düzmek

1. Bir gereksinimi karşılamak amacıyla birçok şeyi birbirini tamamlayacak biçimde bir araya getirmek.

4. Uydurmak. [AK] “*Yalanları düzdü, gitti.*” (AÖ)

5. Erkek, cinsel ilişkide bulunmak. [AK] “*Ne pişmanlığı, herif gitmiş arkadaşının kızını düzmüş işte.*” (TUD)

edebiyat

1. Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın (II), gökçe yazın.

3. İçten olmayan, gereksiz, yapmacık, boş sözler. [AK] “*Amaç, tumturaklı cümleler kurup edebiyat yapmak değil, en kısa ve en doğru biçimde gerçekliği dile getirmektir.*” (TUD)

efendi

1. Günümüzde bey unvanından farklı olarak özel adlardan sonra kullanılan ikinci derecede bir unvan.

2. Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse. [Aİ] “*Köylü memleketin efendisidir.*” (Atatürk, TS)

efkâr

1. Düşünceler, fikirler.

2. Tasa, kaygı. [AK] “*Ve sen konuşunca güneşler doğar / Cıvı cıvı kuşlar konar avuçlarıma / Dağılır bütün efkârım.*” (Y. B.Bakiler, MTS)

efsane

1. Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâye, söylence.

2. Gerçeğe dayanmayan, asılsız söz, hikâye vb. [AK] “*Hamdi'nin hayatına dair uydurulmuş efsanelerden birisi de onun müthiş bir aşk yüzünden bu hâle geldiğidir.*” (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

3. Olağanüstü bir başarı elde etmiş kimse, kurum vb. [Aİ] “*Hakan Şükür, Türk futbolunun efsanelerindedir.*” (AÖ)

eğilmek

1. Bir yana doğru eğik duruma gelmek.

3. Başkasının baskısını veya egemenliğini benimsemek, kabul etmek. [AK] “*Türk milleti, baskılar karşısında asla eğilmeyecektir.*” (AÖ)

4. Bir işi önemseyip ele almak. [Aİ] "Bir yandan ayrıntılara eğilirken bir yandan da bunları alaylı bir süzgeçten geçirir." (S. Birsnel, TS)

eğri

1. Doğru veya düz olmayan, bir noktasında yön değiştiren, çarpık, münhani, doğru karşıtı.

4. Yanlış bir biçimde. [AK] "Gazetecilik bu oğlum, eğri, doğru yazılıp çıkmalı." (M. Ş. Esendal, TS)

ekâbir

1. Büyükler, devlet büyükleri, ileri gelenler.

2. Kendini beğenmiş kimse. [AK] "Senin gibi ekâbir bir adam bu tür haberlerin peşinde koşturamaz." (A. Ümit, TS)

ekici

1. Herhangi bir tarım ürününü üreten, tarımla uğraşan çiftçi.

2. Birini uydurma bir sebeple bırakıp giden, atlatan kimse. [AK] "Ekici, hâlâ ödemedi borcunu." (AÖ)

ekmek

1. Tahıl unundan yapılmış hamurun fırında, sacda veya tandırda pişirilmesiyle yapılan yiyecek, nan, nantaziz.

2. İnsanı geçindirecek iş, kazanç. [Aİ] "Biz iyi kötü tiyatroya bağlamışız ekmeğimizi." (N. Cumalı, TS)

ekmek (II)

1. Bir bitkiyi üretmek için toprağa tohum atmak veya gömmek.

5. Birini uydurma bir sebeple bırakıp gitmek, savuşmak, atlatmak. [AK] "Lale ile Günnur kendilerini ektiğim için müthiş içerlemişler." (H. Taner, TS)

6. Parayı boşuna harcamak, ziyan etmek. [AK] "Bütün maaşını bir gecede, kumarda ekti." (AÖ)

ekmeklik

1. İçine ekmek konulan kap.

3. Oyunda her zaman yenilerek kendisinden para kazanılan kimse. [AK] "Ekmeklik, bütün hesabı ödedi." (AÖ)

ekonomik

1. Ekonomi ile ilgili olan, iktisadi.

2. Az masraflı, hesaplı, iktisadi. [Aİ] "Bu market daha ekonomik." (AÖ)

3. En az çabayla en çok verim alınan, kazançlı. [Aİ] “Gücünü iyi kullanan, ekonomik bir sporcu.” (AÖ)

4. Kolay kullanılabilen. [Aİ] “Matematik dili ayrıca en ekonomik dildir.” (H. Taner, TS)

eksiksiz

1. Eksiği olmayan, tam, tamam.

2. İyi, namuslu, temiz. [Aİ] “Sözüne güvenilir, eksiksiz bir insandı.” (AÖ)

ekşi

1. Sirke veya limon tadında olan.

3. Uygunsuz, yakışıksız. [AK] “Bu ekşi sözler, bu dik bakışlar, tabii hiç hoşlarına gitmedi.” (H. Taner, TS)

ekşimek

1. Ekşi duruma gelmek.

4. Utanmak, mahcup olmak. [AK] “Yalanları ortaya çıkınca bizimki ekşidi.” (AÖ)

5. Sırnaşmak, ısrar etmek. [AK] “Adam ekşidi, başımdan gitmiyor.” (AÖ)

6. Kaşlarını çatıp yüzüne küskün veya dargın bir anlam vermek, somurtmak. [AK] “Çardaktan Rabiye'nin çıktığını görünce Bekir'in yüzü ekşidi.” (N. Cumalı, TS)

elebaşı

1. Kötü, olumsuz iş veya hareketlerde önder olan kimse, sergerde.

2. Oyunda arkadaşlarına baş olan çocuk. [Aİ] “Yeniden evdeki çocukların elebaşısı olmuştu.” (R. N. Güntekin, MTS)

elektrik

1. Maddenin elektron, pozitron, proton vb. parçacıklarının hareketleriyle ortaya çıkan enerji türü.

5. Çarpıcılık, cazibe, canlılık. [Aİ] “Ufak tefek ama şimdiden elektriği öbürkülerden başka, yırtıkça bir kız var içlerinde.” (H. Taner, TS)

elektrikli

1. Elektriği olan, elektrik enerjisiyle yüklü olan, elektrikle işleyen.

2. Sinirli ve gergin bir duruma gelmiş olan. [AK] “Çok elektrikli bir toplantı oldu.” (AÖ)

elleşmek

1. Elle dokunmak.

7. Birine dokunacak söz söylemek. [AK] “Elleşme, zaten çok sinirliyim.” (AÖ)

8. Yardımlaşmak. [Aİ] “Öğrenciler ‘elleşmek’ konulu bir şiir yazdılar.” (AÖ)

emmek

1. Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi içine çekmek, somurmak.
4. Uzun süre yararlanmak. [AK] "Yıllarca çalıştığı kurumu emdi, kimse fark etmedi." (AÖ)

entel

1. Entelektüel olmaya özenen ancak bunun için gerekli olan niteliği kazanmamış (kimse).
2. Sahte aydın. [AK] "Gençlerin bazıları entellerle birlikte olmaktan gurur duyduklarını söylüyorlar." (T. Uyar, TS)

er (I)

1. Erkek.
2. İşini iyi bilen, yetenekli kimse. [Aİ] "Sanat eri çalışır, bir eser kor ortaya, onun güzel olduğuna inanır, o güzelliği herkesin anlamasını, kavramasını ister." (N. Ataç, TS)
3. Kahraman, yiğit. [Aİ] "Yâre nişanedir tenine erlerin." (N. Kemal, MTS)

erimek

1. Katı cisim sıvı içine karışarak sıvı durumuna geçmek.
4. Çok zayıflamak. [AK] "Günden güne eriyen Kerime'yi, o tek kardeşimi kurtarabilirim ümidiyle size koştum." (A. Gündüz, TS)
5. Utancından çok sıkılmak. [AK] "Komşu çocuklarını gördükçe eriyordum." (A. Gündüz, MTS)

eritmek

1. Erimesini sağlamak, erimesine yol açmak.
3. Çok üzme. [AK] "Yaptıklarıyla herkesi üzdü, en çok da annesini eritti." (AÖ)
5. Yok etmek. [AK] "Bütün servetini kumarda eritti." (AÖ)

erkek

1. Yetişkin adam, bay, er kişi.
5. Sözüne güvenilir, mert. [Aİ] "Gülizar abla erkek karıdır." (K. Tâhir, MTS)

erkeklik

1. Erkek olma durumu.
2. Erkekçe davranış, yiğitlik, mertlik. [Aİ] "Ondan usanmak, onunla didişmemek erkekliğin şanından mıydı?" (S. F. Abasıyanık, TS)

eski

1. Çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan, yeni karşıtı.

5. Mesleğinde uzmanlaşmış, deneyimi olan. [Aİ] “Ahmet, eski hocadır; işini iyi yapar.” (AÖ)

7. Herhangi bir görevden düştüğü veya durumunu yitirdiği için bir kimsenin eski saygınlığının kalmadığı durumlarda kullanılan bir söz. [AK] “Ben de kimsesiz, dostsuz yaşayan bir eski askerim.” (K. Nâdir, MTS)

esnaf

1. Küçük sermaye ve zanaat sahibi.

2. Başlıca düşüncesi, mesleğinin bütün inceliklerinden yararlanıp bunları karşısındakinin zararına kullanarak ve meslekte kötü örnek oluşturarak çok para kazanmak olan kimse. [AK] “Tam bir esnaf, herkesi dolandırmış.” (AÖ)

3. Kötü yola sapmış olan kadın. [AK] “Şişman karıda da tam esnaf kılığı var ya.” (S. Ali, MTS)

eşek sıpası

1. Sövgü bildiren bir söz.

2. Sevgi belirtisi olarak kullanılan bir söz. [Aİ] “Eşek sıpası seni!” (AÖ)

eteklemek

1. Birinin eteğini saygı göstermek amacıyla öpmek veya öper gibi yapmak.

2. Yaranmaya çalışmak, dalkavukluk etmek. [AK] “Atıf Bey, fakir denecek kadar geçimi dar olmasına rağmen kendi hesabına kimseyi eteklemediği için zengin olmamıştı.” (S. Ayverdi, MTS)

etmek

1. Bir işi yapmak.

4. Birini bir şeyden yoksun bırakmak. [AK] “İftiralarıyla çocuğu işinden ettiler.” (AÖ)

ezbere

1. Ezberleyerek, bir yerden okumayarak, bir yere bakmayarak.

2. Aslını, gerçeğini anlamadan, bilmeden, düşünmeden, incelemeyen. [AK] “İlk yargısını ezbere mi verdiğini hâlâ bilmiyorum.” (A. Ağaoğlu, TS)

ezgi

1. Belli bir kurallara göre düzenlenmiş, kulağa hoş gelen ses dizisi, haz, nağme, melodi.

5. Üzüntü, sıkıntı. [AK] “Yüreğe ezgi veren bu düzlükten başımı çevirerek büyük annemin ela gözlerinin içimdeki hoşnutsuzluğu sezip sezmediğini araştırırdım.” (S. Ayverdi, MTS)

ezik

1. Çarpma, dövülme vb. sebeplerle vücutta oluşan bere.
3. Olaylar ve hayat şartları karşısında güçsüz ve sıkıntılı duruma düşmüş olan, üzüntülü. [AK] “*Bu zorlu hayat, mahallemizdeki bu aileyi ezik bir duruma getirdi.*” (AÖ)
4. Pısrık. [AK] “*Herkesten korkan, ezik bir çocuktur.*” (AÖ)

ezilmiş

1. Ezik duruma gelmiş.
2. Kendisine baskı yapılmış, hakları elinden alınmış. [AK] “*Ezilmiş milletler, bağımsızlık duygusunu asla yaşayamazlar.*” (AÖ)

ezmek

1. Üstüne basarak veya bir şey arasına sıkıştırarak yassılaştırmak, biçimini değiştirmek.
4. Üzmek, sıkıntıya sokmak. [AK] “*Seven kalbi ezmek, sevmeyen kalbi durdurmaktan daha affedilmez bir cinayettir.*” (A. Gündüz, TS)

fakir

1. Geçimini güçlkle sağlayan, yoksul, fakara, zengin karşıtı.
5. Kişinin alçak gönüllülük göstermek için kendisine verdiği san. [Aİ] “*Fakir dün ziyaretinize geldimse de bulamadım.*” (Şemsettin Sami, TS)

fakirhane

1. Düşkünler yurdu.
2. Alçak gönüllülük göstermek için kendi evinden bahsederken kullanılan bir söz. [Aİ] “*Yusuf Ali'nin Yıldızlara Karşı'yı yazdığı masa bizim fakirhanede bulunuyor.*” (R. N. Güntekin, TS)

falso

1. Yanlış davranış.
4. Topun rakip oyuncularını yanıltacak biçimde eğri gitmesi. [Aİ] “*Falso alan top kaleciyi yanılttı.*” (AÖ)

felaket

1. Büyük zarar, üzüntü ve sıkıntılara yol açan olay veya durum, yıkım, bela.
3. Şaşırtıcı, hayrete düşürücü. [Aİ] “*Felaket bir öğrenci, sorduğum her şeyi cevaplıyor.*” (AÖ)

fen

1. Fizik, kimya, matematik ve biyolojiye verilen ortak ad.

4. Hile, hilekârlık. [AK] "Erkeğin en budalası yine karısını aldatmak fennini bulur."

(H. R. Gürpınar, TS)

fetişizm

1. İlkel toplumlarda doğaüstü bir güç ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesnelere tapınma, tapıncakçılık, putperestlik.

2. Karşı cinsin giysi vb. şeyleriyle cinsel coşku ve doygunluk sağlama. [AK] "Ne var ki, sonunda herkeste bir sadizm, bir fetişizm, bir mazohizm, bir röntgencilik ve buna benzer sapmalar gözükmüyor." (TUD)

fetvacı

1. Fetva veren kimse.

2. Gereksiz yere ve olmayacak emirler veren kimse. [AK] "Fetvacı, önüne geleni azarlayıp gönderiyor." (AÖ)

findık

1. Kayıngillerden, kuzey yarım kürenin ılık yerlerinde ve yurdumuzun genellikle Doğu Karadeniz bölgesinde yetişen, boyu 6-7 metre, yaygın tepeli bir ağaççık (*Corylus avellana*).

3. Hileli zar. [AK] "Kumarhanede kullandığı findık sayesinde milletin parasını götürüyormuş." (AÖ)

findıkçı

1. Findık yetiştiren veya satan kimse.

2. Cilveli, oynak kadın. [AK] "Findıkçı biriyle gönül eğlendiriyormuş." (AÖ)

findıkkıran

1. Findık ve buna benzer kabuklu yemişlerin kabuğunu kırmaya yarayan araç.

2. İşveli, şuh, baştan çıkarıcı kadın. [AK] "Bu findıkkıranla evlenmene asla izin vermezler." (AÖ)

fır

1. Fırıl fırıl.

2. Piç, fırlama. [AK] "Mahallenin fırı herkesin dilindeymiş." (AÖ)

fırça

1. Bir şeyin tozunu, kirini gidermekte veya bir şeye boya, cila sürmekte kullanılan, bir araya getirilerek bağlanmış kıl vb. nenden yapılan araç.

3. Paylama. [AK] "Komutandan iyi bir fırça yedi." (AÖ)

fırçalamak

1. Temizlemek veya parlatmak için fırça ile sürmek.

3. Bir kimseyi çok azarlamak, fırça çekmek. [AK] “Öğrencileri güzelce fırçaladı.” (AÖ)

fırçalanmak

1. Fırça ile ovulmak, düzgünleştirilip parlatmak veya temizlenmek.

2. Çok azarlanmak. [AK] “Müdürü tarafından fırçalanmak, onu çok üzdü.” (AÖ)

firdöndü

1. Biri döndüğünde ötekinin de dönmesini engellemek için uç uca getirilerek serbest bir eksenle bağlanmış çift halka.

4. Belirli bir görüş veya düşünce sahibi olmayan kimse. [AK] “Bir değil, bin firdöndü Mehmet de gelse yine yolumuza devam ederiz.” (TUD)

fırıldak

1. Rüzgârla dönen, çember biçiminde çocuk oyuncağı.

4. Dolap, düzen, hile. [AK] “Emlakçı bir fırıldakla müşteriye evi satmış.” (AÖ)

5. Düşüncesini sürekli değiştiren, sözünden dönen (kimse). [AK] “Fırıldak insanların çok olduğu bir toplumun geleceğinden söz edemezsiniz.” (AÖ)

fırıldakçı

1. Fırıldak yapan veya satan kimse.

2. Düzen çeviren, düzenci, dolap çeviren kimse. [AK] “Eh, erbabıdır dedik, verdik dizginleri eline, halt etmişiz. Dolapçının, fırıldakçının biri çıkmaz mı?” (A. İlhan, TS)

fırtına

1. Rüzgâr çizelgesinde hızı 34-40 deniz mili olan ve kuvveti 8 ile gösterilen, yağmur ve kasırga getiren çok güçlü rüzgâr.

3. Güç atlatılan kötü durum. [AK] “Fırtınanın yaklaştığını anladığı hâlde anlamamış görünüyor, şarkısını mırıldanıyordu.” (R. N. Güntekin, TS)

4. Karşıt düşünce veya durumların yarattığı karışıklık, sıkıntı. [AK] “Kâmuran'ın ağlamasının kalbimde uyandırdığı fırtınaya kendim de şaşıyorum.” (H. E. Adıvar, TS)

fırtınalı

1. Çok rüzgârlı.

2. Çok tartışmalı, çekişmeli, gürültülü, karışık. [AK] “O kadar fırtınalı bir maziden sonra istikbalde söneceğinize inanmaktan uzağım.” (Y. K. Beyatlı, TS)

figüran

1. Genellikle tiyatro ve sinemada, konuşması olmayan veya konuşması çok az olan rollere çıkan kimse.
2. Bir toplumda, bir toplulukta sönük, etkisiz olan kimse. [AK] "*Bize de sadece sıralarını bekleyen figüranlara resim çektirmek düştü.*" (H. Taner, TS)

filinta

1. Namlusu kısa, kurşun atan bir tür küçük tüfek.
2. Güzel, yakışıklı. [Aİ] "*Filinta mı filinta, artist mi artist, güzel mi güzel, bir yağız delikanlı yani.*" (TUD)

fitilci

1. Fitil yapan veya satan kimse.
2. Kargaşalık çıkararak kimse. [AK] "*Fitilci herif, ortalığı karıştırdı.*" (AÖ)

fitillemek

1. Fişek, dinamit vb. patlayıcı maddelerin fitilini ateşlemek.
2. Birini kızdırmak veya kışkırtmak, fitil vermek. [AK] "*Hakem yanlış kararlarıyla futbolcuları fitilledi.*" (AÖ)

fitillenmek

1. Fitil takılmak.
2. Kızdırılmak, kışkırtılmak. [AK] "*Arkadaşları tarafından fitillenen genç, olay çıkardı.*" (AÖ)

fors

1. Devlet başkanının bulunduğu yerlere, amirallerin çalıştıkları kuruluşlara veya gemilere, generallerin garnizonlarına ve bu düzeydeki görevlilerin arabalarına çekilen üç veya dört köşeli bayrak.
2. Söz geçirirlik, saygınlık. [Aİ] "*Mevki ve forsu olan, geleneksel kültür çerçevesinde, yasa ve kuralların üstündedir.*" (TUD)
3. Gösterişlilik. [AK] "*Bu fors düşkünlüğüyle bütün parasını ıvır zıvır şeylere harcıyor.*" (AÖ)

forslu

1. Üzerine fors çekilmiş (gemi, otomobil).
2. Sözü geçer, güçlü. [Aİ] "*Saygın, forslu bir hocaydı okulunda.*" (AÖ)

fosil

1. Geçmiş yer bilimi zamanlarına ilişkin hayvanların ve bitkilerin, yer kabuğu kayaları içindeki kalıntıları veya izleri, müstehase, taşıl.

2. Düşünce, yaşayış biçimi vb. bakımlardan çağın gerisinde kalmış kimse. [AK]

“Nokta dergisinin son sayısında ABD eski Ankara Büyükelçisi Morton Abromowitz'in Demirel'i 'fosil' diye nitelediğini söyledi.” (TUD)

fosilleşmek

1. Fosil durumuna gelmek, taşlaşmak.

2. Gerilemek, köhneleşmek. [AK] *“Çürük anlayışın, klişeleşmiş düşüncelerin ve fosilleşmiş görüşlerin bertaraf edilmesi demektir.” (TUD)*

3. Düşünme gücünü yitirmek. [AK] *“Fosilleşen beyinlerle bu tartışmayı yürütemeyiz.” (AÖ)*

galeyan

1. Kaynama.

3. Coşku. [Aİ] *“Bütün Rumeli, ruhunun bütün fütühatçı galeyanı ile Teselya'ya doğru akıyordu.” (Y. K. Beyatlı, TS)*

gâvur

1. Dinsiz kimse.

3. Merhametsiz, acımasız. [AK] *“Gâvur bana bir at parası vermeden kalkıp gidecek mi?” (M. Ş. Esendal, TS)*

gâvurca

1. Batılıların konuştuğu yabancı dillerden herhangi biri.

2. Acımasız bir biçimde, insafsızca, gâvurcasına. [AK] *“İşçilerine gâvurca davranıyor.” (AÖ)*

gazlamak

1. Gaz yağı sürmek.

3. Kaçmak. [AK] *“Gazla, polis peşimizde.” (AÖ)*

gebermek

1. Sevilmeyen bir kişi ölmek.

2. Bir kimseye aşırı ilgi, istek ve yakınlık duymak. [Aİ] *“Çocuk aşkıdan geberiyor, biraz insaflı ol.” (AÖ)*

gece kuşu

1. Geceleri gezmeyi seven kimse.

3. Geceleri para karşılığı erkeklerle ilişki kuran kadın. [AK] *“Bekâr arkadaşlardan birisi gece kuşlarından gözüne kestirdiği bir tazeyi otele davet etti.” (B. R. Eyuboğlu, TS)*

gece uçuşu

1. Askerî amaçla uçakların geceleyin yaptığı uçuş.
2. Erkeklerle geceleri para karşılığı ilişki kurma işi. [AK] "*Viyana'da en büyük caddelerde gece uçuşuna çıkan manga manga, bölük bölük kadınlara rastladık.*" (B. R. Eyuboğlu, TS)

gemlemek

1. Hayvanın ağzına gem takmak.
2. Aşırı istek ve davranışlara engel olmak, frenlemek. [Aİ] "*Bu duygu, kinimi gemleyip beni daha hoşgörülü yapacağına öfkemi iyice artırıyordu.*" (A. Ümit, TS)

geniş

1. Eni çok olan, enli, vâsi.
5. Kolay kolay tasalanmayan, hoşgörülü, rahat. [Aİ] "*Besbelli geniş, olabildiğince umursamaz görünmek istiyordu.*" (A. İlhan, TS)

genişlemek

1. Geniş duruma gelmek, büyümek.
3. Rahat bir duruma gelmek, açılmak, ferahlamak. [Aİ] "*Ahali dar parmaklıklardan kurtulur kurtulmaz yelpaze gibi açılıp genişleyerek dağılıyorlardı.*" (P. Safa, TS)

gergin

1. Gerilmiş durumda olan.
3. Bozulacak duruma gelmiş olan (ilişki). [AK] "*Ahmet'in eşiyle arası gergin.*" (AÖ)
4. Huzursuz, sinirli. [AK] "*Bu kadar gergin olmanı gerektirecek bir durum yok.*" (AÖ)

geri (I)

1. Arka, bir şeyin sonra gelen bölümü, art, alt taraf, ileri karşıtı.
7. Aptal, anlayışsız. [AK] "*Geri insanlarla arkadaşlık yapma!*" (AÖ)
8. Benzerlerine ayak uydurup ilerleyememiş, gelişememiş. [AK] "*Geri kalmış toplumlarda genç nüfus oranı daha yüksektir.*" (AÖ)

gerilmek

1. Germe işi yapılmak, gergin duruma gelmek, belirli bir uzama ile çekilmek.
4. Kızılmak, öfkelenmek, sinirlenmek. [AK] "*Olanlardan sonra iyice gerildim.*" (AÖ)
5. İlişki ve davranış bozulacak duruma gelmek. [AK] "*Evliliğimiz çok gerildi, boşanmak istiyoruz.*" (AÖ)

germek

1. Bir şeyin uçlarından veya kenarlarından çekerek gergin duruma getirmek.

4. Gergin duruma getirmek, gerginlik yaratmak, sinirlendirmek. [AK] “Ortamı daha fazla germe lütfen!” (AÖ)

gevşek

1. Sıkı veya gergin olmayan, gevşemiş olan.

3. İlgisiz, kayıtsız bir biçimde. [AK] “Bu konuda gevşek davranırsanız periler diyarına akla gelmeyecek sevimsiz bir yoldan gitmek de var.” (B. R. Eyuboğlu, TS)

gıcık

1. Boğazda duyulup aksırtan, öksürten yakıcı kaşıntı.

3. Sözleriyle, davranışlarıyla karşısındakini kızdıran, sinirlendiren, sıkkan (kimse).

[AK] “Sen ne gıcık bir insansın!” (AÖ)

gıdıklamak

1. Vücudun bazı yerlerine dokunarak ürperme veya gülerak kaçınma ile beliren bir sinir tepkisi uyandırmak.

2. Eğlendirici, hoşak giden sözler söylemek. [Aİ] “Evlence yaşına girmiş kızları mütemadiyen koca lakırtısı ederek gıdıklar, toy genç kadınları ayıp hikâyelerle eğlendirir.” (H. E. Adıvar, TS)

gına

1. Zenginlik, bolluk.

2. Bıkma, usanma. [AK] “Deniz ürünleri seven bir İzmir çocuğu olmama rağmen gına geldi gari suşiden muşiden.” (TUD)

gidici

1. Kısa süre için var olan, kalıcı karşıtı.

3. Ölmek üzere olan. [AK] “Ben gidiciyim. Benden sonra buralarda durma, çocukları al ve İstanbul'a ağabeyinin yanına git.” (E. Atasü, TS)

girişmek

1. Bir işi ele almak.

5. Dövmek. [AK] “Üç kişi girişmiş.” (AÖ)

6. Kavgaya tutuşmak. [AK] “Kızıp giriştim ben de...” (AÖ)

girmek

1. Dışarıdan içeriye geçmek.

7. Bulaşmak. [AK] “Bu belaya girmesen iyiydi.” (AÖ)

10. Ağrı, sancı başlamak, saplanmak. [AK] “Sol tarafımdan bir bıçak gibi girdi.” (AÖ)

13. Kavgaya tutuşmak. [AK] “İki grup birbirine girdi.” (AÖ)

gitmek

1. Bir yere doğru yönelmek.

6. Yakışmak, yaraşmak. [Aİ] “*Bu gömlek ceketinle çok güzel gitti.*” (AÖ)

14. Yok olmak, elden çıkmak. [AK] “*Gemiler ve saray hepsi gitti.*” (F. R. Atay, TS)

15. Ölmek. [AK] “*Ben giderim adım kalır / Dostlar beni hatırlasın*” (Âşık Veysel, TS)

17. Bir şey zarar görmüş olmak. [AK] “*Çok para kazandı fakat sağlığı gitti.*” (AÖ)

giydirmek

1. Giyme işini yaptırmak.

2. Ağır sözler söylemek, hakaret etmek. [AK] “*İşçiye güzelce giydirdi.*” (AÖ)

giyinmek

1. Giymek.

3. Ağır bir söze veya davranışa, sesini çıkarmadan içermek. [AK] “*Zavallı hiçbir şey diyemedi, giyindi bir köşede.*” (AÖ)

goril

1. Afrika'nın Ekvator bölgesinde ormanlarda yaşayan, iri ve güçlü bir tür maymun (*Gorilla gorilla*).

2. Koruyucu. [Aİ] “*Goril, patronun kapısından bir an olsun ayrılmadı.*” (AÖ)

goygoycu

1. Muharrem ayında kapı kapı dolaşarak ve ilahiler okuyarak dilenen kimse.

2. Boşu boşuna, bilgisiz olarak, gereksiz yere çok konuşan kimse. [AK]

“*Goygoycu avukatımızın hâkimin gözünde daha saygın bir yer tutmadığı belliydi.*” (TUD)

3. Şakşakçı. [AK] “*Goygoycu insanlarla dolu etrafımız.*” (AÖ)

gökçe

1. Gök rengi, mavi.

4. Güzel, hoş giden. [Aİ] “*Kutlu Melek yüzü güneş esmeri, gözü menekşe moru, kumral saçı belikli, gökçe gonca artık yoktur.*” (T. Buğra, TS)

gölge

1. Saydam olmayan bir cisim tarafından ışığın engellenmesiyle ışıklı yerde oluşan karanlık.

7. Birinin yanından hiç ayrılmayan kimse. [AK] “*Öteki zâten gölge dedik ya ...*” (N. Kemal, MTS)

8. Koruma, kayırma himaye. [Aİ] “*Vatan ki bir zamanlar kılıcının gölgesinde bir kaç devlet yaşarken...*” (N. Kemal, MTS)

gölgelemek

1. Gölgeleme durumuna getirmek.

3. Bir kimsenin veya bir şeyin değerini azaltmak, sönüklük getirmek. [AK] “*Bunun elbette halk nazarında padişahın yüce şahsını gölgeleyeceği düşünülmüştür.*” (A. Kabaklı, MTS)

görünmek

1. Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek.

4. Azarlamak. [AK] “*Onlara bir görüneyim de akılları başlarına gelsin.*” (A. Kabaklı, MTS)

5. Gözdağı vermek. [AK] “*Şunlara bir görünelim de borçlarını getirsinler.*” (AÖ)

götürmek

1. Taşımak, ulaştırmak veya koymak.

4. Öldürmek. [AK] “*Bizde ecel-i kazâ normal ecelden daha fazla adam götürüyor.*” (B. Felek, MTS)

11. Haksız kazanç sağlamak, mal veya para sahibi olmak. [AK] “*Bulmuşlar işin hilesini, parayı götürüyorlar.*” (AÖ)

göz

1. Görme organı, basar.

9. Nazar. [AK] “*İnsanı gözle yiyip bitirirler.*” (Ö. Seyfettin, TS)

göz banyosu

1. Göz hastalıklarının iyileştirilmesi için yapılan banyo.

2. Kadınlara hoşlanarak bakma. [AK] “*Utanmadan ‘Göz banyosu yapıyoruz, ne var bunda?’ diyebiliyorlar.*” (AÖ)

göz bebeği

1. Gözde irisin ortasında bulunan, ışığın azlığına veya çokluğuna göre büyüyen küçülen yuvarlak delik, bebek.

2. Çok sevilen, önem verilen kimse vb. [Aİ] “*Şimdi yirmi yaşında, koca hastanenin göz bebeği.*” (N. F. Kısakürek, TS)

gülistan

1. Gül bahçesi.

2. Huzurlu, rahat ve zenginlik dolu yer. [Aİ] “*Hayat her zaman gülistan değil, amcacığım.*” (M. Yesari, TS)

gümlemek

1. "Güm" diye ses çıkarmak.
2. Sınıfta kalmak. [AK] *"Bu sene de gümledi bizimki."* (AÖ)

günün adamı

1. O günlerde çok sözü edilen kişi.
2. Zamanın gereğine göre yön ve tutum değiştiren kimse, zamane adamı. [AK] *"Birilerine yaranacağım diye günün adamı olmaya gerek yok."* (AÖ)

gütmek

1. Hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katıp otlatarak sürmek.
3. Bir kimseyi, bir topluluğu kendi düşünce ve amacı doğrultusunda yönetmek, sevk ve idare etmek. [AK] *"Yıllarca kendi fikirlerini empoze etmek için çocuklarını güttü."* (AÖ)

hacıyatmaz

1. Yere nasıl bırakılırsa bırakılsın, dibinde bulunan ağırlık sebebiyle dik bir durum alan oyuncak.
2. Güç durumlarda çıkarı için kişiliğinden özveride bulunarak kendini çabucak toparlamayı beceren kimse. [Aİ] *"Hacıyatmaz adam, bu fırtınalı günlerden de sağ salim çıkmayı başardı."* (AÖ)

hafız

1. Kur'an'ı bütünüyle ezbere bilen kimse.
2. Bir şeyi anlamadan ezberleyen kimse. [AK] *"Biraz da kendi yorumunu kat, bu şekilde olmaz hafız."* (AÖ)

hafif

1. Tartıda ağırlığı az gelen, yeğni, ağır karşıtı.
2. Güç veya yorucu olmayan, kolay. [Aİ] *"Hafif bir ödev verdi hoca."* (AÖ)
3. Ağırbaşlı olmayan, ciddi olmayan, hoppa. [AK] *"Leman belki temiz bir kızdı fakat çok hafif ve cahildi."* (R. N. Güntekin, MTS)
10. Sıkıntısız, ferah, rahat olarak. [Aİ] *"Hayatını hafif bir şekilde yaşıyordu."* (AÖ)

hafiflemek

1. Herhangi bir sebeple eski ağırlığı azalmak.
3. Bir sıkıntıdan kurtulmak, rahatlamak. [Aİ] *"Bu mukaddes hatt-ı şerifi bitirince İskender Paşa o kadar hafifledi ki..."* (Ö. Seyfettin, MTS)

hafiflik

1. Hafif olma durumu.

2. Rahatlık. [Aİ] "*Biraz su dökünüp hafiflik hissettikten sonra kalktılar.*" (N. F. Kısakürek, TS)

3. Davranışları içinde bulunduğu toplumun ahlak anlayışına uymama durumu. [AK] "*Din adamına hafifliğin yaraşmayacağı, davranışlarında ciddiyyetten uzaklaşmaması gereği hatırlatılır.*" (H. Taner, TS)

halletmek

1. Güç görünen bir olay veya duruma çözüm yolu bulmak.

5. Cinsel ilişki kurmak. [AK] "*Sapık, bu masumu da halletmiş.*" (AÖ)

halt

1. Bir şeyi başka bir şeyle karıştırma.

2. Uygunsuz söz söyleme, uygunsuz iş yapma. [AK] "*Gördün mü piçin ettiği haltı?*" (R. C. Ulunay, MTS)

3. Uygun olmayan, beğenilmeyen şey. [AK] "*Zehri şurupla, daha bilmem ne haltla karıştırıp yudum yudum içmek, pis şey, iğrenç şey.*" (R. N. Güntekin, TS)

ham

1. Yenecek kadar olgun olmayan (meyve), olmamış.

5. Kaba, toplum kurallarını bilmeyen, incelmemiş. [AK] "*Pişmemişsin, daha çiğsin ham adam.*" (O. S. Orhon, MTS)

hamallık

1. Taşıyıcılık.

4. Gereksiz yere yüklenme. [AK] "*Bu kadar dosyayı taşıman resmen hamallıktır.*" (AÖ)

5. Zihni gereksiz bilgilerle doldurma. [AK] "*Beynini bunlarla doldurup hamallık ediyorsun.*" (AÖ)

hamamcı

1. Hamam işleten kimse.

2. Boy abdesti alması gereken kimse. [AK] "*Gece rüyasında hamamcı olmuş.*" (AÖ)

hanım evladı

1. Nazlı büyütülmüş, çıtkırıldım kimse.

2. Piç. [AK] "*Hanım evladı seni, her şey senin başının altından çıktı.*" (AÖ)

hap (I)

1. Kolayca yutulabilmesi için toparlak duruma getirilmiş ilaç.

2. Bir içimlik afyon. [AK] "*Hap lazım mı ağabey?*" (AÖ)

harbi

1. Ateşli silahların içini temizlemekte kullanılan çubuk, harbe.
2. Doğru sözlü, mert. [Aİ] "*Camiada onu pek ciddiye almazlar ama ben severim, harbi kızdır.*" (A. Ümit, TS)
3. Temiz, hilesiz. [Aİ] "*Harbi bir maç oldu.*" (AÖ)

harbilik

1. Ateşli silahlarda harbinin yerleştirildiği yer.
2. Doğruluk, temizlik, mertlik. [Aİ] "*Lafa gelince, doğruluk, dürüstlük ya da kendi tanımlarıyla 'harbilik' delikanlılığın değişmez düsturudur, ama yolunu bulur, kalıbına uydurursan her türlü sahtekârlığı yapmak uyanıklık olarak takdir görür.*" (TUD)

harcamak

1. Bir iş görmek veya bir şey satın almak için parayı elden çıkarmak, sarf etmek.
3. Birinin değer ve onurunu kırıcı bir durum yaratmak. [AK] "*Bir delilik yaptı ve otobüsteki kız uğruna Arzu'yu harcadı.*" (M. Uyguner, TS)
4. Manevi yönden kötü duruma düşürmek, feda etmek. [AK] "*Başkan, futbolcuyu bir hiç uğruna harcadı.*" (AÖ)
5. Yok olmasına, ölmesine sebep olmak. [AK] "*Mafyaya bulaşma seni harcarlar.*" (AÖ)

harın

1. Bir şeyden huylanıp yürümeyen, geri geri giden (hayvan).
2. Hain, huysuz. [AK] "*Harın, bizi ele vermiş.*" (AÖ)

harlamak

1. Ateş için kuvvetlenmek, harlı bir biçimde yanmak.
2. Birden öfkelenerek bağırarak, birine çıkışmak. [AK] "*Adam harlayınca, diğerleri geri adım attı.*" (AÖ)

hasta

1. Hastalık, kaza veya yaralanma dolayısıyla fizik veya ruh sağlığı bozulmuş ve tedavi edilmesi gereken kimse, rahatsız.
3. Parasız, züğürt. [AK] "*Çay içmeye parası yok, hasta dolaşiyor bu aralar.*" (AÖ)
4. Zihinsel yetenekleri bozulmuş olan. [AK] "*Hırsızlık mı, sen resmen hastasın.*" (AÖ)

haşlamak

1. Bir şeyi kaynar suya daldırmak.

8. Sertçe paylamak, azarlamak. [AK] "*Recep'i kenara çekip fena hâlde haşladılar.*"
(S. F. Abasıyanık, TS)

hatun

1. Kadın.

4. Yüksek makamdaki kadınlara ve hakan eşlerine verilen unvan. [Aİ] "*Niğde Hüdavend Hatun Türbesi Türbe kitabesine göre 4. Kılıç Aslan'ın kızı Hüdavend Hatun tarafından 1312 yılında yaptırılmıştır.*" (TUD)

hava gazı

1. Maden kömüründen çıkarılan, yakılarak ışık veya ısı sağlanan gaz.

2. Boş laf. [AK] "*Bu söylediklerinin hepsi hava gazı, hiçbiri bir şey ifade etmiyor.*"
(AÖ)

3. Önemsiz şey. [AK] "*İşin gücün hava gazı işlerle ilgilenmek!*" (AÖ)

havai

1. Hava ile ilgili, havada bulunan.

4. Ciddi olmayan, ciddi işlerle uğraşmayan, ciddi işler yapmayan, dilediği gibi davranan, uçarı, hoppa, yeleme. [AK] "*Okula birlikte gidip geldiğimiz çilli, pabuç dilli, havai bir kız vardı.*" (E. Şafak, TS)

5. Değersiz, boş. [AK] "*Ne yapıp yapmış bu havai konuşmayı bir röportaj şekline sokmak yolunu bulmuştu.*" (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

havalanmak

1. Temiz hava alması sağlanmak, havası değiştirilmek.

4. Kibirli, gururlu, çalılımlı davranışlarda bulunmak. [AK] "*Parayı bulunca havalandı.*" (AÖ)

6. Beğenilmeyen davranışlarda bulunmak. [AK] "*Ahmet iyice havalandı, herkes ondan şikâyetçi.*" (AÖ)

havalı

1. Herhangi bir nitelikte havası olan.

3. Bir işi gereğince benimsemeyen, önemsemeyen. [AK] "*Havalı öğrenciler, hiçbir ödevi yapmamışlar.*" (AÖ)

4. Göz alıcı, çekici, albenisi olan. [Aİ] "*Havalı bir kızdır o.*" (AÖ)

5. Kibirli, çalılımlı, gururlu. [AK] "*Sayılmayacak kadar milyonları olan şımarık ve havalı banker bahisten memnundu.*" (TUD)

havasız

1. Havası olmayan, hava almayan.

3. Göz alıcı, çekici olmayan. [AK] “Yeni arabasını havasız buldum.” (AÖ)

haydamak

1. Çifte koşulan hayvanı sürmek, dehlemek.

2. Kovmak, defetmek. [AK] “Patron, bilgileri sızdıran elemanı haydamış.” (AÖ)

haydi

1. İsteklendirmek, çabukluk belirtmek için kullanılan bir söz, hadi.

3. Hafifseme, alay etme belirten bir söz. [AK] “Haydi oradan be maskara. Bunları başkasına anlat!” (N. Cumalı, TS)

haymana

1. Hayvanların serbestçe salındığı çayırılık.

2. Tembel. [AK] “Bir işi de zamanında yap, haymana!” (AÖ)

hayta

1. Osmanlıların ilk dönemlerinde eyalet askerlerinin uç boylarında görevli sınıflarından biri.

2. Başboş, bir baltaya sap olamamış, apaş, serseri. [AK] “Ötedeki masada birtakım hayta gençler cıvık cıvık gülüşüyor.” (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

hayvan

1. Duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık.

2. Akılsız, duygusuz, kaba, hoyrat (kimse). [AK] “Hayvan imişim dirîğ ben hem / Teşhîre beni sebep ne bilmem.” (A. Hamit, MTS)

3. Kızılan bir kimseye söylenen bir söz. [AK] “Hayvan, önüne bak da yürü!” (AÖ)

hazımlı

1. Yersiz davranışlara, dokunaklı sözlere aldırmayan, içi geniş (kimse).

2. Benimseyen, katlanan, kabullenen bir biçimde. [Aİ] “Bektaş sakın, duru, hazımlı cevap veriyor, açıklama yapıyordu.” (N. Araz, TS)

hazımsız

1. Yediklerini kolay sindiremeyen.

3. Benimseyemeyen, katlanamayan, kabullenemeyen. [AK] “Hazımsız bir taraftar grubu karşı takımın otobüsünü taşıladı.” (AÖ)

hazımsızlık

1. Sindirim sisteminin iyi çalışmaması durumu.

2. Benimseyememe, katlanamama, kabullenememe. [AK] “Birbirimize karşı duyduğumuz kin, nefret, haset ve hazımsızlık vahşilerin vahşeti seviyesinde.” (TUD)

hazırcı

1. Hazır giysi satılan (yer).
3. Emek harcamadan her şeyi hazır olarak elde etmek isteyen (kimse). [AK] “*Ama hep desteklesinler beni diye beklememelisin. Yani hazırcı olmamalısın.*” (TUD)

hergele

1. Binmeye veya yük taşımaya alıştırlmamış at veya eşek.
2. Terbiyesiz, görgüsüz (kimse). [AK] “*Sandalcı Ali it, hergele bir şeydi.*” (S. F. Abasıyanık, TS)

herif

1. Güven vermeyen, aşağı görülen, bayağı kimse.
3. Evin erkeği. [Aİ] “*Hele bir koşu bize kadar gel! Bizim herif seni ünnüyor!*” (TUD)

hesaplı

1. Satın alınabilen, bütçeye uygun, ekonomik.
2. Parasını ölçülü harcayan, tutumlu. [Aİ] “*Ancak Hayriye Hanım, ailenin menfaatine dokunan işlerde hiç şakası olmayan maddi, hesaplı bir kadındı.*” (R. N. Güntekin, MTS)
4. Ölçülü davranan, ölçülü. [Aİ] “*Sana şu aşağıda yazacaklarıma ciddi, hesaplı, zeki olmayı kararlaştırdığım sabahların birinde başlamıştım.*” (S. F. Abasıyanık, TS)

hesapsız

1. Hesabı tutulmayan.
4. Ölçsüz, tutumsuz, savruk, müsrif. [AK] “*Öyle hesapsız coştüğüm olur ki sanırım / Mektepten henüz çıkmışım yaşım tam yirmi bir.*” (C. S. Tarancı, MTS)

hesapsız kitapsız

1. Deftere geçirmeden veya belgeye bağlamadan.
2. Sorumsuz, ölçsüz bir biçimde. [AK] “*Bu hususta hesapsız kitapsız bol para sarf ediyordu.*” (R. H. Karay, TS)

hınzır

1. Domuz.
2. Genellikle hoş giden bir davranış veya durum için şaka yollu söylenen bir söz. [Aİ] “*Dilber'de bir kurum, bir eda. Bir de güzelleşti hınzır.*” (S. F. Abasıyanık, TS)
3. Yaramaz, haylaz. [Aİ] “*Vay çapkın hınzır vay...*” (A. M. Efendi, MTS)
4. Katı yürekli, kötü düşünen, gaddar. [AK] “*Hortlasın mezarında öyleyse, hınzır herif, dedi.*” (İ. H. Baltacıoğlu, TS)

5. Kurnaz, içten pazarlıklı olan. [AK] "*Meğer bizim sonumuzu hazırlıyormuş, pis hınzır!*" (AÖ)

hırıltı

1. Boğazdan herhangi bir nedenle boğuk çıkan ses.

3. Geçimsizlik, kavga. [AK] "*Ölünceye kadar hırıltı, gürültü içinde mi yaşayalım?*" (P. Safa, TS)

hırlamak

1. Hırıltıyla ses çıkarmak.

3. Kızgınlıkla ters konuşmak. [AK] "*Adam çocuğa hırlayınca çocuğun suratı kireç gibi oldu.*" (AÖ)

hırlı

1. İşinde doğru, uslu, iyi (kimse).

2. Yaramaz, şımarık, kötü (kimse). [AK] "*Hırlı, saygısız bir insandır.*" (AÖ)

hışır

1. Olmamış meyve.

2. Taşkınlık gösteren, yaramaz (kimse). [AK] "*Serde toyluk vardı a canım. Sahi ne hışırdım o zaman. İlk gençlik, sersemlik, budalalık çağı.*" (H. Taner, TS)

3. Aptal, sersem. [AK] "*Bu hışır garsonları nereden buluyorlar, bilmiyorum.*" (AÖ)

hıyar (I)

1. Kabakgillerden, uzun, iri meyveli, sürüngen, bir yıllık otsu bir bitki (*Cucumis sativus*).

3. Kaba saba, görgüsüz, budala. [AK] "*Şu hıyar delikanlı aftosunu nerede sıkıştıracak?*" (S. F. Abasıyanık, MTS)

hızlı

1. Çabuk, seri, süratli.

4. Uçarı, çapkın, hovarda. [AK] "*Doludizgin, bir bekârlığın tam tadını çıkararak, renkli, değişken, hızlı bir yaşam sürüyordum.*" (H. Taner, TS)

hikâye

1. Bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması.

2. Aslı olmayan söz, olay. [AK] "*Anlattıkların hep hikâye, biraz gerçekleri söyle.*" (AÖ)

hindi

1. Tavukgillerden, XV. yüzyılda evcilleştirilerek Amerika'dan bütün dünyaya yayılan, boyun ve başı çıplak, parlak, yeşil ve esmer tüylü, kümes hayvanlarının en büyüğü, mısırtavuğu (*Meleagris gallopavo*).
2. Aptal, şaşkın. [AK] “*Hindi, ben sana bunu mu getir dedim?*” (AÖ)

hokkabaz

1. El çabukluğu ile birtakım şaşırtıcı olaylar yapmayı meslek edinen kimse.
2. Başkalarını aldatarak yalan dolanla iş gören. [AK] “*Satıcı hokkabaz çıkmış, bizimkileri dolandırmış.*” (AÖ)

hokkabazlık

1. Hokkabazın yaptığı iş.
2. Yalan dolanla görülen iş. [AK] “*Buna sırf safsata ve mantık hokkabazlığı derler.*” (H. E. Adıvar, TS)

horoz

1. Tavukgillerden, tavuğun erkeği olan kümes hayvanı.
4. Kabadayı erkek. [AK] “*Horoz gibi dayılanmaktan başka bir şey bilmez.*” (AÖ)

hoşaflık

1. Güçsüzlük, dermansızlık.
2. Hoşaf yapmaya ayrılmış veya elverişi. [Aİ] “*Hoşaflık üzüm aldım.*” (AÖ)

höst

1. At, katır, sığır vb. hayvanları, özellikle öküzü durdurmak için kullanılan bir seslenme sözü.
2. Bir kimseyi uyarmak için kullanılan bir seslenme sözü. [AK] “*Höst, ağır ol bakalım.*” (AÖ)

hudayinabit

1. Kendiliğinden yetişen (bitki).
3. Eğitim görmemiş, kendi kendini yetiştirmiş olan (kimse). [Aİ] “*Hudayinabit bir kişidir, çoğu okumuşu cebinden çıkarır.*” (AÖ)

hukuk

1. Toplumı düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü, tüze.
5. Ahbaplık, dostluk. [Aİ] “*Hukukumuz doktor hasta ilişkisinden daha önemlisi kişiseldir, eski dostuz.*” (A. Boysan, TS)

ığırıp

1. Bir tür balık ağı, ırıp.
2. Yalan, düzen. [AK] "Iğırıp, onun en kötü alışkanlığıdır." (AÖ)

ııındırmak

1. Isınmasını sağlamak, sıcaklık kazandırmak.
2. Birinin bir şeye alışmasını, ilgi duymasını sağlamak. [Aİ] "Neşesi ve canlılığıyla beni tekrar evime ııındırmıştı." (R. N. Güntekin, TS)

ııınmak

1. Sıcak duruma gelmek.
3. Yadırgamaz olmak, hoşlanır olmak, alışmak, benimsemek. [Aİ] "Bunca çabamıza karşın halkımızın Batı müziğine ııınmadığını söyledi." (N. Cumalı, TS)

ıııtmak

1. Sıcak duruma getirmek.
2. Çekici, olumlu, hoş bir duruma getirmek. [Aİ] "Orada kapkaranlık, soğuk geceleri ıııtın bir aydınlık vardı." (S. F. Abasıyanık, TS)

ııılatmak

1. Islak duruma getirmek.
2. Dayak atmak veya ağır hakarete bulunmak. [AK] "Müfettiş, gazete sahibini iyice ııılattıktan sonra bastonunu, şapkasını aldı, küfrederek kapıdan çıktı." (R. N. Güntekin, TS)
3. Mutlu bir olayı yeme içme ile kutlamak. [Aİ] "Aldığın arabayı ne zaman ııılatıyoruz?" (AÖ)

ııımarlama

1. İsmarlamak işi, sipariş.
3. İçten olmayan, baştan savma. [AK] "Hiç ııımarlama müzik yapmadım. Çünkü müzik benim yaşam biçimim." (TUD)

ıııık

1. Cisimleri görmeyi, renkleri ayırt etmeyi sağlayan fiziksel enerji, erke, ziya, nur, şavk.
5. Yol gösteren, aydınlatan kimse, düşünce, eser vb. [Aİ] "Sevgili Behçet Necatigil şiirimizin vazgeçilmez ııııklarından biri olarak ayrıldı aramızdan." (N. Cumalı, TS)

ııııklı

1. Işığı olan, aydınlık, ııııklandırılmış, nurlu, nurani, ziyalı, ziyadar.

2. Neşe veren, sevinç yaratan, mutlu. [Aİ] "*Kadınınsa güzel yüzü dökülüyor önüne, kocasından uzaklaşıyor, ışıklı gözleri doluyor, dudağı titriyor giderek.*" (Y. Atılğan, TS)

içeri

1. İç yan, iç bölüm, dışarı karşıtı.

6. Hapishane. [AK] "*Atın şu kaltağı gitsin, tükün hemen içeri.*" (M. A. Ersoy, MTS)

içi boş

1. İçinde bir şey bulunmayan.

2. Önemsiz, değersiz. [AK] "*Kendi halkına karşı bu tuhaf aşışılama, aynı zamanda ırkçı ve içi boş böbürlenmelerle birlikte yürümektedir.*" (TUD)

içici

1. İçme işini yapan (kimse).

2. Ayyaş. [AK] "*İçiciler gece gece mahalleyi ayağa kaldırdılar.*" (AÖ)

içlenmek

1. İçli bitkiler tanelenmek, iç tutmak.

2. Kimseye belli etmeden bir şeyi kendine dert etmek, duygulanmak. [AK] "*Mısır'a vardiktan sonra beni kim hatırına getirir diye içleniyordum.*" (F. R. Atay, TS)

içli

1. İç dolmuş (taneli sebze veya kuru yemiş).

2. Kolay duygulanıp incinen, duygulu, hisli. [Aİ] "*Annem evlatlarının bu kayıtsızlığına karşı içli bir hâlde günden güne fazla üzülüyor ve bitiyordu.*" (Y. K. Beyatlı, TS)

3. Duygulanıran, etkili. [Aİ] "*Denize uzanan demir iskelenin ucuna gidip içli şiirler okurduk birbirimize.*" (H. Taner, TS)

içsiz

1. İç olmayan (taneli sebze veya kuru yemiş).

3. Muhtevası olmayan, kuru, anlamsız. [AK] "*İçsiz bir ortamı sanatçılar da yadırgıyor, bu kurulaşmadan, yüzeyleşmeden onlar da yakınıyor.*" (H. Taner, TS)

idareci

1. Yönetici.

3. Becerikli, tutumlu. [Aİ] "*Durum ne kadar vahim, yol ne kadar tıkalı olursa olsun, dolambaçlı bir patika vardır muhakkak idareci annelerin akıl haritalarında.*" (TUD)

iğne

1. Dikiş dikmeye yarayan, ince, ucu sivri, bir ucunda iplik geçecek deliği bulunan çelik araç.

8. Dokunaklı söz. [AK] “Davete çok geç gelen Arda, Ali'nin iğnelere maruz kaldı.” (AÖ)

iğneli

1. İğnesi olan.

3. Kırıcı, gücendirici, dokunaklı, onur kırıcı, kinayeli. [AK] “Babamın iğneli bakışlarından kurtulmak için o uyurken sokaklara düşerdim.” (O. Kemal, TS)

iki başlılık

1. İki başlı olma durumu.

3. Yönetimde birden çok kişinin müdahalesi sonunda işlerin sarpa sarması. [AK] “İki başlılık, ülkeyi kaosa sürükler.” (AÖ)

ikilik

1. İki değişik kullanımı veya uygulaması olma durumu.

2. Birbirine kötülük etmeye kadar varan sürekli anlaşmazlık, tefrika. [AK] “Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki Kötürüm Bayezid devrinde Candaroğulları beyliğinde hâsıl olan bu ikilik ve bunun doğurduğu buhran, Osmanlı müdahalesine yol açmış ve beyliğin bundan sonraki mukadderatı Osmanlıların iradesine tâbi olmak durumuna girmiştir.” (TUD)

ikinci

1. İki sayısının sıra sıfatı.

4. Yeni, bir başka. [Aİ] “Sen benim ikinci baharımsın.” (AÖ)

ikinci sınıf

1. Öğretim kurumlarında ikinci yıl.

2. Değeri düşük, değersiz, sıradan. [AK] “İkinci sınıf gazetecilerden duydukları üç güncel fıkrayla bir şeye katkıları olur sanıyorlar.” (A. Ağaoğlu, TS)

ilahî (III)

1. Tanrı ile ilgili olan, Tanrı'ya özgü olan, tanrısal, lahuti.

2. Çok güzel, mükemmel. [Aİ] “Minarecilikte biz gerçekten ilahî bir hüner göstermişizdir.” (R. H. Karay, TS)

ilaveli

1. Eki olan.

2. Abartılmış, yalan katılmış, abartılı. [AK] “Görgü tanığı, ilaveli ifade verince bizimkinin başı yanmış.” (AÖ)

ileri

1. Herhangi bir şeye göre daha ötede olan yer, geri karşıtı.

6. Benzerlerini geride bırakmış. [Aİ] “İleri fikirler üretmek durumundayız.” (AÖ)

ilişmek

1. Bir şeye hafifçe dokunmak, takılmak.

4. Karışmak, rahat vermemek, müdahale etmek. [AK] “Sanat edebiyat açısından, derginin politikasıyla tam uyuşmasa da burada tek satırıma ilişmediler.” (A. Ağaoğlu, TS)

ilkel

1. İlk durumunda kalmış olan, gelişmesinin başında bulunan, iptidai, primitif.

2. Sanatta yalın bir nitelik gösteren, yapmacıksız olan, primitif. [Aİ] “Sevgi, en ilkel duygumuzdur bizim. En ilkel yanımızla severiz. En ilkel yanımızla özleriz.” (TUD)

5. Eğitimsiz, kültürsüz, görgüsüz. [AK] “Bilinçli olarak kavrayamadığı olaylar karşısında anlaşılmazlıktan umut beklemek belirgin yanındır ilkel insanın.” (TUD)

imtihan

1. Sınav.

2. Güç, direnme, dayanışma gerektiren, sonucunda deneyim kazandıran zor bir durum. [Aİ] “Biz, Allah'ın imtihan gâyesini bilen ve buna inanan kimseler olarak, bugünlerin geçici olduğunun şuurunda, dinimizi tâviz vermeden elimizden geldiği nisbette yaşamaya gayret etmeliyiz.” (TUD)

imza

1. Bir kimsenin herhangi bir belgeyi yazdığını veya onayladığını belirtmek için her zaman aynı biçimde kullandığı işaret.

3. Herhangi bir alanda ün yapmış kimse. [Aİ] “Dergi bu baskısında dünya çapında imzalara yer vermiş.” (AÖ)

ince

1. Kendi cinsinden olanlara göre dar ve kalınlığı az olan, kalın karşıtı.

10. Düşünce, duygu veya davranış bakımından insanın sevgi ve saygısını kazanan, zarif, kaba karşıtı. [Aİ] “Bu gülümseyişte, herkesin hemen seçemeyeceği bir ince alay gizli.” (A. Ağaoğlu, TS)

incelik

1. İnce olma durumu.
2. İnce davranış gösterme, zarafet, nezaket. [Aİ] "*Yüzündeki incelik, olgunluk onu bambaşka seviyede bir erkek gösteriyor.*" (H. E. Adivar, TS)

incelmek

1. İnce duruma gelmek.
4. Davranışları incelik kazanmak, kibarlaşmak. [Aİ] "*Avrupa görmüş, incelmış bir delikanlıya kızların nasıl içi gitmesin.*" (H. Taner, TS)

inek

1. Dişi sığır.
3. İbne. [AK] "*Bu inekle arkadaşlık etmene göz yumamam!*" (AÖ)
4. Aptal, bön. [AK] "*Buna dedim ki kız sen artiz (artist) mi olmak istiyorsun, inek, gel ben yapayım!*" (A. İlhan, MTS)

ineklik

1. İnek ahır.
2. Bönlük. [AK] "*Ulan diyorlardı, bak bir jandarmanın inekliği nelere patlıyor.*" (B. Fâik, MTS)
3. Aşırı çalışmaya rağmen anlayamama durumu. [AK] "*Bu ineklik onun kaderinde var, hiçbir şeyi anlamıyor.*" (AÖ)

iniş

1. İnme işi.
3. Gerileyiş, çöküş. [AK] "*Şirketimiz iniş dönemine girdi.*" (AÖ)

insan

1. Toplum hâlinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı.
3. Huy ve ahlak yönünden üstün nitelikli (kimse). [Aİ] "*Benim tanıdığım Muzaffer Bey insan bir çocuktur. Bir genç kızın göz göre mahvolmasına vicdanı razı olamaz.*" (R. N. Güntekin, MTS)

insanlık

1. İnsan olma durumu, insaniyet.
4. Doğru dürüst insana yakışır durum, adamlık, âdemiyyet. [Aİ] "*Bir gün olur o melek-çehre gelir insafa / Bize insanlık eder ol peri inşâallah*" (Enderunlu Fazıl, MTS)

ip

1. İplik.
2. Asarak öldürme cezası. [AK] “*Mahkemedен karar olarak ip de çıksa bu yoldan dönmeyiz.*” (AÖ)

iskele babası

1. Yanaşan gemileri bağlamak için rıhtıma konmuş dökme demir veya betondan silindir.
2. İşe yaramaz, sorumsuz. [AK] “*İskele babası, bir işin ucundan da sen tut.*” (AÖ)

it

1. Köpek.
2. Değersiz, terbiyesiz kimse [AK] “*Babaları da zaten itin biri.*” (H. Taner, TS)

jest

1. Herhangi bir şeyi açıklamak için genellikle el, kol ve baş ile yapılan içgüdüsel veya iradeli hareket.
2. Beklenmedik iyi davranış. [Aİ] “*Sultan Mehmed'in bir jest olarak yolladığı mimar ve ekibinin çalışmaları sonucu Ayasofya yıkılmaktan kurtulmuştur...*” (TUD)

kabadayı

1. Kendine özgü namus kurallarını esas alıp toplum kurallarının dışına çıkarak zorbalık yapan kimse.
2. Yürekli. [Aİ] “*On altı can şehit verdi bizim kabadayılar.*” (E. B. Koryürek, TS)
3. Bir şeyin en iyisi, başta geleni. [Aİ] “*İstanbul'un bilinmesi için en kabadayı eserlerden birisi Mambury'nin rehberidir.*” (Y. K. Beyatlı, TS)

kabak

1. Kabakgillerden, sürüngen gövdeli, sarı çiçekli, birçok türü olan bir bitki (*Cucurbita*).
8. Bilgisiz, görgüsüz, kaba. [AK] “*Kabak, bir merhaba bile demedi bizi görünce.*” (AÖ)

kabak kafalı

1. Saçları dökülmüş, dazlak.
2. Aptal, budala. [AK] “*Etrafımız, kabak kafalı insanlardan geçilmiyor.*” (AÖ)

kabaklık

1. Karpuz veya kavunun ham olma durumu.
3. Bilgisizlik, görgüsüzlük. [AK] “*Kabaklığın dik âlâsını yapardı, nezaket nedir bilmezdi.*” (AÖ)

kabarma

1. Kabarmak işi.
2. Duygulanma. [Aİ] "*Bir de mektuplar okunurken ve selamlar söylenirken içinde tuhaf bir kabarma belirliyordu.*" (H. E. Adıvar, TS)
3. Kendini üstün görme, büyüklük taslama. [AK] "*Parayı sonradan görünce kabardı.*" (AÖ)

kabarmak

1. Ağırlığı artmadan hacmi büyüme.
11. Kafa tutmak, öfkelenip üstüne yürüyecek gibi davranmak. [AK] "*Sokak serserisi polise kabarıyordu.*" (AÖ)
12. Böbürlenmek, gururlanmak. [AK] "*Kumandan, atını şahlandırarak hurra hurra diye kendisini alkışlayan keyifli halka boyun kırarak kabarıyordu.*" (Ö. Seyfettin, TS)

kaçık

1. İlmeği kaçmış (çorap vb.).
3. Bazı davranışları dengesiz olan, zıvanasız. [AK] "*Bu köşkün perileri de kaçık galiba.*" (H. R. Gürpınar, TS)

kaçırmak

1. Kaçmasını sağlamak veya kaçmasına imkân yaratmak.
12. Delirmek. [AK] "*O kadar ki rahmetli anacığım beni yemeğe çağırır, ben tasnif işinden ayrılıp gelemezdim, kaçırardım sanmışlar.*" (R. E. Koçu, MTS)

kadem

1. Ayak.
2. Uğur (I). [Aİ] "*Hanımlar safâ geldiniz, hoş geldiniz, kademler getirdiniz.*" (H. R. Gürpınar, MTS)

kafalı

1. Kafası olan.
3. Bilgili, kavrayışlı ve anlayışlı. [Aİ] "*Kafalı bir öğrenciydi.*" (AÖ)

kafasız

1. Kafası olmayan.
2. Düşünüşü, anlayışı ve kavrayışı kıt olan, anlayışsız, kavrayışsız. [AK] "*Kafasız bir adamdır.*" (AÖ)

kâfir

1. Tanrı'nın varlığını ve birliğini inkâr eden kimse.

2. Sevilen birine takılmak, sitem etmek için kullanılan bir seslenme sözü. [Aİ]

“*Kâfir, yine işini ayarlamışsın, helal olsun sana.*” (AÖ)

3. Acımasız, zalim kimse. [AK] “*Bu kâfir doktor hala imana gelmedi mi?*” (TUD)

kâhya

1. Konak, çiftlik vb. yerlerde türlü işleri yapmakla görevli kimse.

3. Geremediği hâlde başkasının işine karışan kimse. [AK] “*Ben, dedim, herkesin kâhyası değilim.*” (M. Ş. Esendal, TS)

kâhyalık

1. Kâhya olma durumu.

4. Kendisini ilgilendirmeyen işlere karışma durumu. [AK] “*Ali Rıza Bey bir gün dayanamayarak ona çıkışacak olmuştü. Genç kız derhal titizlenmiş, kimsenin kâhyalığına tahammül edemeyeceğini anlatmıştı.*” (R. N. Güntekin, MTS)

kakırdamak

1. "Kakır kakır" diye ses çıkarmak.

3. Ölmek. [AK] “*Adam bir hiç uğruna kakırdadı.*” (AÖ)

kalas

1. Kalın biçilmiş uzun tahta.

3. Kaba, anlayışsız kimse, kereste. [AK] “*Önümüze geçen pahalı bir Alman arabasıydı, direksiyonundaki de bir başka kalas.*” (S. Dölek, TS)

kalay

1. Atom numarası 50, atom ağırlığı 118,7, yoğunluğu 7,29 olan, 232 °C'de eriyen, gümüş beyazlığında, kolay işlenebilen, yumuşak bir element (*simgesi Sn*).

3. Aldatıcı görünüş. [AK] “*Bu etkileyici sözlerin kalayına kanma!*” (AÖ)

4. Sövme, küfür. [AK] “*Tartışmadaki söylediği kalaylar yenilir yutulur değildi.*” (AÖ)

kalaycı

1. Kap kalaylayan kimse.

2. Üstünkörü iş yapan, sahtekâr. [AK] “*Kalaycı herifin tekidir.*” (AÖ)

kalaylamak

1. Oksitlenmeden korumak için bir metal parçasını veya kabı kalay tabakası ile kaplamak.

3. Sövmek. [AK] “*Yıkılır kalırsam senin de seni besleyenin de gelmişini geçmişini kalaylarım, anladın mı?*” (M. Ş. Esendal, TS)

kalaylı

1. Kalaylanmış (kap).

3. Gösterişi ve süsü yapay olan. [AK] “Yeni yapıların hepsi kalaylı, hiçbirinde estetik zevk yok.” (AÖ)

kaldırmacı

1. Kaldırım döşeyen kimse.

2. Mağazada alışveriş yapan kimsenin çantasını tezgâh üzerinden kaparak çalan kimse. [AK] “Gaziosmanpaşa’daki dükkânda kaldırmacıya çarpıldık.” (AÖ)

kaldırmak

1. Bulunduğu yerden almak.

14. Kaçırarak. [AK] “Yakın köyden kaldırdığı bir yosmayı sarhoş etmekle meşguldü.” (S. F. Abasıyanık, TS)

15. İyi etmek, iyileştirmek. [Aİ] “Bu tarhana seni birkaç saate kaldırır.” (AÖ)

20. Çalmak, aşırarak. [AK] “Benim başıma gelmedi, ama göz göre göre malları kaldırıyorlar ağabey.” (B. Felek, MTS)

kalp

1. Göğüs orta boşluğunda, iki akciğer arasında, vücudun her yanından gelen kirli kanı akciğerlere ve oradan gelen temiz kanı da vücuda dağıtan organ, yürek.

3. Sevgi, gönül. [Aİ] “İlk sevdiği kadının kalbinde şimdiye kadar kendisinden başka hiçbir sevgi yer tutmamıştı.” (A. M. Efendi, MTS)

kaltak

1. Üzeri meşin, halı vb. şeylerle kaplanmamış olan eyerin tahta bölümü.

3. İffetsiz, namussuz kadın. [AK] “Aradan birkaç yıl geçince artık kaltaktan pek söz etmez olmuştu.” (Halikarnas Balıkcısı, TS)

kambur

1. Bel veya göğüs kemiğinin eğilmesi, raşitizm sonucu sırtta ve göğüste oluşan tümsek, kambur zambur.

6. Sıkıntı, dert. [AK] “Biriken borçları ona büyük bir kambur olmuştu.” (AÖ)

kamçılı

1. Kamçısı olan.

2. Zor kullanan. [AK] “Okulun kamçılı bir idaresi var.” (AÖ)

kanatlanmak

1. Uçmaya başlamak.

2. Çok sevinmek. [Aİ] "*Nasıl coşuyor, nasıl kanatlanıyordu anlatırken.*" (Y. Z. Ortaç, TS)

kancık

1. Hayvanlarda dişi.

2. Dönek, güvenilmez. [AK] "*Katilden de beter, ben kancık, ben namussuzum.*" (S. F. Abasıyanık, MTS)

kandil

1. İçinde sıvı bir yağ ve fitil bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma aracı.

3. Çok sarhoş. [AK] "*Gecenin bir yarısı eve bir geldi, baktım ki kandil.*" (AÖ)

kandilli

1. Kandili olan.

2. Çok sarhoş. [AK] "*Kandilli, yine dağıtmış kendini.*" (AÖ)

kansız

1. Kanı olmayan.

4. Duygusuz ve korkak. [AK] "*Tüh sürüdüğün kılıca, yiğit Ertuğrul'un kansız oğlu.*" (K. Tâhir, MTS)

kansızlık

1. Kanda alyuvar sayısının ve hemoglobin miktarının azalmasından ileri gelen bir hastalık durumu, anemi.

2. Duygusuzluk, korkaklık. [AK] "*Kansızlık yaptı, ortadan kayboldu.*" (AÖ)

3. Soysuzluk. [AK] "*Kansızlık, sizin gibi dönek insanlarda görülür.*" (AÖ)

kapaksız

1. Kapağı olmayan.

2. Görgüsüz, terbiyesiz. [AK] "*Kapaksız insanlarla doldu etrafımız.*" (AÖ)

kapatma

1. Kapatmak işi.

2. Metres. [AK] "*Kapatmalarım da nikâhlım kadar beni başkasından kıskanırlar.*" (H. R. Gürpınar, TS)

3. Yolsuz olarak değerinden aşağı elde edilmiş (mal). [AK] "*Kapatmalardan elde ettiği parayla kendine bir araba aldı.*" (AÖ)

kapatmak

1. Bir malı değerinden aşağı bir karşılıkla elde etmek.

3. Bir kadınla nikâhsız yaşamak. [AK] "*Sen İstanbul'da çifte çifte karılar kapatmışsın.*" (M. Yesari, MTS)

kapı

1. Bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı.

7. Gelir, geçim, kısmet sağlayan yer, kaynak veya imkân. [Aİ] "Onların başvuracağı her kapıya gitmiş." (S. F. Abasıyanık, TS)

kapılmak

1. Kapma işine konu olmak.

3. Birine güvenip boş bulunarak aldanmak. [AK] "Nasıl oldu, ne halt ettim de kapıldım bilmem ki... Şimdi köpekler gibi pişmanım, fakat neye yarar, iş işten geçti." (F. Celâl, MTS)

4. Bir kimseye tutulmak, bağlanmak, aşırı sevgi duymak. [Aİ] "Onun sınımsıcak gülüşüne kapıldım." (AÖ)

kara (II)

1. En koyu renk, siyah, ak, beyaz karşıtı.

4. Kötü, uğursuz, sıkıntılı. [AK] "Bu kara düşüncenin sebebi neyse söyle." (F. N. Çamlıbel, MTS)

5. Yüz kızartıcı durum, leke. [AK] "İrz ve namus karası alını yere eğiltir." (M. E. Yurdakul, MTS)

6. İftira. [AK] "Olayla ilgisi olmamasına rağmen bu garibe kara atmışlar." (AÖ)

karabatak

1. Karabatakgillerden, balıkla beslenen, gagası uzun ve sivri, kara tüylü bir deniz kuşu (*Phalacrocorax*).

2. Borcunu ödemeyen kimse. [AK] "Karabatak, güya geçen ay kapatıyordu borcunu." (AÖ)

karabiber

1. Karabibergillerin örnek bitkisi olan, zeytinsi, meyvelerin taneleri yuvarlak, yaprakları kalp biçiminde, tırmanıcı bir bitki (*Piper nigrum*).

4. Sevimli ve ufak tefek esmer güzeli. [Aİ] "Karabiber, gecenin en gözde kıızıydı." (AÖ)

karaçalı

1. Hünnapgillerden, kurak yerlerde yetişen, çiçekleri altın sarısı renginde, dikenli bir bitki, çalı dikenini (*Paliurus spinosa*).

2. İki kişinin arasına girerek ilişkileri bozan kimse. [AK] "Lerzan'ın karaçalı tabir ettiğin kocasının bu dünyada, topu topu beş, bilemedin altı ay ömrü kaldı." (TUD)

kara düzen

1. Halk müziğinde bağlama çalış türlerinden biri.
2. Düzensiz, karışık. [AK] “Okulda bütün işler kara düzen ilerliyor.” (AÖ)

karakterli

1. Herhangi bir karakteri olan.
2. Karakteri sağlam olan. [Aİ] “En yaşlı anlarında ve en üzgün zamanlarında etrafındaki insanları üzmetten çekinen hassas karakterli kişiler, ne kadar toplumcuysa; en neşeli dakikalarında bile etrafına zift ve katran serpen çehrelerin sahipleri de bir o kadar toplum düşmandırlar.” (TUD)

karalama

1. Karalamak işi.
4. Leke sürme, kötülük yükleme. [AK] “Ülkemizi karalama çalışmaları asla sonuç vermeyecektir.” (AÖ)

karalamak

1. Boya veya kalemle birtakım Őekiller çizerek bir yeri kirletmek.
5. Leke sürmek, kötülük yüklemek, iftira etmek. [AK] “Birbirinizi karalamaktan, yaralamaktan yavaş yavaş vazgeçin.” (B. Felek, MTS)

karalanmak

1. Karalama işi yapılmak.
3. Leke sürölmek, kötülük yüklenmek. [AK] “Nerden bilebilirdim bir gün bir hiç uğruna karalanacağımı?” (AÖ)

karanlık

1. Işık olmama durumu.
3. Üzüntü, sıkıntı, perişanlık. [AK] “Demiştim ya, bütün memleketi bir yas karanlığı kaplamıştı.” (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

kararmak

1. Rengi karaya dönmek, siyahlaşmak.
4. Kederlenmek, canı sıkılmak. [AK] “Yeniden karardığımı ve biraz evvelki nikbinliğimi kaybetmeye başladığımı hissediyordum.” (R. N. Güntekin, MTS)
5. Niteliğini yitirmek. [AK] “Eşsiz hafızası sönüyor, sağduyusu kararıyordu.” (F. R. Atay, TS)

karartmak

1. Rengini karaya çevirmek, esmerleştirmek, siyahlaştırmak.

4. Kötü bir duruma getirmek. [AK] "*Seyahat onu yormuş ve karartmıştı.*" (P. Safa, TS)

kardeşlik

1. Kardeş olma durumu, karındaşlık, uhuvvet.

2. Kardeş kadar yakın sayılan kimse, yakın dost. [Aİ] "*Kadıncık, 'Kurban olduğum Allahım!' dedi ve kardeşliğine koştu.*" (T. Buğra, TS)

3. Birlik, beraberlik. [Aİ] "*Ülkemizdeki kardeşliği kimse bozamaz.*" (AÖ)

karın

1. İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi.

6. Ahlaki açıdan kabul edilemeyen şeyleri kabullenme. [AK] "*Sende de ne karın varmış, buna nasıl göz yumarsın?*" (AÖ)

karıştırıcı

1. İki veya daha çok maddeyi birbiri içinde dağıtmaya, karıştırmaya yarayan araçların genel adı.

3. Ortılığı birbirine katan, fitneci, müfsit. [AK] "*Ülkemizde cirit atan karıştırıcı insanlara dikkat etmeliyiz.*" (AÖ)

kasap

1. Sığır, koyun gibi eti yenecek hayvanları kesen veya dükkânında perakende olarak satan kimse.

3. Kan dökücü, hunhar. [AK] "*Bu kasapların yaşama hakkı olmamalıdır.*" (AÖ)

kasaplık

1. Kasap olma durumu, etçilik.

4. Kan dökücülük, hunharlık. [AK] "*Kasaplık, barbar insanların yapabileceği bir davranıştır.*" (AÖ)

kasıntı

1. Giyeceği daraltmak veya kısaltmak için yapılan eğreti dikiş.

2. Büyükleme, kurum, gurur. [AK] "*Delikanlı, pazı güçlerine güvenen yeni yetmelerin kasıntısıyla yaklaşıp elini göğsüne koyarak eğildi.*" (K. Tâhir, MTS)

3. Büyüklenen, gururlanan ve bunu davranışlarıyla belli eden (kimse). [AK] "*Kasıntı, kimseye selam vermeden geçti gitti.*" (AÖ)

kaskatı

1. Çok katı.

3. Acımasız, hoşgörüsüz. [AK] "*Kaskatı bir insandı, hiçbir hatayı affetmezdi.*" (AÖ)

kasmak

1. Kasları gergin duruma getirmek.

5. Baskısı altında tutmak. [AK] “İşçileri bir an boş bırakmıyor, sürekli kasıyor.”

(AÖ)

kaşarlı

1. Kaşarla yapılmış.

2. Hoşa gitmeyen bir harekete veya bir işe alışarak artık ondan üzüntü duymayan.

[AK] “Kaşarlıdır o, ne desen aldırılmaz.” (AÖ)

3. Oyunda açık göz, kurnaz olan. [AK] “Bizim kaşarlı yine kazanmış.” (AÖ)

kaşımak

1. Vücudun herhangi bir yerindeki kaşıntıyı gidermek için tırnakla veya başka bir şeyle deriyi hafifçe ovma.

3. Sinirlendirecek söz söylemek. [AK] “Bir saat sonra ayrılmak zorundaydık, bu nedenle birbirimizi kaşımamaya çok özen gösteriyorduk.” (A. Kulin, TS)

kaşınmak

1. Kaşıntısı olmak, kaşıma isteği duymak.

3. Kötü bir karşılık gerektiren davranışlarda bulunmak. [AK] “Ne istiyorsun ulan dedi, sabah sabah kaşınıyor musun?” (B. Büyükarkın, MTS)

katı (I)

1. Sert, yumuşak karşıtı.

2. Hoşgörüsüz, acımasız, merhametsiz, zalim. [AK] “Bunları derken onun da katı, nasırlanmış yüreği yumuşamış, şişmişti.” (R. H. Karay, MTS)

katıksız

1. Katığı olmayan, yavan.

4. Niteliği başka hiçbir etkiyle bozulmamış olan, tam. [Aİ] “Öfkesi, sevgisi katıksız, kaya gibi sağlam ve güvenilir adam.” (A. İlhan, TS)

kavalye

1. Kadına, dansta eş olan veya bir yerde, toplantıda arkadaşlık eden erkek.

2. Kibar erkek. [Aİ] “Semih, tam bir kavalyedir.” (AÖ)

kavga

1. Düşmanca davranış ve sözlerle ortaya çıkan çekişme veya dövüş, münaza.

2. Herhangi bir amaca erişmek, bir şeyi elde etmek veya bir şeye karşı koyabilmek için harcanan çaba, verilen mücadele. [Aİ] “Çektiğimiz bunca derdin sebebi, ekmek kavgası.” (AÖ)

kavgacı

1. Kavga etmeyi seven, kavga çıkaran kimse.
2. Bir amaç uğruna çaba harcayan, mücadele veren kimse. [Aİ] “Kavgacı bir yapısı vardı, zorluklar karşısında asla pes etmezdi.” (AÖ)

kavukçu

1. Kavuk yapan veya satan kimse.
2. Birine yaranmak için onun söz veya davranışlarını uygun bulan, onaylayan kimse. [AK] “Günümüzde kavukçuların sayısı giderek artmakta.” (AÖ)

kavurmak

1. Bir şeyi bir kabın içinde kendisinden başka bir malzeme koymadan pişirmek.
3. Çok üzmemek, yakmak, mahvetmek. [AK] “Memleketi kavuran kıtlık buranın semtine uğramamıştır.” (H. R. Gürpınar, TS)

kayarlamak

1. Hayvanın eskiyen nallarını onarmak, eskiyen nalın çivilerini yenilemek.
3. Sövmek, küfretmek. [AK] “Adam, herkesin içinde memuru kayarladı.” (AÖ)

kayışçı

1. Kayış yapan veya satan kimse.
2. Aldatan, hileci. [AK] “Kayışçı bir esnafmış.” (AÖ)

kaymak

1. Sütün veya yoğurdun yüzünde zar durumunda toplanan, açık sarı renkli, koyu yağlı katman, krema.
4. Bir şeyin en iyi ve seçkin bölümü. [Aİ] “Bu işin kaymağını sen kaptın.” (AÖ)

kaynamak

1. Bir sıvı, sıcaklığı belli bir dereceyi bulduğunda buhar durumuna geçerek fokurdamak.
5. Yara kapanmak, iyileşmek. [Aİ] “Kazada aldığı yaralarını nihayet kaynamış.” (AÖ)
7. Mide ekşimek. [AK] “Yediklerim midemi kaynattı.” (AÖ)
14. Bir yerde huzursuzluk, tedirginlik olmak. [AK] “Son günlerde yaşanan canlı bomba saldırılarıyla ülke kaynıyor.” (AÖ)
15. Arada kaybolmak. [AK] “Değerli bir çalışma kaynadı gibi geliyor bana.” (S. İleri, TS)

kaynaşmak

1. Ayrılmayacak bir biçimde birleşmek.

4. Uyuşmak, yakın ilişki kurmak, derinleştirmek, iyi anlaşmak. [Aİ] "Ceylanlarla kaynaşan çocuk, onların seslerini tıpkı onlar gibi çıkarmayı öğrenmişti." (H. E. Adivar, TS)

5. Huzursuzluk çıkmak. [AK] "Bölücü terör örgütü yine kaynaşarak halkı huzursuz etti." (AÖ)

kaypak

1. Kayağan, kaygan.

2. Dönek. [AK] "İkinci lig ile iş yapmak zordur; çünkü sosyal yaşamlarında toleranslı ve sevimli olan bu insanlar, iş dünyasında ikiyüzlü, kaypak ve acımasız olurlar." (TUD)

kaypaklık

1. Kaypak olma durumu.

2. Sözünde durmama, döneklik. [AK] "Kamplar bir kere sınıandı mı kaypaklıklar ister istemez ortadan kalkıyor." (T. Uyar, TS)

3. Yanlıklık. [AK] "Günümüzde artık yönetmeliklerin kaypaklıklara destek edilemeyecek kadar açık olması zorunlu oldu." (A. Boysan, TS)

kaytak

1. Kuytu.

2. Sözünde durmayan. [AK] "Güya bizi eve o kaytak bırakacaktı." (AÖ)

3. Yağcı, dalkavuk, numaracı. [AK] "Mahmut Esat Bozkurt kaytaklar için bunları yazdıktan sonra devam eder: "Kaytaklığın en korkuncu hak suretinde görünendir, hele kaytaklar entelektüel olursa." (H. Pulur, MTS)

kaz

1. Perde ayaklılardan, uzun, beyaz veya gri boyunlu, suda ve karada yaşayan, uçan, yabani veya evcil kuş (*Anser*).

2. Budala. [AK] "Senin gibi bir kaz daha bulunmaz!" (AÖ)

kazma

1. Kazmak işi.

4. Kaba, görgüsüz (kimse). [AK] "Böyle kazmalardan kibarlık bekleme." (AÖ)

kebab

1. Doğrudan doğruya ateşte veya kap içinde susuz olarak pişirilmiş et.

4. Yanmış, yanık. [AK] "Aşık olana aşk odundan nişan gerek / Bağrı kebab gözlerinin yaşı kan gerek." (Ahmedî, MTS)

keçi

1. Geviş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen, memeli dişi hayvan (*Capra hircus*).

2. İnatçı. [AK] “Onu asla ikna edemezsiniz, keçinin tekidir.” (AÖ)

kefenci

1. Cenaze gereçleri satan kimse.

2. Zorba. [AK] “Kefenci adam, her işi zorla yaptırıyormuş çocuğa.” (AÖ)

keklik

1. Sülüngillerden, güvercin büyüklüğünde, eti için avlanan, tüyü boz, ayakları ve gagası kırmızı renkte bir kuş (*Perdrix*).

2. Alımlı, güzel kadın. [Aİ] “Sarışın, renkli gözlü bir keklik...” (AÖ)

kekremsi

1. Tadı az kekre olan.

3. Suratı asık, yüzü gülmeyen (kimse). [AK] “Bu kekremsiyle bir ömür geçiremezsin.” (AÖ)

kekremsilik

1. Kekremsi olma durumu.

2. Asık suratlı olma, yüzü gülmeme. [AK] “Neyse yüzünün ve sesinin burukluğu çok sürmedi, çabuk geçti kekremsilik.” (Y. Z. Ortaç, TS)

kelek

1. Olgunlaşmamış, ham kavun.

5. Aptal. [AK] “Kelek! Sana buraya gelme demedim mi?” (AÖ)

keleş

1. Yiğit, cesur, bahadır.

4. Çirkin, kötü. [AK] “Keleş malları tezgâhın arkasına yığmışlar.” (AÖ)

kenef

1. Tuvalet.

2. Pis, berbat. [AK] “Ulan kuş! Şayet kan kenefse yandın bak. Ziya leşini serer. (B. Fâik, MTS)

kerata

1. Karısı tarafından aldatılan erkek.

3. Küçüklere sevgi ile söylenen bir sitem sözü. [Aİ] “Kimden yana bu kerata?” (N. Cumalı, TS)

kereste

1. Tomrukların boyuna biçilmesiyle elde edilen ve marangozlukla inşaatta kullanılan nitelikli ağaç.

3. Kaba saba kimse, kalas. [AK] "*Gözünü oyarım vallahi kereste!*" (S. F. Abasıyanık, TS)

kesilmek

1. Kesme işi yapılmak.

17. Çok beğenmek, çok hoşlanmak. [Aİ] "*Şu arabaya kesildim.*" (AÖ)

keskin

1. Çok kesici, iyi kesen.

3. Kırıcı, incitici. [AK] "*En yakın dostlarının bile kusurlarını keskin bir dille yüzlerine vururmuş.*" (H. Taner, TS)

5. Kıvrak. [Aİ] "*Bu çeneyle atbaşı giden keskin bir zekâsı var.*" (C. S. Tarancı, TS)

8. Zampara. [AK] "*Bir keskine gönül vermiş.*" (AÖ)

kıkırdamak

1. "Kıkır kıkır" diye ses çıkararak gülmek.

4. Ölmek. [AK] "*Garibim, bir hiç uğruna kıkırdadı gitti.*" (AÖ)

kıl

1. Bazı hayvanların derisinde, insan vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı.

4. Huysuz, geçimsiz (kimse). [AK] "*Alt komşularımız kıl çıktı.*" (AÖ)

kılıf

1. Bir şeyi korumak için kendi biçimine göre, çoğunlukla yumuşak bir nesneden yapılmış özel kap.

2. Yolsuz bir işe bulunan sudan gerekçe. [AK] "*Yaptıkları yolsuzluğa hemen bir kılıf bulurlar.*" (AÖ)

kınalı kuzu

1. Genellikle alnına kına yakılmış kuzu veya koyun.

3. Sevgi belirtmek için kullanılan bir söz. [Aİ] "*Yavrum. Kınalı kuzum.*" (TUD)

kırbaçlamak

1. Kırbaçla vurmak.

2. Canlandırmak, destek vermek, harekete geçirmek. [Aİ] "*Edebiyata gelince, yaşamla ilgili olan her şeye ilgimi kırbaçladı.*" (N. Cumalı, TS)

kırıcı

1. Kırma işini yapan.
2. Kaba, sert, çevresindekileri inciten (davranış, söz vb.). [AK] “Kırıcı sözleriyle onarılmayacak yaralar açtı yüreğimde.” (AÖ)

kırıştırmak

1. Kırışmasına sebep olmak.
2. Karşı cinsten biriyle yakın ilişkide bulunmak. [AK] “Ötekiler gelmeden Suzy ile hafif tertip kırıştırırılar.” (P. Safa, TS)

kırkambar

1. İçinde değişik türden şeyler bulunan kap veya yer.
2. Birçok konuda bilgisi olan kimse. [Aİ] “Bu konuda İbrahim Bey’e, mahallemizin kırkambarına danışalım.” (AÖ)

kırmak

1. Sert şeyleri vurarak veya ezerek parçalamak.
4. Öldürmek, yok olmasına neden olmak. [AK] “Anca savaş oldu kanlar saçıldı / Kırdık biz Yezid’i yollar açıldı.” (Köroğlu, MTS)
10. Dileğini kabul etmeyerek veya beklenmeyen bir davranış karşısında bırakarak gücendirmek, incitmek. [AK] “Bazen bir kelimenin, bir ses tonunun sevdiğimiz bir insanı kırdığını görürüz.” (M. Kaplan, TS)
13. Kaçmak, uzaklaşmak. [AK] “Üç bini buldu yeter. Bir balık bile almam. Ben kırıyorum.” (S. F. Abasıyanık, MTS)

kıtır

1. Minderin sertleşmesini sağlayan içindeki saman parçaları.
2. Yalan. [AK] “Söylediği kıtırların sayısı belli değil!” (AÖ)

kıvırmak

1. Herhangi bir şeyi bükmek.
5. Uydurup söylemek. [AK] “Biz böyle pazarlık etmedik, ama ne dedin sen bana? Hayır kıvırma, erkekçe konuş.” (M. Buyrukçu, MTS)
8. Başarmak, başa çıkmak, becermek, hakkından gelmek. [Aİ] “Hâlbuki Nahit onu odasına çekip de baş başa prova yaptığı zamanlarda pekâlâ kıvıracağa benziyordu.” (T. Buğra, TS)
9. Dolandırmak. [AK] “Peki bu kız, zarar ziyan hesabının federasyona üç misli gösterilip Zühtü'nün düğün parasını kıvırdığını bilmez mi?” (E. Işınsu, TS)

kıyamet

1. Tek tanrılı dinlerin inanışına göre dünyanın sonu ve bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman, hesap günü, kıyamet günü, mahşer günü.
2. Gürültülü karışıklık, gürültü patırtı. [AK] "*Bağırma, çağırma, kıyamet, polisler Mustafa'yı çalyaka götürürler.*" (P. Safa, TS)
3. Büyük felaket, afet. [AK] "*Kan bir yandan bir yandan göz yaşı / Sürmedi çok şükür o kıyamet.*" (C. S. Tarancı, MTS)

kıyısmak

1. Karşılıklı sözleşmek, anlaşıp karar vermek.
3. Yüreklilik göstermek, cesaret etmek. [Aİ] "*Korkularıyla yüzleşmeye kıyıştı ve korkularını yendi.*" (AÖ)

kıymak

1. Çok ince ve küçük parçalar biçiminde doğramak.
3. Acımayıp öldürmek. [AK] "*Kim öğretti böyle cefâ-mu'tâdı / Gördüğüne kıyar çeşm-i cellâdı.*" (Gevherî, MTS)
4. Acımayarak büyük bir kötülük etmek, zulmetmek. [AK] "*Ne yapayım, ben de ekmek istiyorum, hayatımı kazanıyorum, bana kıymayın.*" (H. E. Adıvar, TS)

kızdırmak

1. Kızmasına neden olmak, kızmasını sağlamak.
3. Öfkelenmesine neden olmak, öfkelenmek, sinirlendirmek. [AK] "*Onları kızdıracak bir kötülük mü yaptın?*" (H. R. Gürpınar, TS)

kızmak

1. Isıtılan veya ısınan bir nesnenin sıcaklığı çok artmak.
4. Öfkelenmek, sinirlenmek. [AK] "*Dakikalar geçtikçe sakinleşiyor, sakinleştikçe de için için kızıyor, üzülüyordum.*" (E. İ. Benice, TS)

kibritçi

1. Kibrit satan kimse.
2. Cimri. [AK] "*Yahudi mahallesi, halkı fazla kibritçidir ama ötede beride ışık var.*" (R. N. Güntekin, TS)

kilometre taşı

1. Kara yollarında üzerinde kilometreleri gösteren dikili taş.
2. Önemli bir durumu belirleyen, üzerinde durulması gereken nokta. [Aİ] "*İletişim tarihinde bir başka kilometre taşı, radyo yayıncılığı; o günleri simgeleyen vatandaş, elinde kemanyla yerini almış pencerede.*" (TUD)

kir

1. Herhangi bir şeyin veya vücudun üzerinde oluşan, biriken pislik.
2. Utanılacak durum, leke, şaibe. [AK] “Her şey akar, su, tarih, yıldız, insan ve fikir / Oluklar çift: Birinden nur akar, birinden kir.” (N. F. Kısakürek, MTS)

kirlenmek

1. Kirli duruma gelmek, pislenmek.
2. Kadının ırzına geçilmek, iffeti bozulmak, lekelenmek. [AK] “Asıl kirlenen tecavüze uğrayan kadınlar değil, bunu yapan insanlardır.” (AÖ)
4. Onuru lekelenmek. [AK] “Henüz kirlenmemiş gün ümitli mevsim / Sevincimi paylaşan tanıdık kuşlar.” (Z. O. Saba, MTS)

kirletmek

1. Kirli duruma getirmek, pisletmek.
3. Kadının ırzına geçmek, namusuna zarar vermek. [AK] “İki haydut, komşu memleket halkından bir yabancı aileyi öldürüyor, kadını kirletiyor.” (B. Felek, MTS)
4. Namusuna, onuruna zarar verecek bir suç yüklemek, lekelemek. [AK] “Bu yazılar, eskiden sadece spor kulüplerini öven veya yeren yahut bir rakip oyuncuyu kirletenler için yazılırdı.” (B. Felek, MTS)

kirli

1. Leke, toz vb. ile kaplı, pis, murdar, mülevves.
3. Toplumun değer yargılarına aykırı olan. [AK] “Bu isim bana bir zamanlar İstanbul'un en kirli âlemlerinde yuvalanmış bir simayı hatırlattı.” (H. Z. Uşaklıgil, TS)

kirli çamaşır

1. Kirlenmiş giyecek.
2. Yasal olmayan, saklı, gizli iş. [AK] “Ablasının kirli çamaşırlarını herkesten iyi bilir ama ablası da onun kumar borçlarını öder.” (H. Taner, TS)

kitabı

1. Kitapla ilgili.
3. Kitaba bağlı kalan, özgür düşünemeyen (kimse). [AK] “Kitabı insanların makalelerini okumak, insana bir şey katmıyor.” (AÖ)
4. Düzgün, dil bilgisi kurallarına uygun (anlatım). [Aİ] “Kitabı ve akıcı bir sunum yaptığımı söyledi hocam.” (AÖ)
5. Kuru, sıkıcı (anlatım). [AK] “Kitabı ve zevksiz bir roman tercih ettiğimi kitabın ilk sayfalarında anlamıştım.” (AÖ)

kitapsız

1. Kitabı olmayan.

3. Zalim, insafsız. [AK] “*Kitapsız yöneticilerin eline düştük.*” (AÖ)

klişe

1. Baskıda kullanılmak amacıyla, üzerine kabartma resim, şekil, yazı çıkarılmış metal levha.

2. Basmakalıp (söz, görüş vb.). [AK] “*Söylediği sözün klişe olduğunu, bir yazarın klişelerle yazmamak zorunda olduğunu kabul etmez o.*” (N. Cumalı, TS)

kocakarılık

1. Kocakarı olma durumu.

2. Aksi, suratsız, geçimsiz, yaşlı bir kadın gibi olma. [AK] “*Kocakarılık etme şimdi, sen de gel bizimle.*” (AÖ)

koç (I)

1. Damızlık erkek koyun.

2. Sağlıklı, gürbüz genç erkek. [Aİ] “*Hakk'a şükür koçların devranıdır / Cümle âlem bu demin hayranıdır.*” (Kadı Burhâneddin, MTS)

kof

1. Kuruyarak veya çürüyerek içi boşalmış olan.

2. Boş, değersiz, bilgisiz, yetkisiz (kimse). [AK] “*Bunlar medeni milletlerin lügat kitaplarına süs olsun diye yazılmış fantazyalı kof lakırtılardır.*” (H. R. Gürpınar, TS)

kofluk

1. Kof olma durumu.

3. Bilgisizlik, ahmaklık. [AK] “*Kofluk ve cahillik bir milletin gerilemesindeki en önemli etkenlerdendir.*” (AÖ)

koklaşmak

1. Birbirini koklamak.

2. Anlaşmak, birbirini sevmek. [Aİ] “*İki genç anlaşıp koklaştılar.*” (AÖ)

kolpo

1. Bilardo oyununda vuruş.

2. Dalavere. [AK] “*Şimdi bana oynadıkları kolponun öcünü çıkaracağım.*” (R. C. Ulunay, MTS)

koltuk

1. Omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer.

8. Yüksek mevki, makam. [Aİ] "İşte karşında bekleyen koltuk / Seni hiç kimse böyle sevgiyle / Kucaklamaz artık." (O. S. Orhon, MTS)

9. Genelev. [AK] "Burası Mesut Bey adında bir herifin koltuğudur." (H. R. Gürpınar, TS)

komedyen

1. Güldürü oyuncusu.

2. Sözleri, davranışları yalan ve yapmacık olan (kimse). [AK] "Ahmet, bu davranışlarıyla tam bir komedyen gibiydi, hiç kimse onun söylediklerine itibar etmedi." (AÖ)

konmak

1. Kuş, kelebek, uçak, toz vb. bir yere inmek.

4. Bir şeyi emeksiz edinmek. [AK] "Ayşe de yarın öbür gün bir lise hocası olacak belki de servete de konacaktı." (H. E. Adıvar, TS)

konser

1. Sanatçıların müzik eserlerini bir topluluk önünde çalması veya söylemesi.

2. Sürekli gürültü. [AK] "Komşularımız sağ olsun uyutmadılar, gece boyunca konser verdiler." (AÖ)

konusmak

1. Bir dilin kelimeleriyle düşüncesini sözlü olarak anlatmak.

14. Şık ve zarif görünmek. [Aİ] "Kıyafetin konuşuyor." (AÖ)

konusurmak

1. Konuşmasını sağlamak, konuşmasına yol açmak.

2. Bir müzik aracını çok güzel çalmak. [Aİ] "Ömer Hoca, bağlamayı konuşturuyor." (AÖ)

koparmak

1. Kopmasını sağlamak, kopmasına yol açmak.

4. Zor kullanarak almak. [AK] "Adam, çocuğunu annesinden koparmış, görüşmelerine bile izin vermiyormuş." (AÖ)

kor

1. İyice yanarak ateş durumuna gelmiş kömür veya odun parçası.

2. Büyük acı, üzüntü, sıkıntı, dert. [AK] "Kimseye göstermedikleri bir kor yanar içlerinde." (Ç. Altan, TS)

kovboy

1. Amerika'da sığır çobanı.

2. Gangsterliğe özenen kimse. [AK] “Kovboy olmaya karar vermiş, her türlü pis işte parmağı var.” (AÖ)

koyultmak

1. Koyu duruma getirmek.

2. Bir konuşmayı tat alınır biçimde uzatmak. [Aİ] “Çayları tazeledik ve sohbetimizi koyulttuk.” (AÖ)

koyun (I)

1. Geviş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan (*Ovis aries*).

2. Verilen buyruklara uyan, kendi kişiliğini gösteremeyen kimse. [AK] “Ne yazık ki uysal bir koyun gibi battıya teslimiyeti kabul edenler, bu kelimelere Batılıların yüklediği anlamın ne olduğuna bile bakmamışlardır.” (TUD)

koz

1. Ceviz.

3. Başarı fırsatı olan elverişli durum, saldırış ve savunma fırsatı. [Aİ] “Başvurduğu bu olağanüstü tabiyede varlığını değil, yokluğunu koz olarak kullanmıştır.” (H. Taner, TS)

4. Karşısındakini alt edecek etkili şey. [Aİ] “Türkiye elindeki kozu kullanmalıdır.” (AÖ)

kozmopolit

1. Çeşitli uluslardan kimseleri barındıran, içinde bulunduran.

2. Ulusal özelliklerini yitirmiş kimse. [AK] “Namık Cemil, milletini hiçe sayan kozmopolitlerden de değildi.” (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

köçek

1. Kadın kılığına girip oynayan erkek.

2. Ağırbaşlı davranışları olmayan kimse. [AK] “Babası farkına varmış. Nedir bu sırtmalar durduğun yerde köçek? Şamara bak şamara diye şakadan çıkmıştı.” (K. Tâhir, MTS)

köklü

1. Kökü olan.

2. Kökleşmiş, iyi yerleşmiş, kalıcı olan, esaslı. [Aİ] “Onu, ondan kendine kattıklarıyla köklü bir değişime uğratmayı amaçlıyor.” (A. Ağaoğlu, TS)

3. Soylu, soyu soppu belli, iyi tanınan. [Aİ] “Köklü bir ailesi varmış.” (AÖ)

köksüz

1. Kökü olmayan.
2. Temeli, dayanağı veya aslı olmayan. [AK] "*Açık seçik bilgilere dayanmayan bir memleket sevgisinin ne kadar köksüz, ne kadar verimsiz olduğunu acı acı düşündüm.*" (B. R. Eyuboğlu, TS)

köpek

1. Köpekgillerden, boy ve biçim bakımından pek çok cinsi olan, çok iyi koku alan, sadık, bekçilik ve avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan (*Canis familiaris*).
2. Aşağılık niyetlerle yaltaklanan veya davranışları kötü olan kimse için kullanılan bir sövme sözü. [AK] "*Ben bu ite çattığıma bin pişman oldum. Bu köpekten de aşağı köpeğe uyma.*" (Y. K. Beyatlı, TS)

köpekoğlu

1. Kurnaz, işini bilen, düzenbaz, açığöz, uyanık kimse.
2. Hakaret içeren bir seslenme sözü. [AK] "*Köpekoğlu, bu lafları nasıl edersin bana?*" (AÖ)

köpürmek

1. Köpük yapmak, köpük oluşmak, köpük çıkararak kabarmak.
3. Çok kızmak, birdenbire öfkelenmek, feveran etmek. [AK] "*Yavaş yavaş her vakit sebepsiz bir hiddetten köpüren babamı da bir horoza benzetmeye başladım.*" (Ö. Seyfettin, TS)
4. Gerekli gereksiz, aralıksız ve bıktırıcı konuşup durmak. [AK] "*Köpürmeyi bırak, başımızı şişirdin.*" (AÖ)

körelmek

1. Keskinliğini yitirmek.
4. Değer, önem veya yeteneğini yitirmek. [AK] "*Her zaman sonsuz elbet, İstanbul bu, körelen belki de biziz... kalbimiz...*" (A. M. Dıranas, MTS)
5. Soyu tükenmek. [AK] "*Doğayı bu şekilde tahrip etmeye devam edersek birçok değerli tür körelecek.*" (AÖ)
6. Bir organ beslenemeyerek küçülmek, dumura uğramak. [AK] "*Vücudu iyice çökmüş, midesi körelmişti.*" (AÖ)

köreltmek

1. Körelmesini sağlamak.
2. Dumura uğratmak. [AK] "*Yakalandığı amansız hastalığı, karaciğerini köreltmış.*" (AÖ)

3. Yeteneğini kaybettirmek. [AK] “Ayağı kırıldıktan sonra spor becerisi köreldi.” (AÖ)

körleşmek

1. Kesmez, işlemez veya yararlanılmaz duruma gelmek.
2. Değer, önem veya yeteneğini yitirmiş duruma gelmek. [AK] “Ne yazık ki ülkemizde kitap okuma alışkanlığı giderek körleşiyor.” (AÖ)

körlük

1. Görme engellilik.
4. Gerçeği görememe durumu. [AK] “Bir de bu çok ünlü bir sanatçımızdır demezler mi. İşte ben buna körlük diyorum.” (TUD)

körpe

1. Dalından yeni koparılmış, tazeliği üstünde, daha büyümemiş (bitki), kart karşıtı.
4. Henüz bozulmamış, yıpranmamış. [Aİ] “Körpe ruhlar üzerinde heykeltıraş gibi çalışmayı severim.” (N. F. Kısakürek, TS)

körüklemek

1. Körükle hava vermek.
2. Kızıştırmak, şiddetlendirmek. [AK] “Bana çatmaya yer arıyor, siz de gidip körüklüyorsunuz.” (M. Ş. Esendal, TS)
3. Çıkar sağlamak için kendini acındırmak, ajite etmek. [AK] “Boşuna körükleme kendini, benden sana ekmek çıkmaz.” (AÖ)

köstebek

1. Köstebekgillerden, toprak altında oyduğu yuvalarda yaşayan, gözleri hemen hiç görmeyen, derisinden kürk yapılan küçük bir hayvan, sokur, yer sıçanı, kör sıçan (Talpa).
2. Bir iş yerinden, kurumdan özellikle gizli servisten bilgi sızdıran kimse. [AK] “Onların köstebeklerinden biriyle inanılmaz bir aşk serüveni yaşıyordum o sıralar.” (İ. Aral, TS)

köstek

1. Saat, kılıç, anahtar vb.nin ucuna takılan zincir.
4. Engel. [AK] “Önümde köstek olma lütfen!” (AÖ)

kösteklemek

1. Hayvanın ayağına köstek vurmak.
2. Bir işi yürümez duruma getirmek, engellemek. [AK] “Şiirin öz, hayal, duygu gücünü kösteklediğini sanır.” (S. Birsal, TS)

kösteklenmek

1. Ayağına köstek vurulmak.

3. Bir iş yürümez duruma getirilmek, engellenmek. [AK] "*Fikrim, zihnim kösteklendi.*" (H. R. Gürpınar, TS)

köşebaşı

1. Bir sokağın başka bir sokakla veya caddeyle kesiştiği yer.

2. Önemli makam. [Aİ] "*Köşebaşına gelen, geldiği yeri unutmamalı.*" (AÖ)

köylü

1. Köyde yaşayan veya köyde doğmuş olan.

4. Kaba, anlayışsız. [AK] "*Acil hemşiresi iriyarı, köylü tipli bir hemşire yardımcısı idi.*" (TUD)

kral

1. En yüksek devlet otoritesini, bütün devlet başkanlığı yetkilerini kalıtım veya soylularca seçilme yoluyla elinde bulunduran kimse.

2. Herhangi bir alanda başkalarından üstün, başarılı olan kimse. [Aİ] "*Sınıfın kralı sensin, bu tip soruları kaçırmaman gerek.*" (AÖ)

3. Çok başarılı ve zengin iş adamı. [Aİ] "*Şimdiki adı konserve kralı olan birisi ile tanıştım.*" (A. Gündüz, TS)

4. Üstün, çok iyi. [Aİ] "*Firuzaga'da şirin, kutu gibi, manzarası çok kral bir çatı katına taşındı.*" (A. İlhan, TS)

kul

1. Tanrı'ya göre insan.

2. Köle. [AK] "*Kendisi kabilenin beyinin kullarından birinin kızıydı.*" (H. E. Adıvar, TS)

kullanmak

1. Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak.

8. Amacına ulaşmak için birinden veya bir şeyden yararlanmak, onu amacına alet etmek, sömürmek, istismar etmek. [AK] "*Hâlbuki onlar, işte bu saflığı istismar ediyorlar. Bütün düşünceleri seni kullanmak, o kadar!*" (A. İlhan, TS)

kumkuma

1. Küçük testi, çömlek.

2. Kötü, olumsuz bir özelliği kendinde fazlasıyla toplayan kimse, olay, olgu veya yer. [AK] "*Şu Mine, çelişkiler kumkuması bir kız.*" (N. F. Kısakürek, TS)

kumpas

1. Dizicilerin harfleri satır durumuna getirirken içine yerleştirdikleri ayarlanabilir demir yuva.

3. Hile, düzen. [AK] “Bütün bu hain kumpas bana, o zamanki bana, adamakıllı bir zafer olarak görünüyordu.” (TUD)

kurban

1. Dinin buyruğunu veya bir adağı yerine getirmek için kesilen hayvan.

4. Bir kazada veya felakette ölen kimse. [AK] “Vardar, her sene Üsküp'ten beş on kurban alan bir nehirdi.” (Y. K. Beyatlı, TS)

5. Maddi ve manevi bakımdan felakete sürüklenmiş, insani değerlerini yitirmek zorunda kalmış veya bırakılmış kimse. [AK] “Benim gibi nice kızlar beyaz kadın ticaretinin kurbanı olmuşlardır.” (A. Gündüz, TS)

kurmak

1. Bir şeyi oluşturan parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek, monte etmek.

15. Bir kimseyi dedikodu veya telkinlerle başkasına karşı öfkelenmek. [AK] “Annesi kurmuş adamı, gelinin üzerine yollamış.” (AÖ)

kurt

1. Köpekgillerden, Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da yaşayan, postu gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan (*Canis lupus*).

2. Bir yeri, bir şeyi iyi bilen. [Aİ] “Getirdikleri kurt hoca da çare olmadı takıma.” (AÖ)

3. İşini iyi bilen, aldanmaz, kurnaz. [Aİ] “Deminden beri sus pus olmuş, fırsat bekleyen kurt müşterilerin ilk defa sesi duyuluyor.” (H. Taner, TS)

kuru

1. Suyu, nemi olmayan, yaş ve nemli karşıtı.

9. Zayıf, çelimsiz, arık, sıska, kaknem. [AK] “Kuru, korkak bir çocuk geldi.” (AÖ)

10. Heyecanı, tadı olmayan, tekdüze. [AK] “Kuru bir hayatı var.” (AÖ)

11. Akıcı olmayan, duygudan yoksun. [AK] “Sonra Bedriye Hanım ki bir anadan ziyade bir üvey ana... Gayet kuru ruhlu, inatçı bir hanım.” (R. N. Güntekin, MTS)

kurumak

1. Islaklığını, nemini yitirerek kuru duruma gelmek.

5. Cılızlaşmak, sıskalaşmak, zayıflamak. [AK] “Karısı hırçınlıktan kurumuş bir kadın.” (M. Ş. Esendal, TS)

kurutmak

1. Suyunu ve ıslaklığını giderip kuru duruma getirmek.
6. Uğursuzluk getirmek, yok etmek. [AK] "*Dâhilde bütün millî kuvvetlerimizi dağıttılar, bütün kabiliyetlerimizi kuruttular.*" (P. Safa, TS)

kutup

1. Yer yuvarlağının, Ekvator'dan en uzak olan yer ekseninin geçtiği varsayılan iki noktasından her biri.
6. Bir konuda yüksek bilgisi ve yetkisi olan kimse. [Aİ] "*Kendini kaza halkına âdeta bir kutup diye tanıtmıştı.*" (E. E. Talu, TS)

küçük

1. Boyutları, benzerlerinininkinden daha ufak olan, mikro, büyük karşıtı.
6. Değersiz, önemsiz. [AK] "*Bu iyi, temiz, sıhhatli küçük insanların uykusu bambaşka bir şey.*" (S. F. Abasıyanık, TS)

küçülmek

1. Büyüken herhangi bir sebeple küçük duruma gelmek.
3. Değer ve onurunu azaltacak davranışta bulunmak. [AK] "*Davetteki davranışlarıyla patronunun gözündeki küçülmüştü.*" (AÖ)

külâh

1. İçine bazı şeyler koymak için huni biçiminde bükülmüş kâğıt kap.
4. Oyun, hile. [AK] "*Mesela biz bidâyet-i Meşrûtiyyet'ten beri az mı külâha geldik, bize az mı külâh oynadılar.*" (A. Rasim, MTS)

küllemek

1. Genellikle ateşin üzerini külle örtmek.
2. Bir acıyı, bir sıkıntıyı unutturmak. [Aİ] "*Hayali olan üniversiteye kabul alması diğer acılarını biraz da olsa küllendi.*" (AÖ)

künde

1. Güreşçinin, hasmını altına alıp bir elini önden, ötekini arkadan geçirerek ellerini kilitlemesi.
2. Düzen, tuzak, oyun, hile. [AK] "*Bu kadar ucuz olmaz bu telefon, bu işte bir künde olmalı.*" (AÖ)

küp (I)

1. Su, pekmez, yağ vb. sıvıları veya un, buğday gibi tahılları saklamaya yarayan, geniş karınlı, dibi dar toprak kap.
2. Sarhoş. [AK] "*Küp, alkolün etkisiyle ne yaptığının farkında da değil.*" (AÖ)

küplü

1. Küpü olan.
2. Ayyaş. [AK] “Küplü, karısında huzur mu bıraktı!” (AÖ)

kütük

1. Kalın ağaç gövdesi.
9. Görgüsüz, kaba kimse. [AK] “Biraz sonra bizim kütük, kanepenin üstüne oturmuş, ayaklarıyla yerdeki yaprakları eziyordu.” (H. E. Adıvar, TS)

laçka

1. Gemi halatının gevşetilir boşa bırakılması.
2. Gevşemiş, verimsiz duruma gelmiş, düzeni bozulmuş. [AK] “Ne oluyorum demeye vakit bulamadan her tarafını laçka eden bir kesiklik duydu.” (S. F. Abasıyanık, MTS)

laçkalaşmak

1. Laçka duruma gelmek.
2. Herhangi bir düzen iyi işlemez olmak, gevşemek, bozulmak. [AK] “Ekipler ve düzen, ama gerçek anlamda düzen laçkalaştı, laubalileşti mi yeniden kurulmalıdır.” (T. Buğra, MTS)

laf

1. Söz, lakırtı.
2. Sonuçsuz, yararı olmayan söz. [AK] “Bütün anlattıkları laftan ibaret.” (AÖ)
6. Dedikodu. [AK] “Aramızda bir şey varmış gibi laf çıkarmışlar.” (AÖ)

lafçı

1. Geveze.
2. İyi, etkili konuşan. [Aİ] “Hakkı Dede, lafçı bir insandı, o konuşmaya başladı mı herkes susardı.” (AÖ)
3. Söz götürüp getiren, dedikoducu. [AK] “Kızlaaar, neredesiniz ulan emlik kuzular? Nerelerdesiniz kimseyi beğenmeyen lafçı karılar?” (TUD)

lakırtı

1. Söz, laf.
2. Boş söz, dedikodu, laf. [AK] “Yaşadığımızı, tattığımızı sandığımız ‘sevgi’, dillerde dolaşan bir lakırtı olmaktan kurtulup kalpleri yakan bir uyanış hâline gelmez miydi?” (TUD)

lalkak

1. Leyleğin gagasıyla çıkardığı ses.

2. Ara vermeden söylenilen saçma sapan söz dizisi, gevezelik. [AK] “*Leyleğin bâd-ı havâ ömrü geçer lakkak ile.*” (Hamâmîzâde İhsan, MTS)

leke

1. Kirliliği gösteren iz.

4. Yüz kızartacak durum, namussuzluk, kara, şaibe. [AK] “*Kendi vicdanında kendi durumunu düzeltmek, geçmişin lekesini yıkamak istiyordu.*” (H. E. Adıvar, TS)

lekeleme

1. Lekelemek işi.

2. Namusa dokunur bir suç yükleme, iftira etme. [AK] “*Eski müdürlerini her gittikleri yerde olmadık iftiralarla lekelemeye çalışıyorlardı.*” (H. Taner, TS)

lekelemek

1. Bir şeyi kirliletmek, bir şey üzerinde leke oluşturmak.

2. Birine, namusa dokunur bir suç yüklemek. [AK] “*Durup dururken bir genci lekelemek güzel bir şey değil.*” (Ç. Altan, TS)

lekelenme

1. Lekelenmek işi.

2. Adı kötüye çıkma. [AK] “*Günlerdir, bu lekelenme korkusuyla yaşıyorum.*” (TUD)

lekelenmek

1. Leke oluşmak.

2. Kötü tanınmak. [AK] “*Aslına bakarsan pusu bilinince düşman tuzaktadır. Adım lekelenir can kaybına uğrarsak.*” (K. Tâhir, MTS)

lekeli

1. Herhangi bir sebeple üzerinde leke oluşmuş, lekesi olan.

2. Kötü tanınmış, lekelenmiş. [AK] “*Lekeli biriyle evlenmene izin vermezler.*” (AÖ)

lekesiz

1. Lekesi olmayan, tertemiz.

2. Namuslu. [Aİ] “*Dürüst, saygın ve lekesiz bir insandı.*” (TUD)

leş kargası

1. Kargagillerden, Avrupa ve Asya'da orman, çayır ve bahçelerde yaşayan, başı kara, vücudu kül rengi bir kuş (*Corvus cornis*).

2. Asalak, birinin üzerinden çıkar sağlayan. [AK] “*Belki de bu yüzden Kâmil Bey oğlundan hep leş kargası diye bahsederdi.*” (S. Dölek, TS)

levanten

1. Özellikle Tanzimat sonrasında büyük liman kentlerinde yoğunlaşan ve ticaretle uğraşan, Hristiyanlara verilen ad, tatlısu Frengi.

2. Avrupalı gibi görünmeye özenen, züppe tavrılı. [AK] "*Orada levanten yaşamasından izlenimler edinerek öykülerine özgün bir atmosfer sağlar.*" (S. İleri, TS)

limoni

1. Limon rengi.

3. Biraz bozuk, iyi olmayan (insan ilişkileri). [AK] "*Başsavcının eşiyle eşinizin arası limoni mi?*" (TUD)

4. Alınan, beklenmeyen bir zamanda öfkelenen. [AK] "*Anasını alacak değilim ama bilirim, çok şişman kadınların huyları biraz limoni olur.*" (A. Gündüz, TS)

lokma

1. Ağıza bir defada alınıp götürülen yiyecek parçası, sokum.

5. Genellikle haksız olarak ele geçirilen mal veya para. [AK] "*Bu lokma sizin için çok büyüktür, boğazınızdan geçmez; yutamayacaksınız ve boğulacaksınız.*" (P. Safa, TS)

maden

1. Yer kabuğunun bazı bölgelerinde çeşitli iç ve dış doğal etkenlerle oluşan, ekonomik yönden değer taşıyan mineral.

5. Uyuşturucu, esrar, eroin. [AK] "*İstersen sana biraz maden vereyim de çek!*" (O. C. Kaygılı, TS)

madik

1. Miskete fiske vurarak oynanan zıpzıp oyunu.

2. Dolap, hile. [AK] "*Gazetecilerin pintiliklerinden, kitapçıların madiklerinden uzak ve serbest yaşıyorum.*" (H. R. Gürpınar, TS)

madrabaz

1. Hayvan, balık, sebze, meyve vb. yiyecekleri yerinden getirerek toptan satan kimse.

2. Hile yapan kimse. [AK] "*Hiçbir hareketi tanımıyor, sadece mahir bir madrabaz edasıyla çıkarına bakıyor.*" (E. İ. Benice, TS)

makas

1. Bir eksen çevresinde dönebilecek biçimde çapraz eklemlenmiş, birbirine bakan yüzleri keskin iki çelik lamadan oluşmuş, arasına yerleştirilen herhangi bir şeyi kesmeye yarayan araç, sındı.

7. Çalma, kırpma. [AK] “Müteahhidin binanın demirinden makası, binanın sağlamlığına gölge düşürmüş.” (AÖ)

makûs

1. Ters çevrilmiş, baş aşağı getirilmiş.
2. Uğursuz, kötü. [AK] “Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makûs talihini de yendiniz.” (Atatürk, TS)

mal

1. Bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü.
4. Bayağı, aşağılık, kötü kimse. [AK] “O senin çocuk dediğin adamın ben ne mal olduğunu bilirim.” (B. Felek, MTS)
5. Esrar. [AK] “Hangi mal olacak, bildiğin esrar... Hem de koca şeker kutusu ile...” (K. Tâhir, MTS)
6. Orospu. [AK] “Ben size bu gece o zahmetinizin mükâfâtını vereceğim. Bak ne güzel bal gibi mallarım var.” (S. Bedî, MTS)

malın gözü

1. Açık göz, kurnaz, çokbilmiş kimse.
2. Aşağılık ve düzensiz kimse. [AK] “İlk pansiyoncum, kendi zaten malın gözü olduğu için herkese en olmadık lekeleri bulaştırmak için fırsat kollardı.” (H. Taner, TS)
3. Bir şeyin en iyisi, en güzeli. [Aİ] “Anam da hep malın gözünü bulur ama bize göstermez.” (S. Ali, TS)
4. İffetsiz. [AK] “Malın gözü adam, karısını aldatıyormuş en yakın arkadaşıyla.” (AÖ)

mantar

1. Mantarlardan, içinde zehirlileri de bulunan, silindirik bir gövde ve üst tarafı şapka biçiminde olan ilkel canlıların genel adı (*Fungi*).
8. Uydurma söz, yalan. [AK] “Bırak bu mantarları, gerçeği anlat.” (AÖ)

mantarcı

1. Mantar yetiştiren veya satan kimse.
2. İnsanları birtakım hilelerle şaşırtıp paralarını çalan (kimse), düzenbaz. [AK] “Sakın bu mantarcının dediklerine kanmayın.” (AÖ)

masal

1. Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür.

2. Boşuna söylenmiş söz. [AK] "*Müttefikler karşı hücumu geçtikten sonra, milleti aynı masalla uyutmak olanaksızlaştı.*" (H. Taner, TS)

masalcı

1. Masal anlatan, yazan veya okuyan kimse.

2. Yalan uyduran, hayalî şeyler anlatan kimse. [AK] "*İhtiyar iyi masalcı imiş, öyle güzel uydurdu ki inanacağımız geldi.*" (R. H. Karay, TS)

maskara

1. Eğlendirici, sevimli, güldürücü, soytarı, hoş.

4. Şerefsiz, onursuz, haysiyetsiz, rezil (kimse). [AK] "*Bu maskara sosyete bana cahil diye bakar.*" (H. E. Adıvar, TS)

maskaralanmak

1. Maskaralık etmek.

2. Şerefsiz, haysiyetsiz ve gülünç davranışlarda bulunup herkesin eğlencesi olmak. [AK] "*Gece boyunca içip maskaralandı.*" (AÖ)

maskaralaşmak

1. Eğlendirici, hoş bir durum almak.

2. Herkesin eğlencesi durumuna gelmek. [AK] "*Çağdaşlaşmanın halk vicdanında adı asrîleşmektir, asrîleşmek yani maskaralaşmak, gâvurlaşmak.*" (C. Meriç, MTS)

maskaralık

1. Soytarılık.

2. Şerefsizce, haysiyetsizce davranış, rezalet. [AK] "*Televizyondaki 'aydınlara' maskaralıklarını gördükçe geleceğe dair inancımı kaybediyorum.*" (AÖ)

maske

1. Boyalı karton, kumaş veya plastikten yapılan ve başkalarının tanınmamak için yüze geçirilerek kullanılan yapma yüz.

4. Gerçek duyguları veya bir şeyin gerçek görünüşünü gizleyen aldaticı görünüş, davranış. [AK] "*Bir kelime ile düşman bu maârife 'ilericilik' maskesi altında neyi telkin ederse onu yapıyor.*" (E. Göze, MTS)

maskelenmek

1. Maskeleye işi yapılmak veya maskeleye işine konu olmak.

2. Gerçek görünüşünü saklamak, gizlemek. [AK] "Nefsine itimadı o kadar kuvvetli idi ki aşırı bir resmiyetle maskelenen nazik istiskalleri anlamamazlığa vurur." (H. Taner, TS)

maskeli

1. Maskesi olan, maskelenmiş.
2. Davranış ve tutumunda gerçek kişiliğini saklayan. [AK] "Ben, toplumu, insanlık ve tevhit inancı açısından ikiyüzlü ve maskeli buluyorum." (TUD)

maskesiz

1. Maskesi olmayan.
2. Davranış ve tutumunda gerçek kişiliğini saklamadan. [Aİ] "Hah işte, şimdi maskesiz, açık konuşalım." (H. R. Gürpınar, TS)

maşa

1. Ateş veya kızgın bir şey tutmaya, korları karıştırmaya yarayan iki kollu metal araç.
4. Başkasının isteklerine, amaçlarına alet olan kimse. [AK] "Asıl suçlu, bu maşaya emir verenler." (A. Boysan, TS)

matrak

1. Savaşmayı öğretmek için kullanılan, ucu giderek yuvarlaklaşan kalın sopa, değnek.
2. Eğlenceli, gülünç, hoş. [Aİ] "Cavcav gibi matrak oğlan var mı yahu?" (A. İlhan, TS)

mayhoş

1. Tadı şekerli ve az ekşi olan.
2. Bozulmuş veya bozulmaya yüz tutmuş olan (dostluk ilişkisi). [AK] "Enes'le aramız mayhoş." (AÖ)

maymun

1. Dört ayaklı, iki ayağı üzerinde de yürüyebilen, ormanda toplu olarak yaşayan, kuyruklu hayvan, primat.
3. Çirkin ve gülünç. [AK] "Maymun bir görünümü vardı onun." (AÖ)

melek

1. Tanrı ile insan arasında aracılık yaptığına ve nurdan olduğuna inanılan manevi varlık, ferişte.
2. Terbiyeli, uysal kimse. [Aİ] "Yanlarındaki kızlar ise sahici birer melekti." (S. F. Abasıyanık, TS)

merhem

1. Deriye sürülerek kullanılan, içinde birçok etkili madde bulunan, yumuşak ve koyu kıvamda, yağlı veya yağsız ilaç.

2. Çare. [Aİ] “*Yaralı kalbine merhem sürmeye çalışıyor.*” (R. N. Güntekin, MTS)

meşe odunu

1. Meşe ağacından elde edilen dayanıklı odun.

2. Anlayışsız, görgüsüz ve kaba saba kimse. [AK] “*Meşe odunu, gözümün önünde tükürdü yere.*” (AÖ)

meyveli

1. Meyvesi olan, meyve veren, yemişli.

3. Yaratıcı olan, olumlu bir şey ortaya koyabilen. [Aİ] “*Ağzı laf yapan insanlara değil, meyveli beyinlere ihtiyacımız var.*” (AÖ)

mezbele

1. Çöplük.

2. Aşağılık ve kötü durum. [AK] “*Elimden tutup da düştüğüm mezbeleden kurtarmaya muktedir dünyada bir sizi tasavvur ettim.*” (N. Kemal, MTS)

meze

1. İçki içilirken yenilen yiyecek.

2. Eğlence, alay. [AK] “*Fe-emmâ eş'ârı mezeden hâlî değildir.*” (Sâlim Tezkiresi, MTS)

mıhlamak

1. Mıhla tutturmak, çakmak, çivilemek.

3. Birini silahla yaralamak veya öldürmek. [AK] “*Dağ gibi adamı köşede sıkıştırıp mıhlamışlar.*” (AÖ)

midesiz

1. Yenmeyecek şeyleri yiyen.

2. Hiçbir şeyden tiksilmeyen, en iğrenilecek şeyler karşısında bile tiksinti duymayan. [AK] “*Bu sözü kaldıracak kadar midesiz olduğumu düşünmemiştim.*” (AÖ)

3. Uygunsuz tutum ve davranışlar içerisinde olan kadınları kabullenen erkek. [AK] “*Böyle biriyle evlendiği için ‘midesiz olmakla’ itham ediliyor.*” (AÖ)

mikrop

1. Mikroskopla görülebilen, çürümeye, mayalanmaya ve hastalıklara yol açan bir hücreli canlı.

2. Kendisinden kötülük ve zarar gelen kimse. [AK] “*Bu mikropla arkadaşlığını bitirmezsen başın beladan kurtulmaz.*” (AÖ)

mikroplaşmak

1. Mikrop duruma gelmek.

2. Kötülük yapar duruma gelmek. [AK] “*Mikroplaşmaya başladı, etrafındaki garibanlara zarar veriyor.*” (AÖ)

mirasyedi

1. Kendisine önemli bir miras kalan, mirasa konan kimse.

2. Çok savurgan kimse. [AK] “*Hayatını, gençliğini bir mirasyedi gibi hiç düşünmeden yiyip bitirmiş.*” (M. Yesari, TS)

miskin

1. Çok uyuşuk olan (kimse).

2. Hoş görülemeyecek durumlar karşısında tepki göstermeyen (kimse). [AK] “*Senin kadar miskinini görmedim, böyle bir durum karşısında nasıl bir şey yapmazsın?*” (AÖ)

3. Cüzzam hastalığına tutulmuş olan (kimse). [AK] “*Miskin olduğu için yüzünde lekeler çıkmış.*” (AÖ)

4. Âciz, zavallı. [Aİ] “*Âşık olan miskin olur / Hak yoluna teslim olur*” (Yunus Emre, TS)

morarmak

1. Mor bir renk almak.

3. Herhangi bir söz ve davranıştan bozulmak. [AK] “*Kendisi hakkında olumsuz konuşulanları duyunca morardı.*” (AÖ)

4. Mahcup olmak. [AK] “*Annesinden azarı işitince morardı.*” (AÖ)

morartmak

1. Morarmasına sebep olmak, mor renk vermek.

2. Herhangi bir söz ve davranışla karşısındakini bozmak. [AK] “*Sözleriyle morarttı adamı.*” (AÖ)

muslukçu

1. Musluk satan veya onaran kimse.

2. Abdest almak için ceketini çıkaranların para veya değerli şeylerini çalarak hırsızlık yapan kimse. [AK] “*Abdest alırken muslukçuya kaptırmış saatini.*” (AÖ)

muslukçuluk

1. Muslukçunun yaptığı iş.

2. Abdest almak için ceketini çıkaranaın para veya değerli Şeylerini çalarak yapılan hırsızlık. [AK] “ünkü, muslukçuluk ya da sğüşülükten, tufacılık ya da karmanyolacılığa, eski ve yeni tüm hırsızlık türlerinin dökümünü ve tanımını çıkarabilmek için, olağanüstü bir uzman olmak gerekir.” (TUD)

müsait

1. Uygun, elverişli.
2. Flört etmeye hazır olan, kolayca flört edebilen (kadın). [AK] “Bu gece için müsait birini arıyormuş.” (AÖ)

müsvedde

1. Yazı taslağı, karalama.
2. Bir Şeyin kötü benzeri. [AK] “Evet... birçok medeniyetler vardır dünyada, medeniyet, daha doğrusu medeniyet müsveddeleri...” (C. Meriç, MTS)

müzelik

1. Müzeye konulacak değerde veya eskilikte olan.
2. Eski, köhne. [AK] “Türk 'ün irfanına ait ne varsa müzelik hale getirilmek için ellerinden geleni yaptılar. (E. Göze, MTS)

nafiz

1. Delip geçen.
2. İe işleyen. [Aİ] “eşmindeki rüha nafiz olan şüle-i nazar.” (T. Fikret, MTS)
3. Sözü geçen, etkili olan. [Aİ] “Nafiz bir insandır Ali Bey.” (AÖ)

nakış

1. Genellikle kumaş üzerine renkli iplikler veya sırma ve sim kullanarak elle, makineyle yapılan işleme, el işi, ince iş.
4. Hile. [AK] “Bu işte bir nakış olduğunu sezmiştim.” (AÖ)

nallamak

1. Hayvanın ayağına nal akmak.
2. Öldürmek. [AK] “Adamı herkesin içinde gözünü kırpmadan nallamış.” (AÖ)

nylon

1. Dayanıklı ve esnek döküm maddesi.
3. Düzme, düzmece, sahte. [AK] “Müteahhitlik sektörü de nylon fatura kullanımın yüksek olduğu alanlar arasında.” (TUD)

nazar boncuğu

1. Nazar değmesin diye takılan mavi boncuk veya bunun yerini tutan başka Şey, göz boncuğu.

2. Eşi benzeri olmayan, tek. [Aİ] “Henry'nin ölümünden sonra ailenin nazar boncuğu gibi büyütülür.” (TUD)

numara

1. Bir şeyin bir dizi içindeki yerini gösteren sayı, rakam.

6. Eğlendirici oyunlardan her biri. [Aİ] “Bu numaralar da olmasa yazlık bahçelerin tadı olmayacak.” (B. Felek, TS)

7. Hile, düzen, dalavere, yalan. [AK] “İlkin bütün bunların bir emperyalizm numarası olduğunu söyleyerek kesin bir karşı tavır koydu.” (M. Mungan, TS)

nurlu

1. Aydınlık, ışıklı, parlak.

2. Saygı uyandıran. [Aİ] “Neticede insanoğluna, ancak peygamberlerin nurlu yolları huzur veriyor.” (TUD)

odun

1. Yakılmak için kesilmiş, parçalanmış ağaç.

2. Anlayışsız ve kaba (kimse). [AK] “Odun musun, bir özür diler insan!” (AÖ)

odunlaşma

1. Bazı bitki hücrelerinde odun özü denilen bir kimyasal madde olarak odunsu bir duruma girmeleri olayı.

2. Kabalaşma. [AK] “Odunlaşmaya gerek yok, önce birbirimizi anlamaya çalışalım.” (AÖ)

odunlaşmak

1. Bitkiler odun durumuna gelmek.

2. Kabalaşmak. [AK] “Hey koca sersemle; dramı, trajediyi, destanı daha ne vakte kadar duyguları odunlaşmış kadınlarla erkeklerde arayacaksınız?” (T. Buğra, MTS)

odunluk

1. Odun konulan yer.

3. Kabalık, anlayışsızlık. [AK] “Odunluk etmene gerek yoktu!” (AÖ)

oğlan

1. Erkek çocuk.

4. Cinsel bakımdan erkeklerin zevkine hizmet eden sapık erkek. [AK] “Yazarımızın pek beğendiği Osmanlı İmparatorluğu devrinde Divan şairleri oğlan güzelliği üzerine şiirler yazmışlardır.” (TUD)

oğulluk

1. Oğul olma durumu.

2. Üvey oğul. [AK] “O beni oğulluğa da kabul etti.” (N. Kemal, MTS)

okşamak

1. Sevgi, şefkat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek veya ona hafifçe vurmak.

3. Hafifçe dövmek. [AK] “Babası karneyi görünce sinirlenip okşamış çocuğu.” (AÖ)

okumak

1. Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlmek veya seslendirmek.

9. Sövmek, küfretmek. [AK] “Kavga eden adam karşısındakine okudu, ağzına geleni söyledi.” (AÖ)

olgun

1. Yenecek duruma gelmiş (meyve).

3. Bilgi, görgü ve hoşgörüsü gereği kadar gelişmiş, ağırbaşlı (kimse), kâmil. [Aİ] “Benim bütün cefama olgun adam gibi katlanmasını bilmişti.” (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

olgunluk

1. Meyvelerin olgun, yenilebilir olma durumu.

2. İnsanların bilgi, görgü ve hoşgörü bakımından gereği kadar gelişmiş olma durumu, yetkinlik, kemal. [Aİ] “Yüzündeki incelik, olgunluk onu bambaşka seviyede bir erkek gösteriyor.” (H. E. Adıvar, TS)

olta

1. Genellikle, bir oltanın av hazırlama bütünü.

3. Hile, düzen, oyun, yem. [AK] “Ankara'nın sorumluları bu oltanın yabancısı değillerdi.” (T. Buğra, TS)

omuz omuza

1. Çok sıkışık bir durumda, yan yana.

2. Dayanışma içinde, birlikte. [Aİ] “Öfkeli insanlar, el ele, omuz omuza Taksim'e doğru akıyorlardı.” (Y. Z. Ortaç, TS)

ortak

1. Birlikte iş yapan, ortaklaşa yararlarla birbirlerine bağlı kimselerden her biri, şerik, hissedar, partner.

3. Kuma. [AK] “Kendi üstüne bir ortağın getirilmesi Emeti'nin pek ziyade gücüne gitmişti.” (E. E. Talu, TS)

orta malı

1. Herkesin yararlandığı (nesne).
2. Özgünlüğü olmayan, basmakalıp. [AK] "*Ne kadar orta malı, kalitesiz tartışmalar yaptığınızın farkında mısınız?*" (H. Taner, TS)
3. Hayat kadını. [AK] "*Orta malı bayağı birinin tesiri altında...*" (R. H. Karay, TS)

ot

1. Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler.
3. Zehir. [AK] "*Bu ot çok tehlikeli ve etkilidir.*" (AÖ)
4. İlaç. [Aİ] "*Ninemin verdiği ot sayesinde iyileştim.*" (AÖ)
5. Esrar. [AK] "*Kime ne hesap verecektiğim, kadınımla ot içiyorum.*" (TUD)

otlamak

1. Hayvan, dolaşarak yerdeki ot, çimen, yaprak vb.ni yemek, yayılmak.
3. Para ve emek harcamadan başkalarının sırtından geçinmek. [AK] "*Bu yaşa kadar otladın, biraz da kendin emek harca.*" (AÖ)

otlanmak

1. Hayvan otlamak.
2. Para ve emek harcamadan başkalarının sırtından geçinmek. [AK] "*Ev arkadaşım iki yıl boyunca benden otlandı.*" (AÖ)

oymak (III)

1. Keskin, sivri uçlu bir cisimle bir şeyi yontarak veya delerek çukur oluşturmak.
4. Kazıklamak. [AK] "*Ayakkabıcı yağlı müşterisini oymuş.*" (AÖ)

oyun

1. Yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence.
7. Kumar. [AK] "*Bazıları oyun başından kalkar kalkmaz her şeyi unuturlar.*" (P. Safa, TS)
10. Hile, düzen, desise, entrika. [AK] "*Atatürk hiçbir zaman onların oyununa kanmış değildir.*" (H. Taner, TS)

oyunbaz

1. Oynamayı seven.
2. Düzençi, hileci. [AK] "*O zavallı Çolak'ın nasıl bir oyunbaz olduğunu şimdi biliyordu.*" (T. Buğra, TS)

oyuncu

1. Herhangi bir oyunda oynayan kimse.
4. Düzençi, hileci. [AK] “*Oyuncu herif, hem işini sağlam yapmamış, hem bir sürü para almış.*” (AÖ)

ökse

1. Ökse otu saplarından veya çobanpüskülü kabuklarından çıkarılan yapışkan macun.
3. Erkekleri kendine bağlamasını bilen alımlı kadın. [Aİ] “*Meral Hanım öksedir, güzelliği herkes tarafından bilinir.*” (AÖ)

öküz

1. Çift sürmekte, kağrı çekmekte kullanılan, etinden yararlanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır.
2. Bön, görgüsüz, kaba, anlayışsız, yeteneksiz kimse. [AK] “*Öküz, hem kırmızıda geçiyor hem el kol işareti yapıyor.*” (AÖ)

ölçülü

1. Ölçüsü alınmış, ölçülmüş.
4. Dikkatli, düşünerek. [Aİ] “*Çok ölçülü konuşur ve onun etrafındaki lakırtıları muayyen bir dozu geçmezdi.*” (R. N. Güntekin, TS)
5. İlımlı. [Aİ] “*Rabia ile iki dansımda da gayet ölçülü, vakarlı hareket etmiştim.*” (R. H. Karay, TS)

ölçüsüz

1. Ölçülmemiş, ölçüsü alınmamış olan.
2. Nereye varacağı düşünülmeksizin, yerli yersiz. [AK] “*Öte taraftan cemaatin içine sokulmuş olan ajan provokatörler, bu tahriklere karşı derhal heyecanlı ve ölçüsüz hareketler yapmaya başlarlar.*” (TUD)

ömür

1. Yaşam.
2. Çok hoş giden şey. [Aİ] “*Hele Recep Efendi isminde sarıklı bir müdür vardı ki ömür.*” (R. N. Güntekin, MTS)

örnek

1. Benzeri yapılacak olan, benzetilmek istenen şey, model.
6. En iyi biçimde olan. [Aİ] “*İşte örnek bir kadın! Her şeyi biliyor ama horozlanmıyor!..*” (N. Hikmet, TS)

ötmek

1. Kuş veya böcekler, değişik tonda ses çıkarmak.

4. Anlamsız, boş konuşmak. [AK] "Onlar saçma sapan ötüp dururken ben içimden şöyle düşünüyordum." (R. H. Karay, TS)

5. Sarhoş kusmak. [AK] "Ayyaş, yolun ortasına öttü." (AÖ)

paçavra

1. Eskimiş bez veya kumaş parçası, çaput.

2. Değersiz ve iğrenç şey veya kimse. [AK] "Fofo bugün kocasız bir madam, şerefsiz bir paçavradır." (A. Gündüz, MTS)

paçoz

1. Kefal türünden bir balık (*Mugil cephalus*).

2. Fahişe. [AK] "Onların aftosuna hanımefendi derler, bizim paçozumuzun adı ya alüftedir ya şıllık." (A. Gündüz, TS)

3. Uyumsuz, özensiz giyinmiş kimse. [AK] "Davate giydiği kıyafete bak, tam bir paçoz!" (AÖ)

papağan

1. Papağangillerden, tırmanıcı, eğri gagalı, pek çok türü bulunan, insan sesini taklit edebilen kuşların genel adı, dudu.

2. Duyduklarını düşünmeden olduğu gibi tekrarlayan kimse. [AK] "Toplumumuzda eleştirel düşünme yeteneği gelişmemiş, düşüncesini dile getiremeyen bir sürü papağan var." (AÖ)

papara (I)

1. Ekmek, peynir ve et suyu veya süt ile yapılan bir yemek türü.

2. Paylama. [AK] "Babam üzerinde durmamış, onun papara payını da üstlenen annem ise bunu bir mesele hâline getirip küplere binmişti resmen." (E. Şafak, TS)

parça

1. Bir bütünden ayrılan, ayrı sayılan veya ortak olan şey.

9. Güzel, alımlı kız veya kadın. [Aİ] "Bu parçayı kaçırma; hoş, alımlı ve anlayışlı kızdır." (AÖ)

parlak

1. Parlayan, ışıldayan.

3. Göze çarpacek kadar başarılı. [Aİ] "Birinci İnönü Harbi'ni parlak bir zaferle kazandık." (A. Gündüz, TS)

4. Yüzü güzel (oğlan). [Aİ] "Sınıfa parlak bir çocuk geldi." (AÖ)

parlamak

1. Güçlü bir ışık çıkarmak, ışık saçmak.

4. Mevkisi yükselmek. [Aİ] "Nüfuzlu akrabasından yardım ve kendi mizaçgirliği sayesinde bir iki senede parlamış, büyük bir hariciye memuru olmuş." (R. N. Güntekin, TS)

5. Ün, san kazanmak, herkesçe tanınmak. [Aİ] "Kendini nasıl müdafaa edebilip yâr ve ağyar nazarında parlayacak." (N. Hikmet, TS)

6. Birdenbire öfkelenmek. [AK] "Saman alevi gibi birden parlattı." (M. Yesari, MTS)

parlatmak

1. Bir yüzeyi düzgün ve parlak duruma getirmek, parlamasını sağlamak.

3. Güzel, etkili, alışılmamış söz söylemek. [Aİ] "Hocam sohbet ilerledikçe parlattı." (AÖ)

4. Birini gereğinden fazla övmek. [AK] "Bu kadar parlatma, onun ne halt olduğunu herkes biliyor." (AÖ)

paspal

1. Bakımsız, dağınık, pis (kimse, kılık vb.).

2. Çok kepekli un. [Aİ] "Dört sene çamurlu paspaldan ekmek yiye yiye bıktılar." (A. Gündüz, TS)

pavkırmak

1. Tilki veya çakal ulumak.

4. Çok öfkelenmek. [AK] "Dayım olanları duyunca pavkırdı." (AÖ)

perdahçı

1. Bazı parlatıcı maddelerle cila yapan kimse.

2. Birini asılsız sözlerle kandırmaya çalışan kimse. [AK] "Bu perdahçının dediklerine bakma, uçan kuşa borcu var onun." (AÖ)

perdahlamak

1. Aprelemek.

2. Birini asılsız sözlerle kandırmaya çalışmak. [AK] "Seyyar satıcı o kadar perdahladı ama bizi kandıramadı." (AÖ)

3. Sövmek, küfretmek. [AK] "Futbolcu hakemi perdahladı." (AÖ)

perdesiz

1. Perdesi olmayan.

2. Utanmaz, hayâsız. [AK] "Perdesiz insanlar, hala milletin yüzüne bakabiliyorlar." (AÖ)

peri

1. Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan, hayal ürünü varlık.
2. Çok güzel, alımlı, becerikli kadın. [Aİ] “*Sessiz haremde her biri endamlı bir peri.*” (Y. K. Beyatlı, MTS)

pestil

1. İnce yufka biçiminde kurutulmuş meyve ezmesi, bastık.
2. Çok yorgun, güçsüz. [AK] “*Futbolcu pestil, bütün topları kaybetti.*” (AÖ)
3. Hasta. [AK] “*Çocuk pestil, biraz daha yatması gerekiyor.*” (AÖ)

pırıl pırıl

1. Çok parlak, çok ışıklı.
3. Çok yeni. [Aİ] “*Pırıl pırıl bir araba...*” (AÖ)
5. Birikimli, eksik olmayan, geleceği parlak. [Aİ] “*Şimdi artık yepyeni, pırıl pırıl bir mizahçı kuşak yetişti.*” (H. Taner, TS)

piç

1. Anası ile babası arasında evlilik bağı olmadan dünyaya gelen çocuk, haramzade, veledizina.
4. Terbiyesiz, arsız çocuk. [AK] “*Şimdi bir karış piçler bile zavallıya -Ulan, hödük, bana baksana- diye hitap ediyorlar.*” (Ö. Seyfettin, TS)
5. Kalleş, kurnaz, kötü niyetli kimse. [AK] “*Bu piçlere dikkat et, seni sıkıştırmasınlar bir yerde.*” (AÖ)

pilaki

1. İçine soğan, sarımsak, maydanoz, havuç vb. katılarak zeytinyağıyla pişirilen ve soğuk olarak yenen yemek.
2. Aptal, ahmak. [AK] “*Ulan, ne enayi pilakilersiniz!*” (H. R. Gürpınar, TS)

piliç

1. Tavuğun küçüğü, erginleşmemiş tavuk veya horoz.
2. Genç, güzel ve alımlı kız veya kadın. [Aİ] “*Bu piliç bundan sonra Kantarcı İsmail'in kümesinde yaşayamaz.*” (R. C. Ulunay, MTS)

pir

1. Yaşlı, koca, ihtiyar kimse.
4. Herhangi bir konuda, bir meslekte deneyim kazanmış, eskimiş kimse, guru. [Aİ] “*Büyük İtrîye eskiler derler / Bizim öz mûsikîmizin pîri.*” (Y. K. Beyatlı, TS)

pişkin

1. Gereğince pişmiş.

3. Saygısızca davranarak işini yürüten. [AK] "*Hiç istifini bozmayan bir pek pişkin hırsız hâli buldum.*" (S. F. Abasıyanık, TS)
4. Yüzsüz. [AK] "*Vasıfı hem arkadaş canlısı bir insan hem de gayet pişkin bir politikacı olarak tanıyordum.*" (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)
5. Deneyimi olan, herhangi bir şeye alışmış olan, olgun. [Aİ] "*En pişkin aktörler bile bizim kadar rollerini başaramazlar.*" (E. İ. Benice, TS)

pişmek

1. Ateşte, fırında, kaynar suda veya yağda ısı etkisiyle yenilebilir duruma gelmek.
6. İşe alışıp beceri ve ustalık kazanmak, zorlukları göğüslemek. [Aİ] "*Ama ticarete küçükten pişmek lazım.*" (S. F. Abasıyanık, TS)

piyasa yeri

1. Alışverişin çok olduğu yer.
2. Fuhuş yapmak üzere müşteri aranan yer. [AK] "*Bu kart hatunun, bu içi dışı pörsük kadının hâlâ piyasa yeri araması beni çıldırtıyor.*" (H. E. Adıvar, TS)

piyaz

1. Haşlanmış kuru fasulyenin üzerine ince doğranmış, tuzla ovulmuş soğan ve maydanoz katıldıktan sonra zeytinyağı, sirke dökülerek yapılan salata.
3. Bir çıkar sağlamak düşüncesiyle söylenen övücü söz. [AK] "*Seni severim; yüze, piyaz anlama bu lafımı, apaçık söylerim her şeyi.*" (K. Korcan, TS)

piyon

1. Satrançta oyunun başında ön sıraya dizilen, buldukları sıra üzerinde ilk hamlede bir veya iki hane gidebilen sekiz küçük taştan her biri, piyade.
2. Bir çıkar sağlamak için yararlanılan, istenildiği gibi kolayca kullanılabilen kimse. [AK] "*Size daha önceleri, bu yaşamda bir piyon olmadığımı ve olmayacağımı söylemiştim.*" (TUD)

pompalamak

1. Pompa ile şişirmek, tulumba ile suyu çekmek veya vermek.
2. Kızıştırmak, şiddetlendirmek, körüklemek. [AK] "*Bu gergin ortamı daha da pompalamayın lütfen!*" (AÖ)

postal

1. Genellikle askerlerin giydiği konçlu ve kaba potin.
2. Düşkün kadın. [AK] "*Dün gece onu bir postalla pazarlık yaparken gördüm.*" (AÖ)

pozitif elektrik

1. Cam çubuğunun bir kumaşa sürtünmesi sonucu oluşan, artı (+) işaretiyle gösterilen elektrik.

2. Kişiler arasında olumlu etki. [Aİ] “İş görüşmesinde, birbirimizden pozitif elektrik aldık, bu iş olacak gibi.” (AÖ)

pürüzlü

1. Pürüzü olan.

3. Karışık, güç (durum, iş). [AK] “Mesele pürüzlüdür, bir skandal hâlini almasından korkulur.” (R. H. Karay, TS)

racon

1. Yol, yöntem, usul.

2. Gösteriş, fiyaka. [AK] “Raconlu insanlardan hiç hoşlanmazdı.” (AÖ)

rafine

1. Kristalleştirme, damıtma gibi ayırma yöntemleriyle istenmeyen maddelerden arındırılmış (yağ, petrol vb.).

2. Hassas, duygulu, nazik, ince, seçkin. [Aİ] “Alabildiğine entelektüel, rafine, ayrıntılı bir duygululuk sahibi.” (H. Taner, TS)

raporlu

1. Raporu olan.

3. Ruh sağlığının bozuk olduğunu bildiren raporu olan, kaçık. [AK] “Raporlu olduğundan kimse bir şey demez ona.” (AÖ)

renklendirmek

1. Bir şeyin renkli olmasını sağlamak.

2. Neşelendirmek, canlılık ve hareket kazandırmak. [Aİ] “Özel televizyonlar ülkeyi renklendirdi.” (TUD)

renklenmek

1. Renkli duruma gelmek.

2. Canlılık, hareket kazanmak. [Aİ] “Bir kızcağızın gönlü hırsız gibi, casus gibi gönlünü çaliverince Yusuf Bey'in de hayatı renklendi, bezendi, mânâlanıp onu bir şeydâ âşık kıldı.” (S. Ayverdi, MTS)

renkli

1. Beyaz dışında başka rengi veya renkleri olan.

2. Neşeli, canlı, ilgi çekici. [Aİ] “Masallar folklor bakımından da türkülerden daha seyyal ve ekseriya daha renkli olurlar.” (A. H. Çelebi, TS)

renksiz

1. Rengi olmayan.

3. Davranış ve düşünce yönünden belli bir niteliği olmayan. [AK] "*Geriye kalan üç dört yolcuya gelince bunlar lalettayin ve renksiz insanlardı.*" (F. F. Tülbentçi, TS)

rint

1. Gönül eri.

2. Sarhoş, ayyaş kimse. [AK] "*Mahallenin rindi yine naralar atmakta...*" (AÖ)

robot

1. Belirli bir işi yerine getirmek için manyetizma ile kendisine çeşitli işler yaptırılabilen otomatik araç.

2. Başkasının buyruğu ile iş yapan, kendi akıl ve iradesini kullanmayan kimse. [AK] "*Robot musun, niye hiç düşünmeden her denileni yapıyorsun?*" (AÖ)

rol

1. Bir kişiliği canlandıran oyuncunun söylemesi ve yapması gereken hareketlerin genel adı.

3. Gerçek olmayan davranış, gösteriş. [AK] "*Onun her hareketi rolden ibarettir.*" (AÖ)

röntgenci

1. Röntgen ışınları uzmanı.

2. Kadınları gizlice gözetleme alışkanlığı olan erkek, dikizci. [AK] "*Karşı binadaki adamın röntgenci bir sapık olduğunu geç de olsa fark ettik.*" (AÖ)

röntgencilik

1. Röntgen ışınları uzmanlığı.

2. Kadınları gizlice gözetleme alışkanlığı, dikizcilik. [AK] "*Röntgencilik yaparken yakalanacak olursa ahlaktan falan dem vuramazdı.*" (TUD)

saf (II)

1. Katıksız, arı, katışıksız, halis, has.

2. Kurnazlığa akli ermeyen, kolaylıkla aldatılabilen, bön, safdil. [AK] "*Yenge, açık sözlü, saf bir kadıncağızdır.*" (R. N. Güntekin, TS)

3. İyi niyetli, art niyetsiz. [AI] "*Senin bu kadar çocukça saf olduğunu bilmezdim.*" (P. Safa, TS)

sağmak

1. Memeyi parmaklar arasında sıkarak sütünü akıtmak.

4. Aldatarak parasını çekmek. [AK] “Devleti sağmak ve milleti ezmekle geçinen bu tipin soysuzluğunu anlatmaya kitaplar da yetmez.” (A. Kabaklı, MTS)

sağmal

1. Süt veren, sağılan, sağımlı.

3. Sömürülen, kendisinden çıkar sağılan (kimse, ülke vb.). [AK] “Sağmal ülkelerdeki insanlar birer robot gibi yaşamaktadır.” (AÖ)

sakar

1. Bazı hayvanların, özellikle atların alınlarında bulunan beyaz leke, küçük akıtma.

2. Sık sık küçük, önemsiz kazalar yapan (kimse). [AK] “Orada ne babamın sakar hareketlerinden ne annemin çehresindeki hüznünden haberim olurdu.” (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

sallamak

1. Düzenli bir biçimde ve hep aynı doğrultuda hareket ettirmek.

2. Uydurmak, kafadan atmak. [AK] “Soruların hepsini salladım.” (AÖ)

4. Beklenmedik bir başarı kazanmak. [Aİ] “Takımımız Avrupa’yı salladı.” (AÖ)

5. Zor durumda bırakmak. [AK] “Yaşadıkları onu salladı.” (AÖ)

6. Bir işi sürekli olarak başka bir zamana ertelemek, savsaklamak. [AK] “Ev sahibinin gözünü boyarım, kalan borcu bir müddet daha sallarım diyordu.” (S. M. Alus, TS)

7. Vurmak, atmak. [AK] “Sokaktan geçen bir adam, bunları ayırdı, ikisine birer tokat salladı...” (M. Ş. Esenal, TS)

salmak

1. Bağımlılığına, tutukluluğuna veya baskı altındaki durumuna son vererek serbest kılmak, bırakmak, koyuvermek.

11. Bakmamak, ilgilenmemek, özen göstermemek. [AK] “Derslerini saldı iyice.” (AÖ)

saparta

1. Gemi bordasındaki top çıkarılan dört köşe boşluk ve açıklık.

3. Paylama. [AK] “Hanımefendi kalkmış, ikisine de sapartayı vermiş.” (H. R. Gürpınar, TS)

sapmak

1. Yön değiştirmek.

3. Doğruluktan ayrılmak. [AK] “Garbın şu on dokuzuncu asırda saptığı maddecilik mezhebi için (...) dalalet yolu diyenler de vardı.” (S. Ayverdi, MTS)

sarı kız

1. İnek.
2. Esrar. [AK] “Sarı kız satan adamlar yakalanmış.” (AÖ)

sarkıntı

1. Aşağı doğru uzanan, sarkan şey.
2. Sataşma, takılma. [AK] “Sarkıntı durumlarında sakın kalabilmek önemlidir.” (AÖ)

sarkmak

1. Aşağıya doğru uzamak veya uzanmak.
2. Karşı cins ile ilişki kurmayı veya arkadaş olmayı istemek. [AK] “Bana sarkan çocuktan kurtulamayınca onu polise şikâyet ettim.” (AÖ)

sarmak

1. Çevresini çevirmek, çepeçevre dolanmak, çevrelemek.
15. Sözle saldırmak, tedirgin etmek. [AK] “Sokak serserileri bizimkine sarmış.” (AÖ)
16. Hoşuna gitmek, zevkini okşamak. [Aİ] “Bu canlılık, insanı on yıl önce görmüş olduğum muhteşem yazdan daha başka türlü sarıyordu.” (A. H. Tanpınar, TS)

sarsılmak

1. Sarsma işine konu olmak.
2. Güçsüz durumda kalmak. [AK] “Senin imanın sarsılmış.” (B. Felek, MTS)

sarsıntı

1. Sarsılma işi, birden sallanma.
5. Bir kişi, toplum, kurum veya kuruluşun dengesini etkileyen, beklenmedik olumsuz değişiklik. [AK] “Bu olgunluğa erişen toplumlar ise her türlü sarsıntıları en az zararlarla atlattırlar.” (N. Cumalı, TS)
6. Canlı üzerinde beden ve ruh açısından önemli ve etkili yaralanma belirtileri bırakan durum, sadme, travma. [AK] “Yaşadığı kazanın sarsıntısını hala atlattıramadı.” (AÖ)

satılmak

1. Satma işi yapılmak.
2. Para veya çıkar karşılığı, gizlice karşı tarafa hizmet etmek. [AK] “Bu insanlar satılmıştır, bunlara dikkat et.” (AÖ)

savak

1. Suyu başka yöne akıtmak için yapılan düzenek.

4. Aptal, salak. [AK] *"Hiçbir şey bilmezsen dik biraz kavak / Boş gezene derler serseri savak."* (Âşık Veysel, TS)

saymak

1. Bir şeyin kaç tane olduğunu anlamak için bunları birer birer elden veya gözden geçirmek, sayısını bulmak.

9. Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı dolayısıyla bir kimseye değer vermek, hürmet etmek. [Aİ] *"Anam babamı nasıl saydı ise ben de kocamı öyle sayacaktım."* (M. Ş. Esendal, TS)

seçme

1. Seçmek işi, intihap, seleksiyon.

2. Seçkin, seçilmiş. [Aİ] *"Etrafı geniş hendeklerle çevrili burçlar, en seçme muhafızlar elinde en titiz hesaplarla korunuyor."* (N. F. Kısakürek, TS)

sedef

1. Midye, istiridye vb. deniz hayvanlarının kabuğunda bulunan sedefçilikte kullanılan, pırlıtlı, beyaz, sert bir madde.

3. Sedef hastalığı. [AK] *"Halk hekimlerinin yaptığı dermanlar, sedef hastalığına çare olmadı."* (TUD)

sefil

1. Sefalet çeken, yoksul.

2. Alçak. [AK] *"Süfli gayeler, kütleleri ya oldukları yere mihlayan ve bir arpa boyu ileri götürmeyen sefil isteklerdir."* (S. Ayverdi, TS)

sefillik

1. Yoksulluk.

2. Alçaklık. [AK] *"Böyle bir sefilliği asla affedemem."* (AÖ)

senaryo

1. Tiyatro oyunu, piyes, film, dizi film vb. eserlerin sahnelerini ve akışını gösteren yazılı metin.

2. Bir olayı başka bir yöne, bir amaca ulaştırmak için uydurulan yalan. [AK] *"Kurcalamazsam belki de çok iyi hazırlanmış bir senaryoyu bana gerçek diye yutturacak."* (A. Ümit, TS)

sepetlemek

1. Meyve, sebze vb.ni sepete koymak, sepete yerleştirmek.

2. Başından saymak. [AK] *"Makbule, bu üç kocayı birer birer nasıl sepetlediğini hiç çekinmeden anlatıyor."* (R. N. Güntekin, TS)

3. İşinden çıkarmak. [AK] “*Hadi çıkın! Yaptıklarınızın cezasını çekiyorsunuz diye sepetlemiş.*” (B. Felek, MTS)

serbest

1. Hiçbir şarta bağlı olmayan, istediği gibi davranabilen, erkin.

6. Ağırbaşlı olmayan, hoppa (kadın). [AK] “*Kız o kadar serbestti ki on dakika içinde on senelik laflar konuştuk.*” (Ö. Seyfettin, MTS)

sermaye

1. Bir ticaret işinin kurulması, yürütülmesi için gereken anapara ve paraya çevrilebilir malların tamamı, anamal, başmal, kapital, meta, resülmal.

4. Genelev kadını. [AK] “*Bütün ömrünce sana sermayelik edecek değil a!*” (R. C. Ulunay, MTS)

sert

1. Çizilmesi, kırılması, buruşması, kesilmesi veya çiğnenmesi güç olan, pek, katı, yumuşak karşıtı.

6. Bağışlaması, hoşgörüsü olmayan. [AK] “*Birçokları beni dik ve sert olduğum için belki sevmiyorlardı.*” (M. Ş. Esendal, TS)

7. Gönül kırıcı, katı, ters. [AK] “*Çok ters konuşmuşsun, kalbi kırılmış.*” (AÖ)

8. Gönül kırıcı, katı, ters bir biçimde. [AK] “*Ben de ona bile bile sert çıktım.*” (A. Kabaklı, TS)

9. Hırçın, öfkeli, hiddetli. [AK] “*Zaten Atatürk'ün ne vakit öfkesine kapılarak herhangi bir kimseye karşı herhangi bir sert harekette bulunduğunu kim hatırlar?*” (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

sertleşmek

1. Sert bir durum almak, katılaştık.

4. Bir kimsenin davranış veya sözleri sert, kırıcı olmak. [AK] “*Konuşmaları giderek sertleşiyordu.*” (AÖ)

sertlik

1. Sert, katı olma durumu.

2. Sert, kırıcı, katı davranış, şiddet, husumet. [AK] “*Bir zamanlar, sertliğinden, karşında nefes alamazdık.*” (N. F. Kısakürek, TS)

sessiz

1. Sesi olmayan, ses çıkarmayan.

5. Yumuşak huylu, kendi hâlinde ve sakin (kimse). [Aİ] “*Kız kardeşi Deniz Yolları levazımında çalışan sessiz bir adamla evlidir.*” (M. Ş. Esendal, TS)

sıcak

1. Yakmayacak derecede ısısı olan, yakmayacak kadar ısı veren, soğuk karşıtı.

6. Dostça olan, sevgi dolu. [Aİ] “Çocuk alınlarda duyulan sıcak öpücük...” (O. V. Kanık, TS)

sıcakkanlı

1. Normal vücut sıcaklığı, içinde buldukları ortamın sıcaklığından bağımsız olan (hayvan).

2. Sevimli, cana yakın, sempatik. [Aİ] “Annem sıcakkanlı ve saygılıydı.” (A. Kutlu, TS)

3. Herkesle çabuk anlaşılan, çabuk dost olan. [Aİ] “Oğlum sıcakkanlıdır, çabucak anlaşılırsınız.” (AÖ)

sıcakkanlılık

1. Sıcakkanlı olma durumu.

2. Bir insanın bir başkasına karşı doğal ve içgüdüsel olarak bir eğilim, sevgi ve yakınlık duyması, cana yakınlık, sempati, sempatiklik. [Aİ] “Sıcakkanlılık Ege insanının genlerinde vardır.” (AÖ)

sıcaklık

1. Sıcak olan şeyin durumu, etkisi veya sıcak olan şeyin niteliği, hararet.

4. Sevgi, içtenlik ve sevimlilik. [Aİ] “Türkçesinde bir tutukluk vardır ama anlatımındaki sıcaklık bütün aksaklıkları bir anda silip yok eder.” (S. Birsnel, TS)

sıfır

1. Kendi başına değeri olmayan, ondalık sayı sisteminde sağına geldiği rakamı on kere büyüten işaret (0).

2. Hiçbir değeri olmayan şey. [AK] “Hayatımda birçok şeyleri denedim. Fakat yanımda sen olmadığın için ... Bugün işte bir sıfırım.” (A. H. Tanpınar, MTS)

4. Kötü, başarısız, verimsiz. [AK] “Sorma, su içsem kilo alıyorum, bütün rejimleri denedim, netice sıfır.” (A. İlhan, TS)

5. Yeni, kullanılmamış. [Aİ] “Sıfır bir araba almış.” (AÖ)

sığ

1. Derinliği az, dibi yüzeyine yakın olan (göl, deniz, akarsu vb.).

2. Ayrıntıya inemeyen, yeterli olmayan, yüzeyle kalan. [AK] “Osmanlı'ya ufuk açabilir miydi Robenson? Bizce o sığ hikâyeye roman demek bile fazla.” (C. Meriç, MTS)

sığır

1. Geviş getirenlerden, boynuzlu büyükbaş evcil hayvanların genel adı.
2. Anlayışsız, kaba saba kimse. [AK] “Bu sığırlarla bu yolculuk geçmez!” (AÖ)

sıkı

1. Dar.
3. Zorlu, güçlü ve etkili. [Aİ] “En sıkı ve katı bir merkezîyet sistemi, bugün diğer faaliyet merkezlerini bloke edebilir.” (B. Felek, TS)
5. İlkelerine çok bağlı, hoşgörüsü olmayan, katı. [AK] “Babası çok sıkı biriydi, bu evliliğe izin vermedi.” (AÖ)
7. Cimri. [AK] “Ankara kadınları para meselesinde çok sıkı oldukları için 100 liradan çok toplanamayacağını sanıyorlardı.” (H. E. Adıvar, MTS)
10. Zorlayıcı durum. [AK] “Onun içindir ki Seniha'nın başı sıkıya geldiği zaman siniri tutardı.” (Y. K. Karaosmanoğlu, MTS)
12. Güçlü ve çabuk, hızlı. [Aİ] “Karabalçıklı çiftliği, kasabadan sıkı yürüyüşle bir saat çeker.” (R. N. Güntekin, TS)

sıklılmak

1. Sıkma işi yapılmak.
2. Can sıkıntısı duymak. [AK] “Ama lunaparkların işlemeli dönme dolaplarına bakmaktan hiç sıkılmadı.” (A. Ağaoğlu, TS)
3. Utanıp çekinmek. [AK] “O dakikadan dakikaya daha ziyade şaşırıyor, sıkılıyor, buradan kurtulmak istiyordu.” (M. Ş. Esenal, TS)
4. Sıkıntıya düşmek. [AK] “Parasızlık yüzünden çok sıkılmış, bir çözüm yolu arıyor.” (AÖ)

sıkışmak

1. Kalabalıktan dolayı birbirine çok yaklaşmak.
5. Zor bir durumda kalmak. [AK] “Osmanlı İmparatorluğu sıkışınca üç milyon asker çıkarabiliyordu.” (E. İ. Benice, TS)

sıkıştırmak

1. Bir şeyi dar bir yere zorla sığdırmak, tıkmak.
8. Sarkıntılık etmek. [AK] “Şu hıyar delikanlı aftosunu nerede sıkıştıracak?” (S. F. Abasıyanık, MTS)

sıkmak

1. Çevresine sarılarak veya bir şey sararak çepeçevre basınç altına almak.

6. Baskı altına almak, üzme, bunaltmak, zorlamak. [AK] “İşçileri çok sıkıyorlar.” (AÖ)

7. Sıkıntı vermek. [AK] “İhtimal inanmayacaksınız. Fakat ben sizi sıkmamak için uzatmayarak anlatacağım.” (Ö. Seyfettin, TS)

8. Yalan söylemek. [AK] “Bence sen sıkıyorsun!” (AÖ)

sıpa

1. Eşek yavrusu.

2. Çocuk için sevgi ve şefkat duygularıyla kullanılan bir söz. [Aİ] “Sıpanın akli karıştı.” (M. İzgü, TS)

sırıklamak

1. Fasulye, domates vb. bitkilerin tutunması, dallarının desteklenmesi için yanlarına sırım dikmek, herekleme.

2. Aşırı götürmek, çalmak. [AK] “Sırıklamak tabirinin ‘omuza vurup çalmak’ manasına geldiğini anlayan Eminönü hamalları, lügat sahiplerine bir beyanname göndererek kendilerinin bu mânâdan ıskat edilmesini talep etmişlerdir.” (A. Rasim, MTS)

sıvamak (I)

1. Sıva ile kaplamak, sıva vurmak.

5. Küfretmek. [AK] “Kavgacı adam bağırarak sıvadı.” (AÖ)

sıvışık

1. Yapışıp bulaşan.

2. Bir kimsenin yanından ayrılmayarak insanı tedirgin eden (kimse). [AK] “Sıvışık, metrodan eve kadar takip etti beni.” (AÖ)

sıyırmak

1. Hızla sürtünerek bir şeyin yüzünden bir parça soymak, koparmak veya üzerini hafifçe yırtmak.

7. Akıl sağlığını kaybetmiş olmak. [AK] “Dediklerine göre kocası sıyırmış.” (AÖ)

silkelemek

1. Üstündeki şeyleri düşürmek, kaydırmak için bir şeyi üst üste, birden silmek.

3. Dövmek. [AK] “Bizim haylazı iyi silkelemişler.” (AÖ)

sinameki

1. Baklagillerden, sıcak bölgelerde yetişen, birçok türü bulunan bir bitki (*Cassia*).

4. Mızımız, sevimsiz, başkalarıyla ilişki kurmayan kimse. [AK] “Adam pek sinameki, gözü suluydu.” (AÖ)

sinir

1. Duyu ve hareket uyarılarını beyinden organlara, organlardan beyne ileten beyazımsı teller ve bu tellerin oluşturduğu demet.
2. Rahatsız edici, hastalık derecesine varan aşırı duyarlılık. [AK] "*Ahmet'in bir siniri var, çocuk güürültüsüne dayanamaz.*" (AÖ)
4. Hoşa gitmeyen, can sıkıcı. [AK] "*Ne sinir bir insansın.*" (AÖ)

sinirli

1. İçinde sinir bulunan.
2. Kolayca ve çabuk sinirlenen, asabi. [AK] "*İskele memuru zayıf, kuru, sinirli bir adamdı.*" (S. F. Abasıyanık, TS)

sinirsiz

1. Siniri olmayan.
2. Kolayca sinirlenmeyen, sakin. [Aİ] "*Sinirsiz bir insandır, bu konuyu ona çekinmeden açabilirsin.*" (AÖ)

sivrilme

1. Sivri duruma gelmek, sivrileşmek.
2. Başkalarını geride bırakıp yükselmek veya ün kazanmak. [Aİ] "*Arkadaşları arasında sivrilmiş, birçok savaşlarda yüz aklığı göstermiş cesur bir kaptandı.*" (F. F. Tülbentçi, TS)

softa

1. Medrese öğrencisi.
4. Yaşadığı çağın gerisinde kalmış, geri kafalı kimse. [AK] "*Bizim moruk yeni kafalı görünmek ister amma halis muhlis softadır.*" (P. Safa, TS)

soğuk

1. Isısı düşük olan, sıcak karşıtı.
4. Duygudan, sevgiden yoksun olan, yakın ve içten olmayan, ilgisiz. [AK] "*Soğuk tavırla birbirlerini selamlayıp uzaklaştılar.*" (R. H. Karay, TS)
5. Sevimsiz veya yersiz, antipatik. [AK] "*Bu soğuk, yavan sözler zevkimi rencide ediyordu.*" (H. C. Yalçın, TS)
7. İlgisiz, sevimsiz bir biçimde veya memnuniyetsizliğini belli ederek. [AK] "*Gülbin, bu aralar sana karşı soğuk davranıyor.*" (AÖ)

soğuklaşmak

1. Soğumak.
2. İlgisiz, isteksiz, soğuk davranmak. [AK] "*İrfan, bize karşı soğuklaştı.*" (AÖ)

3. Bir şey sevimsiz bir durum almak. [AK] “Bu iş iyice soğuklaştı, bir an önce bundan kurtulmalıyız.” (AÖ)

soğukluk

1. Soğuk olma durumu, soğuk bir etki yapan şeyin özelliği, bürüdet.

4. Soğuk, sevimsiz ve ilgisiz davranış, ilgisizlik. [AK] “Delikanlı, soğukluğu iliklere işleyen soğuk bir sesle evet efendim, dedi.” (M. Ş. Esendal, TS)

5. Sevimsiz olma durumu, antipati. [AK] “Yalnız mavi gözlerinden kandil kandil dökülen bu zekâ biraz istihzâ, biraz küçümseme, biraz da kurnazlıkla melezleşip yüzüne acayip bir soğukluk verirdi.” (S. Ayverdi, MTS)

6. Kırgınlığa, dargınlığa yol açabilen sevgi azalması. [AK] “Fikret'te kendisine karşı garip bir uzaklık ve soğukluk hissediyordu.” (R. N. Güntekin, MTS)

soğumak

1. Isısını hızla veya yavaş yavaş yitirerek soğuk duruma gelmek.

2. Birine veya bir şeye duyulan istek, sevgi ve ilgi kalmamak. [AK] “Bizden soğudular, bizi de kendilerinden soğuttular.” (N. F. Kısakürek, TS)

sokmak

1. İçine veya arasına girmesini sağlamak.

5. Yasak bir malı gizlice getirmek veya götürmek. [AK] “Bu kadar malı ülkeye nasıl soktunuz?” (AÖ)

8. Dokunaklı, kırıcı veya acı söz söylemek. [AK] “Adam açtı ağzını yumdu gözünü, bir sürü laf soktu.” (AÖ)

sokuşturmak

1. Dar bir yere zorla veya iterek sokmak.

3. Bir sözü kırıcı olmak amacıyla tekrar tekrar söylemek. [AK] “İkide birde başlarında Selman gibi adamlar olduğunu sokuşturuyordu.” (H. E. Adıvar, TS)

soymak

1. Bir şeyin üzerinden kabuk, deri, zar vb.ni çıkarmak.

3. Birinin üstünde, yanında veya bir yerde bulunan şeyleri çalarak alıp götürmek.

[AK] “Bana emanet edilen kasayı kaç defa soydum biliyor musun?” (A. H. Tanpınar, MTS)

soytarı

1. Söz ve davranışlarıyla halkı güldürüp eğlendiren kimse, maskara.

2. Hileci, yaltak kimse, kaşmer. [AK] “Soytarılarla aynı ortamda bulunmak utanç verici.” (AÖ)

söylenmek

1. Söyleme işi yapılmak.
3. Çıkışmak, azarlamak, eleştirmek. [AK] "*Benim kırdığımı anlayınca bana söylenmeye başladı.*" (M. Ş. Esendal, TS)

sulandırmak

1. Sulu duruma gelmesini sağlamak.
3. Ciddiyetini, ağırlığını kaybettirmek. [AK] "*Konuyu sulandırma lütfen!*" (AÖ)

sulanmak

1. Sulama işi yapılmak.
5. Ciddiyetini, ağırlığını kaybetmek. [AK] "*Toplantı sulandı, artık devam etmeyelim.*" (AÖ)
7. Birine karşı duyulan cinsel isteği kendisine sezdirmek, yeşillenmek. [AK] "*Genç çocuk, karşı koltukta oturan kıza sulandı.*" (AÖ)

sulu

1. Suyu olan, içinde su bulunan, koyu karşıtı.
4. Yersiz şakalar yapan, söz ve davranışları ile çevresini tedirgin eden veya gereksiz iltifatlarda bulunan (kimse). [AK] "*Ben diyor, akşamdan beri onu kolluyorum. Bilirim sarhoşluğu suludur.*" (M. Ş. Esendal, TS)

sululuk

1. Sulu olma durumu.
2. Yersiz şakalar yapma veya kadınlara tatsız iltifatlarda bulunma durumu. [AK] "*Seyircilerin alışılmış sululuklarından, laf atmalarından kaçındıklarını gördü.*" (T. Buğra, TS)

surat

1. Yüz (II).
2. Somurtkanlık, asık yüzlülük. [AK] "*Böyle bir günde senin suratını çekecek değilim.*" (AÖ)
3. Soğuk davranma. [AK] "*Ne vurdumduymaz misafirdi bunlar, ne surattan anlıyorlardı ne rumuzdan ne kinayeden.*" (H. R. Gürpınar, TS)

susatmak

1. Susamasına yol açmak, susuz bırakmak.
2. Zorluk, güçlük çıkarmak. [AK] "*Adamın aracı satmaya gönlü yok, sürekli susatıyor.*" (AÖ)

süprüntücü

1. Herhangi bir yerin süprüntüsünü temizleyen kimse.
2. Her şeyin en kötüsünü alan veya satan kimse. [AK] “Bir daha asla bu süprüntücü balıkçıdan balık almayacağım.” (AÖ)

sütsüz

1. İçinde süt bulunmayan, süt katılmadan yapılan.
4. Kötü soydan gelen, sütü bozuk (kimse). [AK] “Fakat karıncayı incitmekten korkan, rikkatli, merhametli bir kadın için böyle sütsüz mahluklarla uğraşmak ne zor!” (H. Taner, TS)

süzme

1. Süzmek işi.
3. Kötü, aşağılık, malın gözü (kimse). [AK] “Ne süzmedir o herif!” (AÖ)

şahbaz

1. İri bir tür akdoğan.
2. Çevik ve becerikli. [Aİ] “Aslı, şahbaz bir kadındır.” (AÖ)
3. Yiğit, kahraman, mert (kimse). [Aİ] “O şahbaz yiğitin başına yolda üşümesin diye iğreti olarak geçirilmiş kavuğu yavaşça çekti aldı.” (S. Erol, MTS)

şakımak

1. Ötücü kuşlar ezgili ses çıkarmak, ötmek, şakramak, terennüm etmek.
3. Güzel şarkı söylemek veya şiir okumak. [Aİ] “Hep aşkı, hep inançları, hep yurt sevgisini şakıyan şairler vardır; ben şair olsaydım ışığın verdiği hazları söyler, hep güneşe övgüler yazardım.” (N. Ataç, TS)

şambabası

1. Şambaba.
2. Sorumluluğu olmayan, hayırsız baba. [AK] “Şambabası, çocukların rızkını kumarda harcıyor.” (AÖ)

şebek

1. Genellikle Afrika'nın dağlık bölgelerinde sürüler hâlinde yaşayan, değişik renklerde olan, uzun veya kısa kuyruklu türleri bulunan maymun.
2. Çirkin ve arsız (kimse). [AK] “Şebekte hiç çekinme yok, insan birazcık ağırbaşlı olur.” (AÖ)

şeker

1. Şeker kamışı, şeker pancarı, patates, havuç, mısır, buğday vb. bitkilerin sap ve köklerinin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, birleşiminde karbon, oksijen ve

hidrojen bulunan, beyaz, suda eriyen, mayalanabilen ve çoğu tatlı olan maddelerin genel adı.

3. Şeker hastalığı. [AK] "Yirmi gün evvel ameliyat edildiği hâlde biraz şekeri görüldüğü için henüz taburcu edilememişti." (H. Taner, TS)

4. Sevimli, cana yakın ve güzel. [Aİ] "Ne şeker bir çocuksun!"

şekerleşmek

1. Nişastalı ve selülozlu maddeler, enzimlerin veya inorganik asitlerin etkisiyle mayalanabilir şekerler durumuna dönüşmek.

2. Bir kimse sevimli, hoşça gidecek bir duruma gelmek. [Aİ] "Oğlumuz günden güne şekerleşiyor." (AÖ)

şerbetli

1. Şerbeti olan, şerbet katılmış olan.

2. Yılan, akrep vb. hayvanların sokmasından zarar görmeyen. [Aİ] "Anlaşılan sen yılan şerbetli imişsin galiba!" (O. C. Kaygılı, TS)

3. Kötü davranmayı, kötü işler yapmayı huy edinmiş olan. [AK] "Hırsızlığa şerbetli biridir o." (AÖ)

4. Kendisine kötü davranılmasına alışmış olan. [AK] "Gülsüm, dayak ve hakarete ezelden şerbetliydi." (R. N. Güntekin, TS)

şeytan

1. Hz. Âdem'e secde etmediği için cennetten kovulan, insanları Allah'ın emirlerine karşı kıskırtan, kötülüğe yönelten cin, iblis.

3. Çok kurnaz, uyanık (kimse). [Aİ] "Ama Rıdvan lakabı "şeytan" olduğu için büyük takımın küçülen vizyonunu bu tür abartılarla yenilemek istiyor." (TUD)

şeytan taşlama

1. Hac görevini yerine getiren Müslümanların, Mina adlı yerde Kurban Bayramı'nın birinci, ikinci ve üçüncü günü şeytana yedişer adet taş atmaları.

2. Gereksiz işlerle uğraşp asıl yapacağı işe vakit bulamama. [AK] "Bizimki derslerine çalışacağına şeytan taşlamaya devam ediyor." (AÖ)

şimşekli

1. Şimşek oluşan, şimşek çakan (hava).

2. Gürültülü patırtılı, sinirli, tartışmalı. [AK] "Şimşekli bir kurul toplantısını daha geride bıraktık." (AÖ)

şişirme

1. Şişirmek işi.

3. Baştan savma, kötü iş. [AK] "Bu görüş her türlü edebî şişirmelerden ari bir görüştür." (Y. K. Beyatlı, TS)

şişirmek

1. Şişkin bir duruma getirmek.
2. Abartmak. [AK] "Bu olayı ne kadar da şişirmiştin!" (AÖ)
3. Bir sözü veya yazıyı gereksiz yere uzatmak. [AK] "Sözü şişirmene gerek yok ne söyleyeceksen direkt söyle." (AÖ)
4. Baştan savma iş görmek. [AK] "Şimdi çabuk tarafından bir senaryo şişirmeli." (A. İlhan, TS)

şişmek

1. İçi hava veya gazlarla dolarak gerilmek.
5. Gururlanmak, büyülenmek. [AK] "Bizimki müdür olunca şişti, yüzümüze bakmıyor." (AÖ)
6. Utanmak, mahcup olmak. [AK] "Sana demiştin onunla uğraşma diye, şiştin mi?"

şopar

1. Çingene çocuğu.
2. Şımarık, küstah, yaramaz. [AK] "Sınıftaki birkaç şoparla başa çıkamıyorum." (AÖ)

tabansız

1. Tabanı olmayan.
2. Yüreksiz, ödle. [AK] "Amma da tabansızmışlar ha... Bir kaçış kaçtılar, hâlâ da kaçıyorlar galiba." (H. R. Gürpınar, TS)

tabansızlık

1. Tabansız olma durumu.
2. Korkaklık, yüreksizlik. [AK] "Bu kadar tabansızlık olur mu?" (H. R. Gürpınar, TS)

taka

1. Doğu Karadeniz bölgesine özgü yelkenli bir tür kıyı teknesi.
2. Bozuk, zor çalışan veya eski kara taşıtları için kullanılan bir söz. [AK] "Babamın takası yine su kaynatmış." (AÖ)

takmak

1. Bir şeyi başka bir yere uygun bir biçimde tutturmak, iliştiirmek, geçirmek.
6. Biriyle olumsuz olarak uğraşmak. [AK] "Hoca bana takmış." (AÖ)

7. Borç bırakmak. [AK] "Bu eve asilzadelerin biri girip öteki giderdi. Giden kirayı takar, gelen ortalığı kasıp kavururdu." (P. Safa, TS)

8. Önemsemek, önem vermek, tınmak. [Aİ] "Dün koskoca bir mebus kızyken, bir zamanların şalvarlı Nuriyesi'ni takar mıyım?" (A. Ağaoğlu, TS)

9. Sınavını başaramamak. [AK] "İki dersten takmış." (AÖ)

takoz

1. Bir eşyanın altına kıpırdamadan dik durması için yerleştirilen ağaç kama, kısıkı.

6. Kaba saba insan. [AK] "Takoz, insan bir günaydın der." (AÖ)

tansiyon

1. Kan basıncı

2. Gerilim. [AK] "Tansiyonu yüksek bir maç oldu." (AÖ)

taşaklı

1. Taşağı olan.

2. Sözüünü geçirir, tuttuğunu koparır, yiğit. [Aİ] "Sinan biraz civıktır da Fahri aynen babası gibi taşaklı bir adamdı." (TUD)

taşlama

1. Taşlamak işi.

5. Hakaret. [AK] "Paris'teki kahvelerden birine gidecek olan bir Türk orada alaylı taşlamalar, kaba davranışlarla karşılaşılır." (S. Birsal, TS)

tat

1. Canlıların besinlerdeki uçucu olmayan bileşikleri damak, boğaz ve dil yüzeyindeki mukozla noktaları aracılığıyla algıladığı duyum.

3. Hoşa giden durum, lezzet, zevk. [Aİ] "Öğle yemeğinden sonra gelen rehavetin tadı, hiçbir gece uykusunda bulunmaz." (Ş. Rado, TS)

tatar ağası

1. Posta görevi yapan tatarların amiri.

2. Beceriksiz, başarısız, dikkate alınmayan. [AK] "Elinden bir iş gelmez bu tatar ağasının." (AÖ)

tatlı

1. Şeker tadında olan.

4. İnsanı çeken, göze, kulağa hoş gelen, rahatlatan, dinlendiren, sevindiren. [Aİ] "Bu acı adam, tatlı ve nüktedandı." (Y. Z. Ortaç, TS)

5. Sevimli, hoş. [Aİ] "Görüp de sevmemek ne mümkün seni / Güzelsin, incetin, tatlısın, şensin" (O. S. Orhon, TS)

6. Hoşa gidecek bir biçimde, tatlılıkla. [Aİ] *"Hocamız dersi çok tatlı anlatırdı."*

(AÖ)

tatlılık

1. Tatlı olma durumu.

2. Sevimlilik, hoşluk, şirinlik. [Aİ] *"Kaba bir tatlılığı vardı konuşurken."* (Y. Z. Ortaç, TS)

tatsız

1. Tadı iyi olmayan, lezzetsiz.

3. Basit, sıradan. [AK] *"Yazdığı şiirlerin tatsız ve alelade oluşuna mukabil edebiyattaki vukufu derin ve geniştir."* (A. H. Çelebi, TS)

4. Hoşa gitmeyen, can sıkı. [AK] *"O akşamki tatsız olaya benim de canım sıkıldı."* (Ç. Altan, TS)

5. Sohbeti hoş olmayan veya geçimsizlik çıkarıcı (kimse). [AK] *"Bu tatsızla ev arkadaşlığımı sürdüremem."* (AÖ)

6. Hoşa gitmeyen bir biçimde. [AK] *"Her şey, herkes boş, abes, çirkin, münasebetsiz, tatsız görünür."* (A. Ş. Hisar, TS)

tavlamak

1. İşlenecek bir nesneye gereken ısıyı veya nemi sağlamak, tav vermek.

2. Yolsuz ve kolay kazanç umudu vererek dolandırmak. [AK] *"Satıcı bizimkileri resmen tavlamaş."* (AÖ)

3. Ümit vererek kandırmak, kendine bağlamak, aldatmak. [AK] *"Seni burulardan götüreceğim diye tavlamaş kızı."* (AÖ)

4. Karşı cinsin gönlünü çelmek, kandırıp elde etmek. [AK] *"Hiçbir namuslu insan kendisine gönül vermiş bir kızdan, tavladım, diye söz etmez."* (O. Kemal, TS)

tekerlenmek

1. Yuvarlanmak, dönme.

2. Durumu bozulmak, kötüye gitmek. [AK] *"Bizim oğlanın işleri gittikçe tekerleniyor."* (AÖ)

tek sesli

1. Benzer seslerin kullanılmasıyla yapılan (müzik vb.).

2. Değişik düşünceler dile getirilemeyen (ortam, toplum). [AK] *"Tek sesli toplumlarda demokrasinin gelişmesi mümkün değildir."* (AÖ)

temcit pilavı

1. İftardan kalan ve sahurda ısıtılan pilav.

2. Bıktırıcısına tekrar edilen söz. [AK] “Konu temcit pilavına dönmüştür. Doğru. Ama bu onu yüz karamız olmaktan çıkartamaz, bu da doğru.” (T. Buğra, MTS)

temiz

1. Kirli, lekeli, pis, bulaşık olmayan, arı (I), pak, münezzeh, hijyen, hijyenik.

4. Ahlakça lekesiz, necip, nezih. [Aİ] “Onu bir eviat gibi bağrıma bastırayım, iyi temiz bir genç kız olarak yetiştirmeye çalışayım.” (R. N. Güntekin, MTS)

5. Sabıkasız. [Aİ] “Adam temiz çıktı, kuşkulandığımız gibi değilmiş.” (AÖ)

temizlemek

1. Arıtmak.

2. Sakıncalı, pürüzlü bir işi olumlu sonuçlandırmak. [Aİ] “Kaldı ki harp bir zaruret oldu artık ... Bu kadar karışık hesabı ancak o temizleyebilir.” (A. H. Tanpınar, MTS)

4. Öldürmek, yok etmek. [AK] “İntihar etmeden önce de aleyhte tanıklık edecek, yargıcı temizleyecekti.” (Ç. Altan, TS)

temizlik

1. Temiz olma durumu, arılık (I), saffet, nezafet.

4. Ortadan kaldırma, yok etme, öldürme. [AK] “Mafyanın yaptığı temizliğin boyutları çok büyümüş.” (AÖ)

temizlenmek

1. Temiz duruma gelmek, arınmak, paklanmak.

2. Sakıncalı bir durum, iş düzelmek, bitmek. [Aİ] “Bu iş de temizlendiğine göre kaldığımız yerden devam edebiliriz.” (AÖ)

4. Ortadan kaldırılmak, öldürülmek. [AK] “Sanığın yakınları, hapis cezası veren hâkimi temizlemişler.” (AÖ)

tenesirlik

1. Cami avlularında tenesir ve tabut konulan yer.

3. Kötü huyunu ölünceye kadar sürdüren (kimse). [AK] “Tenesirlik, kaç yaşına geldi hala çocuklarına mutlu bir gün yaşatmadı.” (AÖ)

4. Ölmek üzere olan hasta. [AK] “Tenesirlik, günden güne eriyor.” (AÖ)

terane

1. Ezgi, makam, nağme.

2. Çok tekrarlandığından usanç verici bir durum alan söz. [AK] “Bu teraneleri çok işittik.” (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

tertemiz

1. Çok temiz, her yanı temiz, arı sili, pirüpak.

2. Kötülük düşünmeyen, günahsız, lekesiz, suçsuz. [Aİ] "Vurulup tertemiz alnından uzanmış yatıyor." (M. A. Ersoy, TS)

tertip

1. Uygun bir sıraya, düzene koyma, sıralama.

6. Hile, düzen, komplo. [AK] "Bu işte bir tertip var gibi." (AÖ)

tertiplmek

1. Sıraya, düzene koymak, düzenli bir biçim vermek.

3. Hile, düzen, komplo hazırlamak. [AK] "Bu alçaklığı bana tertiplemişler ha!" (AÖ)

teşvik

1. İsteklendirme, özendirme.

2. Bir kimseyi kötü bir iş yapması için kışkırtma. [AK] "Bu hallerden kendisi de faydalanmak için sizi teşvik edene dost denilemez." (A. M. Efendi, MTS)

tezgâh

1. Genellikle dükkânlarda satıcıların önündeki uzun masa.

5. Genellikle yasal olmayan bir işi yapmak için tutulan uygunsuz yol. [AK] "Bana kurduğunuz tezgâhı asla unutmayacağım." (AÖ)

tezgâhçı

1. Tezgâh yapıp satan kimse.

2. Aldatmak, kandırmak için yasal olmayan yollara başvuran kimse. [AK] "Adam tezgâhçı çıktı, önceden anlayamadık." (AÖ)

tezgâhlamak

1. Dokunacak bezi tezgâha yerleştirmek.

3. Yasal olmayan bir işi gerçekleştirmek için plan yapmak. [AK] "Hırsızlar bankayı soymak için şeytanın bile aklına gelmeyecek bir düzen tezgâhlamışlar." (AÖ)

tingir

1. Metal bir nesne sert bir yüzeye düştüğü zaman çıkan ses.

2. Parasız, züğürt. [AK] "Bugün tingirim, yemekler senden..." (AÖ)

tırabzan babası

1. Merdiven başlarında bulunan, parmaklığı desteklemeye yarayan, kalın, yuvarlak taşlı dayanak.

2. Babalık ödevini yapmayan kimse. [AK] "Bu dalâletin önünü almak için her şeyi yapacağım. Ben tırabzan babası değilim." (H. R. Gürpınar, TS)

tıraş

1. Saç veya sakalı kesme işi, yülüme.
5. Yalan, asılsız, bıktırıcı, gereksiz söz. [AK] “İtalyanlar'ı, Almanlar'ı daha çok sevdiğim hikâyesi tıraş ...” (A. İlhan, MTS)

tıraşlamak

1. Saç, sakal vb.ni seyreltmek, kazımak, tıraş etmek.
3. Bıkkınlık verecek kadar uzun, asılsız, abartılı konuşmak. [AK] “Yine diyor neler tıraşlıyorsun Bekir çocuk?” (A. İlhan, MTS)

tırnakçı

1. Para bozdurmak için gelerek kasadaki veya tezgâh üzerindeki parayı çalan kimse.
3. Osmanlı Devleti'nde her perşembe günü padişahın tırnaklarını kesip temizleyen kimse. [Aİ] “Osmanlıda padişahların tırnakları perşembe günü, tırnakçısı tarafından kesilir.” (AÖ)

tilki

1. Köpekgillerden, uzunluğu 90, kuyruğu 30 santimetre kadar, ırklarına göre çeşitli renklerde olan, ağız ve burnu uzun ve sivri, kümes hayvanlarına zarar veren, kürkü beğenilen bir tür memeli (*Vulpes*).
3. Çok kurnaz. [AK] “Ne tilkidir o, cebinden paranı çeker de haberin olmaz.” (AÖ)

tirendaz

1. Ok atan.
2. Becerikli, elinden iş gelir. [Aİ] “Ayşe, tirendaz bir hanımefendidir.” (AÖ)
3. Özenli. [Aİ] “İki birader, tirendaz surette giyinirler, gümüş başlı bastonlarına dayana dayana gezerlerdi.” (S. M. Alus, TS)

tokatlamak

1. Tokat atmak.
2. Bir kimseyi dolandırmak, hile yoluyla parasını almak. [AK] “Taksim'de bir çift turisti tokatlamışlar.” (AÖ)

top

1. Birçok spor oyununda kullanılan, türlü büyüklükte, genellikle kauçuktan yapılmış yuvarlak nesne.
7. Homoseksüel erkek. [AK] “Top musun, neden böyle davranıyorsun?” (AÖ)

tosun

1. Danalıktan yeni çıkmış genç boğa.

2. Sağlıklı, tıknaz delikanlı. [Aİ] "*Yanında oturan nefer, tosun bir oğlan; ona dik dik bakıyor, kızıyor gibi görünüyor.*" (M. Ş. Esendal, TS)

tozutmak

1. Toz kaldırmak, çevreye toz yaymak.

3. Böbürlenmek, yüksekte konuşup söylediği sözü yerine getirmemek, palavra atmak, mangalda kül bırakmamak. [AK] "*Ahmet, konuşurken hızını alamadı, tozuttukça tozuttu.*" (AÖ)

4. Aklını yitirmek. [AK] "*Hangi doktor hastasına resmen sen tozutuyorsun dostum, demiştir?*" (H. Taner, TS)

turfa

1. Az bulunur, eski, nadir.

2. Değeri düşük, işe yaramaz. [AK] "*Herifin izini kaybedersen iş turfa olur.*" (H. R. Gürpınar, MTS)

tutmak

1. Elde bulundurmak, ele almak.

16. Beddua, dua, ah vb. etkisini göstermek, gerçekleşmek, yerine gelmek, varmak.

[AK] "*Avradın ilenci tutarsa senin iki gözün kör olacak.*" (M. Ş. Esendal, TS)

33. İşgal etmek. [AK] "*Sömürgeciler, Afrika'nın önemli bölümünü tutmuş durumda.*" (AÖ)

42. Bir sanat eseri geniş ilgi görmek. [Aİ] "*Eğer piyes tutar da alkışlanırsa bir yazara yakışacak bir kıyafet giymeliydim.*" (C. Uçuk, TS)

tutsak

1. Savaşta ele geçen düşman, esir.

3. Bir şeye veya bir kimseye çok bağlı, kendisini bir şeyin etkisinden kurtaramayan kimse. [Aİ] "*Her insan kendi kuruluşuna uygun bir romantizmin tutsağı.*" (A. İlhan, TS)

tutulmak

1. Tutma işi yapılmak veya tutma işine konu olmak.

3. Ünlü olmak, meşhur olmak. [Aİ] "*Çıktığı bir program sayesinde tutuldu.*" (AÖ)

7. Birine tutkun olmak, sevmek. [Aİ] "*Sınıfa yeni gelen kıza tutulmuş.*" (AÖ)

tuzsuz

1. Tuzu olmayan veya tuzu az olan.

2. Tatsız şakalar yapan (kimse). [AK] "*Arkadaşım tuzsuzdur, kusuruna bakmayın lütfen.*" (AÖ)

uçmak

1. Kuş, kanatlı böcek vb. hareketli kanatları yardımıyla havada düşmeden durmak, havada yol almak.

13. Çok sevinmek. [Aİ] *“Tezinin kurul tarafından kabul edildiğini duyunca uçtu bizimki.”* (AÖ)

15. Keyif verici veya uyuşturucu madde aldıktan sonra kendinden geçmek. [AK] *“Otu çekince uçtu.”* (AÖ)

uçurmak

1. Uçma işini yaptırmak.

3. Gizlice alıp gitmek. [AK] *“Ve birlikte yattıkları beş arkadaşından birinin, artık silaya dönecek olanın iki yüz on sekiz lirasını yolculuk gecesinde uçurmuş.”* (T. Buğra, MTS)

uğramak

1. Yola devam etmek üzere, bir yerde kısa bir süre kalmak.

4. Kötü duruma konu olmak. [AK] *“Öldüreceğiz diyenlere karşı, ölmeyeceğiz diye harbe girebiliriz. Lakin millet hayatı tehlikeye uğramadıkça harp bir cinayettir.”* (Atatürk, TS)

6. Cin, peri çarpmak. [AK] *“Haydi oğlum, sana olan olmuş, vah zavallı, yerini yurdunu şaşırmış, uğramış derlerdi.”* (F. Celâl, MTS)

ukde

1. Düğüm, yumru.

2. İçte dert olan şey. [AK] *“Geceleri bilhassa yatsı namazından sonra seccadede oturmuş, çocuk dilimle, içimde ukde olan meseleler hakkında Allah'la konuşur dururdum.”* (H. E. Adıvar, TS)

uşaklık

1. Uşak olma durumu.

2. Birinin, kendi öz saygısı pahasına başkasına yaptığı hizmet. [AK] *“Bilgi, kişilik, nitelik, onur ve erdem yerine paraya tapıp patronlara uyduluk ve uşaklık edenler kimlerdir?”* (TUD)

uyandırmak

1. Uyanmasına yol açmak.

5. Aklını başına toplamasını sağlamak, gözünü açmak. [Aİ] *“Bütün bir milleti uyandırmak gerek.”* (C. Meriç, MTS)

uyanık

1. Uyumamış, bidar.

3. Açık göz, kurnaz, cingöz. [Aİ] "Ayrıca son derece zeki ve uyanık bir genç kız vardı." (H. Taner, TS)

4. Yapacağı işi bilen, dikkatli ve tetikte olan, müteyakkız. [Aİ] "Gözün arkada kalmayın, uyanık çocuğunuz." (AÖ)

5. Bilgisizlikten kurtulmuş, bilgili. [Aİ] "Zeki ve uyanık kişilerle dostluk kadar iyi bir şey olamaz." (S. Birsnel, TS)

uyanış

1. Uyanma işi.

4. Bilgisizlikten kurtulma durumu. [Aİ] "Bazı uyanış ve toparlanış belirtileri meydana getirmişti." (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

uyanmak

1. Uyku durumundan çıkmak.

4. Gerçekleri anlar, kavrar duruma gelmek. [Aİ] "Fakat asla ibret almadı, asla uyanıp kendine gelmedi." (S. Ayverdi, MTS)

5. Bilgisizlikten kurtulmak. [Aİ] "Ekonominin gelişmesi, toplumun uyanmasıyla mümkündür." (AÖ)

uyku

1. Dış uyaranlara karşı bilincin, bütünüyle veya bir bölümünün yitdiği, tepki gücünün zayıfladığı ve her türlü etkinliğin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu.

2. Çevrede olup bitenin farkında olmama, gaflet, aymazlık. [AK] "Televizyon Türk sinemasını kamçulamıştır. Uykudan uyandırmış, hatta olağanüstüye itmiştir." (M. Erksan, MTS)

uyumak

1. Uyku durumunda olmak.

4. Çevresindeki olayları fark etmemek, görmemek. [AK] "Ben de sizler gibi adam olurdum, okurdum; okumak bilsem okurdum da uyumazdım." (S. F. Abasıyanık, TS)

uyutmak

1. Uyumasını sağlamak, uyur duruma getirmek.

2. Acı, keder vb.ni hafifletmek. [Aİ] "Yeisimi uyutmak için dimağımı tarih okumakla yoruyorum." (R. N. Güntekin, TS)

4. Aldatmak, kandırmak. [AK] "Bugün yarın diye uyuttun durdun beni." (A. İlhan, TS)

uyuz

1. Uyuz böceğinin, üst derinin altına girerek yaptığı kaşıncı, bulaşıcı bir deri hastalığı.
3. Düşük nitelikli, değersiz (mal). [AK] *"Bu tablolar uyuz, sakın almayın."* (AÖ)
4. Hoşlanılmayan, sevimsiz kimse. [AK] *"Şu uyuzla arkadaşlık etmesine tahammül edemiyorum."* (AÖ)
5. Parası olmayan, züğürt kimse. [AK] *"Uyuz, meteliğe kurşun atıyor."* (AÖ)
6. Hareketli, canlı olmayan, uyuşuk, pısrık, miskin kimse. [AK] *"Bu uyuz, can acısından bağıracaktı, ağzı açıldı ama sesi çıkmadı."* (M. Ş. Esenal, TS)

uyuzlaşmak

1. Tüyleyi döküldüğü için çirkin bir görünüş almak.
2. Beceriksizleşmek, pısrıklaşmak. [AK] *"Bizim oğlan uyuzlaştı iyice, anlamadığı yerleri bile sormaktan utanıyor hocasına."* (AÖ)
3. Kılıksızlaşmak. [AK] *"Kedi uyuzlaştı."* (AÖ)
4. Beğenilmeyen davranış ve tutumlar sergilemeye başlamak. [AK] *"Zeynep, uyuzlaştı bu aralar."* (AÖ)

uyuzluk

1. Uyuz olma durumu. [AK]
2. Beceriksizlik, pısrıklık. [AK] *"Uyuzluk senin kaderin olmamalı!"* (AÖ)
3. Parasızlık. [AK] *"Uyuzluk canına tak etti, her gün iş arıyor."* (AÖ)

uzanmak

1. Boylu boyunca yatmak.
7. Sarkıntılık etmek. [AK] *"Yan masadakiler bize uzandı."* (AÖ)

uzun etek

1. Etek boyu dizin altında olan giysi, maksî.
2. Şapşal, sallapati. [AK] *"Uzun etek, insan bir özür diler!"* (AÖ)

üçkâğıtçı

1. Üçkâğıt oyunu oynatan kimse.
2. Yalancı, dolandırıcı, hileci, düzençi kimse. [AK] *"Özellikle üçkâğıtçıları ve ispatlanmış suçlar işleyenleri aradı."* (T. Buğra, TS)

üçkâğıtçılık

1. Üçkâğıtçının işi.
2. Yalancılık, düzençilik, dolandırıcılık. [AK] *"Üçkâğıtçılıkla zengin olursun ama mutsuz, gücsüz, sevgisiz birisi olabilirsin."* (Ü. Dökmen, TS)

üfürmek

1. Üflemek.

5. Abartarak konuşmak. [AK] “Gece boyunca üfürdü.” (AÖ)

üşütme

1. Üşümesine sebep olmak.

3. Delirmek, aklını yitirmek. [AK] “Bu sorunlar böyle devam ederse yakında üşütürüm!” (AÖ)

üvey

1. Yalnız yasaca akraba sayılan, aralarında kan bağı bulunmayan, öz olmayan.

2. Kendisine kötü davranılan. [AK] “Yeni girdiği iş yerinde üvey muamelesi görüyormuş.” (AÖ)

üvey anne

1. Öz olmayan anne, analık, üvey ana, cicianne.

2. Çocuğuna kötü davranan anne. [AK] “Çocuğuna analık mı etti, yıllardır üvey anneleri gibi davranıyor.” (AÖ)

üvey baba

1. Öz olmayan baba, babalık.

2. Çocuğuna kötü davranan baba. [AK] “Sanki öz babaları değil, üvey babaları gibi davranıyor, çocuklarını her gün dövüyor.” (AÖ)

üvey evlat

1. Karı kocanın her birine göre öbürünün ayrı bir eşinden dünyaya gelmiş olan evlat, üvey çocuk.

2. Kötü davranılan kimse. [AK] “Fabrikada adeta bir üvey evlattı.” (AÖ)

üzümlü kek

1. İçine üzüm konularak yapılan kek.

2. Kolay aldatılabilen ve oyunlarda kolay yenilen kimse. [AK] “Geldi bizim üzümlü kek, bugün hesaplar ondan.” (AÖ)

vahşi

1. Yabani.

3. Kaba, saygısız, uyum sağlayamayan (kimse). [AK] “Avrupa bizi vahşiler idâdından çıkardı.” (C. Şehabettin, MTS)

vardakosta

1. Kıyıları koruyan gemi.

2. İri yarı ve gösterişli (kadın). [Aİ] "Bir bakanlık arabasından çıkan vardakosta bir hanımefendi resmen gelip Kevser Hanım'ın naçiz belasına şeref vermişti." (H. Taner, TS)

veresiye

1. Karşılığı sonra ödenmek üzere, peşin karşıtı.

2. Özensiz, gönülsüz, önem vermeden. [AK] "Yapacaksan adam gibi yap, veresiye iş yapma!" (AÖ)

vermek

1. Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek.

21. Cinsel yönden kendisini kullandırmak. [AK] "Şu insanlar veriyormuş, diyerek insanlara iftira atamazsın." (AÖ)

vesikalı

1. Belgesi olan.

2. Genelevde çalışmak için elinde resmî izin kâğıdı bulunan (kadın). [AK] "İki elin kanda olsa gel diyor / Telgrafın / Nasıl unutturum seni ben / Vesikalı yârim" (O. V. Kanık, TS)

vicık vicık

1. Kıvamı çok gevşemiş, yumuşamış, sulu.

2. Ciddi olmayan, özden yoksun olan, değersiz. [AK] "Kelimeleri takma dişlerle hamur çiğner gibi ezerek, vicık vicık bir konuşuşu var." (Y. Z. Ortaç, MTS)

vızıldamak

1. "Vız" diye ses çıkarmak.

2. Hafif sesle ve bezdirici biçimde yakınmak, sızlanmak. [AK] "Beni gönderecektin değil mi büyük hanım? diye vızıldadığı zaman ümidini kıracak bir şey söylemiyordu." (R. N. Güntekin, TS)

vızıltı

1. Vızıldama sesi.

2. Hafif sesle ve bezdirici biçimde yakınma, sızlanma. [AK] "Gerçi sabahları gene evde iş görüyor, annesinin vızıltısını dinlemeye mecbur oluyordu." (H. E. Adıvar, TS)

vizyon

1. Görünüm.

5. İleri görüş. [Aİ] "Vizyonu olan bir belediye başkanıydı." (AÖ)

voli

1. Balıkçı kayıklarının balıkları çevirmek için denize firdolayı ağ salmaları.
2. Vurgun, kazanç, kâr. [AK] "*Türlü dalaverelerden cebine parayı toplayan memnun, voliden payını alamayanlar da şikâyetçiydiler.*" (K. Korcan, TS)

vurgun

1. Kolayca ve haksız ele geçen kazanç.
5. Birine veya bir şeye vurulmuş, bağlanmış, sevmiş olan, sevdalı, âşık, meftun. [Aİ] "*Onun da kendisine vurgun olduğuna gönülden inanmaktadır.*" (T. Buğra, TS)

vurmak

1. Elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak.
21. Piyango vb. çıkmak, isabet etmek. [Aİ] "*Bu ayki piyango ona vurmuş.*" (AÖ)
27. Manevi olarak yaralamak. [AK] "*Kırıcı sözlerin vurdu beni.*" (AÖ)
30. Herhangi bir biçimde haksız yoldan para almak, soymak. [AK] "*Mesela bir gün beş on sâdedilin beş on parasını vurmak için tiyatroyu alet eder.*" (R. N. Güntekin, MTS)

vurulmak

1. Vurma işine konu olmak.
2. Âşık olmak, gönül kaptırmak, sevdalanmak. [Aİ] "*Kim söylemiş beni / Süheyla'ya vurulmuşum diye*" (O. V. Kanık, TS)

yabani

1. Doğada yaşayan, evcil olmayan (hayvan), evcil karşıtı.
3. Görgüsü olmayan, kaba ve hoyrat (kimse). [AK] "*Babası, dağdan gelme, dangıl dungul bir yabaniymiş.*" (S. M. Alus, TS)

yağ

1. Birleşiminde stearik, oleik, palmitik asitlerle gliserin bulunan ve bunların oranlarına göre kıvamları değişen bitkisel veya hayvansal madde.
5. Abartılı övgü. [AK] "*Bu kadar yağ yeter, yaranacağıma diye soytarılık etmeye gerek yok.*" (AÖ)

yağcı

1. Yağ çıkaran veya satan kimse.
3. Dalkavuk. [AK] "*Yağcı köşe yazarlarını okuyamıyorum.*" (AÖ)

yağcılık

1. Yağ çıkarma veya satma işi.

3. Dalkavukluk. [AK] "Tavlamak için konuşur, tezgâhçılık için konuşur, yağcılık için konuşur." (H. Taner, TS)

yağdanlık

1. Makineleri yağlamakta kullanılan, ince, uzun bir borusu olan yağ kabı.
2. Dalkavuk. [AK] "Yerine göre alttan alma, yerine göre göz korkutma, yerine göre milliyetçilik-muhafazakar maskesi ardına saklanma, yerine göre çıkar paylaşma, yerine göre liberal gözükme, yerine göre övgü düzmek, yağdanlık, tüm bunlar malı götürürken kullanılan yöntemlerdir." (TUD)

yağlamak

1. Yağ sürmek.
3. Dalkavukça övmek, yağ çekmek. [AK] "Gece boyunca patronu yağladı." (AÖ)

yağlı

1. Üzerinde veya içinde yağı olan.
6. Bol ve kolay kazanç sağlayan. [Aİ] "Yağlı bir iş bulmuş." (AÖ)

yakıcı

1. Yakma özelliği olan, yakan.
3. Etkili, dokunaklı. [Aİ] "Ben böyle gönüller yakıcı bestenigârım." (A. Hâşim, MTS)

yakmak (II)

1. Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak.
13. Yıkıma, zarara yol açmak, büyük bir zarara uğratmak, mahvetmek. [AK] "Gözü mavi, boyu kısa, kendi muhacir olmasın. Ne olursa olsun makbulüm. Aman bu üçüne dikkat et. Beni yakma." (Ö. Seyfettin, TS)
14. Güçlü sevgi uyandırmak. [Aİ] "Kızın deniz mavisini gözleri yaktı beni." (AÖ)

yalabık

1. Alevin oynayarak parıldaması, parlama, parıltı.
4. Güzel, yakışıklı, sevimli. [Aİ] "Yalabık bir delikanlıydı." (AÖ)
5. İkiyüzlü, kaypak. [AK] "Bu yalabık efendinin parası çok." (R. M. Ekrem, MTS)

yalama

1. Yalamak işi.
4. Sözünde durmayan (kimse). [AK] "Onun yalamanın sözüne inanma." (AÖ)

yalak

1. Hayvanların su içtikleri taş veya ağaçtan oyma kap.
4. Boşboğaz, söz taşıyan. [AK] "Ağzında bakla ıslanmıyor ki, yalak!" (AÖ)

yaldız

1. Eşyaya altın veya gümüş görünüşü vermek için kullanılan, sıvı veya yaprak durumundaki altın, gümüş ve bunların taklidi olan madde.
3. Aldatıcı dış görünüş, göz boyama. [AK] “Onların bir parça yaldızlarını kazısan altından ne çıkacağını anlayamazsın.” (R. N. Güntekin, MTS)
4. Abartılı bir biçimde söylenen yalan. [AK] “Söylediklerinin yarısından fazlası yaldız.” (AÖ)

yaldızcı

1. Yaldız işleri yapan kimse.
2. Bir şeyin içyüzüne değil de gösterişine önem veren (kimse). [AK] “Yaldızcı bir gençlik yetişiyor.” (AÖ)

yaldızcılık

1. Yaldızcının işi.
2. Gösterişli fakat değersiz iş yapma. [AK] “Yaldızcılıkta üstüne yoktur.” (AÖ)

yaldızlamak

1. Bir eşyayı yaldızla kaplamak, yaldız sürerek süslemek.
3. Gösterişli süslerle değersizliğini veya kötülüğünü gizlemek. [AK] “Satıcı mallarını yaldızlıyor, insanları dolandırmaya çalışıyordu.” (AÖ)
4. Boynuz takmak. [AK] “Eşini yaldızlamış.” (AÖ)

yaldızlı

1. Üzerine yaldız sürülmüş, yaldızla süslenmiş.
2. Aldatan, göz boyayan. [AK] “O sabah, iki üç aylık gurbetten sonra kavuştuğum buruşuk ve mecalsiz İstanbul'da her şey, her şey yaldızlı bir hırsın millete bıraktığı acıyı takrir ediyordu.” (R. E. Ünaydın, MTS)

yamamak

1. Yama koyarak onarmak, yamalamak.
2. İstenmeyen şeyi birine mal etmek. [AK] “Suçu yakınından alıp bütünüyle ona yamamaya çalışıyor.” (T. Buğra, MTS)
3. İstenmeyen kimseyi birine zorla vermek. [AK] “Kimsenin yüzüne bakmadığı kızı, uzaktan akrabası olan bir çocuğa yamamışlar.” (AÖ)

yaman

1. Güç, etki veya beceri bakımından alışılmışın üzerinde olan (kimse).
2. Kötü, korkulan (kimse). [AK] “Belki de İstanbul'a çarpan sillelerin en yamanı aileye isabet eden ok olmuştur.” (S. Ayverdi, MTS)

yamuk

1. Bir yana doğru eğik olan.
3. Sözüden dönen, yanlışlık yapan (kimse). [AK] "*O yamuk herifler bir daha giremezler mahallemize.*" (A. Ümit, TS)
4. Birine karşı yanlış davranma. [AK] "*Bizde yamuk olmaz.*" (AÖ)

yanardöner

1. Kıpırdadıkça çeşitli renklerde parlayan (kumaş, deri vb.), janjan.
3. Çabuk fikir ve yön değiştiren (kimse). [AK] "*Bu olay, onun buyruğunda bulunan köle, yanardöner, dalkavuk, rezil, her çeşit pislîği benimseyen aşağılıkların yardımıyla gerçekleştirilecekti...*" (TUD)

yancı

1. Kahvelerde oynanan oyunları seyreden ve bedavadan yiyip içen kimse.
2. Düşmana karşı ilerleyen bir kuvvetin yandan gelebilecek baskınlardan korunmak amacıyla oluşturduğu emniyet birliği. [Aİ] "*Yancı kuvvetler teyakkuz hâlinde.*" (AÖ)

yandan çarklı

1. Her iki yanında birer çarkı bulunan ve bu çarklarla ağır hareket eden (vapur).
4. Çaçaron. [AK] "*Bula bula bu yandan çarklıyı mı buldunuz tamirci diye*" (AÖ)

yangın

1. Zarara yol açan büyük ateş.
3. Coşkunluk. [Aİ] "*Seni her görüşümde içimde tarifsiz bir heyecan, bir yangın...*" (AÖ)
4. Tutkun, düşkün, âşık. [AK] "*Haydi ben kumar yangınıyım fakat senin vaziyetin benimkinden daha vahim.*" (M. Yesari, TS)

yanık

1. Yanmakta olan.
7. Duygulu, dokunaklı, acılı, etkili. [Aİ] "*Aşk söyletir en yanık türküleri / Ay buluta girdiği gecelerde*" (C. S. Tarancı, TS)

yanmak

1. Birleşiminde karbon bulunan maddeler, ısı ve ışık yayarak kül durumuna geçip yok olmak.
10. Çok istemek, çabalamak. [Aİ] "*Çocuklar, kendilerini beğendirmek için yanıyorlar.*" (R. N. Güntekin, TS)
11. Çok üzölmek. [AK] "*Terör olaylarında hayatını yitiren vatandaşlarımıza yanıyoruz.*" (AÖ)

12. Çok sevmek, büyük bir aşk ile sevmek. [Aİ] “Yandı bu gönlüm yandı bu gönlüm / Yanmada derman buldu bu gönlüm.” (Hacı Bayram Veli, MTS)

14. Zarara, kötülüğe uğramak. [AK] “Maazallah! Birimize kitaptan rastgele bir şey soracak olsa yandıığımız gündü.” (H. Taner, TS)

yapışkan

1. Yapışma özelliği olan.

3. Gitmek bilmeyen. [AK] “Aynı arabaya binecek kadar pişkin ve yapışkan bir gölge.” (Ç. Altan, TS)

yapışmak

1. Yapışkan bir maddeye bulanmış olan bir şey ayrılmayacak bir biçimde bir yere tutunup kalmak.

7. Birini rahatsız etmek, sataşmak, peşini bırakmamak, musallat olmak. [AK] “Adam yapıştı, rahat vermiyor.” (AÖ)

yarım

1. Bütün bir şeyin ayrıldığı iki eşit parçadan her biri.

5. Hastalıklı, sakat, sağlıksız. [AK] “Bir kardeşim var, o da yarım.” (AÖ)

yarma

1. Yarmak işi.

6. Kaba saba, görgüsüz (kimse). [AK] “Lan yarma! Bir tarafını kırıp dökmeden bırak kızı!” (O. Aral, MTS)

yaslanmak (I)

1. Dayanmak.

2. Güvenmek. [Aİ] “Nüfuzlu kişilere yaslanmayı ve yaranmayı Türk halkına dayanmaya tercih etmiştir.” (A. Kabaklı, MTS)

yaş (II)

1. Nemli, ıslak, kuru karşıtı.

4. Kötü. [AK] “Hasan 'ı belki tanırsın. O neden yaş bir işe burnunu soktu, aklım ermez.” (A. İlhan, MTS)

yaşamak

1. Canlılığını, hayatını sürdürmek.

9. Varlıklı, endişesiz, hoş vakit geçirmek, keyif sürmek. [Aİ] “Tek başına manevra yapan bir lokomotif rahatlığı ile hayatını yaşıyor.” (H. Taner, TS)

10. Keyfi yerine gelmek, mutlu olmak, işleri yolunda olmak. [Aİ] “Evvelce yaşamak nedir, bilmezdim.” (N. Kemal, MTS)

yaşatmak

1. Yaşamalarını sağlamak veya yaşamalarına imkân vermek.
2. Daha iyi ve zengin bir hayat sürmesini sağlamak. [Aİ] "Son derece lüks olanaklarla yaşattıyordu yeni ailesini." (A. Kutlu, TS)
3. Keyiflendirmek, mutlu etmek. [Aİ] "Onu sanki yeniden yaşatan sesinizle okur musunuz?" (A. Kabaklı, TS)

yataklık

1. Yatak yapmaya uygun.
3. Suçluları barındırma, gizlice yardım etme. [AK] "Sonra ona yataklık ettim diye ceza görürüm ben de." (P. Safa, MTS)

yatırmak

1. Bir kimsenin bir yere yatmasını sağlamak.
10. Başarısızlığa uğramasına yol açmak. [AK] "Dersleri yatırırıyorsun bakıyorum, ikmale kaldın mı mahvettim." (M. Buyrukçu, MTS)

yatmak

1. Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak.
8. Belli bir süreyi cezaevinde geçirmek. [AK] "Ahmet'in karısı da kadınlar kısmında yatıyordu." (B. Fâik, MTS)
12. Bir düşünceyi veya bir öneriyi benimsemek, razı olmak. [Aİ] "Kafama yattı dediğin iş." (AÖ)
15. Olumsuz veya başarısız bir sonuç almak. [AK] "Kadın, yapamayacağı şeyi istedi mi erkekten bu iş yatmış demektir." (T. Buğra, TS)
17. Bilerek yenilmek, şike yapmak. [AK] "Takımımız, maçta yatmakla suçlanıyor." (AÖ)

yavan

1. Yağı az.
3. Hoşa gitmeyen, tatsız. [AK] "Hayatları gerçekten yavan ve dayanılmaz bir sıkıntıyla sonuçlanır." (H. E. Adıvar, TS)
4. Görgüsüz, bilgisiz. [AK] "Yavan adam, bir teşekkür bile etmeden gitti." (AÖ)

yavanlaşmak

1. Yavan duruma gelmek.
2. Yozlaşmak. [AK] "Gün günden daha yavanlaşıyoruz. Bunu da eski ile kıyaslayınca daha iyi anlıyoruz." (H. Taner, TS)

yavru

1. Yeni doğmuş hayvan veya insan.
4. Güzel, alımlı genç kız. [Aİ] “*Bu yavrunun peşinde koştu yıllarca.*” (AÖ)

yavşak

1. Bit yavrusu.
2. Geveze, yılışık kimse. [AK] “*Sonra aynı yavşak, teklifsizlikle Binbaşı Ferit'in kadehini dikeyor.*” (A. İlhan, TS)

yavuz

1. Güçlü, çetin.
2. İyi, gürbüz, güzel. [Aİ] “*Aç kurt gibi yavuz iken koyun gibi yavaş oldu.*” (Lâmiî Çelebi, MTS)
3. Kötü, fena. [AK] “*Kendi tatlı cânına nefsin yavuz yoldaştır / Nefsine uyma şâhîm aldar seni kallâştır.*” (Eşrefoğlu Rûmî, MTS)

yayan

1. Yürüyerek giden.
2. Bilgisiz. [AK] “*Yayan insanlarla yola çıkılmaz.*” (AÖ)

yazılmak

1. Yazma işi yapılmak.
3. Birine tutulmak, sevmek. [Aİ] “*Görür görmez yazıldım ona.*” (AÖ)

yedirmek

1. Yemesini sağlamak.
6. Bir kimseye rüşvet vermek. [AK] “*İşini yaptırmak için memura biraz yedirmiş.*” (AÖ)

yeğîn

1. Zorlu, katı, şiddetli.
2. Baskın, üstün, iyi. [Aİ] “*Sualinden cevabın yeğîn olsun / Sana diken veren eline gül sun.*” (Gülşen-i Raz, MTS)

yeğînleşmek

1. Güç duruma gelmek, şiddetlenmek.
2. Üstün duruma gelmek. [Aİ] “*Bu iki at yeğînleşti.*” (AÖ)

yeğni

1. Ağır olmayan, hafif.
2. Ciddi olmayan. [AK] “*Yeğni, dün gece yine kızdırmış herkesi.*” (AÖ)

yelli

1. Yeli çok olan, rüzgârlı.
3. İşveli, fıkrıdak. [AK] “Yelli bu sefer de mahallenin serserisiyle yakalamışlar.” (AÖ)

yem

1. Hayvan yiyeceği.
4. Birini aldatabilmek için hazırlanmış düzen, kullanılan kimse veya şey. [AK] “Önce bir yem atmışlar, sonra parasını almışlar garibimin.” (AÖ)
5. Rüşvet. [AK] “İşini yaptırmak için kitabın arasına yem sıkıştırmış.” (AÖ)

yem borusu

1. Askerlikte hayvanlara yem verme saatinin geldiğini bildirmek için çalınan boru.
2. Oyalayıcı, aldatıcı söz. [AK] “Fakat o, pek seviniyor gibi görünmedi, terbiyeli bir tavırla inanma beyim, yem borusudur bu, şekeri bulsa kendisi yer, dedi.” (R. N. Güntekin, TS)

yemek

1. Ağızda çiğneyerek yutmak.
5. Hoşa gitmeyen kötü bir duruma uğramak, tutulmak. [AK] “Kendini topladı ama fena yerinden gagayı yedi sanırım...” (M. Ş. Esendal, TS)
6. Hakkı olmayan ve kendisine yasak edilmiş bulunan bir şeyi kabul etmek. [AK] “Rüşvet yemek onun için alelade bir davranıştı.” (AÖ)
9. Birine alacağını vermemek, ödememek. [AK] “En yakın arkadaşım beş bin liramı yedi.” (AÖ)
12. Sürekli üzmemek, tedirgin etmek. [AK] “Bu dert yiyor beni.” (AÖ)
13. Gücünü kırmak, perişan etmek, mahvetmek. [AK] “Bu ekran, isimlerini saymaya dilim varmayan nice büyük sanatkârları yedi.” (B. Felek, MTS)
14. Kandırmak. [AK] “Yeme beni.” (AÖ)

yemleme

1. Yemlemek işi.
3. Bir kimseyi elde edecek, kandıracak biçimde davranma. [AK] “Hacı Ömer, beni bir kere de bir söz rüşveti ile yemlemeye çalıştı.” (R. N. Güntekin, TS)

yemlemek

1. Hayvana yem vermek, beslemek.

3. Bir kimseyi kandıracak biçimde davranmak. [AK] "*Harcadığım zamana ve çabaya karşılık elime tek kuruş geçmediği gibi Kâmil Bey'i yemleyebilmek için bir yığın da masrafa girmiştin.*" (S. Dölek, TS)

yemlenmek

1. Yemleme işi yapılmak.

2. Para harcamadan bir başkasından geçinmek. [AK] "*Fakat asıl tasarladığı şey sadece ziyafetlerde yemlenmek.*" (R. H. Karay, TS)

yemlik

1. Hayvanlara yem verilen yer veya kap.

3. Rüşvet, arpalık. [AK] "*Yemlik vermeden olacak iş değil.*" (AÖ)

4. Karşılıksız geçim sağlanan yer veya kimse. [AK] "*Herhâlde sayısı üçü beşi geçmeyecek değerli artiste mukâbil en aşağı yüz parazite yemlik vermek saflığına düşecek değiliz.*" (R. N. Güntekin, MTS)

5. Kumarda kandırılıp parası alınan kimse. [AK] "*Bizim yemlikler geldi!*" (AÖ)

yerleştirmek

1. Yerleşmesini sağlamak.

3. Tokat, şamar vurmak. [AK] "*Herife bir tokat yahut bir yumruk yerleştiremediğine bile yandı durdu.*" (P. Safa, TS)

yeşillenmek

1. Yeşil duruma gelmek, yeşil olmak, yeşermek.

2. Birine karşı duyduğu cinsel isteği kendisine sezdirmek, sarkıntılık etmek. [AK] "*Yanımızdaki kızlara yeşillendik.*" (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

3. Başkasının malında gözü olmak, elde etmeye çalışmak. [AK] "*Boşuna yeşillenme, bu arazimi sana yedirmem.*" (AÖ)

yetik

1. Yetişmiş, erişmiş, büyümüş.

2. Bilgili, olgun (kimse). [Aİ] "*Yetik ve alanında ün yapmış bir hocaydı.*" (AÖ)

yıklamak

1. Yıkma işi yapılmak veya yıkma işine konu olmak.

5. Yok olmak, mahvolmak. [AK] "*Zira cehalet, bakımsızlık, menfaat yüzünden her gün millî varlığımızın bir parçası koparılmakta ve yıkılmaktadır.*" (M. Kaplan, TS)

yıkım

1. Yıkma işi.

2. Yok olmaya sebep olabilecek şey, büyük zarar, felaket. [AK] "Evin içinde günlük kokusu, papaz uluması bizim için yıkımdır." (H. R. Gürpınar, TS)

yılan

1. Sürüngelelerden, ayaksız, ince ve uzun olanların genel adı, yerdegezen, uzun hayvan.

2. Sinsi ve hain. [AK] "Gözlerinde ancak annemin bildiği bir yılan ışıltısıyla gülüyor." (Y. Z. Ortaç, TS)

yıldız

1. Çekirdeğinde oluşan füzyon sonucunda açığa çıkan enerjiyi uzaya ışınım biçiminde yayan, ışıklı gök cisimlerinden her biri.

5. Bir toplulukta, bir meslekte, üstün başarı gösteren kimse. [Aİ] "Cebirde, geometride, fizikte sınıfımızın yıldızı idim." (Y. Z. Ortaç, TS)

6. Baht, şans, talih. [Aİ] "Harbin iptidâsında fakir bir memurun karısı iken birden bire yıldızı dönmüş." (R. N. Güntekin, TS)

yırtıcı

1. Beslenmek için başka hayvanları parçalayarak yiyen (hayvan).

2. Kan dökmekten, insan öldürmekten zevk alan (kimse). [AK] "Onlar birbirlerinin kanını içmek hususunda kurtlardan bile yırtıcıdırlar." (A. M. Efendi, MTS)

4. İş bitiren, mahir. [Aİ] "Buraların en çalışkan, en becerikli, en yırtıcı ve zengin adamıdır." (M. Ş. Esendal, TS)

yırtık

1. Yırtılmış olan.

5. Utanması, çekinmesi olmayan. [Aİ] "Becerikli, yırtık bir kız değil ki mağazalarda iş arasın, bulsun." (P. Safa, TS)

yırtıkça

1. Girişken, becerikli.

2. Hafifmeşrep, oynak, cazibeli. [AK] "Ufak tefek ama şimdiden elektriği öbürkülerden başka, yırtıkça bir kız var içlerinde." (H. Taner, TS)

yırtıklık

1. Yırtık olma durumu.

2. Utanmazlık. [AK] "Onun her hareketinde yırtıklık vardır." (AÖ)

yırtılmak

1. Yırtma işi yapılmak veya yırtma işine konu olmak.

2. Çekinmesi, sıkılması kalmamak. [AK] “*Hâbib-i aşkını bilmiş değildi / Hicâb-ı ârı yırtılmış değildi.*” (Yahyâ Bey, MTS)

yırtılmış

1. Yırtık duruma gelmiş.

2. Yırtık, utanmaz. [AK] “*Yırtılmış adam, bunu söylerken insanda birazcık yüz olur.*” (AÖ)

yırtmak

1. Kâğıt, kumaş gibi bükülüp katlanan şeyleri parçalamak.

6. Bir işi yapmaktan kurtulmak. [Aİ] “*Hoca gelmemiş, sınavdan yırttık.*” (AÖ)

7. Köşeyi dönmek. [Aİ] “*Piyango ona vurmuş, yırttı.*” (AÖ)

yıvışık

1. Islak, kaygan, yapışkan.

2. Yılışık. [AK] “*Yıvışık hareketlerinden çok rahatsız oluyorum.*” (AÖ)

yıvışmak

1. Cıvık bir duruma gelmek, cıvıklaşmak.

2. Teklifsiz ve laubali olmak. [AK] “*Devlet adamı saygın kişiliğini böyle gösterir yoksa sırtıp yıvışıp dedikodu dergilerinin flaşlarına poz vererek değil.*” (H. Taner, TS)

yoğrulmak

1. Yoğurma işi yapılmak veya yoğurma işine konu olmak.

4. Bazı konularla sürekli uğraşma sonucu deneyim sahibi olmak. [Aİ] “*Hocalıkta yoğrulmak biraz zaman alır.*” (AÖ)

yoğurmak

1. Katı veya toz durumundaki bir maddeyi herhangi bir sıvı ile karıştırarak hamur durumuna getirmek.

2. Bir kişiye istenilen nitelikleri kazandırmak, yeteneklerini geliştirmek. [Aİ] “*Taşı yoğuran mimarın yanında bir de hayali yoğuran şair bulunuyordu.*” (A. H. Çelebi, TS)

yoğurtlamak

1. Yoğurt katmak.

2. Saçma sapan davranmaya başlamak. [AK] “*Dün gece resmen yoğurtladı.*” (AÖ)

yolcu

1. Yolculuğa çıkmış kimse.

4. İyileşmesi umutsuz hasta. [AK] “Babaannemin durumu iyi değil, sanırım yolcu.” (AÖ)

5. İşten çıkarılması beklenen kimse. [AK] “İşçiler kimin yolcu olduğunu öğrenmek için patronun odasına gittiler.” (AÖ)

yollu

1. Yolu herhangi bir nitelikte olan.

6. Kolayca elde edilen kadın. [AK] “Yollu olarak nitelenen kadın mahalleden taşınmış.” (AÖ)

yolmak

1. Bitki, tüy vb.ni çekerek yerinden çıkarmak, çekip koparmak.

2. Dolandırarak, hile ile birinin parasını almak. [AK] “İzdivaç vadiyle ihtiyarı yolmaya karar verdik.” (H. R. Gürpınar, MTS)

yolunmak

1. Yolma işi yapılmak, çekilip koparılmak.

2. Çok kederlenerek çırpınmak. [AK] “Vay batağa batıp giden bahtsız oğlum! Vay ki mezarsız koyup giden Kerimcan'ım!, diyerek yolunmasını görsen ...” (K. Tâhir, MTS)

yontmak

1. Bir şeye istenilen biçimi vermek için dış bölümünü keskin bir araçla biçmek, kesmek.

2. Bir kimsenin azar azar parasını çekmek, birinden para sızdırmak. [AK] “Hacı Bey'i yontacak, ondan bir hayli fazla para sızdıracaktı.” (E. E. Talu, TS)

yontulmak

1. Yontma işi yapılmak veya yontma işine konu olmak.

2. İnsan kabalıktan, görgüsüzlükten kurtularak toplum törelerine göre davranır duruma gelmek. [Aİ] “Efendim, yontulmamış adamlar, hani dört yaşındaki çocuktan berbat...” (R. N. Güntekin, TS)

yoz

1. Doğada olduğu gibi kalarak işlenmemiş olan.

2. Kaba, adi, bayağı. [AK] “Ne kadar yoz insan bu...” (AÖ)

3. Yozlaşmış, dejenere. [AK] “Yoz bir toplum...” (AÖ)

4. Kısır. [AK] “Kocası yozmuş.” (AÖ)

yuf borusu

1. Boynuzdan yapılan bir boru türü, nefir.

2. Kınama, üzüntü ve nefret. [AK] "Yürü bakkallar paşası yürü, yuf borusu seni bekliyor." (Ö. Seyfettin, TS)

yumurtlamak

1. Tavuk, kuş, balık vb. yumurta yapmak.

3. Uydurup söylemek veya söylenmemesi gereken şeyi açığa vurmak. [AK] "Bütün bu zırvaları kompliman diye söylemiyorsun da, ne diye yumurtluyorsun öyleyse?" (N. Hikmet, TS)

yumuşak

1. Dokunulduğunda veya üzerine basıldığında çukurlaşan, eski biçimini kaybeden, katı karşıtı.

7. Kaba, hırçın, sert olmayan, kolay yola gelen, uysal. [Aİ] "Eski müdürümüz yumuşak bir insandı." (AÖ)

8. Okşayıcı, tatlı, hoş. [Aİ] "Gözleri yan aralık, kirpiklerinin arasından bana her zamanki yumuşak, tatlı, sonsuz şefkatiyle bakıyor." (Y. Z. Ortaç, TS)

yutmak (I)

1. Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek.

3. İnanmak, aldanmak, kanmak. [AK] "Bize numara yapma, yutacak enayi değiliz." (S. M. Alus, TS)

5. İyice, eksiksiz olarak öğrenmek. [Aİ] "Bazen üçer yüz sayfalık iki kitabı birden, yirmi dört saat zarfında hatmedip yuttuğu olurdu." (Y. K. Karaosmanoğlu, TS)

yutmak (II)

1. Haksız olarak kendine mal etmek, zorbalıkla elinden almak.

2. Oyunda bir şey kazanmak. [Aİ] "Okeyde yutmuş." (AÖ)

yük

1. Araba, hayvan vb.nin taşıdığı şeylerin hepsi.

6. Tedirginlik veren şey, engel. [AK] "Elini Mümtaz'ın kolundan çıkardı ve Mümtaz bu yükten kurtulunca hayatı biraz daha çekilir buldu." (A. H. Tanpınar, MTS)

yüklemek

1. Bir yere, taşınması için belli ağırlıkta eşya veya araç gereç koymak.

5. Bir suçu birinin üstüne atmak. [AK] "Suçuna bakmadan bir de bu vaziyetten beni mesul tutmak istiyor, kabahati bana yüklüyor." (E. İ. Benice, TS)

yüklü

1. Yükü olan.

6. Çok sarhoş. [AK] "Yüklü, ayakta duramıyor." (AÖ)

7. Paralı, varlıklı. [Aİ] “Mahalleye yeni taşınan aile çok yüklüymüş.” (AÖ)

yüksek

1. Altı ile üstü arasındaki uzaklık çok olan, alçak karşıtı.

8. Erdemli, faziletli. [Aİ] “*Vatana gözyaşı döktünse eğer / Varlığın bu yüksek gururu anlar*” (E. B. Koryürek, TS)

9. Toplum içinde para, ün vb. bakımından üstünlüğü olan. [Aİ] “*Yüksek sosyetenin uğrak mekânıdır burası.*” (AÖ)

yükselmek

1. Yükselme çıkarmak.

5. Unvan, rütbe vb. ilerlemek. [Aİ] “*Onun eseriyle Türk şiiri ve nazmı garbın en yeni mahsulleriyle seyran bir mertebeye yükselmiş bulunuyordu.*” (H. Z. Uşaklıgil, MTS)

yükseltmek

1. Yükselme çıkarmak, yukarı kaldırmak.

3. Yüksek bir düzeye getirmek, geliştirmek. [Aİ] “*Bunlar memleketin edebiyat tarihinde beni yavaş yavaş yükselten birer basamak.*” (H. E. Adıvar, TS)

4. Aşama ve mevki bakımından daha yüksek duruma getirmek. [Aİ] “*Kazandığı sınav mesleğinde onu yükseltmiş.*” (AÖ)

5. Değerini olduğundan daha çok göstermek. [AK] “*Ürünün etiketini görünce şok oldum, fiyatını yükseltmişler.*” (AÖ)

yürek

1. Kalp.

4. Herhangi bir şeyden çekinmeme, korkmama, yüreklilik, korkusuzluk, cesaret. [Aİ] “*Zeynep Hanım 'ın Şahinkonaklılar'a meydan okuyuşu üzerine yürek buldu, ortaya geldi.*” (S. Erol, MTS)

yürümek

1. Adım atarak ilerlemek, gitmek.

10. Bir işte ileri gitmek. [Aİ] “*İşleri yürümüş, her şey yolundaymış.*” (AÖ)

12. Ölmek. [AK] “*Bir Allah diyemeden yürüdü gitti.*” (F. Celâl, MTS)

yürütmek

1. Yürüme işini yaptırmak, yürümesini sağlamak.

6. Habersiz olarak almak, çalmak. [AK] “*Koskoca adamın altından şişeyi yürütüp içmişler.*” (B. Fâik, MTS)

yüzlü

1. Yüzü herhangi bir nitelikte olan.

2. Şımartılmış, yüz bulmuş (kimse). [AK] “Yüzlü, her istediğini aldırıyor ailesine.” (AÖ)

yüzsüz

1. Yüzü olmayan.

2. Utanmaz, sıkılmaz, çekinmez, arsız. [AK] “Arkasından en yüzsüz tulumbacının ağzından çıkamayacak bir küfür daha.” (R. N. Güntekin, TS)

yüzücü

1. Yüzme sporu yapan kimse.

4. Birini sömüren kimse. [AK] “Yüzücü, fakir insanları karın tokluğuna çalıştırıyor.” (AÖ)

yüzülmek

1. Yüzme işi yapılmak.

3. Sömürülmek. [AK] “Bu ezilmiş insanlar yıllarca sömürülmüşler.” (AÖ)

zabit

1. Rütbesi teğmenden binbaşıya kadar olan asker.

2. Tuttuğunu koparan, dediğini yaptıran. [Aİ] “Zabit kızdır, ona güvenebilirsiniz.” (AÖ)

zahirî

1. Görünen, görünürdeki.

2. Yapmacık. [AK] “Zahirî bir tavrı vardı.” (AÖ)

zararsız

1. Zarar vermeyen, zararı dokunmayan, dokuncasız, ziyansız.

2. Oldukça iyi, ziyansız. [Aİ] “Bakkaldan turşu, portakal aldırđım. Az sonra zararsız bir masa düzülüverdi.” (N. Cumalı, TS)

zıvanasız

1. Zıvanası olmayan.

2. Kaçık. [AK] “Zıvanasız, ne yaptığının farkında değil.” (AÖ)

ziftlenmek

1. Zift sürülmek, ziftle kaplanmak.

2. Bir işten kendine yolsuz kazanç sağlamak. [AK] “Bu ihaleden kimler ziftlendi?” (AÖ)

3. Yemek. [AK] “Ziftlen de yat artık.” (AÖ)

zilli

1. Zili olan, üstünde zili bulunan.

2. Edepsiz, eli maşalı, şirret (kadın). [AK] “Başını çevirip: —Ooo dedi zilli dünür, nihayet göründü.”(B. Fâik, MTS)

zilli maşa

1. Uçlarına zil takılmış maşa biçiminde bir çalgı.

2. Edepsiz, şirret. [AK] “Zilli maşa, mahalleyi birbirine katmış!” (AÖ)

zom

1. Çok sarhoş.

2. Olgun (kimse). [Aİ] “Zom ve anlayışlı bir insandı.” (AÖ)

Yukarıda incelenen kelimeler madde başı temel alınarak listelenmiştir. Anlam iyileşmesi ve/veya anlam kötüleşmesi görülen madde başı kelimeler tek tek belirtilmiş ve kazanılan yeni anlama göre kelimeler örnek cümlelerle desteklenmiştir. Aşağıdaki tabloda ise bu kelimelerde tarafımızca tespit edilen değişimler; (i) anlam kötüleşmesi, (ii) anlam iyileşmesi ve (iii) hem anlam kötüleşmesi hem anlam iyileşmesi olarak ilgili sütunlarda verilmiştir. Bu tabloda her bir kelimenin hangi yönde bir anlam değişikliğine uğradığı ilgili hücrede “1” rakamı ile temsil edilmiştir.

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu

	Sözcük	AK	Aİ	AK-Aİ
1	abacı	1		
2	abanmak	1		
3	abdestli		1	
4	abdestsiz	1		
5	abla	1		
6	acı	1		
7	acılı	1		
8	acısız		1	
9	âciz		1	
10	aç			1
11	açık			1
12	açılmak		1	
13	açlık		1	
14	adam		1	
15	adlanmak	1		
16	afet		1	
17	ağa		1	
18	ağababa		1	
19	ağdalaşmak		1	
20	ağır			1
21	ağırlaşmak			1
22	ağırlık			1
23	ağzı açık		1	
24	ahu		1	
25	ak		1	
26	akbaba	1		
27	akıllı	1		
28	aklanmak		1	
29	alabacak	1		
30	alaturka	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

31	alavere	1		
32	alçak	1		
33	alçakça	1		
34	alçalmak	1		
35	alçaltı	1		
36	alelade	1		
37	alet	1		
38	algı (II)	1		
39	algın	1		
40	alınmak	1		
41	alkışçı	1		
42	almak			1
43	altın		1	
44	altın bilezik		1	
45	aman			1
46	ana		1	
47	analık			1
48	angut	1		
49	anıtlaşmak		1	
50	anıtsal		1	
51	aparmak	1		
52	argo	1		
53	arız	1		
54	arpalık			1
55	arsız		1	
56	artist	1		
57	artistlik	1		
58	asalak	1		
59	asılmak			1
60	askı		1	
61	aslan		1	
62	aşağı	1		
63	aşırmak	1		
64	aşmak	1		
65	ateş			1
66	ateşlemek			1
67	ateşli		1	
68	ateş parçası	1		
69	atlama tahtası	1		
70	atlatmak			1
71	atmak	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

72	av	1		
73	avukat	1		
74	ayaklanmak			1
75	ayak teri		1	
76	ayarlamak	1		
77	ayarsız	1		
78	aydın		1	
79	aydınlanmak		1	
80	aydınlık		1	
81	aygın baygın			1
82	ayı	1		
83	ayna		1	
84	aynalı		1	
85	aynasız	1		
86	azma		1	
87	azmak		1	
88	baba			1
89	babalık	1		
90	bacaklı		1	
91	bacaksız	1		
92	bacanak		1	
93	bağlamak			1
94	bağlanmak			1
95	bağlı	1		
96	bağlılık		1	
97	bakir		1	
98	balçık	1		
99	bal kabağı	1		
100	ballık	1		
101	balon	1		
102	baloncu	1		
103	balonculuk	1		
104	baltalama	1		
105	barbar	1		
106	barınmak		1	
107	basit	1		
108	baskı	1		
109	baskıcı	1		
110	baskın		1	
111	baskısız	1		
112	basmak	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

113	baş		1	
114	başıbozuk		1	
115	başı havada	1		
116	başı yerde	1		
117	başkaldırmak		1	
118	batak	1		
119	bataklık	1		
120	batırmak	1		
121	batmak	1		
122	bayağı		1	
123	baygın		1	
124	bayılmak		1	
125	bayır turpu	1		
126	bayram günü		1	
127	bebecik	1		
128	bebek		1	
129	becermek	1		
130	bedirlenmek		1	
131	bekâret		1	
132	besleme	1		
133	besmelesiz	1		
134	bey		1	
135	beyin		1	
136	beylik			1
137	bırakmak			1
138	biçimsiz	1		
139	biçimsizlik	1		
140	bilecen	1		
141	bilezik	1		
142	billur		1	
143	bitirim			1
144	bitirmek	1		
145	boğuşmak		1	
146	bok	1		
147	bostan korkuluğu	1		
148	boş	1		
149	boşalma		1	
150	boşalmak		1	
151	boya	1		
152	boynuzlamak	1		
153	boynuzlanmak	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

154	boynuzlu	1		
155	boyunduruk	1		
156	bozmak		1	
157	bukalemun	1		
158	bulaşık	1		
159	bulaşkan	1		
160	bulaşmak	1		
161	bulmak	1		
162	bulut	1		
163	bulutlanmak	1		
164	burkulmak	1		
165	burma		1	
166	burun	1		
167	burunlu	1		
168	buruşmak	1		
169	bülbül		1	
170	cadı		1	
171	cafcaflı	1		
172	cambaz			1
173	camcı	1		
174	camcılık	1		
175	canavar			1
176	cangıl	1		
177	cazgır	1		
178	ceberut		1	
179	celal	1		
180	celalli		1	
181	cellat	1		
182	cellathık	1		
183	cenabet	1		
184	cendere	1		
185	cerbeze	1		
186	cevher		1	
187	cıbil	1		
188	cıdağı	1		
189	cıvıtmak	1		
190	ciddi			1
191	cila	1		
192	cin		1	
193	cinli	1		
194	cins			1

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

195	cinslik	1		
196	civcivli	1		
197	curcuna		1	
198	cüret	1		
199	çaça	1		
200	çağdaş		1	
201	çakal	1		
202	çakma	1		
203	çakmak	1		
204	çaktırmak	1		
205	çalımlamak	1		
206	çalkalamak	1		
207	çamur	1		
208	çamurlamak	1		
209	çamurlaşmak	1		
210	çaplı		1	
211	çapsız	1		
212	çarpılmak			1
213	çarpıtmak	1		
214	çarpmak			1
215	çarşaflemek	1		
216	çatak	1		
217	çatır çatır			1
218	çatırdamak	1		
219	çatlak	1		
220	çatlaklık	1		
221	çatlatmak	1		
222	çatmak	1		
223	çeki	1		
224	çekici		1	
225	çekişmek	1		
226	çekiştirmek	1		
227	çekmek		1	
228	çelebi		1	
229	çelikleşmek	1		
230	çember	1		
231	çene	1		
232	çenesiz	1		
233	çeper	1		
234	çibanbaşı	1		
235	çığırtkan	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

236	çırpınmak			1
237	çırpmak	1		
238	çıyan	1		
239	çiçek	1		
240	çift dikiş	1		
241	çifte kavrulmuş	1		
242	çifteli	1		
243	çiğ	1		
244	çiğlik	1		
245	çiğnemek	1		
246	çirkef	1		
247	çocuk	1		
248	çocuk oyuncuğu	1		
249	çocuk oyunu	1		
250	çokbilmiş	1		
251	çok sesli		1	
252	çolpa	1		
253	çökmek	1		
254	çöküntü	1		
255	çöp arabası	1		
256	çöplenmek	1		
257	çöreklenmek	1		
258	çözölmek	1		
259	çulsuz	1		
260	çurçur	1		
261	çuvallamak	1		
262	çüş	1		
263	dadaş		1	
264	dağ(II)	1		
265	dağ ayısı	1		
266	dağıtmak	1		
267	dağlı	1		
268	dalga	1		
269	dalgalanma	1		
270	dalkavuk		1	
271	dallama	1		
272	dallandırmak	1		
273	damga	1		
274	damgalı	1		
275	dar	1		
276	daralmak	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

277	darbe	1		
278	darlık	1		
279	dayamak	1		
280	dayı			1
281	dayılık	1		
282	değer		1	
283	dehşet		1	
284	delikanlı		1	
285	demirbaş		1	
286	demirhindi	1		
287	dengeli		1	
288	dengeşiz	1		
289	dengeşizlik	1		
290	derebeyi	1		
291	ders		1	
292	derviş		1	
293	derya		1	
294	destek		1	
295	desteklemek		1	
296	deşelemek		1	
297	dev		1	
298	deveci	1		
299	devlet		1	
300	devrik	1		
301	didiklemek			1
302	didişmek		1	
303	dik	1		
304	dikenli	1		
305	dikensiz		1	
306	dikleşmek	1		
307	dikme		1	
308	dilli			1
309	dilli düdük	1		
310	dimdik		1	
311	dinamit		1	
312	dingil	1		
313	dingildek	1		
314	dinozor	1		
315	dinozorlaşmak	1		
316	dinsiz	1		
317	diplomasi		1	

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

318	diplomatça	1		
319	direk		1	
320	dişi		1	
321	dişli		1	
322	diyalog		1	
323	doğru		1	
324	dokunmak			1
325	dolap	1		
326	dolapçı	1		
327	doldurmak			1
328	doldurulmak	1		
329	dolgun			1
330	dolmak	1		
331	domuz	1		
332	donatmak	1		
333	donmak	1		
334	don yağı	1		
335	doruk		1	
336	doyurmak	1		
337	dökmek	1		
338	döndürmek	1		
339	dönmek	1		
340	döşenmek	1		
341	duman	1		
342	duvar	1		
343	düdük	1		
344	düdük makarnası	1		
345	düğüm	1		
346	düğümlemek	1		
347	dükkan	1		
348	düldül	1		
349	dümbelek	1		
350	dümen	1		
351	dümenci	1		
352	dümencilik	1		
353	düşüş		1	
354	düşkün	1		
355	düşmek			1
356	düttürü	1		
357	düzme	1		
358	düzmek	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

359	edebiyat	1		
360	efendi		1	
361	efkâr	1		
362	efsane			1
363	eğilmek			1
364	eğri	1		
365	ekâbir	1		
366	ekici	1		
367	ekmek		1	
368	ekmek(II)	1		
369	ekmeklik	1		
370	ekonomik		1	
371	eksiksiz		1	
372	ekşi	1		
373	ekşimek	1		
374	elebaşı		1	
375	elektrik		1	
376	elektrikli	1		
377	elleşmek			1
378	emmek	1		
379	entel	1		
380	er (I)		1	
381	erimek	1		
382	eritmek	1		
383	erkek		1	
384	erkeklik		1	
385	eski			1
386	esnaf	1		
387	eşek sıpası		1	
388	eteklemek	1		
389	etmek	1		
390	ezbere	1		
391	ezgi	1		
392	ezik	1		
393	ezilmiş	1		
394	ezmek	1		
395	fakir		1	
396	fakirhane		1	
397	falso		1	
398	felaket		1	
399	fen	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

400	fetişizm	1		
401	fetvacı	1		
402	fındık	1		
403	fındıkçı	1		
404	fındıkkıran	1		
405	fır	1		
406	fırça	1		
407	fırçalamak	1		
408	fırçalanmak	1		
409	fırdöndü	1		
410	fırıldak	1		
411	fırıldakçı	1		
412	fırtına	1		
413	fırtınalı	1		
414	figüran	1		
415	filinta		1	
416	fitilci	1		
417	fitillemek	1		
418	fitillenmek	1		
419	fors			1
420	forslu		1	
421	fosil	1		
422	fosilleşmek	1		
423	galeyan		1	
424	gâvur	1		
425	gâvurca	1		
426	gazlamak	1		
427	gebermek		1	
428	gece kuşu	1		
429	gece uçuşu	1		
430	gemlemek		1	
431	geniş		1	
432	genişlemek		1	
433	gergin	1		
434	geri (I)	1		
435	gerilmek	1		
436	germek	1		
437	gevşek	1		
438	gıcık	1		
439	gıdıklamak		1	
440	gına	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

441	gidici	1		
442	girişmek	1		
443	girmek	1		
444	gitmek			1
445	giydirmek	1		
446	giyinmek	1		
447	goril		1	
448	goygoycu	1		
449	gökçe		1	
450	gölge	1		
451	gölgelemek	1		
452	görünmek	1		
453	götürmek	1		
454	göz	1		
455	göz banyosu	1		
456	göz bebeği		1	
457	gülistan		1	
458	gümlemek	1		
459	günün adamı	1		
460	gütmek	1		
461	hacıyatmaz		1	
462	hafız	1		
463	hafif			1
464	hafiflemek		1	
465	hafiflik			1
466	halletmek	1		
467	halt	1		
468	ham	1		
469	hamallık	1		
470	hamamcı	1		
471	hanım evladı	1		
472	hap (I)	1		
473	harbi		1	
474	harbilik		1	
475	harcamak	1		
476	harın	1		
477	harlamak	1		
478	hasta	1		
479	haşlamak	1		
480	hatun		1	
481	hava gazı	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

482	havai	1		
483	havalanmak	1		
484	havalı			1
485	havasız	1		
486	haydamak	1		
487	haydi	1		
488	haymana	1		
489	hayta	1		
490	hayvan	1		
491	hazımlı		1	
492	hazımsız	1		
493	hazımsızlık	1		
494	hazırcı	1		
495	hergele	1		
496	herif		1	
497	hesaplı		1	
498	hesapsız	1		
499	hesapsız kitapsız	1		
500	hınzır			1
501	hırıltı	1		
502	hırlamak	1		
503	hırlı	1		
504	hışır	1		
505	hıyar (I)	1		
506	hızlı	1		
507	hikâye	1		
508	hindi	1		
509	hokkabaz	1		
510	hokkabazlık	1		
511	horoz	1		
512	hoşafılık		1	
513	höst	1		
514	hudayinabit		1	
515	hukuk		1	
516	ığrıp	1		
517	ısındırmak		1	
518	ısınmak		1	
519	ısıtmak		1	
520	ıslatmak			1
521	ısmarlama	1		
522	işık		1	

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

523	ışıklı		1	
524	içeri	1		
525	içi boş	1		
526	içici	1		
527	içlenmek	1		
528	içli		1	
529	içsiz	1		
530	idareci		1	
531	iğne	1		
532	iğneli	1		
533	iki başlıklı	1		
534	ikilik	1		
535	ikinci		1	
536	ikinci sınıf	1		
537	ilahi (III)		1	
538	ilaveli	1		
539	ileri		1	
540	ilişmek	1		
541	ilkel			1
542	imtihan		1	
543	imza		1	
544	ince		1	
545	incelik		1	
546	incelmek		1	
547	inek	1		
548	ineklik	1		
549	iniş	1		
550	insan		1	
551	insanlık		1	
552	ip	1		
553	iskele babası	1		
554	it	1		
555	jest		1	
556	kabadayı		1	
557	kabak	1		
558	kabak kafalı	1		
559	kabaklık	1		
560	kabarma			1
561	kabarmak	1		
562	kaçık	1		
563	kaçırmak	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

564	kadem		1	
565	kafalı		1	
566	kafasız	1		
567	kâfir			1
568	kâhya	1		
569	kâhyalık	1		
570	kakırdamak	1		
571	kalas	1		
572	kalay	1		
573	kalaycı	1		
574	kalaylamak	1		
575	kalaylı	1		
576	kaldırımçı	1		
577	kaldırmak			1
578	kalp		1	
579	kaltak	1		
580	kambur	1		
581	kançılı	1		
582	kanatlanmak		1	
583	kancık	1		
584	kandil	1		
585	kandilli	1		
586	kansız	1		
587	kansızlık	1		
588	kapaksız	1		
589	kapatma	1		
590	kapatmak	1		
591	kapı		1	
592	kapılmak			1
593	kara (II)	1		
594	karabatak	1		
595	karabiber		1	
596	karaçalı	1		
597	kara düzen	1		
598	karakterli		1	
599	karalama	1		
600	karalamak	1		
601	karalanmak	1		
602	karanlık	1		
603	kararmak	1		
604	karartmak	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

605	kardeşlik		1	
606	karın	1		
607	karıştırıcı	1		
608	kasap	1		
609	kasaplık	1		
610	kasıntı	1		
611	kaskatı	1		
612	kasmak	1		
613	kaşarlı	1		
614	kaşımak	1		
615	kaşınmak	1		
616	katı (I)	1		
617	katıksız		1	
618	kavalye		1	
619	kavga		1	
620	kavgacı		1	
621	kavukçu	1		
622	kavurmak	1		
623	kayarlamak	1		
624	kayışçı	1		
625	kaymak		1	
626	kaynamak			1
627	kaynaşmak			1
628	kaypak	1		
629	kaypaklık	1		
630	kaytak	1		
631	kaz	1		
632	kazma	1		
633	kebap	1		
634	keçi	1		
635	kefenci	1		
636	keklik		1	
637	kekremsi	1		
638	kekremsilik	1		
639	kelek	1		
640	keleş	1		
641	kenef	1		
642	kerata		1	
643	kereste	1		
644	kesilmek		1	
645	keskin			1

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

646	kıkırdamak	1		
647	kıl	1		
648	kılıf	1		
649	kınalı kuzu		1	
650	kırbaçlamak		1	
651	kırıcı	1		
652	kırıştırmak	1		
653	kırkambar		1	
654	kırmak	1		
655	kıtır	1		
656	kıvırmak			1
657	kıyamet	1		
658	kıyıışmak		1	
659	kıymak	1		
660	kızdırmak	1		
661	kızmak	1		
662	kibritçi	1		
663	kilometre taşı		1	
664	kir	1		
665	kirlenmek	1		
666	kirletmek	1		
667	kirli	1		
668	kirli çamaşır	1		
669	kitabı			1
670	kitapsız	1		
671	klişe	1		
672	kocakarılık	1		
673	koç (I)		1	
674	kof	1		
675	kofluk	1		
676	koklaşmak		1	
677	kolpo	1		
678	koltuk			1
679	komedyen	1		
680	konmak	1		
681	konser	1		
682	konuşmak		1	
683	konuşturmak		1	
684	koparmak	1		
685	kor	1		
686	kovboy	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

687	koyultmak		1	
688	koyun (I)	1		
689	koz		1	
690	kozmpolit	1		
691	köçek	1		
692	köklü		1	
693	köksüz	1		
694	köpek	1		
695	köpekoğlu	1		
696	köpürmek	1		
697	körelmek	1		
698	köreltmek	1		
699	körleşmek	1		
700	körlük	1		
701	körpe		1	
702	körüklemek	1		
703	köstebek	1		
704	köstek	1		
705	kösteklemek	1		
706	kösteklenmek	1		
707	köşebaşı		1	
708	köylü	1		
709	kral		1	
710	kul	1		
711	kullanmak	1		
712	kumkuma	1		
713	kumpas	1		
714	kurban	1		
715	kurmak	1		
716	kurt		1	
717	kuru	1		
718	kurumak	1		
719	kurutmak	1		
720	kutup		1	
721	küçük	1		
722	küçülmek	1		
723	külâh	1		
724	küllemek		1	
725	künde	1		
726	küp (I)	1		
727	küplü	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

728	kütük	1		
729	laçka	1		
730	laçkalaşmak	1		
731	laf	1		
732	lafçı			1
733	lakırtı	1		
734	laklak	1		
735	leke	1		
736	lekeleme	1		
737	lekelemek	1		
738	lekelenme	1		
739	lekelenmek	1		
740	lekeli	1		
741	lekesiz		1	
742	leş kargası	1		
743	levanten	1		
744	limoni	1		
745	lokma	1		
746	maden	1		
747	madik	1		
748	madrabaz	1		
749	makas	1		
750	makûs	1		
751	mal	1		
752	malın gözü			1
753	mantar	1		
754	mantarcı	1		
755	masal	1		
756	masalcı	1		
757	maskara	1		
758	maskaralanmak	1		
759	maskaralaşmak	1		
760	maskaralık	1		
761	maske	1		
762	maskelenmek	1		
763	maskeli	1		
764	maskesiz		1	
765	maşa	1		
766	matrak		1	
767	mayhoş	1		
768	maymun	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

769	melek		1	
770	merhem		1	
771	meşe odunu	1		
772	meyveli		1	
773	mezbele	1		
774	meze	1		
775	mıhlamak	1		
776	midesiz	1		
777	mikrop	1		
778	mikroplaşmak	1		
779	mirasyedi	1		
780	miskin			1
781	morarmak	1		
782	morartmak	1		
783	muslukçu	1		
784	muslukçuluk	1		
785	müsait	1		
786	müsvedde	1		
787	müzelik	1		
788	nafiz		1	
789	nakış	1		
790	nallamak	1		
791	naylon	1		
792	nazar boncuğu		1	
793	numara			1
794	nurlu		1	
795	odun	1		
796	odunlaşma	1		
797	odunlaşmak	1		
798	odunluk	1		
799	oğlan	1		
800	oğulluk	1		
801	okşamak	1		
802	okumak	1		
803	olgun		1	
804	olgunluk		1	
805	olta	1		
806	omuz omuza		1	
807	ortak	1		
808	orta malı	1		
809	ot			1

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

810	otlamak	1		
811	otlanmak	1		
812	oymak (III)	1		
813	oyun	1		
814	oyunbaz	1		
815	oyuncu	1		
816	ökse		1	
817	öküz	1		
818	ölçülü		1	
819	ölçüsüz	1		
820	ömür		1	
821	örnek		1	
822	ötmek	1		
823	paçavra	1		
824	paçoz	1		
825	papağan	1		
826	papara (I)	1		
827	parça		1	
828	parlak		1	
829	parlamak			1
830	parlatmak			1
831	paspal		1	
832	pavkırmak	1		
833	perdahçı	1		
834	perdahlamak	1		
835	perdesiz	1		
836	peri		1	
837	pestil	1		
838	pırıl pırıl		1	
839	piç	1		
840	pilaki	1		
841	piliç		1	
842	pir		1	
843	pişkin			1
844	pişmek		1	
845	piyasa yeri	1		
846	piyaz	1		
847	piyon	1		
848	pompalamak	1		
849	postal	1		
850	pozitif elektrik		1	

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

851	pürüzlü	1		
852	racon	1		
853	rafine		1	
854	raporlu	1		
855	renklendirmek		1	
856	renklenmek		1	
857	renkli		1	
858	renksiz	1		
859	rint	1		
860	robot	1		
861	rol	1		
862	röntgenci	1		
863	röntgencilik	1		
864	saf (II)			1
865	sağmak	1		
866	sağmal	1		
867	sakar	1		
868	sallamak			1
869	salmak	1		
870	saparta	1		
871	sapmak	1		
872	sarıklık	1		
873	sarkıntı	1		
874	sarmak	1		
875	sarmak			1
876	sarsılmak	1		
877	sarsıntı	1		
878	satılmak	1		
879	savak	1		
880	saymak		1	
881	seçme		1	
882	sedef	1		
883	sefil	1		
884	sefillik	1		
885	senaryo	1		
886	sepetlemek	1		
887	serbest	1		
888	sermaye	1		
889	sert	1		
890	sertleşmek	1		
891	sertlik	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

892	sessiz		1	
893	sıcak		1	
894	sıcakkanlı		1	
895	sıcakkanlılık		1	
896	sıcaklık		1	
897	sıfır			1
898	sığ	1		
899	sığır	1		
900	sıkı			1
901	sıkılmak	1		
902	sıkışmak	1		
903	sıkıştırmak	1		
904	sıkmak	1		
905	sıpa		1	
906	sırıklamak	1		
907	sıvamak (I)	1		
908	sıvışık	1		
909	sıyrmak	1		
910	silkelemek	1		
911	sinameki	1		
912	sinir	1		
913	sinirli	1		
914	sinirsiz		1	
915	sivrilmek		1	
916	softa	1		
917	soğuk	1		
918	soğuklaşmak	1		
919	soğukluk	1		
920	soğumak	1		
921	sokmak	1		
922	sokuşturmak	1		
923	soymak	1		
924	soytarı	1		
925	söylenmek	1		
926	sulandırmak	1		
927	sulanmak	1		
928	sulu	1		
929	sululuk	1		
930	surat	1		
931	susatmak	1		
932	süprüntücü	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

933	sütsüz	1		
934	süzme	1		
935	şahbaz		1	
936	şakımak		1	
937	şambabası	1		
938	şebek	1		
939	şeker			1
940	şekerleşmek		1	
941	şerbetli			1
942	şeytan		1	
943	şeytan taşlama	1		
944	şimşekli	1		
945	şişirme	1		
946	şişirmek	1		
947	şişmek	1		
948	şopar	1		
949	tabansız	1		
950	tabansızlık	1		
951	taka	1		
952	takmak			1
953	takoz	1		
954	tansiyon	1		
955	taşaklı		1	
956	taşlama	1		
957	tat		1	
958	tatar ağası	1		
959	tatlı		1	
960	tatlılık		1	
961	tatsız	1		
962	tavlamak	1		
963	tekerlenmek	1		
964	tek sesli	1		
965	temcit pilavı	1		
966	temiz		1	
967	temizlemek			1
968	temizlik	1		
969	temizlenmek			1
970	teneşirlik	1		
971	terane	1		
972	tertemiz		1	
973	tertip	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

974	tertiplenmek	1		
975	teşvik	1		
976	tezgâh	1		
977	tezgâhçı	1		
978	tezgâhlamak	1		
979	tingir	1		
980	tırabzan babası	1		
981	tıraş	1		
982	tıraşlamak	1		
983	tırnakçı		1	
984	tilki	1		
985	tirendaz		1	
986	tokatlamak	1		
987	top	1		
988	tosun		1	
989	tozutmak	1		
990	turfa	1		
991	tutmak			1
992	tutsak		1	
993	tutulmak		1	
994	tuzsuz	1		
995	uçmak			1
996	uçurmak	1		
997	uğramak	1		
998	ukde	1		
999	uşaklık	1		
1000	uyandırmak		1	
1001	uyanık		1	
1002	uyanış		1	
1003	uyanmak		1	
1004	uyku	1		
1005	uyumak	1		
1006	uyutmak			1
1007	uyuz	1		
1008	uyuzlaşmak	1		
1009	uyuzluk	1		
1010	uzanmak	1		
1011	uzun etek	1		
1012	üçkâğıtçı	1		
1013	üçkâğıtçılık	1		
1014	üfürmek	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

1015	üşütmek	1		
1016	üvey	1		
1017	üvey anne	1		
1018	üvey baba	1		
1019	üvey evlat	1		
1020	üzümlü kek	1		
1021	vahşi	1		
1022	vardakosta		1	
1023	veresiye	1		
1024	vermek	1		
1025	vesikalı	1		
1026	vıcık vıcık	1		
1027	vızıldamak	1		
1028	vızıltı	1		
1029	vizyon		1	
1030	voli	1		
1031	vurgun		1	
1032	vurmak			1
1033	vurulmak		1	
1034	yabani	1		
1035	yağ	1		
1036	yağcı	1		
1037	yağcılık	1		
1038	yağdanlık	1		
1039	yağlamak	1		
1040	yağlı		1	
1041	yakıcı		1	
1042	yakmak (II)			1
1043	yalabık			1
1044	yalama	1		
1045	yalak	1		
1046	yaldız	1		
1047	yaldızcı	1		
1048	yaldızcılık	1		
1049	yaldızlamak	1		
1050	yaldızlı	1		
1051	yamamak	1		
1052	yaman	1		
1053	yamuk	1		
1054	yanardöner	1		
1055	yancı		1	

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

1056	yandan çarklı	1		
1057	yangın			1
1058	yanık		1	
1059	yanmak			1
1060	yapışkan	1		
1061	yapışmak	1		
1062	yarım	1		
1063	yarma	1		
1064	yaslanmak (I)		1	
1065	yaş (II)	1		
1066	yaşamak		1	
1067	yaşatmak		1	
1068	yataklık	1		
1069	yatırmak	1		
1070	yatmak			1
1071	yavan	1		
1072	yavanlaşmak	1		
1073	yavru		1	
1074	yavşak	1		
1075	yavuz			1
1076	yayan	1		
1077	yazılmak		1	
1078	yedirmek	1		
1079	yeğın		1	
1080	yeğınleşmek		1	
1081	yeğni	1		
1082	yelli	1		
1083	yem	1		
1084	yem borusu	1		
1085	yemek	1		
1086	yemleme	1		
1087	yemlemek	1		
1088	yemlenmek	1		
1089	yemlik	1		
1090	yerleştirmek	1		
1091	yeşillenmek	1		
1092	yetik		1	
1093	yıkılmak	1		
1094	yıkım	1		
1095	yılan	1		
1096	yıldız		1	

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

1097	yırtıcı			1
1098	yırtık		1	
1099	yırtıkça	1		
1100	yırtıklık	1		
1101	yırılmak	1		
1102	yırılmış	1		
1103	yırtmak		1	
1104	yıvışık	1		
1105	yıvışmak	1		
1106	yoğrulmak		1	
1107	yoğurmak		1	
1108	yoğurtlamak	1		
1109	yolcu	1		
1110	yollu	1		
1111	yolmak	1		
1112	yolunmak	1		
1113	yontmak	1		
1114	yontulmak		1	
1115	yoz	1		
1116	yuf borusu	1		
1117	yumurtlamak	1		
1118	yumuşak		1	
1119	yutmak (I)			1
1120	yutmak (II)		1	
1121	yük	1		
1122	yüklemek	1		
1123	yüklü			1
1124	yüksek		1	
1125	yükselmek		1	
1126	yükseltmek			1
1127	yürek		1	
1128	yürümek			1
1129	yürütmek	1		
1130	yüzlü	1		
1131	yüzsüz	1		
1132	yüzücü	1		
1133	yüzülmek	1		
1134	zabit		1	
1135	zahirî	1		
1136	zararsız		1	
1137	zıvanasız	1		

Tablo 2.1 Uğradığı anlam değişikimine göre listelenmiş kelimeler tablosu (devam)

1138	ziftlenmek	1		
1139	zilli	1		
1140	zilli maşa	1		
1141	zom		1	

3. SONUÇ

Bu çalışma yapılırken 2011 Türkçe Sözlük'te yer alan 77.005 madde başı kelime incelenmiştir. 77.005 madde başı kelimedenden 1141 tanesinde anlamın değişme yollarından olan anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesi olayına rastlanmıştır. 1141 madde başı kelimedenden 274 kelimedede anlam iyileşmesi, 776 kelimedede anlam kötüleşmesi tespit edilmiştir. 91 madde başı kelimedede ise hem anlam iyileşmesi hem de anlam kötüleşmesinin olduğu görülmüştür. Ayrıca, yapılan bu çalışmanın sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- ✓ Türkçe Sözlük'teki kelimelerin % 1.48'inde anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesi veya her ikisi birden vardır.
- ✓ Türkçe Sözlük'te bu değişimlerin gözlemlendiği kelimelerin içinde sadece anlam iyileşmesine uğrayanların oranı % 24.01, sadece anlam kötüleşmesine uğrayanların oranı % 68.01, hem anlam iyileşmesi hem de anlam kötüleşmesine uğrayanların oranı ise % 7.97'dir.
- ✓ Anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesi Türkiye Türkçesinin Türkçe Sözlük'e yansıyan söz varlığında sık görülen anlam değişme yollarındandır.
- ✓ Türkiye Türkçesinin Türkçe Sözlük'e yansıyan söz varlığında anlam kötüleşmesi, anlam iyileşmesine göre daha sık görülmektedir.
- ✓ Az sayıda kelimedede anlam iyileşmesi ve kötüleşmesi aynı anda görülebilmektedir. Yani aynı kelime hem iyi hem kötü bir anlama gelebilmektedir.
- ✓ Bazı kelimelerde sadece anlam iyileşmesi, bazılarında sadece anlam kötüleşmesi görülmektedir.
- ✓ Kelimelerin ilk anlamları çeşitli sebeplerle zaman içerisinde değişikliklere uğrayabilmektedir. Bu nedenle kelimelerin anlamları sabit değildir.

- ✓ Günümüzde anlam iyileşmesi veya kötüleşmesine uğramış bir sözcük sonraki zamanlarda çeşitli sebeplerle bir anlam değişmesine daha uğrayabilir.

KAYNAKLAR

Aksan, D. (1978). *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Aksan, D. (1995). *Her Yönüyle Dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Arslan Erol, H. (2002). *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişmeleri*. Doktora Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, Türkiye.

Arslan Erol, H. (2008). *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişmeleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Atay, A. 2010, 'Anlam Kötülenmesine Uğramış Güzel Bir Kelime: Don', *International Journal of Social Science*, Cilt 3, sayı 1, ss. 1-11.

Atmaca, E. (2011). *Eski Oğuz Türkçesinden Türkiye Türkçesine Söz Varlığındaki Değişmeler ve Anlam Olayları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, Türkiye.

Aydemir, A. 2012, "Türkçede Artzamanlı Sözvarlığı Boyutuyla: 'Yok' ve 'Çok' Kelimeleri Üzerine", *Türk Dünyası Araştırmaları*, sayı 200, ss. 1-36.

Aydın, A. 2011, 'Ebri Hâce İbn-i Adil'in *Kitâb-ı Usûlü'l-Melâhame* Adlı Eserinde Anlam Değişmesine Uğramış Bazı Kelimeler Üzerine', *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, Cilt 6, sayı 4, ss. 373-388.

Ayverdi, İ. (2008). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

Ciğâ, Ö. (2013). *Süheyl ü Nev-Bahar (Metin, Çeviri, Art Zamanlı Anlam Değişmeleri, Dizin)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, Türkiye.

Doğru, F. (2012). *Kamus-ı Türki'den Türkçe Sözlük'e Anlam Değişmeleri-Eylemler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye.

Egro, GA. 2009, 'Dünyada ve Türkiye'de Anlam ve Kelime Değişmelerine İlişkin Araştırmalar Münasebetiyle', *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, Cilt 4, sayı 3, ss. 841-870.

- Ergin, M. (2005). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım.
- Karaağaç, G. (2013a). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karaağaç, G. (2013b). *Anlam (Anlam Bilimi ve İletişim)*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Küçük, İ. (2012). *Kamus-ı Türki'den Türkçe Sözlük'e Anlam Değişmeleri-Adlar (A-K)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye.
- Oğuz, C. (2011). *Kamus-ı Türki'den Türkçe Sözlük'e Anlam Değişmeleri-Adlar (K-Z)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye.
- Özavşar, R. (2009). *Marzubanname Tercümesi (Metin, Çeviri, Art Zamanlı Anlam Değişmeleri, Dizin)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, Türkiye.
- Perilioğlu, E. (2006). Türkiye Türkçesi ile Azeri Türkçesindeki Ortak Kelimelerde Anlam Değişmeleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, Türkiye.
- Sapir, E. (1999). *Dil. XX. Yüzyıl Dilbilimi: Kuramcılardan Seçmeler*. Vardar B (ed.). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Sav, B 2003, 'Anlam değişimleri Üzerine Bir İnceleme', *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, vol. 23, no. 1, ss. 147-166.
- Selçuk E. (2000). *Batı Türkçesinde Anlam Değişimleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, Türkiye.
- Şen, S 2001, 'Anlam İyileşmesine ve Kötüleşmesine Divan-ı Lügat-it Türk Merkezli Örnekler', *Türk Dili*, vol. 591, ss. 268-275.
- TDK (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara.
- Tüfekçioğlu, B 2010, 'Dilsel Değişmelerin Dil Ekonomisi Bağlamında İnternet Ortamındaki Yazışmalara Yansımaları', *International Journal of Social Science*, Cilt 3, sayı 2, ss. 23-32.
- Vardar, B. (1998). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: ABC Kitabevi.

İnternet Kaynakları

Aksan, Y., Aksan, M., Koltuksuz, A., Sezer, T., Mersinli, Ü., Demirhan, UU., Yilmazer, H., Kurtoğlu, Ö., Atasoy, G., Öz, S. ve Yıldız, İ. (2012). Construction of the Turkish National Corpus (TNC). Eight International Conference on Language Resources and Evaluation Konferansında Sunulan Bildiri. İstanbul, Türkiye.

< http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2012/pdf/991_Paper.pdf >

< <http://www.tnc.org.tr/index.php/tr/anasayfa> >

El hareketleri 2015, 29 Haziran 2016 tarihinde görüntüldü,

<<http://www.cnnturk.com/yasam/diger/bu-el-hareketlerinin-gercek-anlami-size-sok-edecek>>

ÖZ GEÇMİŞ

Ad-Soyad : Ali ÖZKUL

Doğum Tarihi ve Yeri: 01.09.1987
Doğanhisar

E-posta : aozkul09@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2009, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü
- **Yükseklisans** : 2016, İstanbul Aydın Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili ve Edebiyatı Programı

MESLEKİ DENEYİM: 2010'dan beri Millî Eğitim Bakanlığında Türkçe Öğretmeni olarak görev yapmaktayım.